

सङ्कल्पान्निर्मुक्तप्रवचनपरमपरापङ्कसुखादिप्रियात्मनोऽपि श्रेयान् । तत्र पिण्डपितृश्लादिप्रयत्नया प्रवर्षणमात्रानामुपश्रयते
 पिण्डबन्धारेणश्मिन्महदेशस्य पारित्रसायकस्यात् । सा च न द्यास्त्राणते सम्पन्ना विद्यापते ब्रह्मसुम्नि । यद्यपि च पूर्व्येणनिप्रवीणपि-
 तृनयोऽपि सानेकशा स्वाने निरूपिता, तथापि नासासैर्युवीनानां दुःपयस्त्रयपठेन परिचीयमात्रमेवापुरेत्तनां मानवानामस्य-
 न्त्वोपकारायत्नमिति विद्यास्य भीमस्त्रिनपञ्चमामिपद्यरैर्युगीनप्रयापिञ्जमानवोपकाराय मार्गार्थकस्यात् पिण्डनिर्मुक्तिद्याद्यात् तस्य-
 द्यात् पिण्डपिपयपिण्डदिङ्मन्त्रप्रतिनियतार्थामिपायफलत्वाद्यार्थानामकल्पनप्रत्ययार्थे पिण्डपितृश्लोनिर्दिष्टं द्यात् कर्तुंमारेमे । तत्र
 च द्याः कश्चिदिरे वस्तुनि प्रवर्षणानां विप्रविनायक्येपद्यमनाय विद्याभारोत्रयि अष्टसुमाधारपरिपात्मनय येदेवत्वानमस्कापुरास्त्रे
 प्रवर्षन्ते । ततोऽयमपि तन्मार्गमनुश्रुयप्रिश्वेदेवत्वानमस्त्रां प्रेषापञ्चोत्तनशश्वयेऽभिषेयदि च वक्तुञ्जयसाधौ मन्त्रवाचमिपायिष्य
 पाषाणार ।

देविन्दुविन्दुबन्ध्य-स्फारविन्देऽम्बिन्दुय जिणिन्दे । बोध्यामि सुषिद्धियद्वियं पिण्डवित्तोद्धिं समासेणा ॥१॥

स्यात्स्या—विनेन्द्रानमिष्यस्य पिण्डविद्योपि वस्याभीति क्रिया । तत्र नानाबन्धादिदुःखदुःखानिबन्धनगामीनां जेवारे विनाः
 सामान्यकेशिन्धिलोपाभिन्त्राद्यद्विद्वयपरिपरमैर्ययुक्तत्वाभावायकालीर्षकपाठान् । कीदृश्या इत्याह देवेन्द्रान्द्वयन्दिश्वपदादि-
 न्नात् । तत्र पूर्व्योपायपुत्रमन्मन्त्रद्वयाद्येष्टकीटाविपरिच्यरो देवा मदनपत्न्ययोऽजगत्स्वेषामिन्द्राः दृक्कास्तेषां इन्दानि सदावास्तै-
 र्निष्ठादि मयस्त्रयानि, पाषाणकाः परदुष्टलादिप्राणकलाय एतारिन्दानि एषानि केवां च देवेन्द्रान्द्वयन्दिश्वपदादिन्दास्का-
 नपिष्यस्य प्रदुःखमनोसास्त्रार्थिष्वयसकल्य स्याम्यमिपास्त्रेऽभिषिगन्त्ये । सुभिरिजाः क्षोमनाद्युमानपिपाठारे पतयस्तेषां शिलोपस्त्ररि-

त्वाधोग्या तां, कामित्याह पिण्डविशोधिमिति । तत्र पिण्डनं पिण्डो मूलनमात्रम् । तच्च येषामस्ति तैः सहितस्यैवोपचाराद्धस्तूनि
 अपि पिण्डः । यद्वा पिण्ड्यत इति पिण्डः, पिण्डनीयं वस्तु, स च नामादिभेदैरागमे यद्यप्यनेकघोक्तं, तथापीह संयमादिरूपभाव-
 पिण्डोपकारकस्य द्रव्यपिण्डस्यहारादेर्ग्रहणम् । तस्य विशोधिरुद्रमादिदोषपरिहृततया निर्मालता । तत उद्रमादिदोषस्वरूपपरिज्ञापनेन
 पिण्डनिर्मलताकारिणी शास्त्रपद्धतिरपि पिण्डविशोधिरित्युच्यते । यद्वा विशोधिहेतुरुद्रमादिदोषपरिज्ञापनमप्युपचाराद्विशोधिततः
 पिण्डस्य विशोधिर्यस्यां शास्त्रपद्धतौ सा तथेति विग्रहस्ताम् । अथ पूर्वाचार्यैरेव तस्या अभिहितत्वात् किं भवतो भणनेनेत्याह । समासेन
 संक्षेपेण । पूर्वाचार्यैर्विस्तरेण सोक्ता मया तु वक्ष्यते स्तोत्रकक्षेत्रेणेति भावः । अत्र पूर्वोद्धेन जिनेन्द्रनमस्करणान् मङ्गलयुक्तम् ।
 पिण्डविशोधिं वक्ष्यामीत्यभिधेयमेतस्या एवात्र शास्त्रेऽभिधास्यमानत्वात् । सम्बन्धस्तूपयोपेयलक्षणस्तत्र प्रकरणमिदमुपाय उपेयं तु
 पिण्डशुद्धिपरिज्ञानमिति । प्रयोजनं तु संक्षेपभणनरूपं शास्त्रकृतैवोपात्तम् । यद्वा कर्तुः श्रोतुः प्रत्येकमनन्तरपरम्परभेदभिनं साक्षाद-
 नुक्तमप्येतच्छुभ्यते । तत्रानन्तरं कर्तुः प्रयोजनं सत्त्वानुग्रहः, श्रोतुश्च प्रकरणार्थपरिज्ञानम् । परम्परं तु द्वयोरपि परमपदानामितिरिति ।
 एतेन सर्वशास्त्रकाराणां प्रवृत्तिरनुश्रिता भवति, उक्तं च—सम्बन्धभिधेयपयोपेयणां तद्द मङ्गलं च सत्यमि । सोसपवित्तिनिमित्तं
 निविग्रथं च चिन्तेष्वा' ॥ इति गाथार्थः ॥१॥

पिण्डविशोधिं वक्ष्यामीति प्रतिज्ञातम् । तत्र शुश्रुभिः पिण्डस्य विशुद्धिरेव किमर्थं विधीयते येन तत् परिज्ञानाय तदभिधायकं
 शास्त्रं कर्तुमारभ्यत इति परामिप्रायं चेत्सि निधाय शास्त्रकरणप्रयाससाफल्यप्रकाशनगर्भं यदोपविकलस्य पिण्डस्य शुद्धिर्भवति तान्
 वक्तुकाम इमां तत्प्रस्तावनामाह ।

जीवा सुहेसिणो तं सिधम्मि तं संजमेण सो देहे । सो पिण्ठेण सदोसो सो पट्टिकुट्टो इमे ते प ॥२॥
 प्यास्या—पिण्डविहारेण स्यातित्रं वसाय विद्विष्टसुसमोक्षप्रतिष्ठपुष्टिद्य न प्रायते दातं विनेत्वस्य करणप्रयाससाक्यस्य-
 मिति गर्मायः । अत्र प 'यस्य निम्बं पण्डुना(छिन्नमि), यथेनं यधुष्ठसिप(सिम्बमि), यथेनं गन्धमसाम्या(योग्यमि), वरहर्षस्य
 कुरोव स' इत्याभ्यादिबु सर्वत्रानुकरुणिक्रियाधार्यस्या । तत्रप बीजाः मायित्वा सुलेपिषाः सर्मादिनाः सुलक्षिष्णु इति यावदर्थन्ते ।
 वपुष्कम्—'सुम्बेपि सोषलक्ष्मी सुम्बेपि दु दुष्कर्मरुया बीजा । सुम्बेपि बीजियपिषा सुम्बे मरणाठ बीरन्ति' ॥ वपुना सुलपवि-
 क्कं परमानन्दरूपम्, कर्म्मपायेन सुर्वोष्ठपररित्वाच्छिषो मोषस्यैव छत्रायते । यदुक्तम्—'नपि अरिप माधुघातं सं सोक्खं
 नपि य सन्नेदेवात्तं । नै सिद्धत्थं सोक्खं अन्नात्तं उपगपामं' ॥ आसारिकमुले प इत्सप्रतीक्षारमात्रतया सुलामिमानकरुणसापस्यतो
 इन्द्रमेवेति । हे पुना द्विदं बीजाः प्राप्नुवन्ति केनेस्साह संयमेन । पयामयादिरयं, यमेन्द्रियनिग्रहः, ज्ञायजयो, वपुत्रयपिरति-
 येपि संयमः सवदवनेर इति छाद्यान्वयसिद्धेन सवदवनेरद्वयकेन वासियेव । यथा शयिष्यादुययरादिर्षवपात्मकेन सास्रदवनेरे-
 षे प्रक्षारान्तराभिरिथेन क्रियानुष्ठानविधेयकपेण संयमेन । स वायं—'पुष्टपि इग जगधि माकप बलस्साह पिति पठ यथित्ति ९ अ-
 बीये १० । पेढा ११ पेढ १२ पमज्ज १३ पतिट्ठरप १४ ययो १५ पई १६ ज्ञाप १७ ।' इत्यस्य सूत्रेके किञ्चित् स्वरूपमुच्यते ।
 'इत्समसान्तानिक्कयासितो इन्द्ररवणं । त्रिय द्वित्रिपुतुगपभावात्वा विद्याविकलं ॥१॥ निर्वाणमपि पट्टस्तु विद्याकरपण्डुरे । एव-
 यपरिएणदि यस्सादान्तिलेपनम् ॥२॥ त्रेषणं समिद्धारीनामुपेवाहपमो विद्य । उत्रेकः संययोदेगे सीरतां त्रेषणं प यत् ॥३॥
 अन्त्याः साएयम्यत्तारे गुणितां पाओरं पत् । सानारिकुत्थे सुम्पह वपुस्सीतां प्रपार्वनम् ॥४॥ आहारेपविद्यप्यानानामस्रवापि

भावतः । परिष्ठापनमन्तश्च मनोवाक्कायचक्षणम् ॥५॥' अलं प्रसङ्गेन, प्रकृतमुच्यते । सो देहेति स संयमः, देहेति विभक्तिव्यत्ययाद्देहेन शरीरेण सम्पद्यते देहसाध्यत्वात्तस्य, यदुक्तम्—'शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनमिति', स देहः पिण्डेनाहारेणोपपद्यते, संयमोपकाराय जायते । सदोषो वक्ष्यमाणोद्गमादिदोषवृन्दान्वितः स पिण्डः प्रतिक्रुथो निपिद्धो जिनादिभिरिति दृश्यम् । अथ क एते दोषा यैर्दुष्टोऽसौ ग्रहीतुं निपिद्ध इत्याह । 'इमे ते य'त्ति, ते पुनर्दोषा आहाराशुद्धिरूपाणि दूषणानि इमे वक्ष्यमाणाः सम्भवन्तीति गार्थार्थः ॥२॥

साम्प्रतं प्रास्तावितपिण्डदोषावसरः । ते च द्विचत्वारिंशत् । यत उक्तम् 'सोलस उगमदोसा सोलस उप्पायणाए दोसा उ । दस एसणाए दोसा नायालीसं इय हवन्ति'त्ति । तत्र तावदाहारोद्गमविषयपोडशदोषान् यथानामग्राहं द्वारागाथाद्वयेन वचतुमाह—

आहाकम् १ द्वेसिय २ पूईकस्मे य ३ मसिजाए य ४ । ठवणा ५ पाहु डियाए ६ पाउयर ७ कीय ८ पामिच्चे ९ ३ ।

परिअट्टिए १० अभिहडु ११ विमन्ने १२ मालोहडे अ १३ अच्चिज्जे १४ ।

अणिसिट्ट १५ ज्झोयरए १६ सोलसपिण्डुगमे दोसा । ४

व्याख्या—आधाकर्मादयोऽध्यवपूरकाःन्ताः पोडश पिण्डोद्गमविषया दोषाः स्युरिति गाथाद्वयस्य सम्बन्धः । इह च विभक्ति-लोपविभक्तिव्यत्ययानुस्वारलोपादिकं यत्र दृश्यते, तत्र सर्वत्र प्राकृतत्वाच्चदृष्टव्यमिति न न्यूनाधिकत्वदोषो वक्तव्यः । 'तत्राहाक-म्मत्ति,' आधानमाधा, प्रस्तावात्साधुप्राणिनां यथाऽमुकस्मै साधवे इदं मत्तादि देयमित्यादिक्रियेति तत्त्वम्, यद्वा आधाय सद्गल्प्य कर्म क्रियेति विगृह्य निरुक्तवशेन यकारलोपादाधाकर्मिकेत्युद्गमदोषस्तद्योगान्द्रक्ताद्यपि १ । तथा 'उद्देशियति' अनुस्वारलोपादुद्देशे

यास्वद्विक्रमिप्रविधानमित्युद्देश्येपत्वेन निम्नं तद्व्यापेक्षितं मन्त्रादि । इह दोषमन्त्रप्रक्रमे यदोषवतो मन्त्रादरेभिधानं
तदोषदोषपतोरमेदपिरक्षणा श्रेया, एवमन्यथापि २ । 'पूर्वक्रमे यच्चि' तद्व्यापिदोषरहितवया पवित्रस्य सुतो मन्त्रत्वेरपिद्विक्रमोदिक-
द्वयाऽपचिन्नेन मन्त्रादिनैव सार मीढनात् पूर्वैरपवित्रस्य क्रमं क्रममिति वृत्तिकर्मं तदोषामन्त्रकापयि, चः समुच्चये ३ । 'मीढनात् यच्चि'
मिधेय गुरिसिद्ध्यादिप्रविधानरुच्यभावेन नारं पाक्यादिमाषमुपगतं मिश्रनातं, मन्त्रादेष, चः पूर्वैरपत् ४ । 'ठरयसि' स्वाप्यते सापु-
दानाय च्छिञ्चित् क्रमं यावच्चिषीयत् इति स्थापना मन्त्रायेव ५ । 'पादुदियाय'चि एकरः प्रथमैकमन्त्रार्थाः, अ इति विपथितकसात्
प्रथमत, वा इति साध्यागमनतश्चमयर्थादया, सुता चरिता, यच्च मिषा, सा स्वाधिक्रम्यस्वयात् प्रागृत्तिका यद्वा प्रागुत्वं कौशिकिर्ह
तद्विदोषचरसापस्यायच्च मिषा सा प्रागृत्तिका ६ । 'पाठयस्यचि' विसर्गसोपात् प्राहुः प्राक्याभं तस्य करणं साध्यर्थविधानं प्रागु-
प्यारत्वादिश्रेयसि मन्त्रापयि ७ । तथा 'क्षीयचि' बहुस्वारसोपात् क्षीयतेस्म साध्यार्थायर्थादानादिना पूर्वतेस्मेति श्रुतिं मन्त्रायेव ८ ।
'पायिषेचि' अयमित्यं वा पुनरौस्याम्येतत्पत्त्वमिषाय साध्यार्थाय गुरीतगृष्टिचमिति तत्त्वं मन्त्रायेव ९ । 'परियद्विचि'
परिचरितं साध्यार्थाय इतपत्त्वं मन्त्रायेव १० । 'अमिहचि' अमि इति साध्यमित्यं इत् स्तानन्तरादानीतममित्युत्पत्त्यादुलमित्यर्थो
मन्त्रायेव ११ । 'उम्पिषेचि' उम्पेरनसन्निर्ध साध्यार्थाय इतपत्त्वादेरुत्पादनं तयोप्यात् मन्त्रापयि १२ । 'मन्त्रोदरे अचि' यासा-
स्त्विक्रम्येरपत्त्वं साध्यर्थयानीतं मासापत्त्वं मन्त्रायेव, चः समुच्चये १३ । 'अचिषिद्विचि' अनिच्छन्तोऽपि पुत्रादेः सकृदात् सापुदानाय
गृह्यते यदपराप्येपं मन्त्रायेव १४ । 'अचिषिद्विचि' न निसृष्टं सर्वस्वामिमि सापुदानाय नानुशातमनिसृष्टं मन्त्रायेव १५ । 'अकञ्चो-
वरचि' अशीत्यापिस्तेनापत्त्वं स्वार्षचक्षरजस्यैर्मरयमरयपरः च यथाप्यपरकस्तयोप्यात् मन्त्रापयि १६ । इतेन गम्यमान-

त्वादित्येवं स्वरूपाः षोडशसंख्याः पिण्डोद्गमे पिण्डोत्पत्तौ दोषा भवन्तीति शेषः । एते पिण्डोद्गमदोषाः षोडशेति तत्त्वमिति द्वारा-
गाथाद्वयार्थः ॥४॥

इदानीमाद्यद्वारव्याख्यावसरस्तत्राद्यद्वारोपात्तदोषस्याधाकर्म्माल्यस्य सान्वयं नामत्रयं भवति, यथाधाकर्म्म अथःकर्म्म आत्ममन्त्र-

मिति । तत्र क्रमेण त्रीण्यपि व्युत्पादयन्नादौ तावदाधाकर्म्मशब्दस्य व्युत्पत्तिमाह—
आहाए वियप्येणं जईण कम्ममसणाइकरणं जं । छक्कायारम्भेणं तं आहाकर्म्ममाहंसु ॥५॥

व्याख्या—‘आहाएत्ति’ आघायाः पर्यायमाह—विकल्पेन साधुभ्यो दास्यामि इति कृतेन सङ्कल्पेनेत्यर्थः, दायकेन यतीनां साधु-
नामर्थयेति गम्यते । यत्कर्म्म अशनादिकरणमशनादेः पाकादिक्रिया क्रियत इत्यर्थः । कथं यत्कर्म्मेत्याह—पदकायारम्भेण पृथग्व्या-
दिपद्दजीवनिकायोपमर्देन, तत्पृथिव्याद्युपमर्द्देद्भूतपचनादि, तद्योगात्तदशनादिकर्म्मधाकर्म्मोक्तवन्तस्तीर्थंकरादयः । यद्वा आघयेति
विकल्पेन, केषां सम्बन्धिन्येत्याह—यतीनामिति यत्तिदानसङ्कल्पेनेति तत्त्वम् । ‘कम्म’ति कर्म्म, किं तदित्याह—‘असणाइ करणं जं’ति,
अशनादीनां भोजनप्रभृतीनां करणं निष्पादनं यत् पदकायोपमर्देन गृहिणा क्रियत इति शेषः । तदिति साधुदानसङ्कल्पपदकायारम्भ-
निष्पन्नमशनादिकमाधाकर्म्मं भ्रुवते । इह च यद्यपि पदकायारम्भेण यत् क्रियते गृहे वस्त्रादि तदप्याधाकर्म्मं स्यात् तथापीह तत्र
ग्राह्यम्, पिण्डस्यैवाधिकृतत्वादिति गाथार्थः ॥५॥

अधुनाऽधःकर्म्मोत्पत्तिमाह ।

अहवा जं तग्गाहिं कुणइ अहे संजमाउ नरए वा । हणइ व चरणायं से अहकर्म्म तमायहम्मं वा ॥६॥

व्याख्या—अबहीयम्बः पूर्वनाम्नैश्चया नामान्तराद्येकाप्येवमे, यत् किमप्यदनादिद्रव्यं साध्याद्यं कृतं सुस्फुर्भूतं सुद्रा-
 रिणं साध्वर्धस्युस्मिवाधनाद्याद्यर्थं साधुं कथेति विषये अपोऽपस्तात् कस्मादपथेरयःकामं तेन साधोरित्याह । संयमात् प्रथिव्या-
 पुपमर्देवपापसात्मनाः संयमनं निरोधनं पस्मात् क्रियानुष्ठानविशेषात् स संयमायास्त्रिं तस्मात्, दोषैः कृत्तकृतिरिधियारथिनित्रा-
 रूपकवजत्वात्पुम्लेश्यादिस्यथ श्रद्धयति, वचन्ये तत्र व्यवस्थापयतीति पाठपरपरकर्मसुपरेण योगः, इत्थं संयमादिमात्रमङ्गी-
 कृतयोःवचमपःकर्म्यं । अब वीरमाभिस्य तरुतुमाह—नाए यति, वा विख्यान्तणपेक्षया बहुष्ये । ततो अप इत्ययोगवौ नाके साएव
 र्धकथाधनादिभ्योक्तिनो परेर्धीषं कथेति नयति यत्तत्पूर्वोक्तमदनापःकर्ममेति योगः । इशापःकर्मयोगस्त्वतो यत्सुश्रानस्य साधोः
 स स्यात्परदपि वचोप्यते । तथा हन्ति विनाशयति, यदित्यनुवर्तते ततो वस्तुत्थाप्यं कृतमवधयति । वा स्वाभ्या, कर्मित्याह—अप्यारमानं
 पारितर्क्यं धीर्षं, कस्य सम्बन्धिनमित्याह—ए चि वस्य साध्वर्धनिष्ययादनादिभ्यारिषा साधोः कर्तृर्धोस्वमदनापातमप्रमित्युपरेण
 योगः । तथाहि—शावपूठपाठे पाश्चादि कुर्वन् वरा कथेति, ततस्त्वल्पप्रमाणं यदा साधुर्गृह्णाति तदा स पुनः पुनस्त्वत्करोषीति
 परमार्थतः साधुरेषानुभवेनानि वानि हन्ति, तस्मात् संवयमरूपप्रारमानं साधोस्तदेव हन्तीत्यप्रमाणमुच्यते । इहात्महननकथनो
 दोषस्त्वयोमामदनाद्यपि वचोति । स्मरिषवाधन्प्राप्तुस्वार्थसंघर्षश्चे यथा ज्ञानदर्शनवाचिस्वरूपमारमत्रये साधूनामस्थि, तच्छेदप्रपं
 व्युत्पद्य किमिति वस्तुहयानं वस्य हन्तीत्युक्तमिति परदरेकायां निमग्नयमवतमाभिस्य परमविपाते अवश्यं सिद्ध एव परलक्षणात्
 वयोरिति न तयोर्विषाठः एषएस्तः । व्यवसायत्वं प्रवीस्य वरुणपाठे एतयोर्विनाशः स्यादा न व(का) । वरुण-विष्यात्वं याति वरा
 न ते, वरुणाये तु ते स्थावयमिति वरुणपाठेऽपि वयोः संज्ञापान तयोःकथाशान्तमिति । 'अहकम्म तमप्यपरमं वसि' व्यास्पयस्त्वमेव

नवरं वाशब्दोऽयमभिधानसमुच्चयार्थः । इति गाथार्थः ॥६॥

अथ जीवमाश्रित्योक्तस्याघःकर्मणो यैः करणभूतैर्जातिवस्य तत्स्याचेपामाघाकर्मभोजिनां प्रतिनिवर्त्तनस्वरूपमाह । यद्वाघाकर्म-
ण एवात्मकर्मैति शास्त्रान्तरे नामान्तरं चतुर्थमस्ति, तद्व्याख्यातुमाह—

अट्टवि कम्माइं अहे वंधइ पकरेइ चेणइ उवाचिणइ । कस्मियभोई अ साहू जं भणियं भगवईए फुडं ॥७॥
न्याख्या—इह किल जन्तरायुवन्धाभावेन चिरं सप्तविघ्नक एव प्राप्यते । भवमध्ये च स्वायुषः त्रिभागाद्यवशेषे यदायुर्वन्धाति
वारमेकं तदाऽष्टविघ्नकः प्राप्यते । ततश्च कार्मिकभोजीत्युपलक्षणत्वादाघाकर्मिकभोजी, लोल्यनिःशुक्रत्वाम्यां साध्वर्थकृताहारा-
म्यवहरणशीलः 'तच्छीलार्थइन्मत्ययः' चकारेणानाभोगतरस्तु तमभ्यवहरन्नपि न तथा बद्धवान् इत्याचष्टे । साधुर्यतिरष्टावप्यटसङ्ख्या-
न्यपि न केवलं सप्तैत्यपेरर्थः । कर्माणि ज्ञानावरणादीनि । अहेति अधोगतिविपयाणि नरकादिगतिगमनयोग्यानि वन्धाति मकृत्या-
दिरूपतया निघत्तं यातीति कृत्वाघःकर्मोक्तं, आत्मनः कर्मबन्धनादात्मकर्मैति वा । अत्र च यत् किल भाविभवायुर्भवमध्ये वारमेकं
बध्यते तदाप्यघोनरकादिगतिविपयमसौ बध्नाति । तद्वन्धे तु शेषाप्यपि सप्ताधोगतिविपयाण्येव तान्यसौ बध्नातीत्यष्टावपीति सा-
मस्त्येनोक्तम् । एतेन अष्टानामपि कर्मणां बध्यमानानामसावुक्तः । अथ तेषामेव पूर्वबद्धानामवस्थामाह—'पकरेइ चिणइ उवाचिणइ'ति
आघाकार्मिकभोजी यतिः कर्माणि पूर्वबद्धानि प्रकरोति स्थितिरूपतया निर्व्वर्त्तयति दीर्घस्थितीन् कर्तुमारभते इति यावत्, तथा
चिनोति अनुभागरूपतया तान्यभिवर्द्धयति, उपचिनोति, प्रदेशतया तान्युपचितानि करोतीत्यर्थः । अथेदं भुञ्जानोऽघः कर्मणि
बध्नातीति किमन्यत्रापि कुत्रचिदुक्तमित्याह—यद्भ्रणतं यदुक्तम्, भगवत्यां पञ्चमाङ्के, स्फुटं प्रगटं, तथा च तत्सूत्रं "आहा

कर्मं ह्ययमाद्ये समये निर्मये हि वेद्यं हि पश्येत् हि विचारं हि पश्येत् । आराकर्मं ह्ययमाद्ये ' आदयवकाञ्चो
 एव कर्मण्यपयरीशो सिद्धिरपंचपरदाशो पश्चिपंचपरदाशो पश्येत्, एसाकर्मठिर्दियाशो दीशकर्मठिर्दियाशो पश्येत्, मयापुयासाशो
 दिव्यापुयाशो पश्येत्, अप्यस्सस्यम्याशो बापुयसमाशो पश्येत्, वास्यं च न कर्मं सिप्यं च यत् सिप्यं मो पंचत्, प्रसायापेयविशं
 च कर्मं ह्यशो ह्यशो ह्यपिपेत्, अचम्यं च न क्यपयमो दीशकर्मं वादरंत्तंसारंकांरं चपुपरियदृत् । से केमद्वयं संते एवं पुष्य
 आराकर्मं ह्ययमाद्ये वाप्यं चपुपरियदृत् ? गोयमा ! आराकर्मं ह्ययमाद्ये आयात् पम्यं आकर्म्यं आयात् पम्यं आकर्ममाद्ये पुष्यपिप्यं
 नापकर्म्यं च वाप्यं ह्यसकर्म्यं नापकर्म्यं । वेदियि यं च बीयाचं सतिप्यं आहारमाशोत्ते ते वि जीये नापकर्म्यं, से एपयेवं गोयमा
 एवं पुष्यं, आराकर्मं ह्ययमाद्ये वाप्यं चपुपरियदृत्" इति । इदं च सुगमं नरं 'आलयवकाञ्चं चि' यसादेक्यं मयप्रप्ये सङ्कदेवा
 न्योर्पियाचकठ एवापुशो वन्वस्तत एवतमासुरंकां इति । 'सिद्धिरपंचपरदाश' इति । स्रववन्पनं सृष्टया तेन वदा आत्मयदेद्वेपु
 संवन्विष्याः पूष्यपिस्वापामहृमवापरिचापस्य क्यत्रिदमावात् विकिस्वन्वन्वदा एताथाहृया एव इष्टम्याः । आषाकर्मिममोविनिर्दि-
 त्वस्य निस्वयाप्रकाशान् वाः विस्वियात् 'पश्चिपंचपरदाशो पश्येत् चि' यस्ततएवन्पनवदा प्रक्योति प्रक्यस्व्यादिकर्मर्षत्वात् सङ्क-
 क्त्वाप्याकर्मयोक्तेऽपि क्युंयारम्यते आचाकर्मयोक्त्विसाहृमयोगरूपात्वेन गात्रजरप्रकृतिवन्पयेतुत्वात् । आत् च - 'योगा पयद्विपयसु'
 ति पौनःपुन्यसमये तु तस्य वाः क्येरेवेति, तथा इत्यकालस्वित्तिः दीर्घकर्मस्वित्तिः प्रक्योति । एव स्थिति उंचापकर्मम्यो-
 वकानं, वास्त्यकठो मारुषी क्येतीत्यर्थः । आराकर्ममोक्त्विस्र छौन्वनिमिषत्वात् तस्य च क्त्वाप्यरूपात्वा स्थितिरगपयेतुत्वात् ।
 आत् च - 'सिद्धिरपंचपरदाशं क्त्वाप्यं ह्यप्यं चि तथा मन्वेत्वादि, एवापुमाशो विपाशो एव इत्यनर्थास्तरं एवम्यं मन्वापुमत्याः परिपेक-

वरसाः स तीत्रानुभावा गाढतरसाः प्रकरोति आघाकर्मभोजित्वस्य कपायहेतुत्वात् । अनुभागबन्धस्य च कपायप्रत्ययत्वादिति ।
 तथा अप्पणसेत्यादीति अल्पं स्तोकं प्रदेशाग्रं कर्मदलिकपरिमाणं यासां तास्तथा ता बहुप्रदेशाः प्रकरोति । प्रदेशबन्धस्यापि योग-
 प्रत्ययत्वादाघाकर्मभोजित्वस्य च योगरूपत्वादिति । तथा आउयं चेत्यादि आयुः पुनः कर्म, स्यात् कदाचिद्भ्रान्ति स्यान्न-
 ध्नाति । यस्मान्निभागाघशेषायुषः परपरमवायुः प्रकुर्वन्ति तेन यदा त्रिभागादिस्तदा बध्नाति अन्यदा न बध्नातीति । असायेत्यादि
 तथा असातावेदनीयं च दुःखवेदनीयं कर्म भूयो भूयो पुनः पुनः उपचिनोति उपचितं करोति । ननु कर्मसप्तकान्तवचित्वादसाता-
 वेदनीयस्य पूर्वोक्तविशेषणैभ्य एव तदुपचयप्रतिपत्तेः किं तद्ब्रह्मणेनेत्यत्रोच्यते, आघाकर्मभोजी अत्यन्तं दुःखितो भवतीति
 प्रतिपादनेन भयजननादाघाकर्मभोजित्वनिरासार्थमिदमित्यदुष्टमिति । 'अणाइयं' ति अविद्यमानादिकं अनवदग्रं अनन्तमित्यर्थः ।
 अत एव दीर्घाद्धं प्रभूतकालं 'चाउरंतति' चतुरन्तं देवादिगतिभेदाच्चतुर्विभागं तदेव स्वार्थेऽणप्रत्ययोपादानाच्चातुरन्तं संसारकान्तारं
 भवारण्यं 'अणुपरिअइइत्ति' पुनर्भ्रमति । 'आयाए' ति आत्मना धर्मं चारित्रधर्मं श्रुतधर्मं वा । पुढचेकायं नावकंखइ चे-
 पृथ्वीकायं नापेक्षते नानुकम्पत इत्यर्थः । इति गार्थार्थः ॥७॥

एवं तावदाघद्वारोक्तदोषस्य नामान्यभिधाय अधुना तत् स्वरूपं सप्रपञ्चं व्यावर्णयितुकामः तत् प्रतेचद्धद्वाराणे नेरूपयन्नाह-

तं पुण १ जं जस्स २ जहा ३ जारिस्स ४ मसणे य तस्स जे दोसा ५ ।

दाणे य ६ जहापुच्छा ७ छल्लणा ८ सुद्धी य ९ तह वोच्छं ॥८॥

कर्मं सुखभाषे समये निगमे किं भवेत् किं पक्तेरु किं पिबाम् किं उपपिबाम् । भोजिकर्मं सुखभाषे 'आर्द्रयवभाषो
 त्वत्कर्मयवपीडो विरिषर्षपवद्भाषो वविर्यवसवद्भाषो पकरोरु, इत्सकलठिर्वियत्तो पकरोरु, यंबातुभाषामो
 विष्वातुभाषामो पकरोरु, अल्पस्वगामो बहुस्वगामो पकरोरु, आहये च बं कर्मं स्त्रिय रंष्ट्र स्त्रिय नो रंष्ट्र, अस्त्रायामेयथिष्ठ
 च कर्मं सुखो सुखो उपपिबेत्, अपाहये च बं अन्नययगं दीहमई पातरेत्सुखकंठारं अतुपरिबहू । से कर्मोप्यं मंते एवं पुष्य
 आहकर्मं सुखभाषे आह अतुपरिबहू । भोजिकर्मं सुखभाषे आहय वम्यं अहमा आपाय वम्यं अहमभाषे पुत्ररिषायं
 नासकंष्ट्र ५ आह तसकंष्ट्रं नासकंष्ट्र । देहिषि य वं वीरानं सरीरायं आहातगाराणं ते वि जीरे नासकंष्ट्र, से एष्येष्ट्यं योयमा
 एवं पुष्य, आहकर्मं सुखभाषे आह ततुपरिबहू" पितृ । इदं च सुगमं नवरं 'आर्द्रयवकारं चि' यस्मादेक्य अन्नप्रहणे सङ्घरेषा-
 न्वर्धैर्येमात्रकल एवापुनो वन्पकल ठमवमासुर्बर्का इति । 'सिद्धिस्तंयपपदाठ' चि । सुवचन्यं सृष्टा सेन वदा आस्यप्रदेनेषु
 संवन्विताः पूर्वैरसायाम्भुभवापरिबामस्य क्वचिदसात्त्वत् द्विषिस्त्रन्त्यनकदा एवासात्त्वमा एव द्रष्टव्या । आसकर्मियोजिनिधे-
 न्वास्य नित्यप्रस्तावात् ताः विमिस्यात् 'धमिपयंयवद्भाषो पकरोरु चि' यात्तत्तन्मसवदाः प्रकरोति प्रदम्बस्यादि कर्मार्थत्वात् सङ्घ-
 ष्ठापाकर्ममोबनेऽपि कर्तुमसम्यक्ते आवाकर्ममोक्त्स्वकाङ्क्षामयोगरूपत्वेन याततप्रकृतिरन्वरेतुत्वात् । आह च- 'भोज्या पयदिपणसं'
 णि योनादुत्तवस्यये तु वस वाः कतेसेवेति, तथा इत्सकलस्त्रिषिकाः रीर्यकलस्त्रिषिकाः प्रकरोति । तत्र स्थिति संपावकर्ममोबो-
 वमाने, तस्म्यकलसो माठी कतेसीसर्षो । आवाकर्ममोक्त्स्वकल सीत्यनिमिषत्वात् वस ए क्वायरूपतया स्थितिगणपेदेतुत्वात् ।
 आह च- 'स्त्रियवसुमानं क्वापुत्र क्वापुत्र चि तथा मन्वेत्कादि, इत्तुमलो विषाको एव इत्तनर्पान्वरे तवच मन्वातुभाषाः परिपेत्-

व्याख्या—अशनमादिः प्रभृतियेषां पानाद् भदानात् जलम् । ततः अशनादयश्चत्वारः चतुःसङ्ख्यामेदा-
 दिस्थं जलम्, खादिमं चिचिणिकापुष्पनालिकेरादिकम्, खादिमं सुण्ठिहरीतक्यादिकम् । ततः अशनादयश्चत्वारः चतुःसङ्ख्यामेदा-
 विशेषा यस्य स तथा तं, कमित्याह—‘आहारं’ति, तत्राहियते वृत्तिजननायासावित्याहारः समयभाषया पूर्वोक्त एवाशनादिस्त्वं आधा-
 कर्मन्त्याघाकर्मशब्दवाच्यं इहेति प्रवचने, यद्वा पिण्डशुद्धिप्रक्रमे, इतरथा साध्वर्थं यद्गुणादिकं चीयते वस्त्रादिकं वाऽऽप्यते तुम्बकादे-
 श्च सुखादिकं यस्य क्रियते तदप्याघाकर्म भवतीति केवलं तत्र ग्राह्यमप्रस्तुत्वात्, द्रुवतेऽभिदधति जिनादयः । कीदृशं सन्तमित्याह—
 प्रथममेवादित एव वपनकृत्यत्वमारभ्येति यावत्, त्रियशब्दस्यैवकारार्थत्वात्, यतियोग्यं साधुजनोचितं यत्तेनिमित्तमिति यावत्,
 क्रियमाणं निर्वर्त्यमानं गृह्णानिष्ठितं चेति, निष्ठाऽवसानं सा सज्जाताऽस्येति निष्ठितो निश्चेतनीभूतस्त्वं, त्रः समुच्चये क्व विषये
 निष्ठित इत्याह—‘तद्वि’ति, प्रस्तावाचास्मिन् यत्तत्रिषये साधोरालम्बनेन सर्व्वथा प्रासुकीभूतमिति तच्चम्, इत्थम्भूतमाहारमाधकर्म द्रुवते
 इति गन्धार्थः । अत्र द्वारपादोपात्तपुनःशब्दश्चित्तमशनादिरूपस्याधाकर्मणः सम्भवं पदमं चियेत्यनेन पदेनाभिहितवान्, तथाहि—
 कथमादित एवाधाकर्मिकमशनादिकं सम्भवति ? इति, उच्यते—कश्चिद् गृही अतिभक्तिभरनिर्भरः साधूनामकल्प्यमेतदिति जाना-
 नोऽजानानो वा स्वक्षेत्रे कुतोऽपि कारणतः साधूनामनवस्थानमवलोक्य प्रच्छन्नादिना ज्ञात्वा च साधूनामवस्थानहेतोरशनानदेश्चतुर्विध-
 स्थाप्याहारस्य वपनादिनोत्पादनं करोति तत्राशनोत्पादनमाश्रित्याख्यानकं पूर्वाचार्योक्तम् यथा—

“अणेगुल्लसयसंकुलो संकुलो नाम गामो आसी, तस्मिं जिणदत्तो नाम सावओ, तस्सय जिणमती नाम भज्जा । तत्थ कोइवरलगा
 उप्पज्जन्ति ति तेसि संतिउ कूरो भिक्खाए पउरो लब्भइ, वसही अ रमणिज्जा लब्भइ, सज्जाओ य निव्वहइ, परं आयरियाइपाउग्गो

स्यात्स्या - तदपुनर्धरिति, तदापाकर्मद्वयत्वस्य यावत्कार्यं दत्त्वावन्तारिकं स्यात्तया तस्ये इत्युच्यते योऽपि
 पर्यन्ते तथा तस्ये इति योऽवनीपम् । पुनः द्वयस्य तस्यैवापाकर्मणं तस्यचित्तवृत्तस्य सम्भवात् इत्येकं द्वायम् । तथा
 यस्य त्रिभिरेवस्वार्थीयं कृत्वापाकर्मं यवतीति द्वितीयम् । तथा 'असि' यथा यो प्रकृतेः प्रतिषेधनादिभिरापाकर्मपरिमोक्षजन्यः
 कर्मवचनात् स्वावाम् तस्य इति वृत्तीयं द्वायम् । 'आरिर्सति' पाठ्यं धैर्यस्तुमि सारं सख्यं प्रथमं वाक्स्य तस्साद् स्यात्त्वामिति
 चतुर्थम् । तथा 'असि' य तस्स जे दोसधि' अद्यने मन्वे तस्सापाकर्मस्याद्यन्तरेयं केचनानामज्ञादयमज्ञात्तद्व्यवसायिभिरव
 धयमवधिपातकत्वापेक्षितिक्रमत्पयम् दोषा इत्यानि मन्वीति गृह्यते, इति पञ्चमं द्वायम् । 'दाधे य' पि वाद्यरत्नस्य दोषा इत्य-
 स्यात्तुर्धर्षणार्थं तव आपाकर्मयो राने पुरिषा विवारे क्रियमाये तस्य गुरिवो ये दोषा यतिवत्कृत्ववपाद्यदयो मन्वीति षष्ठं
 द्वायम् । 'अरापुच्छधि,' यथा येन प्रकृतेः मन्वीतिविषया वेद्यद्रव्यकृत्मापानुषिवाद्यनादिष्ठाने आपाकर्मोदियद्वायो वृष्ट्या प्रमा
 णापुना गृह्यते इति सप्तमं द्वायम् । 'कृच्छन्'पि इत्थं प्रभितप्रसपरत्वारिना यथमानेऽपि साधौ यथेत्यनुवर्धनापथा पृ-
 क्त्वा असुदस्य प्रथमं स्यादिति अष्टमं द्वायम् । 'दुन्दी य' इति युतोऽपुच्छेनाऽऽकृत्वापथा यतिना कृत्वाकृत्वापाकर्मयो प्रथमे
 कृतेऽपि यथा तस्य द्वादिः कर्मवचनमात्रेण निर्देष्टेति नवमं द्वायम् । 'कृत्वादापाकर्मप्रथमं प्रति निर्देष्टव्येऽपत्तकृत्वापाकर्मयो
 चतस्ये इदमं द्वारं गृह्यते । तथा तेन कारुणिकस्यप्रकृतेः तस्ये अमिथास्य इति द्वायगाथासमाप्तार्था ॥८॥

अथुना यदस्सापाकर्मं यवतीत्यापत्तं स्यात्स्यास्तुमार ।

असत्तगाद् चतस्येयं आहाकर्ममिह विन्ति आहारं । पठमं चिय जद् जोग्म कीरतं निद्वियं च तद्धि ॥९॥

तंभि चैव देवरस्स भज्जा मया, तओहं तेण अभजेण भज्जा पडिच्चआ अन्नहा न पडिच्चन्ते । तथा अब्बेण जणणी भणिया, जहा सालिचाउलोदयं पि साहूणं देहि । अब्बेण वि जणणी भणिया सालिआयामं, सालिकंजियं च साहूणं देहि । इच्चाइवालाहजणजंपियं सोउं आहाकम्मं एयन्ति नाउं ते ताणि घराणि परिहरिज्जण तत्थेव अडन्ति । अनिच्चाहे पच्चासन्ने गामे गंतूण भिक्खवं अडन्ति ” । एवमशनोत्पादनसम्भवत् पानोत्पादनसम्भवोऽपि ज्ञेयस्तमपि कश्चित् कुस्ते, कथम् ? उच्यते—यथा क्वापि ग्रामे क्षेत्रप्रत्युपेक्षकाः साधव आगतास्तन्निवासिना श्रावकेण साध्रियमाणा अपि न स्थिताः । तेन च तन्मध्यादेक ऋजुकः साधुरनवस्थानकारणं घृष्टस्तेनोक्तमत्र क्षारं जलं तद्गुणानां न प्रायोग्यमिति श्रुत्या यावदसौ मिष्टजलमवटं खनित्वा लोकप्रवृत्तिजनितपापमयात् पुलकादिना स्थगितमुखेन तेन तावत् स्थितो यावत् साधवस्तत्रायातास्ततोऽसौ तंदुलघावनादितया कृत्वा तत्तेभ्यो दापयति वक्ति च गुर्वर्वाधभिष्टुखमेतद्भवद्भिः स्वयं पातव्यं साधूनां च दातव्यमित्यादि यावदन्यत्र तेऽपि व्रजन्तीति । एतदनुसारतः खादिमखादिमयोरप्याघाकर्मसम्भवो भावनीयः । तत्र खादिमे यथा कश्चित् साधूनां शालनकाद्यर्थं चिभिटाप्रफलवीजपूरकपित्थद्राक्षादाडिमा(मादी)नां वपनं करोति । खादिमे तु कश्चित् साधूनामौषधाद्यर्थं शुण्ठिमरिचहरीतकयादीनां रोषणं करोतीति गाथार्यः ॥९॥

तदित्थमाथाकर्मणो विषयसम्भवावुक्तावथात्रैव 'कीरन्तं निद्धियं चे'ति पदोपात्ताभ्यां कृतनिष्ठितशब्दाभ्यामुत्पन्नं कल्पाकल्पचे-

भागकारिभङ्गचतुष्टयं प्रत्येकमशनादिविषयं वक्तुमाह—
 तस्स कड तस्स नेट्टेय चउभज्जो तत्थ दुचरेमा कप्पा । फासुकयं रद्धं वा नेट्टेयभियरं कडं सव्वं ॥१०॥

व्याख्या—अत्रानुस्वारलोपात्तस्य कृतं तस्य निष्ठितमित्यस्मिन् वाक्ये चतुरूपो भङ्गश्चतुष्टयं ज्ञेयम् । यद्वा प्राकृतत्वात्

साक्षिहस्तो नरिषु चि न केच जायरिया तरुच पिडुन्ति । अमया य गुणनिरिवो परिसेरयत्वं पेठिया । तेसि निमवरेण रमयित्वा
 वसही समपिन्वा । वेदिं तस्स बुचत्वं करियं, सेचं परिसेरियं । विमदयेच पुठा, मयवं ! तुम्हावं सेचं ह्यं ! हरिचो एरयासमि-
 ससन्ति । २००० सैं क्रावं न खानामि चि करणबालमर्यं तेसि मन्हात्त एगो उरुचु साह पुष्ठिओ, तेच करियं नहा गजस्स
 धोन्मं एयं किन्तु जायरियावं पाठग्यो साक्षिहस्तो नत्वि । तओ तेच अमगामत्त साक्षिरीयं आभावेत्तज जायिसं, नार अयेगे साक्षि-
 हस्तया ज्ञाया । जमया केनार फ्योययेवं ते वा जये वा साहजो तपागए नात्तम साएएवं चिन्तियं, नहा मयसि साक्षिहस्तो रायधयो
 जेच जायरियावं पि पाठमं एयं सेचं चिन्तित्तय एए साहजो जायरिए एएच जायिन्ति, तं च नार नियपरे पेच दाहिस्साभि अमेतु
 दोएरत्तमं समिस्सन्ति हो मा एयसि आहात्तमस्स संघ मरिस्सह चि चिरिचित्तम सुपकार्ण गेहेसु प पडुपिओ साही, मजा-
 रिया प नहा-सयं खाएत्तार साहजं पि देवद हूरं चत्तम इवो साही, वेदिं वारे इतो रदो । हो वरयो वत्तेदिं जाओ । साहजो
 मियत्तमदत्ता एसनासमिया वात्तार्थं जियियं सुनेति । एगो वाओ मज्जर ए एते साहजो जेसि नहाए साहीहस्तो परे रदो । जयो
 मज्जर मम जजबीए साहज रिओ साक्षिहस्तो । जयो मज्जर सुयं साहजं साक्षिहूरं दाहामि । जयो जजपी मपर-साहजं देरि
 साहजं देरि साक्षिहूरं । जयो मज्जर चत्तमरियं संपचं जेच जमयाए साक्षिमचयं जायं । एएच होएओ दिहन्तो जेओ नहा-एगंमि
 मासे एया जामीरी तीए जणा मजो तीए छट्टु देवणे वत्ति, तस्स य वम्मि पराणे मजा मया । तेसि तु एसा नीती, चं मजुणो
 मयस्स इत्थी छट्टुदेस्सत्त मजा होए चि । तओ जामीरीए देवतो मयिओ नहा-इंत मे मजा नत्वि ते पुच मजा नरिए, हां ते
 यरिया म्याभि, तेच य ज्वचि परिचयं । तीए चिन्तियं, नहा जजसरे जजसएचरियं, जेच जंमि पत्तावे मे मजुणो मरुवं जायं,

ति पुनःशब्दलोपादितरत् पुनर्धुनेर्गृहिणो वा हेतोरतीतवर्चमानकालैक्यात् प्रासुकीकर्तुं प्रारब्धं । पुनरेकद्विकण्डिततण्डुलात्कृतं कृता-
भिधानं भवति अप्रासुकीभूत्वेन प्राप्तनिष्ठितत्वमित्यर्थः । सर्व्वं समसत्रमिति गाथार्थः ॥१०॥

एनमेवार्थं विशेषेणाह—

साधुनिभेत्तं ववियाइ ता कडा जाव तंदुला दुछडा । तिछडा उ निट्टिया पाणगाइ जहसम्भवं नेज्जा ॥

व्याख्या—‘साधुनिमित्तं’ यत्पर्याय ‘ववियाइ’ चि । अत्र पञ्चम्येकवचनस्य ह्यत्त्वादुत्सादेरिति द्वयम् । तत्रोत्तं वपनं तदादिः
प्रथमं यस्य केदारगाहनलवनपरिमलतोत्पवनाद्युत्तरक्रियाविशेषस्य स उत्सादित्स्मादुत्सादेरस्येति शेषो, वपनमादायावधीकृतेत्यर्थः ।
तावदिति कालावधिनिर्देशे । ‘कड’चि कृताभिधाना मण्यन्ते शालयः । ‘यावदि’ति कालावधुद्देशे । द्विरुच्छटा द्विकण्डितास्तादृशाः
सन्तो लोके किं व्यपदेश्यास्ते स्युरित्याह । ‘तन्दुल’ चि, ते शालयश्छटितास्सन्तः तन्दुला भण्यन्ते । अयमर्थः, साधुनिमित्तं शाल्या-
दय उप्ता यावत्तथाभूतपरिणामेनैव दात्रा त्रीहिकरटितया एकां द्वे वा वारे कण्डित्वा तन्दुलीकृतास्तावत्ते कृता अभिधीयन्ते । त्रि-
च्छटास्तु तिस्रो वाराः कण्डिता एव तंदुलाः तथाभूतपरिणामेनैव, तु शब्दः शालीनामेकद्विकण्डनेनानिष्ठितत्वावधारणार्थः, ते किमि-
त्याह, निष्ठिता निष्ठिताख्या भण्यन्ते । ते च राद्धा अराद्धाश्च न कल्पन्ते साधुनिमित्तं निष्ठितत्वेनाधाकर्मिकत्वात्, उपलक्षणमेतत्
शुद्धतन्दुलादिभिः साध्वर्थं राद्धं कूरादिकमपि निष्ठितमित्यस्य । अत्र बृद्धसम्प्रदायो यथा—यदि प्रथमां द्वितीयां वा वारां साधुनिमि-
त्तमात्मनि निमित्तं वा करटिं छटित्वा तन्दुलाः कृतास्त्वतीयां वारां त्वात्मनिमित्तं छटिता राद्धा वा ते साधूनां कल्पन्ते । यदि
तु प्रथमां द्वितीयां वा वारां साधुनिमित्तं स्वनिमित्तं वा तृतीयां वारां तु साधुनिमित्तमेव कण्डिता राद्धास्त्वात्मनेभेत्तं ते एकैषा-

१ ५० यथा । एव चत्वारः महा शास्त्राणां वाक्या इति दृश्यम् । यथा एवम् इति तृष्ण निमित्तं, तस्य इति नित्यं, अन्यस्य इति
 तस्य निमित्तं, अन्यस्य इति नित्यं । यथा एवम् इति नित्यं, अन्यस्य इति नित्यं, तस्य इति नित्यं, अन्यस्य इति नित्यं । यथा
 निमित्तं अन्यस्य इति नित्यं, अन्यस्य इति नित्यं, तस्य इति नित्यं, अन्यस्य इति नित्यं । यथा एवम् इति नित्यं, अन्यस्य इति
 प्रामुख्येण प्रारब्धं, तस्येति पूर्ववत् निमित्तमिति आत्मानेन आत्मानेन आत्मानेन आत्मानेन आत्मानेन आत्मानेन आत्मानेन
 ततो दृष्ट्वा आत्मानेन आत्मानेन आत्मानेन आत्मानेन आत्मानेन आत्मानेन आत्मानेन आत्मानेन आत्मानेन आत्मानेन
 निमित्तमिति पूर्ववदिति तृतीयः । यथान्यस्य इति नित्यं निमित्तमिति पूर्ववदिति चतुर्थः मन्त्रः । एतेषु इत्यादिभिर्निमित्तैः
 'तस्य' चि, तत्र तेषु चतुर्थं मन्त्रं दृष्टव्यमिति प्रथमां महारथनामयित्वा द्वितीयमकमयेति त्रयो वीष्कोपात् द्वितीयस्तु-
 वीष्कोर्षः । द्वितीयां त्वावित्वा द्वी एतौ परमौ च द्विपरमौ तृतीयस्तुवित्वात् । इत्यपि, इत्यपि प्राज्ञो दृष्टत्वात् आधोरासे-
 रायोग्यो स्यात्वात् इति श्रेयः । आधोर्षस्तु चि द्विद्विनिमित्तं वाच्यमिति प्रथमा । सा वाच्योर्षस्तुवात् । अत्र यं या
 वारिष्कोपाद्वाच्यत्वात् । प्रथमचतुर्थीमन्त्रात् प्रतीक प्रथमशुद्धीयास्तुदत्वात् । द्वितीयत्वात् त्वावित्वात् प्रथमद्वितीयान्-
 इत्यो यस्यार्थत्वात् । अत्र च इत्युक्त्वा आधोर्षेण प्राचीनज्ञानोपरान्तं प्रथममन्त्रात्वात् । प्रथममन्त्रान्तेष्वर्थ-
 त्वात् तृतीयमन्त्रोपि चतुर्थोपात्तत्वात् । एतत् एव इत्युक्त्वा । अतुना इति नित्यं अन्त्ययोरर्थम् । अतुना इति नित्यं अन्त्ययोरर्थम् ।
 नान्तीति नित्यं अन्त्ययोरर्थं वाच्यं । अत्रान्तं इति आधोर्षेण वा चिद्विनिमित्तं वा चिद्विनिमित्तं वा चिद्विनिमित्तं वा चिद्विनिमित्तं वा
 तदुक्त्यादिभिर्निमित्तैश्च तस्य आधोर्षयि नित्यं च इत्युक्त्वा । अत्रान्तं इत्युक्त्वा । अत्रान्तं इत्युक्त्वा । अत्रान्तं इत्युक्त्वा ।

कल्पते, यतः स्वर्गहेतुकापि छाया भवति न च सा वृक्षारोपककर्त्री स्वर्गेण वा साधून् मनस्याघाय निर्वर्चिता येनाधाकर्मलक्षणयोगात् सा तथा सत्ययोग्या स्यादित्यलमगीतार्थाधार्मिकयतिजनकथयेति गाथार्थः ॥११॥

द्वारमिति प्रभृतार्थसूचकं पदमित्यर्थः । उक्तमाद्यद्वारमिदानीं यस्येति द्वितीयद्वारं व्याचिख्यासुराह ।

साहर्मियस्स पवयण लिंगोहि कए कयं हवइ कम्मं । पत्तेयबुद्ध निण्हय तेत्थयरट्टाए ण कप्पे । १२ ।

व्याख्या—साधर्मिकस्य समानस्वरूपस्य, समानधर्मा च दर्शनज्ञानादिनापि स्यादिति केनात्र समानधर्मते ? त्याह—पवयण-लिंगोहि ति प्रवचनं सङ्घं, साध्वादिचतुष्करूपस्तथा लिङ्गयते चिह्नयते साधुरनेनेति लिङ्गं यतिचिह्नं रजोहरणमुखवस्त्रिकागोच्छकादि । अनयोर्द्वन्द्वे अल्पस्वरस्यापि लिङ्गशब्दस्य पूर्वनिपाताभावो गाथाबन्धानुलोभ्यात् क्वचिच्छ्रणाद् व्यभिचाराद् प्राकृतत्वाच्च ताभ्याम् । अत्र च न केवलेन प्रवचनेन साधर्मिकता नापि केवलं लिङ्गेन किन्तु युगपद् द्वितीयमीलकेन ग्राह्या ततो रजोहरणादियतिलिङ्गोपेतश्चतुर्विधसङ्घमध्यात् सङ्घैकतरश्च गृह्यमाणः साधुसाध्वीवर्ग एव साधर्मिकः सामर्थ्याल्लभ्यते । तस्य प्रवचनलिङ्गाभ्यां समानधर्मिणः साधुसाध्वीवर्गस्य किमित्याह—कृते निमिचमर्थयेति यावत् कृतं राद्धं भवति जायते । कम्मं ति सूचनादाधाकर्म सामान्यकेवलस्वयं बुद्धसामान्यशेषयतिरूपाणां साधूनामितिशेषः । अत्र च प्रवचनलिङ्गपदद्वयेन चतुर्भङ्गी सूचिता, यथा प्रवचनतः साधर्मिका न लिङ्गतः १ लिङ्गतः साधर्मिका न प्रवचनतः २ प्रवचनतः साधर्मिका लिङ्गतश्च ३ न प्रवचनतः साधर्मिका न लिङ्गतश्चेति ४ । तत्राद्यमङ्गे दर्शनप्रतिमाया आरभ्य अन्त्यप्रतिमावर्जिताः प्रतिमादशकस्याः श्रावकाः प्रवचनतः साधर्मिकाः, साधुभिः सह सदैव तेषां तैः सहैकप्रवचनत्वात् लिङ्गस्याभावेन वैसदृश्याच्च । इह चान्त्यप्रतिमास्या अपगतकेशत्वरजोहरणादिसाधुलिङ्गोपेतत्वालिङ्गतोऽपि साध-

मारेदेन एकेनान्यस्मै दशास्तेमाप्यन्यस्मापित्सादिरूपेण यावत् सप्तसप्तदशे स्थाने गणस्यस्य इत्यन्ते, तथा परं इत्यन्ते, अन्येषां
 तु न इत्याश्चिदपि । यदि तु प्रथमा द्वितीया वा त्रासं साधुनिमित्तमात्मनिमित्तं वा तृतीया तु पारामात्मनिमित्तयेषु इच्छिता राश्याः
 पुनः साधुनिमित्तं वे न इत्यन्ते । यदि तु प्रथमा द्वितीया वा त्रासं साधुनिमित्तमात्मनिमित्तं वा तृतीयया तु साधुनिमित्तयेषु
 इच्छितासैकानुकेः साध्यं एतद् इह साधुनामकस्य एव निष्ठितानुसृतत्वात्साध्यनिष्ठिगुणाथाकर्म्यदोषदुष्टत्वात् । तदेवमयमना-
 थित्य तस्य इदं तस्य निष्ठितमित्यादयमत्स्यो मेदा इच्छिताः । बाधुना पानादिदोषप्रकारयेऽपि तानविविञ्चमाह । 'पञ्चमाम्' चि वि-
 षकित्तोपात् पानकस्यौ, एतन्नादिसस्रदिमाक्ये बाधसत्रये, पञ्चमस्यं इहनिष्ठितसम्भवात्तद्विज्ञेयं नयेत्प्राप्तयेदेवप्रतिष्ठि । तत्र
 पाने इयादिकं साधुनिमित्तं सातं, बलमालीतं यावत्पञ्चमूठपरिणामस्य कर्तुंभरमे इये सर्वथा प्रसुद्धीक्रियमात्रं नाथापि सर्वथा प्रसुद्धीमप्यति
 वापचस्य इत्यत्रं, तदसुषुषामूठपरिणामस्य कर्तुंभरमे इये सर्वथा प्रसुद्धीमूठमिति तस्य निष्ठिच्छ्रमिति प्रथमेत्यादि, सादिसे तु
 कर्मदिकस्यः इच्छादिशः साधुनिमित्तमिच्छता यावत्पञ्चमूठपरिणामेनैव दाया ते सञ्चित्वाकानि तस्यमि इये इये प्रसुद्धीमभवन्ति
 सन्ति यावत्पञ्चमूठपरिणामस्यैव दातुर्नाथापि सर्वथा प्रसुद्धीमप्यन्ति दायेषां इत्यत्रम् । तदस्साधुनिमित्तयेषु परमे इये सर्वथा
 प्रसुद्धीमूठानि तानीति तेषां निष्ठिच्छ्रमिति प्रथमेत्यादि । सादिसे षड्भ्रमिकं सादिसत्त्वं प्रेमिस्यत्रापि द्वितीयस्तुर्भेमद्वौ इत्यौ
 प्रथमद्वीयान्द्वयाविति । प्रच्छाणावपरमपि सोपयोगित्वात् द्विद्विदमिधीयते । साधुना कस्यार्थमत्येपिच्छास्य पूरात्प्रादित्तिविल-
 मन्त्रपादेव निवासाथं इत्यमत्यदेव कस्यानिरेवनाथाक्यिच्छत्पामात्तदोषस्य । परं तद्विदोषादिना तत्स्यिचार्यम् । तत्रापि तस्य
 इत्यमन्यस्यनिष्ठिवमिति द्वितीयमद्वै साध्यं इच्छावच्छं इवनिमन्यममपि इत्यन्ते इथावत्पञ्चमिच्छत्पामा तु छाया इतरां परिमोक्तं

कल्पते, यतः स्वर्गहेतुकापि छाया भवति न च सा वृक्षारोपककर्त्रां स्वर्गेण वा साधून् मनस्याघाय निर्वर्तिता येनाथाकर्मलक्षणयोगात् सा तथा सत्ययोग्या स्यादित्यलमगीतार्थाधाकम्मिकयतिजनकथयेति गाथार्थः ॥११॥

द्वारमिति प्रभृतार्थसूचकं पदमित्यर्थः । उक्तमाद्यद्वारमिदानीं यस्येति द्वितीयद्वारं व्याचिख्यासुराह ।

साह म्मेमयस्स पवयणलिंगोहि कए कयं हवइ कम्मं । पत्तेयबुद्ध निणहय तेत्थयरट्टाए पुण कप्पे ॥१२॥

व्याख्या—साधर्मिकस्य समानस्वरूपस्य, समानधर्म्मा च दर्शनज्ञानादिनापि स्यादिति केनात्र समानधर्मते ? त्याह—पवयण-लिंगोहि चि प्रवचनं सद्धं; साध्वादिचतुष्करूपस्तथा लिङ्गयते चिह्नयते साधुरनेनेति लिङ्गं यतिचिह्नं रजोहरणमुखवस्त्रिकागोच्छकादि । अनयोर्द्वन्द्वे अल्पस्वरस्यापि लिङ्गशब्दस्य पूर्वनिपाताभावो गाथाबन्धानुलोम्यात् क्वचिच्छ्रणाद् व्यभिचारात् प्राकृतत्वाच्च ताम्याम् । अत्र च न केवलेन प्रवचनेन साधर्मिकता नापि केवलं लिङ्गेन किन्तु युगपद् द्वितीयमीलकेन ग्राह्या ततो रजोहरणादियतिलिङ्गो-पेतश्चतुर्विधसङ्घमध्यात् सङ्घैकतरश्च गृह्यमाणः साधुसाध्वीवर्ग एव साधर्मिकः सामर्थ्याल्लभ्यते । तस्य प्रवचनलिङ्गाभ्यां समानधर्मिमणः साधुसाध्वीवर्गस्य किमित्याह—कृते निमित्तमथयिति यावत् कृतं राद्धं भवति जायते । कम्मं ति सूचनादाथाकर्म सामान्यकेवलिस्वयं बुद्धसामान्यशेषयतिरूपाणां साधूनामिशेषः । अत्र च प्रवचनलिङ्गपदद्वयेन चतुर्भङ्गी सूचिता, यथा प्रवचनतः साधर्मिका न लिङ्गतः १ लिङ्गतः साधर्मिका न प्रवचनतः २ प्रवचनतः साधर्मिका लिङ्गतश्च ३ न प्रवचनतः साधर्मिका न लिङ्गतयेति ४ । तत्राद्यभङ्गे दर्शनप्रतिमाया आरभ्य अन्त्यप्रतिमावर्जिताः प्रतिमादशकस्याः श्रावकाः प्रवचनतः साधर्मिकाः, साधुभिः सह सदैव तेषां तैः सहैकप्रवचनत्वात् लिङ्गस्याभावेन वैसदृश्याच्च । इह चान्त्यप्रतिमास्था अपगतकेशत्वरजोहरणादिसाधुलिङ्गोपेतत्वाच्छिन्नतोऽपि साध-

विद्याः किञ्च मन्वीरि तदर्शनमिति प्रथमोमहः । द्वितीयमज्ञे निष्ठाः सर्वेऽपि सिद्धेन साधमिच्छास्तोषामेव सिद्धत्वात् प्रथमनस्वा-
 मायो वैसरस्मात् । ते हि लोके निवृत्तत्वेन ज्ञाता ज्ञानाय स्युति तु शला ज्ञाता, एतरे तु साधूनां मध्ये व्यपशस्तः प्रथमनाल्यौ-
 चित्वापेपायिदि द्वितीयः । नवरं निवृत्तास्तीर्णकृत्तने साध्वरश्यामिच्छन्वीरि, निष्ठा वासास्मिमुत्तयो द्वेयाः । तृतीययो द्वे साधूनां
 साधमिच्छा, साध्वेच्छप्रथमविमासावाक्या । चतुर्थे तु तीर्थेच्छप्रत्येच्छुदाः । एव साधूनां प्राया साधमिच्छादरेण कस्याकस्यापि-
 विगिरेयनीयस्ते च तीर्थेच्छप्रत्येच्छुदादयः सर्वेऽपि साधवो सम्यन्ते । केवलं सर्वेषां साधुछाध्ववाप्यसेऽपि चेत् प्रथमनछिद्ध-
 योरन्यतरत् इयं वाऽस्ति ते साहाय्यपिन एव प्राया प्रकल्प्याः साधवो द्वेयास्तीर्थेच्छप्रत्येच्छुदास्तु साधुत्सेऽपि प्रथमनछिद्धातीतस्तेन
 साधोवीर्षा इति तान् विवर्यं द्वेयाः क्षय्युदादयः सर्वेऽपि साधवः प्रकल्प्या द्वेया येऽस्य साधमिच्छत्वं गोरेयनीयम् । अथ प्रथमन-
 छिद्धातीकत्वं द्यास्तुस्तु प्रत्येच्छुदानां च द्वेषयत्तितुस्थानं वत्कम्यमिति वेदुष्यते । केऽपि सहासमवमाषार्पादित्तपिचौ न किञ्चयति-
 त्पि प्रव्यारणं वा विदवति, नापि विविधं द्विधा द्वेषां वा सामाषीयपरत्वे विधेते किन्तु एवापीवशुत्तसेन सर्व्वं सर्व्वं ज्ञात्वा
 इन्वन्त्यनुष्ठाने किञ्चं च देवता प्रयच्छति, अतः सम्पद्येत तेषां सिद्धस्य प्रदानसहाय्यवित्वायायात् प्रथमनछिद्धातीकत्वं तेषामेवा-
 रतोष्यते तत्त्वं तु एतुमुगा विदन्ति । तत्र तीर्थेच्छः द्यास्ता सर्व्वप्रत्येच्छुदादयोश्च दोष्युपपिशुतछिद्धातो विधेयक्यादि सर्व्वप्रदुदा
 चाम्युपचादिमत्प्रयमन्तरेष्वेव इच्छन्ते, प्रत्येच्छुदास्तु न उचितेषु । उपपिस्तु सर्व्वप्रदानां हादवशिपकत्र पाषादीनि सप्त, कल्प-
 प्रत्येच्छुदानां तु त्रियमः तेषामेयोत्पि कल्पन्त एवमद्याकान्तिः ॥-----॥ विद्वद्व्यएवापीर्षिदि, किञ्चत्तत्त्वं सर्व्वप्रदानप्रयात्तर्षितवि-

घात्रपि । प्रत्येकबुद्धानां तु देवता समर्पयति । इदानीं प्रवचनलिङ्गचतुर्भङ्गाया भङ्गकेषु कल्पाकल्पविधिरुच्यते । तत्र तृतीयभङ्गवर्ति-
 यत्यर्थं यत्कृतं तदकल्पम् प्रक्रान्तसाधूनां सर्व्वयतीनां तृतीयभङ्गत्वात् । चतुर्थभङ्गवर्तिसाध्वर्थं च कृतं कल्पमेव । अत एव सूत्रकारोऽपि
 तृतीयभङ्गेऽकल्पतां प्रदर्शय एतद्वर्जशेषभङ्गत्रये कल्पाकल्पविभागं दर्शयितुमाह । 'पत्तेयबुद्ध'चित्, प्रत्येकबुद्धनिह्ववतीर्थकारणामर्याय प्रत्ये-
 कबुद्धादिनिमित्तं कृतमशनादि । पुनः शब्दः प्रथमद्वितीयभङ्गत्रयोर्भजनया कल्पाकल्पविभागसूचनार्थः । अत एव द्वितीयभङ्गे भजनां
 प्रतीत्य सूत्रकृता निह्ववार्थाय कृतं कल्पमुक्तम् । 'कल्पे'चित् कल्पते ग्राह्यं स्यादित्यर्थः । तथा च तीर्थकारार्थाय यत्कृतं देवैः समवसरणं
 देशनाश्रवणार्थमुपवेशनादिना यथा यतीनां परिमोगोचितं स्यादेवं तदर्थं कृतमशनाद्यपि कल्पते प्रक्रान्तसर्व्वयतीनामिति एतेन प्रत्ये-
 कबुद्धतीर्थकारार्थं कृतस्य कल्पताभणनाच्चतुर्भङ्गे कल्पता दर्शिता । ननु यदि तीर्थकारार्थं कृतमाधाकर्म न स्यात्तदा यद्भक्त्या तदर्थं
 निष्पादितमनिश्चाकृतं भवनं तत्र किमिति न निवासादि क्रियते ? उच्यते महाशातनादोपभावात् । उक्तं च 'जइ वि, न आहाकम्मं,
 भत्तिकयं तह विवञ्जयंते हि । भत्ती खलु होइ कया, इहरा आसायणा परमा' ॥१॥ शेषयतीनामर्थय च कृतं तीर्थकारादीनां कल्पते
 प्रवचनलिङ्गोत्तीर्णत्वात्तेषामिति । तीर्थकारार्थं च कृतं तीर्थकारादीनामकल्पमेवेत्यनुक्तमपि दृश्यम् । तथा च व्याख्याप्रज्ञप्त्यां श्रूयते ।
 गोशालकमुक्तेजोलेऽव्यथाजातातीसारस्य भगवत्सद्व्यथोपशमनाय रेवतीश्राविकया वैधवचनेन स्वार्थं भगवदर्थाय च निष्पादिते
 औषधद्वये भगवद्व्यथावलीकनेनाधृतिं कुर्व्वणस्य सिद्धानगारस्य गृहार्थनिष्पन्नौषधानयनाय प्रेषितस्य तन्मुखेन स्वार्थनिष्पन्नस्य तस्य
 भगवते च क्रियमाणस्यानयननिषेधः । यदि च तत्तस्य कल्पं स्यात्तदा किमिति निषेधमकार्षीदसाविति एवं प्रत्येकबुद्धार्थं कृतं तेषामेव-
 तदकल्पं । यद्येवं तीर्थकारार्थं देवैः समवसरणादि कृतं कथमसाधुपशुद्धे ? उच्यते, तीर्थकरनामकर्मविपाकस्येत्यं तेन वेद्यमानत्वाद्-

रोमः । नन्वेकादशप्रतिमास्वधारकाणामपि तृतीयसङ्घापरिवृत्तात्पर्यं कृतमद्यनादि साधूनां कृत्यमकृत्यं वा ? तस्यैव, पुरस्तात्-
 रप्राणधीरिच्छित्त्वात् तेषां कृत्यं कृतमद्यनादि साधूनां कृत्यत् एवेति वृत्ताः । केचिस्थापुस्त्यत्वात्तेषामपि परावं न कुर्यान्ति ।
 तन्मन्त्रैरेते सर्वसाधुप्रवृत्तग्राहाः । प्रथयद्वितीयसङ्घसम्बन्धनात् तेषां देया । यथैकादशप्रतिमास्वधारकत्वं कृतमद्यनादिषु प्रकृत्यन्तसाधूनां
 कृत्यं पुरस्त्वान्निगररिवत्त्वात् तेषां । शौण्डिह्यपितृवृत्तिगसाधुषु कृतं त्वकृत्यं मासतो विज्ञायुत्साधुत्वात्तेषामिति प्रथममन्त्रे मद्यना ।
 द्वितीये त्वेषु, यथा सोके निहृषा निहृषारेण यदि ज्ञाता एतस्वरा तदर्थं कृतं कृत्यं सङ्घसङ्घत्वात् तेषां, यदि त्वद्यातास्वरा अकृत्यम्,
 तेषां स्वपरातेन सङ्घस्यवर्षित्वात् । अथ यथा क्वचित् श्रेयाभिव्यक्तिः साधोर्त्वीकरो मृतस्य वा कष्टमयी पातायाश्चिमयी मरिमा वा
 कृत्ययति, तस्याप्राप्तो शोकनाय तस्यादिकं निष्पद्यति, तथा तस्याः बन्धेषां कृत्यमानपम्माणां क्षीयतां स्वापनासाधयमिच्छत्वात्
 तदुत्तरो शैचित्तमर्षेच्छिवं वा कृत्यत्वादिषु कृत्यं साधूनां कृत्यमकृत्यं वा । अत्रोच्यते, एतेषां साधुत्वादिषु कृत्यत्वेन विद्युत्स्यत्वेनैव दास्यमभिवि
 द्युः सङ्घस्येन कृत्यत्वात् तु तत्साधूनामकृत्यम् विद्युत्स्यत्वापये दात्यामीति साधुसङ्घस्येन कृत्यत्वात् । मरिमात्रकृतं तु साधुसङ्घ-
 नपररिवं कृत्यं (परं) पतिप्रसङ्गदेवत्वात् (कृत्यं) न स्यात् । एवं तत्कृत्यं मृतस्य साधो निर्जीवच्छरीरस्य तस्युत्पत्तिना पुनरो योक्तव्य
 कृतमद्यनादि शैचित्तमरोच्छिवं वा साधुसङ्घस्यत्वात्तमपि कृत्यं यतो विद्युत्कृत्यं विद्युत्कृत्यं न त्वन्वीत्यादिवि-
 गुप्तासङ्घात्तदिस्यं विस्तरेण इति यावत् ॥१२॥

कृतं पर्येतिव्यासः सचेति इतं व्यापिस्यात्तुः यैः प्रकृत्येस्त्वत् स्वाधान् प्रकृत्यन् प्रविशेयादीन् सङ्घस्यन्तमिषास्तुमा-
 परिसेषण एपदिमुणणा संसंवास श्शुमोयणेति शतं होइ । इह तेण एतस्यसुय श्यच्छि ररायवुद्धेहि विद्वंता ॥

व्याख्या—प्रतिषेवणं प्रतिषेवणेति तत्त्वं । आसेवेति तत्त्वं । प्रतिश्रवणं प्रतिश्रवणा अम्युपगमाः । संवसनं संवासः एक-
 त्रावस्थानम् । अनुमोदनमनुमोदना अनुमतिः । प्रतिषेवणा च प्रतिश्रवणा चेत्यादि द्वन्द्वस्ताभिः प्रतिषेवणादिभिरासेवाप्रभृतिभिश्च-
 तुभिः प्रकारैस्तदित्याधाकर्म्म तद्भोगादिजन्यः कर्म्मबन्ध इति तत्त्वं, भवति जायते । एतासां स्वरूपं सूत्रकार एव वक्ष्यति । अधुनैत-
 द्विषयान् दृष्टान्तानाह । इहेति आस्वेतासु प्रतिषेवणादिषु यथाक्रमं स्तेनराजसुतपल्लीराजदुष्टैर्दृष्टान्ता उदाहरणानि वाच्यानि । तत्र प्रति-
 षेवणायां, स्तेनाशौरा दृष्टान्त इति सर्वत्र योज्यम् । प्रतिश्रवणायां, राजसुतो नृपुत्रः । संवासे पल्ली, भिल्लसन्निवेशः । अनुमोदनायां
 राजदुष्टो नृपावरोधापराधकारीति । एतांश्च प्रतिश्रवणादिस्वरूपाभिधायकं गाथाद्वयं व्याख्याय ग्रन्थविस्तरलाघवार्थं विनेयासंमोहार्थं
 च पश्चाद् वक्ष्याम इति गाथार्थः ॥१३॥

अधुना प्रतिषेवणादिस्वरूपाभिधानायाह—

सयमन्नेण च दिन्नं, कस्मियमसणाइ खाइ पडेसेवा । दक्खिन्ना दुवओगे, भणेओ लाभो च्चि पडिसुणणा ॥
 संवासो सहवासो, कस्मियभोइ हे तप्पसंसाड । अणुमोयणत्ति तो ते, तं च चष् तिविहतिविहेण ॥१५॥

व्याख्या—स्वयमात्मना गृहादानीयान्येन वा अपरसाधुना, वा विकल्पे, दत्तं गृहादानोयान्यस्य साधोः समर्पितमाधाकर्म्मिकं
 पूर्वोक्तमशनादि भक्तादिकं खादत्यश्नाति यः साधुस्तस्य प्रतिषेवा भवति । अयमभिप्रायः—इहाकृत्यमाधाकर्म्मसिचनमेतदिति केनापि नि-
 वार्यमाणोऽपि रसगृह्या तद्वचोऽवगणय्य कूटोपमां च तदग्रतोऽभिधाय यथा परहस्तेनाङ्गारानाकर्षयन् यथासै न दहते किन्तु पर-

एत एव इच्छते, यथा वा मृदादेर्द्रव्यस्य यो व्याप्य दृष्टं रूपमिति तस्यैवापणो न तु तत्र पततोऽपि युगादेरित्येवमत्राप्याचक्ष्मि-
 क्तमार्ग इह त एव साधोर्गुरस्यस्य वा कर्मरन्त्यो महि मम तदुंबानस्येतेवममिमायवतो लाभ्यव्याधिःशुक्लत्वाव उद्भवयतः साधोः
 प्रतिषेधा स्यात् । तथा द्वाधिव्यं प्रतीतं आदिश्रयान्प्रपत्नेशसम्बन्धादिप्रहः । ततो द्वाधिप्यमादिर्यस्य तत्र वा विमक्तिनोपायेन द्वाधि-
 व्याधिना, मनसोऽप्यथा यावपरिहासायाथाकर्म्याविरपकस्य धिप्यस्य संसुस्त्वपयोमे यथादिप्रहसुत्कननादिस्मरकेऽनुग्रानविद्येपे काम
 इति लभ्ये यो गुरुर्मन्वति इति प्रख्याव भाविक्या कथोटिक्येवं इत्यमित्याकारेव प्रकान्ते आपाकर्मार्हारे निवेदिते सति प्रोक्तं
 कान्तं कर्मभेदं लक्ष्यमिति वा, यो मनशीति गुरुते । तदित्त्वं तस्य गुरोर्मन्वतो कल्पतः अतिशयत्वा यवशीति गामार्थः ॥१४॥

'सुबासो'पि आपाकर्मिकमेतिशयिरायाकर्मिकमोक्तमिति साधुभिः सा यः साहास एवकल्पान्तं सुसुबासोऽभिनीयते । अतुमोदना
 र्थोकार्थो भवति । केन्नाह तत्पसंसात् वि तत्पसंसा आयाकर्मिभोक्तृपदंसा यथा सुलयात्कस्तुस्त्रदेवसिकं भक्तम् । यत्र प्रो-
 मना एते वे विद्याहारेण धीवन्तीति । यद्वा तस्माथाकर्मिकमकारेर्गुणानामित्य प्रसंसता यथंसा अतुमोदना भवति । यथा कश्चिद्
 सायुताथाकर्मिके ब्रह्मानं साधु एवम् कश्चि यथा मिदमिदं स्वया लभ्यं, परितूले मत्तया सुसुबासत्वात् न सत्त्वादिश्रुत्येत्स्यं सपुता-
 दीनेवं तदुच्यतेकल्पनं कुर्वतस्त्वाद्यज्ञानसाधुमोदना भवति । तु कल्प्यैकताश्रेयं सुकल्पुत्वादिश्रियेपद्वनार्थः । तत्र वा प्रतिषेधा
 आयाकर्मिदोषातेरनात् गुर्णी । तत्रः प्रतिषेधत्वा सार्थी प्रतिषेधायाः कल्पत्वात् । ततोऽपि सपुततः संवत्सुः श्रितिशयाया वतुमोद-
 नाया एव प्रायः कालत्वात् । ततोऽपि सपुतमा अतुमोदना भावनिष्कानुमतेरेव विवक्ष्यत्वात् । इतिवच्यधवधुयामपि स्वरूपपरिसया-
 न्ते । तान्न सत्तुविचारप्रत्यत्वात् संक्षेपेव भव्यि-

व्यासः । एव शेषाख्यानकान्यपि । तत्र प्रतिषेधायां चौरदृष्टांतो यथा-एगंमि गामे अणगे चौरा वसन्ति ते य अन्नया कुओवि
 संनिवेसात् गवीत् हरिकृष्ण नियगामाभिष्टुहं चलिया । तस्य केवि पहिया मिलिया, जाहे सदेसे पविड्डा, तत्त नियमंडलो ति काउं
 निम्भया भोयणवेलाए, तेसि गोणीणं मज्जात्त कच्चियात्त विणासिज्जण भोयणत्थं पएउं लग्गा तंमि पत्थावे के वि पहिया अन्नेवि
 मिलिया, भोयणकरणत्थं सन्नेवि चोरेहिं भोचुकामेहिं निमंतिया ततो केहं भुंजिउं पयड्डा, केहिं वि गोमंसभखणं बहु पावं ति काउं
 सयं भक्खणं न कयं किंतु परिवेसणाह पारद्धं । एत्थन्तरे कूविया आगया, तेहिं सन्ने ते गहिया तस्य जे पहिया आसि ते पहिया
 अम्हे ति भणन्ता वि गोमंसभक्खणपरिवेसणादिदोसेण ते वि इयरे वि तेहिं वहियत्ति । एवमिहापि ये आधाकर्मानीय स्वयं भुञ्जते
 भुञ्जन्ध्वं यूयमिति निमञ्चिता वा ये भुञ्जते ये च तत्परिवेषयन्ति ये च तद्ग्रहणाय पात्राणि धरन्ति ते एवं कुर्वन्तस्सर्वेऽपीह ज-
 न्मनि तीव्रं कर्म बद्धा दुर्गतौ पर्यटन्तीति । दृष्टान्तदाष्टान्तिकयोजनात्वेवम्, यथा चौरस्थानीया आधाकर्मनिमञ्चकाः साधवः,
 गोमांसभक्षकपथिकस्थानीया निमञ्चिताधाकर्मभोजिसाधवो, गोमांसपरिवेषकपथिकादिस्थानीया आधाकर्मपरिवेषकादिसाधवो, गोमां-
 साभ्यवहारस्थानीयमाधाकर्माभ्यवहरणम् । पथस्थानीयं मनुष्यजन्म, कूलिकस्थानीयानि कर्मणि, मरणादिस्थानीयो नरकादिपातः ।
 इह दृष्टान्ते चौरैर्गोभक्षकपथिकैश्च दाष्टान्तिके त्वाधाकर्मभोक्तृसाधूनां च प्रतिषेधादयश्चत्वारोऽपि वाच्या-
 गोमक्षकपथिकानां दाष्टान्तिके त्वाधाकर्मानीय स्वयं भोक्तृसाधूनां च निमञ्चितभोक्तृसाधूनां च प्रतिषेधादयश्चत्वारोऽपि नियेवणेन
 स्तत्र पथिकानां गोमांसभक्षणं प्रतिषेवणा । तेषामेव भोजनार्थं चौरैर्निमञ्चितानां गोमांसभक्षणपरिवेषणादिक्रियाप्रवृत्त्या नियेवणेन
 तत्परिभोगं प्रतिप्रवर्त्तकत्वात् प्रतिश्रवणा । चौरैः सार्द्धमेकत्र निवसनेन संवासः । तेष्वेव बहुमानानदनुभोदना स्यात् । पतिजनेष्वाधा-

कर्म्यानीय यद्यप्येन प्रायः परिमोयकरवपरिषत्त्वेन च द्रव्यतो यावत्तत्र प्रतिपत्त्या, आयाकर्मविधान्येषां परिमोगं प्रति प्रयोक्तव्या
 प्रतिपत्त्या, यत्सै तदानीय इवादि तेन सार्वभौक्य संवसरेण संवसरेण संवसरेण संवसरेण, अकल्पमेतदिति, अकल्पमेतदिति न प्रतीच्ये इत्यानापके
 निवारयतां प्रतिपत्त्या न मक्तीति। प्रतिपत्त्यायां सम्स्तुतो दृष्टान्तः, तपसा-एर्गमि नयरे केरो एया खडपुरे परिपत्त्ये इव य तत्त्वयो
 (मंत्रार्थ ५००) इत्यतो खडपुरेण सुखो चित्तो न मय चि न्यमन्ते सहाए कल्पन एयं सारेक्य एयं
 गिष्यामि। क्वो नियमनेहि सार एयं संवियं। कल्प केहि चि युयं मन्ते इव सहाया मविस्वायो, केहि चि युयं एयं क्वेहि, केहि चि
 हसिषीक्या, केहि चि तं कल्प एवो मियेयं। कल्प एवमा विधि चि इमारो य एया वाप्याया, यदत्त्वो दुरयति। एयमत्रापि मया
 सायः सुक्य केनापि सायुनाऽऽयाकर्मानीय मयिस्वायुनिमक्तिो यदुव संस्र त्वमेनयासारमपि मोस्य इत्युके प्रयच्छ ययं देन
 इमे इति यत्तदस्युगच्छति स एक सायुः, अपाय निमक्तिो यकि न मोस्येच्छं किन्तु त्वमेनं संस्रेति यदा आयाकर्ममोविधि-
 परवर्गार्थसुपयोमे सायदर्थं बन्तव् आतोपिते सुकल्पमिति वा याप्याय इति द्वितीया। मन्यय दृष्यीयापरमादाय आद्य इति मौन-
 याद् दृषीय इत्येते त्रयः सायः प्रतिपत्त्याविप्याः। अपरयाकल्प्यमेतदिति न प्रतीच्ये इत्यानायकनिवारयिता यदुर्बो यतिः। स
 च निपेकत्वाद् इव। इ दृष्टान्ते यदाकिमर्थे र्दृष्टान्ति के तु सायुयिः प्रदक्षिक्तयैतिमिः प्रकृतं। नन दृष्टान्तराष्टान्ति क्योबना
 यथा-इमारसानीय आयाकर्मना विपययिता सायुः, पितृवस्तानीय आयाकर्मनीयेषा। क्रमेण प्रस्त्रितययदादितरादिबयला-
 नीयमायं सायुजयम्। एवाक्यकनरादिसानीययदुर्बो सायुः। तथा दृष्टान्ते इमारस्य दृष्टान्ति क्वेवायाकर्मनायकसाधोः प्रतिपेक-
 नास्यबलादेऽपि विस्वयियाजेन कल्प्याक्य पितृयाारवाय पितृयत्वेन प्रतिपेक्या। एयं सुपमात्वे सहाया मविप्याम इत्यादीनां पच-

नानिपेधकत्वादिना प्रवर्तकत्वेन प्रतिश्रवणा, शेषं प्रतिपेवणावदनुमोदना यावद्वाच्यमिति । संवासे पल्लीदृष्टान्तो यथा-वसंतउरं नयरं
 आसि । तत्थ य अरिमइणो नाम राया । इउ य तस्स राइणो देसस्स पच्चासन्ना विसगरिसंनिविट्ठा अत्थि एगा भिच्छपल्ली । तत्थय बहवे
 चोरा वणियंबंणइणो वसन्ति । ते य चोरा सयावि तस्स राइणो मंडले चोरियं काउं पल्लीए पविसन्ति । सा य न केणइ राइणो साम-
 न्ताइणो जेउं सक्किइ । अन्नया अमरिस्साइरियहियेण महासमग्गियं काऊण सयमेव गंतूण राइणा पल्ली गहिया । तीए गिज्झ-
 माणीए चोरा केवि हया, केवि नट्टा । वणियंबंणइएहिं चिन्तियं जहा अम्हं अचोराणं राया न किंचि करेहि त्ति ते न नट्टा । राइणा
 ते वि गहाविया । तेहिं मणियं जहा देव ! अमहे वणियंबंणइणो न चोरा । राइणा वुचं तुब्भे चोरेहितो वि अवराह्णिणो, जे अम्ह्हाणं
 अवराहकारीहिं चोरेहि सह एगत्य वसह । तउ निग्गाहिय त्ति । एवमिहाप्याधाक्कम्मिकमोक्कवमिस्सह संयमवता साधुना न वस्तव्यम् ।
 संयमअंशादिदोपसद्धावाव, तथाहि ते आधाक्कम्मणो अवलोकनेन गंधेन गुणवर्णनेन चाधाक्कम्मवर्जकमभिब्वज्जविकृत्यादिपरिभोगर-
 हितमपि साधुमाधाक्कर्मपरिभोगवाञ्छाकारिणं कुर्वन्तीत्येतैः सह संवासे दूरतस्त्याज्यः । अत्र दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकयोजना यथा-दृपस्था-
 नीयानि कम्मार्णि, पट्टोस्थानीया वसत्तिश्चौरस्थानीया आयाक्कम्ममोजिसाधवो, वणिगादिस्थानीया आयाक्कम्मं भोक्कवमिस्सहवासिसाधवः
 उपालम्भमरणस्थानीया दुर्गतिः । इह वणिग्ब्राह्मणादिभिः सहवासदुष्टसाधुभिश्च प्रकृतं । तत्र चौराणामाधाक्कर्मभोक्कवसाधूनां च पूर्व-
 वत् प्रतिपेवणादयश्चत्वारोऽपि भावनीयाः । अनुमोदनायां राजदुष्टदृष्टान्तो यथा । एगंमि नयरं एगो वणियकुमारो अतीव सुरूवो
 अत्थि सो य अतीव परमहिलामिलासी । अन्नया अंतेउरसमीवं गच्छन्तो अंतेउरियाहिं दिट्ठो । तेण य ताउ दिट्ठाउ । परोप्परं अणुराओ
 जाओ । ततो दिव्वजोएणं कहवि संपची । एसो पइदिणं ताउ आसेविउं पयट्ठो । पच्छा रत्ता नाओ । तउ आहरिय विभूसिय अन्तेउरे

पविष्टो समाप्तो, द्वापरेऽत्र माण्डवेऽत्र च नयस्यन्त्रो पस्विस्वाशिशो । तस्य च कृप्यद्विययेसेषु हेरिया मृषा, मयिषा च ब्रह्मा ज्ञे एवं
 पसंघति निरन्ति य ते दो वि तुन्मेहि मम सुगासे आभेयन्वा । सो य छोगेण केजिओ, पुषंठं आभिकण एगेण मगिर्यं 'अएण जीर-
 णेय सपेठेण वि नरेण मरियणं' परं आठ अंठेउरियाउ अग्गारिखेहि आरेमेहि नयभेहि वि न दीसन्ति ता हुनमाभिकण मज्जे वाए
 म पमो । अणेहि मयिर्यं अयमो एणो उमसखोगापिरुअरि, सो अणचीतुखालं निपसाभियंतेउरियायं पुब्बो । एवं सोउ हेरियाहि
 पवस्सेहि दोऽत्र एवो समप्पिया । राणा उ, जेहि सो वठंखिओ ते वासाया इपरे सुअ एया य नि । एणमिहाय्येके सापइ
 वायाकम्म इउठे, अपरे च अस्सन्ति धन्वा एवे सुसे नीपन्ति, अन्ने तु पुसुते धियेवान् दे आगमनिपिदमाहारं सुअते । अत्रोपनया
 अन्तापुरस्सनीयनायाकम्मं, तस्सेअकम्विअहुवस्सानीयाउठेअः सापका । पन्थोउपमिति अस्सकपुजस्सानीयाउठेअस्सेअकमापुर्यंअः
 सापका । अन्थोअयमिति अस्सकपुजस्सानीयास्वत्सेअकमापुनिन्अः सापका । नृपस्सानीयानि कम्मंभि । मएस्सानीयाःसंसार
 इ एअन्ते पैशुणा पन्थ उअो दाटांन्तिके तु थैएयाकम्मंभोअिनाः सुअपितास्तेः अअन्तं । तत्र एअन्ते पूनो दाटांन्तिके तु थैएया-
 कम्मंभोअिनां अस्तिपेयादपयस्वतोअपि एरेअरु भाषनीयाः । वक्काः अस्तिपेअयादपयस्वतोअपि सअरअं अअएः । साम्ग्रठमेतेषां अदधि-
 त्तन्यायेन अदुशेषदुएत्ताइपाकम्मिकेरेतुत्ताअ परिहार्यतां अर्थयन्नाह । सो ते तं च अए ति । यतः पूरोका दुर्भेतिपावादि-
 दोषनिअन्थनाः अस्तिपेअनाइपस्सएः अस्सावान् अस्तिपेअदीअदुए अअएत्तु आयाकम्मंभोअिसापुत्तात् तमिति सास्वापयं इउमअना-
 पाअरे चः सुअअने एअेत् परिहरेत् सुअुः, कअमिरत्ताह । 'अिपरिअविरेण' वि अयो अिवा मेदा यस्य मनःअमृविकस्य योगअदु-
 रापस्य स अिमियः । तथा अयो अिवा यस्य अज्वादिरुपअदुरास्य स अिअिवा । तवअिअिअम अिअियमेति समाहाएअन्तो न्पुअ-

कत्वादेकवचनम् तेन, यद्वा त्रिविधस्य त्रिविध इति विग्रहस्तेन, अयमर्थः—मनोवाक्कार्यैः प्रत्येकं करणकारणानुमतिविशिष्टस्य जेदिति
गाथार्थः ॥१५॥

उक्तं वृतीयं सप्रपञ्चं यथेतिद्वारमिदानीं यादृशमिति चतुर्थं द्वारं व्याचिख्यासुराह ।

वंतुच्चारसुरागोमंससमभिमंते तेण तज्जुत्तं । पत्तं पि कय तेकप्पं कप्पइ दुव्वं करेसघट्टं ॥१६॥

व्याख्या—वान्तं भुक्तोद्भिलितं, उच्चारः पुरीषं, सुरा मद्यम्, गोमांसं सुरभिमिषितं उपलक्षणत्वात् काकमांसगङ्गुरिकोष्ठीक्षीरल-
शुनादिग्रहः । वान्तं चोच्चारश्चेत्यादिद्वन्द्वस्तैः समं सदृशं तुल्यमिति यावत् । इदं प्रक्रान्तमाधाकर्मिकभक्तादि वर्त्तत इति शेषः । अत्रायं
भावार्थः—यथा राजिकादिभिः कृतातिसैरभ्यादिकमपि वान्तमभक्ष्यम्, उच्चारो यथा अभोज्यः, सुरोष्ठीगङ्गुरिकाक्षीरादि यथा शिष्टाना-
मपेयम्, गोमांसादि च यथा तेषामभक्ष्यम्, जघन्यजनैश्च सुरागोमांसादेर्यद्यपि पानं भक्षणं चाचर्यते तथापि तन्न प्रमाणं शिष्टानाम्,
अन्यथा वान्तोच्चारदीनामपि सारमेयादिभिर्भोजने आचरितत्वाच्चेषामपि भक्ष्यत्वे प्रसङ्गः । एवं जिनशासनभावितानां साधूनां सावधत्वे-
न निन्द्यत्वादाधाकर्मिकमपि वान्तादिकल्पमभक्ष्यमपेयमग्राह्यं चेति । तथा यत इदं वान्तादिसदृशमित्यतः कारणात्, तेनेति आधाक-
र्मिणाऽशुनादिना तच्छुद्धमशुनादिकं युक्तं स्पृष्टं मिलितं सदित्यर्थः । तच्च तद्युक्तं च तद्युक्तं, पूतिकर्मभीभूतमिति तत्त्वं, साधूनां भोक्तुं
न कल्पते इति शेषः । यथाऽशुचिसम्बन्धिना लवेनापि स्पृष्टं भक्तादि शुचीभूतमप्यभोज्यं भवति, एवं निर्दोषतया भोज्योऽप्याहारः
आधाकर्मिकाहारस्य लवेनापि स्पृष्टोऽभोज्यः स्यात् पूतिरूपत्वात् तथा पात्रमपि भाजनमपि यत्राधाकर्मिकं केवलं पतितं, शुद्धाशुना-
दिमन्ध्येऽशुद्धं वा, तद्द्वयोरप्युच्चित्तयोरधाविततया, पूतिखरण्डितं सदित्यर्थः, न कल्पते परिभोक्तुं साधूनामिति शेषः । न केवलं

साक्षात्प्राप्तम् नृपिकर्म वा मोक्षं न कस्यते इत्येतेषां । तदिदं वीर्यं सप्तभावनं कस्यते इत्याह—पूर्वं कल्पयपदानात् प्रथमं,
 कनीषं दुष्कर्मोत्थं तेन घटं नियतं विलसितमिदं यत्तत् क्लीबपुष्टम् । पूर्वोऽपि कीर्यपित्वाह—कृत्वा पिरिगाद्यपिशिशुः स्यात्
 क्त्वा अठप्रधाकनानि यस्य तत् प्रिकल्पम् । पूर्वपूर्वं सत् कस्यते वृद्धादनामित्राणाम्, पतिव्रतपरियोग्यं सात्, इतरथा यथा
 क्वपि मासनेऽद्वयनादिकं विधे तदुपर्यष्टुधिः पशिता द्वे अप्यपनीते ततोऽप्यापिते तस्मिन्मरमदनादिकं विमममोन्यं सात्, एते वृद्ध-
 कल्पनापचारिक्यथा, वृत्तिसदृष्टिते तस्मिन् गृहीते साधोरकल्पयेयेति गाथार्थः ॥१२॥

इदानीमघने च तस्य ने दोषा इति पञ्चमाहं व्याख्यातुयाह ।

कर्ममन्त्राहूणे आहूककर्ममवहूकमा तद् इयारणायारा । साणामंगणवरथा मिच्छत्तविराहणा य सवे ॥१७॥

व्याख्या—एतानात् कर्मत्राये वायाकर्मरिदानविषये तपस्यकथत्वादायाकर्मरिदानं तस्मद्यत्नं चाभित्येत्सर्पं, अन्यथा प्ररुषणात्
 एत इत्यमात्मवोपासम्भाः प्रस्तुतत्वापरिरोषम् स्यात् । तस्मिन् क्रिमिस्पष्ट—अतिक्रमाम्यतिक्रमो तयाद्यव्यवातिक्रमादीनां सम्म-
 एतर्नाथः । तथा अतिचरानापाठिक्येते वत्सरो दोषाः स्युः । सकल्पं येतेषां पशुर्नोमपि एतद्वार एवावेदयिष्यथि । कथं पुनस्तथा-
 कर्मरिदानविषयेऽतिक्रमादीनां सम्भवाः । कस्यते—यदा क्रिययमिनपथापक्य द्यतिपुष्पुङ्गोरताद्यवपुष्ठीकृत्वात्सृष्ट्यादिष्वभिलो-
 तेषु नपं पशु यास्य साधूनां न इत्तं तत्तत्र कल्पयेत् इत्याद्यथास्य प्रायेण तस्याप्त्यव्युत्थितापयाक्यभिरपि नपं द्यासिहृता-
 रिक्रियायकर्म कृत्वा पशुरी कृत्वा पशुलाभयस्य पशूरीये पूर्वोऽयनदिक्रमिभित्ति साधुपस्यर्थयते । तद्यथासौ निमणितोऽनामोमगापेत्य-
 कर्मरिदाना वा वायाकर्ममन्त्राहूक्यय यदि कर्मरिदाने तदा तस्य माधोऽवसागोऽतिक्रमात्प्रस्तुतस्मन्निष्ठ । एतेषां च सप्तु-पुठ-पुठार-

गुरुतमदोषत्वं क्रमेण ज्ञेयम् । तथाहि—कश्चित् साधुरतिक्रमाख्यं दोषं प्राप्तः सन् स्वीकेनापि शुभाध्यवसायेन तं दोषं विशोष्य आत्मानं संयमे व्यवस्थापयति । व्यतिक्रमदोषं तु प्राप्तः सन् गुरुणा शुभाध्यवसायेन, अतीचारदोषं तु गुरुतरेण शुभाध्यवसायेन विशोषयितुं शक्नोति । अनाचारदोषे तु यद्विषयोऽनाचारस्सेवितस्तं संयमगुणं गुरुतमेनापि शुभाध्यवसायेनाखण्डं साधुर्न प्राप्नोतीति । इह च क्रमशश्चतुर्ष्वप्यतिक्रमादिषु जातेषु प्राय आधाकर्म्महाराभ्यवहाराः सम्भवन्ति । ततो यदा तद्ग्रहणायतिक्रमादिषु वर्त्तते, तदैवाज्ञा-भङ्गादिष्वपि चतुर्षु वर्त्तते इत्यधुना तानाह—‘आणामङ्गे’त्यादि, आज्ञामङ्गः सर्वज्ञोपदेशखण्डना, अनवस्थाऽऽधाकर्मिकपरिहारेऽन्ये-षामनास्था, मिथ्यात्वं विपर्यस्ताध्यवसायरूपं, विराधना संयमादेर्विधातस्तत आज्ञामङ्गश्चेत्यादिद्वन्द्वस्ताश्च, चः समुच्चये, भवेयुर्ज-येत् । एतेषां च स्वरूपं सूत्रकृदुक्तातिक्रमादिस्वरूपादुपरिष्ठाद्वयं वक्ष्यामः इति गार्थार्थः ॥१७॥

इदानीं अतिक्रमादीनां स्वरूपं निरूपयितुमाह ।
आहाकम्मामंतण पडिसुणमाणे अइक्कमो होइ । पयभेयाइ वइक्कम ग हेए तइएयरो गेलिए ॥१८॥

व्याख्या—विभक्तिलोपादाधाकर्म्मणि पूर्वोक्ते आमन्त्रणे गृहाणेदमिति गृहस्थाभ्यर्थने सति प्रतिश्रुण्वति गृहीष्यामीति जल्पत्यनियेधेन मैनावलम्बिनि वा सति साधौ यावन्नाद्यापि तद्ग्रहणाय चलति तावदतिक्रमो मनाक् चारित्र्यधर्मोद्ध्वनं भवति । ततः पदस्य चरणस्य भेदस्तद्ग्रहणार्थं गमनायोत्पादनं पदभेदः, स आदिर्यस्य तद्ग्रहगमनादेस्तत् पदभेदादि विभक्तिलोपात्तस्मिन् विहिते सति यावत् तन्न गृह्णाति तावद् व्यतिक्रमः, पूर्वस्माद्गुरुश्रवणेऽपराधो भवति । ततो गृहीते पात्रकादौ स्वीकृते सत्याधा-कर्म्मणि यावत् मुखे न-प्रक्षिपति तावत् सत्यागमनादावपि कृते तृतीयोऽतिचारो गुरुतरश्रवणापराधः । तत इतरोऽनाचारो गुरुतम-

धारिअयोपो गिच्छित्ते षष्ठास्यः क्वित्ते मति मरति । क्वेषिन् प्रारभं क्वलोद्वार्यं यामत्रिसनं तु सुले षष्ठेप इति ज्यास्यान्तीति । इह
 च उच्यते सुषणगोचरात्पामठिच्छमादीनां द्यते सर्वथा परत्वात्परस्य्यादच्छानमिधानादापाकर्मदिविषयापामेतेषां परत्वरोपक्यारित्त्वमेव
 व्याख्यातुं शुकं न तु सर्वथा परत्वात्परकृतेति, न च 'विदं ससोदयन्तो अचरिषी परथ संसजो नसिप,' इत्याद्यागामरचनात्
 सर्वथा परत्वात्परक्यारित्त्वं व्याख्येयम् । यतो निषयनवाभिप्रायवया उत्सर्गदेशनाविषयतया अमीत्युत्सर्गागोचरतया वा इदं द्यते
 देवमिति गावार्था ॥१८॥

षण्डुना मायवित्तिरिहमायामज्ञादिदोषस्तस्यमभिधीयते—यथा निष्कारवे सुष्परस्यथापाकर्म्याददान वाप्यामर्त्रं कुल्ले तदुपरपथ
 सुष्वेनिषित्त्वादिदि सर्वेषाञ्चाद्योप वाप्यामर्त्रा । एकेनापि साणुना आपाकर्मसेवारिकुर्वं इत्या तस्मान्नात्तम्बनेनापरोऽपि साणुल्लत्
 छेपनं इच्छे, तं इच्छुम बन्वोऽपीत्सेवं यत्तत् सुर्वेऽप्यच्छये प्ररर्चन्त्ये, सर्वमायिनां सुस्वामिछापित्वात्, एवं च संयमस्य तेषां सर्वथा छेः
 छादित्यमरस्या । तथा साणुना प्रान्याप्रारणच्छेले सुर्वे सात्तर्पं योगं प्रत्याकृपामीर्युकम् । तदुक्तौ च प्राथिवयानुमतिश्चनच्छरा-
 दापकर्म्यं न भोक्त्यं इति परमार्यत उक्तं स्यात्तच्छरं सुञ्जानेन तेन यथापारो मग्नः स्यात्तोऽप्यथावादित्यारो एते अन्यथावा-
 दिनोऽन्यथाक्यारिब इत्यादि गुरस्वाद्यद्वेस्त्यात्कत्वाच निष्पत्त्यर्थः । कियपना पारमर्षयमप्रपनमेदेन, तत्रिविधा । तत्राप्याकर्म्यं,
 साधोः प्राया प्रापूर्णाकस्येव गौरिषेण गुरिषा क्वियते इति स्माद् क्विन्त्वं च तत् साचतः स्मात्तया त्विमन् प्रपूरे क्विन्त्वे च मयिते
 अण्विषयिष्यकारिभ्यामपयकस्तु क्यारिषिन्त्सु । उतथ दानादीनां कियपका स्यात्, तथादि-उस्य द्यत्रार्थयोस्त्यकत्वात् द्यत्रार्थदानेर्दानस्य
 भावः, चरीपिहकारितया चात्त्रिवारिष्यान्त्सुदेर्द्विनस्य, प्राशुपेक्यापमग्राव चात्रिस्य मात्रा स्यादित्यारमवियपना । वैधेन च

व्याख्या—यतः संयमोद्योगवतः साधोः, किमित्याह चरणं विहन्तुं शीलमस्येति चरणविधाति चारित्रविनाशकृदाधाकर्मिका-
 शनादि वर्त्तते इत्यनेन कारणेन दानं वितरणमेतस्याशनदेराधाकर्मणो नास्ति न विद्यते गृहिण ओधेन सामान्येन कारणं विनेति
 यावत् । उपलक्षणत्वात्दायकशुभाल्पायुर्वन्धनिवन्धनं चेदमिति दृश्यम् । तथा च प्रज्ञप्त्यां सुपात्रमाश्रित्याशुद्धदानस्य फलम-
 भिहितम् । यथा—‘कहं णं भंते ! जीवा अप्पाउयत्ताए, कम्मं पकरेति । गोयमा ! पाणे अह्वाइत्ता मुसं वइत्ता त्हाहूवं समणं वा माहणं
 वा अफासुएणं अणेसणिज्जेणं असणपाणखाइमसाइमेणं पडिलाभित्ता । एवं खलु जीवा अप्पाउयत्ताए कम्मं पकरेति’ । असाधो ! स्वार्थ-
 तत्र प्रश्नः सुगमः । उत्तरे तु ‘पाणे अह्वाइत्त’ति प्राणानतिपात्य आधाकर्मदिकरणतो विनाश्य, मृषोक्त्वा पयाहो ! साधो ! स्वार्थ-
 सिद्धमिदं मक्तादि, कल्पनीयं वो, न शक्त्वा कार्या इत्याद्यनृतमभिधायाऽप्रासुकानेपणीयेनाशनादिना चतुर्विधाहारेण । ‘तद्वाहूवंत्ति’
 तथाविधस्वभावं भक्तिदानोचितपात्रमित्यर्थः । श्रमणं तपःखिन्नदेहं, ‘माहणं च’ति मा हनेत्येवं योऽन्यं प्रति वक्ति, स्वयं इनननिष्ठतः
 सन्नसौ माहनः, पंचाद्यच्चिं तं माहनं, यद्वा ऋक्षचर्यं कुशलानुष्ठानं वा तदस्यास्तीति ब्राह्मणः असत्यैऽण्, एवमादित्वात् तं ब्राह्मणं
 ऋक्षचर्यादिगुणगणोपेतमित्यर्थः । वा शब्दपरस्परापेक्षया समुच्चये । प्रतिलभ्योपष्टम्य लामवन्तं कृत्वेत्यर्थः । यद्वा ये जीवा जिनसाधु-
 गुणपक्षपातितया पूजाद्यर्थं पृथिव्याधारममेण वर्त्तमानाः प्राणानतिपात्य पूजाद्यद्यमेव न्यासापहारादिना च वर्त्तमाना, मृषोक्त्वा श्रमणस्य
 संस्तरणे सत्यपि निष्कारणतो भक्तिमात्रेणाप्रासुकानेपणीयाशनादिचतुर्विधाहारेण श्रमणं च प्रतिलभ्येति व्याख्या । ततः सरागसंय-
 मनिरवधदाननिमित्तायुष्कापेक्षयाऽल्पायुष्कतयाऽल्पजीवितव्यहेतुतया जीवा आयुःकर्म बन्धन्ति । तथा च जिनागमाभिसंस्कृतमतयो
 यतयः प्रथमवयःसंभोगिनं कंचन मृतं दृष्ट्वा वक्तारो भवन्ति । नूनमनेन भवान्तरे किञ्चिदशुभं प्राणेघातादिकमासेवितमकल्प्यं वा

हुनिभ्यो एवं येनायं योग्यस्वप्नाः संवृष्ट इति, न पुनः ब्रह्मकर्मप्रवृत्तादित्वात्स्वायुष्कृत्या श्रेयम् । दाननिरस्त प्रणिनो दानेन
 भोगान्मनोवीथि वचनात्सोसारिकशून्यादिप्राप्तिनिवन्त्यनत्वेन तस्य ब्रह्मकर्मप्रवृत्तत्वात्प्रत्यसम्भवात् । तस्माद्योषवः आवाह्यमि-
 कस्य दानं नास्तीति । कदाचित्तद्वि वरानं मपेरुत सूर्यया न ? इत्याह—'धीयप' इति नत्सर्गप्रथमपदापेक्षया द्वितीयत्वात्तन्मपरा-
 रक्ष्य परीति सम्भवात्ने यदि परमिस्पर्शः । इत्यपि कस्मिन् महति पुटे म्बानन्निर्वाहो कस्ये, तथा पात्रविद्येये विशिष्टत्वयो-
 दानादिसमप्रत्ययम्बाधो यतिः तद्विषये वा । बाधभ्योऽब्रह्मदानधर्मस्य द्वितीयप्रकारस्यैवार्थः । मवेत्स्यापि परं वदानमिति
 प्रकृत्यः । न च किमिति द्वितीयपदमेवाभित्याह्मदायनारि गुरो इवाभोस्त्वर्मतोऽपीत्याह—'बर्ह'पि यतो यस्मात् कस्यत्वाद्, तत्राये
 एतद्वचनमात्रे इति पाशार्थः ॥२०॥

यदुक्तं तदेवाह—

संपरर्णामि असुखं दोषहृदि गेषुत्तद्वैतयाणऽदृश्यं । आन्तरविद्वृतेणं तं चैव ह्रियं असंयरणे ॥२१॥
 म्वास्या—संखरत्वं प्राप्तुकैस्वीयाहारादिप्राप्त्यैव सापूर्णा निर्वारिच्छस्मिन् सत्यब्रह्मनेपवीपादितया सदोषमयनादि इयो-
 रपि शुद्धरत्वोत्रादिव्यापक्योर्पेतिगुरोस्त्वयोर्न केनसमेकस्य कस्यपिदित्यपेक्षः । अद्वितमपच्यं संयमपिपातष्टमास्यादुर्जन्योऽस्तुतेन
 अनिदकस्तकदित्यर्थः । तत्सर्गसंखारदेश, तस्मात्तदस्तु तमप्यनेपवीयमयनायाहर्न म केनसमेपवीयं दितमेकैस्त्वपेक्षः वेपद्यन्वस्या-
 प्यर्थत्वात् । रिषं पथ्यमित्यस्यत्वं शत्रुर्गुरीतुय केत्याह—असंखरत्वेऽनिव्यदि इमिवम्बानस्यौ प्रयोचने इत्यर्थः । केन दितमित्याह—
 आतुपे योगी तस्य पृथान्तो निरर्थंनमस्तुःप्यन्त्यत्वेन, त पायं यथा-सामवाताशुभ्रान्तरपेगाभिप्लुतः कश्चिद् योगी ब्रह्मर्णयोदक्यारिकं

भोक्तुमभिलषति, वैधादिकं च याचते, तच्च तस्य गृह्णतोऽन्यस्य ददतश्च तत्प्रस्तावे यथा द्वयोरप्यनर्थकृत् तथा तदेव भस्मकवाताद्युपहतस्य निरामयवाताद्युद्भवज्वरिणो गृह्णत इतरस्य ददतश्च गुणकृत् तदुक्तं वैद्यशास्त्रे—‘उत्पद्येत हि सावस्था, देशकालामयान् प्रति । यस्यामकार्यं कार्यं स्यात् कर्मकार्यं च वर्जयेत्’ ॥१॥ अकार्यमकर्तव्यं यत्तदपि कार्यं कर्तव्यं स्यात्, कर्मकार्यं कर्तव्यक्रियामित्यर्थः । एवं अशुद्धाद्यनादिदानमपि सति निर्वहि द्वयोरप्यनिष्टकार्यऽसति तस्मिस्तदेवामीष्टार्थलाभकारीति । तदयं परमार्थो—यद्यप्याधाकर्माज्ञाभङ्गाद्यनेकदोषहेतुकं वर्णितम्, तथापि ‘सर्व्वत्थ संजमं संजमाउ अप्पाणमेव रक्खेज्जे’त्यादि ‘अप्पेण बहुमेसेज्जा । एयं पंडियलक्खणं सन्वासु पडिसेवासु एयमत्थपयं विऊ । तथा न वि किंचि अणुष्णायं पडिसिद्धं वावी’त्याद्यागमाभिज्ञैर्यथावसरं बहुतरगुणलामाकाङ्क्षया गृह्यमाणं दीयमानं च न दोषाय इति गाथार्थः ॥२१॥

अधुना यदुक्तं ‘पत्तविसेसे व होज्ज’ति, तत्र सुपात्रमाश्रित्य गृहिणस्तदानसम्भवमावेदयन्नाह—

भण्यं च पंचमङ्गे सुपत्तसुद्धन्नदाणचउभङ्गे । पढमो सुधयो बीए भयणा सेसा अणिट्टफला ॥२२॥

व्याख्या—भणितं च उक्तं च पञ्चमङ्गे व्याख्याप्रज्ञप्त्यां कस्थाने इत्याह—सुपात्रशुद्धान्नदानचतुर्भङ्ग इति । तत्र सुपात्रं पूर्वोक्तं, शुद्धमेपणीयं यदन्नमशनम्लपक्षणात्वात् पानादिग्रहः । तस्य दानं गृहिणा वितरणं शुद्धान्नदानं ततः सुपात्रं च शुद्धान्नदानं चेति विग्रहः, ताम्यां पदाभ्यां चतुर्भङ्गो मङ्गचतुष्टयम् । यथा सुपात्रं सुदानं ? । सुपात्रमशुद्धदानं २ । कुपात्रं शुद्धदानं ३ । कुपात्रं कुदानं ४ इत्येवंरूपः सुपात्रशुद्धान्नदानचतुर्भङ्गस्तस्मिन्, यद्वा सुपात्रे सुपात्राय वा शुद्धान्नदानमेपणीयाहारवितरणं तद्विषयश्चतुर्भङ्गस्तस्मिन्निति व्याख्येयम् । अधुना यदुक्तं पञ्चमङ्गे तद्दर्शयितुमाह—प्रथम आधो मङ्गः, सुपात्रसद्भावात् साध्वर्थपाका-

दिक्पिनाबनितकर्मवन्पसधक्वोपररित्येन पुरानत्वात् अहमकर्मनिर्वाणोत्तया निरौषः, तदनुपुण्यात्परन्पिपुम्यकारत्वात्, प्रा-
 ग्वन्मनि वितीर्षद्विपानद्वुरानयोः सुवपुम्यक्यातिप्रयोरिशापेवयैवोक्तम्, देनामीष्टमोषादिक्कप्रसिद्धिभनकत्वात् सुव्योषम इति ।
 अन्वत्रापि योक्तं पिपिदिशेषात् इत्यपिदिशेषात् प्रापदिशेषात् क्लवित्शेषः । तथा द्वितीयमङ्गके, दुर्देमंभना विक्लवना ।
 तप्यन्त्र यस्यथा सुप्राप्रदानं तावता प्रभूतकर्मनिर्वाणसम्प्रावाप्युद्विर्यात्वा दानमद्वयं तावता पापकर्मलेशसम्प्रावाद्युद्विरिति मयना ।
 तथा शेषाद्युद्विरितौ तृतीयपटुर्षमङ्गकानिर्वाणं क्लमन्मिमन्तं सार्धं दानप्रयुक्तैर्षोक्तामनिष्टकम्पौ । इत्येयम्यमानत्वादित्येतत् मन्वितवि-
 ति । एवं च मोक्षसाधकान्यापेक्षयाऽन्वप्रवृत्तये कृताप्रविषयायाः कृताद्वुरानप्रयुक्तैः पापानुबन्धिपुण्योपाङ्कित्येन साधारिकारुत्या-
 यिनोभासात्रकारत्वात्प्रनिष्टकत्ववृत्त्येते । तथा च क्लव्यं यथा 'समभोवाद्यमस्त नं मन्ते ! तदाकर्षं समभं वा मारुषं वा क्लव्युत्पन्नं
 दक्षिन्मिन्नेवं असयत्वात्साप्रमसाइमेयं परित्साभेमावस्त किं क्लव्य ! योयमा ! एतंत सो निवृत्त क्लव्य नस्यि से पापे क्लमे । 'सम-
 भोवाद्यमस्त नं मन्ते ! तदाकर्षं समभं वा मारुषं वा अक्लमुत्पन्नं अथेसथिग्रेषं अक्षयपापत्वात्प्रमसाइमेवं परित्साभेमावस्त किं क्लव्य !
 योयमा ! तदुत्तरिषासे निवृत्ता, अथपरं से पापे क्लमे' । अनेन द्वितीयदण्डकेनात्र प्रकृतम् । अस्यार्थः प्रमभोवासकस्य भावकस्य
 प्रकर्षं यतिं तद्व्यर्थं प्रकृत्यर्थंदिष्टुवोपेक्षं वन्वित्वा प्रसंसित्वा सुक्लवयित्वा सुन्मानयित्वा क्लवनादिभ्यतिरेकेण वा अत्राहुकेनानेप-
 नीयेनाद्यनारिना अतुर्विपाहारेण प्रतिक्रम्यतता सावदन्ता क्लव्यता किं क्लियते, किं क्लं यथवि तस्य ! क्लियते-यारिक्त्वापक्कावो-
 परम्पान् प्रभूतवप मिर्त्रता अहमकर्मपुण्यवृत्तपरिदात्कया पापकर्मपिक्त्वाया क्ली सक्तास्यते । निर्वाणयेत्तया बीशारिवातेन व्ययदासवक-
 वारिप्रवापया च सुभान्याशुःकर्मवन्पकल्यं च भवति । अहमपि तदुत्पन्नमरिठवया पापकल्पयेषेह विवथितम् । अत्र च सुवपत्वात्प-

माश्रित्याकारणेऽपि भावप्रकर्षविशेषादप्राप्तसुकानेष्णीयादेशरीदं फलं न विरुध्यते, अचित्यत्वाच्चित्तपरिणतेरिति सम्भाव्यते, अत एतद्
 भगवतीवचनाद् ज्ञायते । सुपात्रमाश्रित्यानेष्णीयदानमपि भक्तिरलितचित्तत्वेन ददतः कदाचिन्न तथाविधब्रह्मदोषकारीति सुपात्रे
 तदपि कदाचिद् गृहिणः सम्भवतीत्यावेदितम् । तथा 'समणोवासगस्स णं भंते ! तहारूवं असंजयअविरयअपडिहयपचक्खायपाव-
 कम्मं फासुएण वा अफासुएण वा एसणिज्जेण वा असण ४ पडिलाभेमाणस्स किं कज्जइ ? इंता गोयमा ! एंगंत सो पावे कम्ममे कज्जइ
 नत्थि से कावि णिज्जरा' । सुगमं चैतत्, नवरं असंयतः सप्तदशप्रकारसंयमाद् बहिर्भूतः । तथा विविग्रमनेकधा द्वादशविधे तपसि
 स्तो विरतस्तन्निषेधादविरतः, तथा प्रतिहता निर्ग्रन्थभेदेन स्थितिहासात् प्रत्याख्यातानि हेत्वभावतः पुनर्बृद्धिनिरोधात् पापकर्मणि
 ज्ञानाव्रणादीनि येन स तथा तन्निषेधादप्रतिहतप्रत्याख्यातपापकर्मा तम् । एवं चासंजयेत्यादिना निर्गुणः पात्रविशेष उक्तो । अनेन
 च तृतीयचतुर्थभङ्गावनेनैव दण्डकेन तुल्यफलत्वादुक्तौ । तृतीयभङ्गे सुदानस्यापि कुपात्राश्रितत्वाद्दुभयाशुद्धमङ्गफलवद्यथोक्तफलत्व-
 मेव । असंयमोपष्टम्भस्योभयत्रापि तुल्यत्वात् पश्चात्प्राप्तसुकादौ जीवघाताभावेन अप्राप्तसुकाद् च जीवघातसद्भावेन विशेषः । सोऽत्र न
 विवक्षितः पापकर्मणो निर्जराया अभावस्यैव चेह विवक्षितत्वादित्यलं प्रसङ्गेनेति गाथार्थः ॥२२॥

इदानीं यथापृच्छेति सप्तमं द्वारं व्याचिख्यासुराह—

देसाणुचियं बहुद्ववमप्यकुलमाथरो य तो पुच्छे कस्स कए केण कयं लखिखज्जइ वज्झल्लिगेहिं ॥२३॥

व्याख्या—देशः सुराष्ट्रमालकप्रभृतिको मण्डलः । सोऽनुचितोऽयोग्यस्तस्मिन्, तस्याभावाद् यस्य देयवस्तुनस्तद्देशानुचितम्
 आहिताग्न्यादेराकृतिगणत्वान्निष्ठान्तस्य पूर्वनिपाताभावो, यद्वा देशस्यानुचितं तत्र तस्यासम्भवाद् अयोग्यं, देशानुचितमिति विग्रहः ।

षड् प्रपुरं प्रथ्यं वात्योदनमम्बकसस्तुङ्गुत्मापुङ्गुगार्धिकं, षड् च तद्वृज्यं वेति विप्रदा । बन्त्ययेकविंशत्युपं क्लृप्तं पूर्वं ततोऽप्यर्थं च
 क्व क्लृप्तं वेति विप्रदा । आदयो दान्तुर्मन्त्रिकः सगन्धमा । च सवृषये । यदि स्यादिति द्वेषः । 'हो'पि तवस्वरनन्तरं तदा वा तस्मिन्
 क्लृप्ते आषाढ्कर्म्मघृष्टासम्पत्तान् वृष्णेत, प्राननेत् क्वयिरयाह-कस्य क्लृप्ते कस्य पुरुषादेर्निमित्तम् । केन वा प्रयोक्तनेन क्लृप्तं विरि-
 तमेतदिनेभ्यम्पमानत्वादित्येवंकथयथा किं निमित्तोऽयमारम्भ इत्यादि प्रानं कुर्यादिति यावत् । तत्र तु प्रपुरायपि प्रथ्यं कल्प्यते केवलं
 तत्रैव देवो मयूतवृत्त्यवते यथा-मातृवके मन्त्रतादि बनावरणाद्ये दाता तत् प्रपच्छति । तत्र सारेद्वोपिणे प्रपुरेऽपि कल्प्यमाने
 इत्येव्जादरति दावरी भ्यादिसानुपे गुरो आषाढ्कर्म्मघृष्टाया ब्रह्माभाषाष्टेदेवं वा, यत्र परे दद्यात् स्यात् तत्र प्रानं विषाय न्याय-
 दित्थं कृत्वा तद्वाचयित्वाचोदिवं भवति । क्वं पुनः प्रभितेऽपि परेषु कृत्यायाः कर्म्म विद्यायते परमाप्तस्य दुर्भेदत्वादिति, जाह-कस्ये
 विद्यायते यदुत्तु दृढमिदमिति । कैस्स्यात् वास्तुशिल्पमिति । तत्र वाचानि परिमणानि सर्वजनप्रत्यक्षाणि शिक्तानि शिक्तानि क्वचनवि-
 न्यासपरस्परस्त्रोक्तनस्रविस्तरस्रनस्रानि, तेषां निपुणान् प्रत्याऽन्तरपरपाशमस्रकस्त्रे गयन्स्त्राशिल्पत्वं ततो वाचानि च तानि
 शिक्तानि वेति विप्रदस्तैरित्ययमर्थः । कल्प्यो नार्या कृतावाहमिद्याः पुराः सत्याः तत्र निमित्तभित्ति विरिक्तमिति वदन्ति । माया-
 रित्यस्तु इत्थेन पुरात्वं कृतमिदमिति ब्रूयन्ति, येदया तु द्वावास्म इति सक्तं परस्परं वीक्षन्ते किञ्चित्ददन्ति च । तत्र आषाढ-
 मिकल्पेवदिति विद्याय न दृढमिति साधना । अय क्वापि प्रमानन्तरं मातं दातरो रोषं कुर्यात् । यद्वा केयं मधीयाद्यनादिरिष्या
 यथा तद्विदिरयस्वापनं द्र्याः तवस्तन्नास्महीकृत्यक्षेपादिकं विद्यायाद्यनादि प्राप्तामिति । तदेवमेनेन गावापतुर्भयादेन वायाक-
 मिकल्पप्रधानोपाय उक्तः । परमोरेषिक्तमिदमिति यत्र विदेवताः क्वकरो न भवति तत्र सयमसायन्मुखो बर्षं च किञ्चिदर्थमि-

व्यामः । किं च सर्वदोषविषयशुद्ध्यशुद्धिपरिज्ञानकारणमुपयुक्तैव । ततः संयमविधातकारिषु शुभेष्वशुभेषु वा शब्दादिष्विन्द्रियपथं स्वस्वमवतीर्णेषु रागद्वेषाकरणतः तेषु अदत्तमना भिक्षाचर्यायां प्रविष्टो मृनिः भिक्षाविषयैषणायामेव दत्तमना भवेत् मण्डितालंक्रुतव-
धूष्वदत्तावधानो नीरनीरणयोरेव कृतावधानो गोवत्सक इवेत्यत्रारुह्यानकं यथा ।

‘एगंसि नयरे एगो समिद्धो सेह्ठी आसि तेण पहाणमन्दिरं कारियम् । तस्स बहवे पुत्ता, बहुयाउ य बहुयाउ, कालेण सेह्ठि-
णीए पञ्चत्तमुवगयाए गिहतत्ति कारियाउ जायाउ, तेसि तु एगा गावी पउरदुद्धा सवच्छा आसि । सा य दिवसे चाहि चरणत्यं
पट्टविज्जइ । वच्छो उ गिहे घरिज्जइ । तस्स य सव्वा बहुयाउ नीरणं पाणियं च होइति । अन्नया तग्गिहे नियपुत्तस्स विवाहो उवट्टिओ
तत्थ ताउ सविसेसं आहरियविभूसियाउ ताणं सपरेसि मण्डणवाववाडाणं वीसरिओ वच्छो न य तस्स एगाए नीरणं वा पाणियं
वा होइयं । जाव मज्झन्न सेह्ठी समागओ तं दहुं वच्छओ रंजिउं लग्गो तेन नायं जहा अज्ज सुक्खिओ एस्स चिट्ठइ । बहुयाउ
निब्बमच्छियाउ तवो जेह्ठा वहु ससंभंमंता नीरणपाणियं गहाय वच्छाभिमुहं चलिपा । तओ वच्छो न तारिसं वाहिं समलंकियं
भवणं (वयणं) जोएइ किंतु नीरणपाणियं एगाए दिट्ठीए क्षायमाणो अवलोयइ जाव लद्धंति’ ।

अत्रोपनयो यथासौ गोवत्सो निजाहारे मूर्च्छितो गृह्य दत्तावधानो न पूर्वोक्तस्वरूपं गृहं नापि कृतद्वन्द्वारालङ्कारा यः
पश्यति । किं तर्हि गोमक्तमेवावलोकयतीत्येवं साधुरपि चारित्रे मूर्च्छितो गृह्यक्षोपयुक्तो न विषयभिक्षादात्रीषु मूर्च्छ्यं करोति । किं
तर्हि चारित्रोपष्टम्भकार्या भिक्षायामेतोपयोगं ददातीत्येवं उपयुक्त आधाकर्मिकतां श्रेयणादोपांशु श्रमणः श्रवणचतुःप्रभृतिकर-
णोपयोगवान् दात्र्याः साधवे भिक्षादानाय गमनागमनादि कुर्वन्त्याः सत्कारश्रवणादिप्रकारेण जानतीत्येवं संशोष्य भिक्षा प्राप्नोति

अमुना कृत्वाक्यमष्टमं द्वारं व्याचिख्यासुराह ।

धोवंति न पुटुं न कर्हियं ष गूदेहिं नायरो व कञ्जो । इय छलिओ न लग्गाइ सुउवठत्तो असावमावो ॥२४॥

व्याख्या—स्तोकं सत्यं एतद्वचनार्थिकं एवमेतं दाम्बा दीयमानमित्येवम् सम्प्रसार्य उपसङ्गत्वात् षडपि देवोपिवमित्ति
 अत्रत्यादा, न नैव शृष्टं कस्याचरित्वमित्यादिर्बोक्तप्रक्योच प्रसिद्धं दातुं पाद्यविषं वस्तिवति क्षेत्रम् । तथा शृष्टैः किमर्थमिदं राद्यमि-
 त्यादिप्रसिद्धो मन्त्रिर्दावमिनं नैव क्वचितं वा प्रतिपादितं वा मायावित्वात्, यथा भवत्यर्थं कृतमिदमित्ति । तथा गूदेरुक्तस्याह्वदाह-
 रदानादिमात्रैर्दावमिनं नैव आहरोऽभ्युत्थानप्रसङ्गस्त्वनन्दनादिप्रतिपत्तिक्रमो, वा विकल्पे, कृतो चिह्नितः । तत्र एव यत्मानस्यापि
 पतोऽद्यापिददददासारेर्प्रायं स्यादिति । ननु तर्हि तदुग्रारथे मायाकर्मजनितकर्मबन्धदोषपानसौ स्यादिरयाह—‘इय’पि क्लिप्त पूर्वो
 क्यकारेण सम्पृच्छय आराग्रारथे क्लृप्तनैव प्रायो न सम्ममवति, परमित्येवं स्तोत्राद्यनदानादिना प्रवृद्धितमकारेण क्लिप्तोऽप्यह्वदाह-
 दनादिप्रसङ्गत्वात्कृतोऽन्तुदायनादिप्रत्यजनितकर्मभा नास्तिप्यत एवेत्यपि ह्ययमिति । न नैव तदगत्त्वद्वाराद्यनादिप्रत्यजनित-
 कर्मभा नास्तिप्यते । हेतुदारेण विद्येयवाहवयाह—युगोपयुक्तो, क्लृप्तसहस्रपार्थक्यस्य र्थ्यनाह्वदमकारेण क्लृप्त-
 विधेयानिकरूपक भाग्ये उपयुक्त आहारादिद्वयसहस्रद्विकल्पे दवावपानो यथा अमुकेन श्लेषेण हृदरोऽप्यमाराणे क्लृप्त एवमित्ति स
 युगोपयुक्तः । स हि युगोक्तप्रकारेणान्तरमप्यद्यनादि द्योषितं गुरुभ्रदोषपानेन युगप्रमात्यापवा अह्वदमपि क्लृप्तसहस्रद्विकया निम्नश्री-
 कृतं एतीतं क्लृप्तेन मत्वाऽऽन्तीय र्थं, सुष्ठं प्रयाचीकृत्येण केनरप्यप्युपयुक्ते । ‘अयो सुउवठत्तो सुवमाची कश्चि गिण्ठर अह्वदं तं

सुखं वि हंनतो परिजन्मपदेषाम्प्राकर्म्योक्तं न विपकर्म्यमा वदोति ।

तथा दुःखद्वयस्य विदोः परित्यक्त्याहरे मनेष्वप्यन् मार्गयन् साधुः
साम् । न इवेति जार-वपत्त इव माधोपमासप्तपत्तकर्मोक्तयतिरिवेति
पद्यान्ता । 'कर्मो वि'ति सप्ततारापत्तकर्म्येण्यपि एवेकिं वस्तु
इति श्लेषः । दुःखोऽप्रत्यादौ सुख एवेत्यर्थः । वृत्तकट्टन्तो यथा-

'एगंमि नपरे गुजरप्यनिदिवो सुविस्सपपपरियरिया के वि एरियो शिरता
समागया, वेसि मज्जे इहपरलोपनिधिपत्तसो
विभायसपसक्तयो विगिणुठुवेकम्म्यच्छपी सुक्कमायन्नाजनिरयो
एवो सपगसाह दोत्वा । अथया सु सवगो मासपारजगत्स
पञ्जन्ते मा एव श्वेद पारत्तयं नाठं जाराकम्म्याइ करिस्ता, वा
पथासुवे ईमि गाये गंत्थ वनाजो वेव पारेमि वि विन्निउज्ज
गयो पथासुपमानं, तरथय एयाए सापियाए सवगो सवये
चरकिञ्जे पाजदिपं न सुपं । तजो तीए मवीए मा कयाए
उरवयो इव परि वि चिदिठं पपगुससंठुवा स्तीरी
निम्मरिया जाराकम्मिय वि नाठं मा सो परित्तरिस्सए
वि मपठ्ठपं कपं । जहा पपसाह सुटयत्तानि य स्तीरी
सुवेदियाणि क्खउ ठावाठावेमु सिचाणि । तहा विमपि
सिस्सदविपयि जहा जया एरिसो तारिसो साह एत्था-
गच्छए तथा तुक्मे मविज्जए । जम्मो वपुया स्तीरी
अम्हापं परियेसिया न रुए, जई तुक्मे निम्मच्छिउत्तामि,
तुक्मे मविज्जए दिवे दिवे स्तीरी र्थिज्जए । एर्यंतरे सो
सवजो विठंजे मविपम्वपापसेवं पममेव तीहे
गिहे सुपजे, जंठो उट्टुठिय-
मदाययी वारि अरथावंमी (दंसी) गोपेव ठिया
सावि य सिस्साविपदिम्यायि धोएव क्खउं
पयट्टाणि । तीए न तावि तरेव निम्म-
च्छिउज्ज पुरंक्खियद्वीए सवगो मविजो । जहा
एयाणि ताप पय विम्यायि मचाणि, जइ
तुक्क रोयए वा गिणए एवं स्तीरी वि

भणमणीए खवगस्स जावणानिमित्तं घयगुलसंशुत्ताए खीरीए गरुयं भायणं भरेऊण आणियं । साहुणा य एसणोवउत्तेण सुद्ध
 चि कट्टु गहिया पञ्जत्तं ति काउं नियत्तो गोयराओ । भोयणद्धो रुक्खस्स कस्स वि देह्हा गओ तत्थ य आलोइय पडिक्कन्तो विहिय-
 त्ताकलकरणिज्जसज्झायाइजोगो धित्तिउं पयत्तेयत्तो जहा एरिसं दब्बं उक्किहं च सुद्धं मए लद्धं तो जइ कोइ साहु अद्धाणाइ पडिवन्नो
 होइ तो संविभागिय भुंजेमि, तेणाहं संसारसमुद्दाओ उत्तरेमि चि तस्स घम्मचिंता जाया न उण खीरस्सोवरि मुच्छा, जहा एयाए
 मम सरीरं लद्धं मद्धं वलिद्धं भविस्सइ तओ पंचनमोकारुव्वयं विहीए भुंजउ पयत्तो ताहे सुद्धज्जवसायस्स भुत्ते भोयणे केवलनाणं
 जायं । कालेण मोक्खगमणं ति ।

इति परमार्थतोऽध्यवसायोऽत्र कारणं तेन गूढाचारादीनां सत्कमाधाकर्ममपि शोधितं भुंजानः साधुरवन्धक एवेति गाथार्थः ॥
 इदानीं द्वारागतोपात्तचशब्दसूचितमाधाकर्मग्रहणं प्रतीत्याक्षेपपरिहारद्वारं व्याचिख्यासुराक्षेपं तावदाह—
 नणु सुणेणा जं न कयं, न कारेयं नाणुमोइयं तं से । गेहिणा कडमाययओ, तेगरणसुद्धस्स को दोसो ॥
 व्याख्या—नन्वित्यधमायां धुनिना यत्तिना यदशनादि न कृतं न राद्धं स्वयं न नैव कारितं रंधितमन्येन न नैवानुमोदितं परेण
 क्रियमाणं कृतं वा श्लाघितं ततश्च तदशनादि से तस्य साधोर्गुहिणा गृहस्थेन कृतं साध्वार्थमविहितमादानस्य गृकृतः त्रीणि कर-
 णानि मनोवाक्यालक्षणयोगत्रयरूपाणि शुद्धानि करणकारणानुमतिप्रवृत्त्यभावेन पाकादिक्रियाजनितकर्मबन्धलक्षणरहितत्वाभि-
 लानि यस्य स तथा । यद्वा त्रिभिः करणैर्मनःप्रभृतिभिः शुद्धो निर्दोषस्तस्येति । अत्र पाकादिक्रियायां यतिसत्कमनःप्रभृतीनाम-
 व्यापृत्तत्वात्तज्जनितकर्मबन्धाभावेनास्य शुद्धता ज्ञेया । कः कीदृशो दीपः पाकादिक्रियाजनितकर्मबन्धरूपो न कश्चिदित्यर्थः । अ-

यस्य मातापौत्र-परकर्म येन कृतं तथेनैव मोक्षकर्म्यं, नान्येन कृतमन्येनेति वस्तुस्त्विति वाहारपत्न्यद्विबन्धिं पापकृद्विसत्कं
 ज्ञानावराणादिकर्म्यं पापकर्मस्यैव सगतिं नासौ तद्वाद्यपि परकर्मणा सिध्यते । तथान्यकृतेऽपि व्यापारे कन्योऽन्यस्य स्यात् यथादि-
 व्यापेनापि कृते स्नापिते सुपस्यैव बन्धो न व्यापस्य इव व्यापदृता बन्धक्रिया सूत्रे संकल्पता, एवं गुरस्त्वेनापि यत्पर्ये कृते पापे
 पापद्विक्रियाबन्धिकर्मरूपत्वाद्वाःकारोः स्वाद्य तस्य गुरस्त्वस्येति चेत्, तदस्य यतो नान्यकृते व्यापारेऽन्यो बन्धते किन्तु तस्यै
 कृतया बन्धनक्रियया, कृते सुपस्यपि बन्धो बन्धः । तथाहि-बन्धो कृतपाठविषयमनपरत्वं कृते एवादिना बन्धते तथा कृतमपि कृत-
 पाठविषयमागतोपि बन्धं पठन्तं दृष्ट्वा क्वदिति वदित्वापिःसर्तुमद्यस्तुर्बन्धेति तन्व्यापारेणैव तस्य बन्ध इति । एवं यद्विरल्यद्वयदा-
 वारदानकृते पापकृत्ये यन्त्रदिदरे कर्मणा बन्धते । यद्वापकर्मं पृच्छतोऽप्युमाभ्यवसायवाक्सात्पृच्छीयाचरिशब्दमसा एव परि-
 र्भव्यो । यत्र पुरिषा कृतं तदकृतं न स्यात् तत्राद्येऽपि साधेनं दोष इति पराख्यप इति भाषार्थो ॥२६॥

एकं वदित्वात् ।

सख्यं तादृवि सुर्णतो गिष्णुतो वक्ष्य पसंगं से । निबन्धसो य गिष्णो, न सुयद् सखियं यि सो पच्छा ॥२७॥

व्याख्या—सत्यमश्लेषमेवैवत अथवकृदादिसख्यं क्व तथापीति परेषाम्युपगच्छार्थस्य एवमपोठकं, 'बन्धतो'पि साध्यर्थाभि-
 रमिति बान्ध, बन्धनतो प्रत्येऽपि न तथापियो दोष इत्यनेनाप्ये, 'गिष्णो'पि पृच्छनाऽप्याकर्म्मिकमादवानः बर्हयति प्रतिक्रियं
 इति नवति, प्रसङ्गः प्रष्टुपिस्वं कारणप्रत्ययोऽिति तत्त्वत्वात् एवन्ते । कस्त्वेत्यात् ए इति प्रकृत्यात् सपरत्वात् गुरस्त्वत् आत्यनय, सख
 तपथाकर्म्मकृत्यसङ्घं, एवम परकृत्यसङ्घं च बर्हयति । तथाहि परेऽर्थं तात् परस्म्या इत्यं क्व स पृच्छति तथा एव बान्ध्या च तद-

र्थमन्यसाध्वर्थं च पुनः पुनस्तत्करोति तथैकां वारां तद्ग्रहणप्रवृत्तससन् भिन्नदंष्ट्रत्वादिना सोऽपि तदाचरितं प्रमाणीकुर्वन्तोऽपरेऽपि
 साधवः पुनः पुनस्तद्गृह्णन्ति ततश्च निद्वंद्वसो निद्वंद्वसो चकाराद् भिन्नदंष्ट्राश्च ते दृश्याः । तत्र भिन्नाः तद्रसेन व्याप्ता दंष्ट्रा दन्त-
 विशेषा यस्य स तथा लब्धतदास्वाद इति हृदयं । गृह्यः शोभनतयाधाकर्मभिन्नापातिरेकवान् न मुञ्चति न त्यजति सजीवमपि सचे-
 तनमपि बीजपूरादि न केवलमचेतनमित्येपरर्थः स आधाकर्मिकग्राही यतिः, पश्चादात्मनस्तत् प्रसङ्गबृह्द्यनन्तरमिति । यदा च तत्र
 गृह्णाति तदा स एव कारणग्रहणप्रसङ्गं निवारयति परं पूर्वोक्तैव व्यत्ययेन तत्प्रसङ्गनिषेधभावना कार्या निःशुक्ता चैव परिहृता
 भवतीति सामर्थ्यादुक्तं भवतीति गार्थार्थः ॥२७॥

व्याख्याता 'तं पुण जं जस्स जहे'त्यादिद्वारगाथा, तद्व्याख्यानाच्च व्याख्यातं सप्रपञ्चमाहाकम्बुदुसिएत्यादिगाथोपात्तमाधाक-
 र्मिकद्वारम्, इदानीं तद्गाथोच्छ्रित्तमेवौद्देशिकद्वारं व्याचिख्यासुस्तद्भेदनिरूपणं तन्मध्यादेकस्य स्वरूपं चाह ।

उद्देसेयमोहवेभागओ य, ओहे सए जमारंभे । भिक्खाउ कइ वे कप्पइ, जो एही तस्स दाणट्ठा ॥२८॥

व्याख्या—औद्देशिकमुक्तशब्दार्थं द्विधा भवति इति शेषः । कथमित्याह—ओघविभागतस्तत्रौघ उद्देशादिभेदानामविवक्षया सा-
 मान्यं । तथा विभजनं विभागः, तेषामेव विवक्षया विशेषस्तत ओघश्च विभागश्चेति विग्रहे तौ तथा, ताभ्यां । ततः चः समुच्चये
 औघौद्देशिकं विभागौद्देशिकं चेत्यर्थः । तत्रौघे औघौद्देशिकं तत् स्यादिति शेषः । अयं किमित्याह—'सए जमारंभे'त्यादि स्वके आत्म-
 विषये आत्मार्थमिति यावत् आरम्भे व्यापारे कृते सति यदशनादि निष्पन्नं तन्मध्यात् भिक्षा भक्तादिविभागात् कल्पपि कियतीरपि,
 अपिः परिपूर्णभोजनदानस्य सम्पूर्णभिक्षाणां च दानशक्त्यभावं सूचयति, कल्पयति सम्प्रधारयति कश्चिद् गृहीति गम्यते । किम-

र्थमिस्वार-याः कथित् पाल्शचिक्कः श्लाफ्यादियुरस्वा वा एष्यति यमिष्यति तस्य पाल्शचिक्कश्चैर्दानार्थं पितृभक्तिमित्थं पुरयोग्य-
 पद्मपप्पादानार्थं मित्रां स्वरसापपत्तीति कल्पमिति स्वरूपमस्मेति । कथं पुनस्तत्र सम्भव इति चेदुच्यते । इत्युक्तुमुमिष्यत्सुसप्त आसा-
 रित्तुमिष्यः कश्चिद् पुरस्वो युरस्वी वा चिन्तयति यथा क्षीयिता एवं कथयति महारुदेन दूमिषे अता किञ्चित् सुकृत्स्नसिक्क
 प्रथिरिनमधिबनसम्पूर्णेयोजनदानशुभयमात्रे मय मित्रा अपि तावत् क्रियत्यो दातुं युक्ता यतो नास्त्वयिद् अन्यम्यपरम् स्वर्पाद्यरा-
 म्यादिसु दृश्यते इत्यस्यैव मोगात् । न्यायकृतं पुण्यं स्वर्गगमनायवाहुरे भवति कृतस्यैव कुरुत्स्नसप्तपर्वत्सदिति । पुण्योपादानामिमा-
 यराम् परा शरी पुरयोग्यपद्ममस्यादेव तावतीमिष्या अर्थिम्यो दास्तामीति धामान्यसङ्कल्पेन कल्पयति तथा तपयामृतं मकमोषी-
 देदिकं सादितीत्यमिदं मरतीति' । कथं पुनरिदमपरचेतोऽष्टिकस्त्रितं तपस्वेन ज्ञायते ? उच्यते तदयुक्तो युरस्वमापिदादिरिषेदित्येन
 जानाति । तथाहि-कश्चिद् पुरे मित्रार्थं प्रविष्टः साधुः स्वामिना मार्गपा मित्रा दापितव्याः सत्या अन्यमिष्याचरेम्यक्ताः अतिरिनेयेय-
 तया साहस्यिवा मित्रा इवाः पञ्चापीति प्रसुपरभ्रष्टवतो जानाति, पञ्चमिष्या इत्वा पुरिषा मोकल्पमिति सोकल्पया कथेति सुकृत्प्य-
 नरुच्यते, भित्त्यादिषु इवमिष्यापरिगणना साटिकारिना रेसाकरणतो वा इवसंख्यापिस्तुदिरावार्थ, प्रथमेयं मित्रेत्यादिना रेखा-
 करणतो वा इवसंख्यापिस्तुदिरावार्थं प्रथमेयं मित्रेत्यादिना द्रुष्टेन परिगणनाप्रवणाया । तदितदपि सुकृत्पिरकादेर्मम्यात् मित्रां
 प्रयच्छ, मा चरेषरिगान् माबनार्देरित्सेयं कस्यापि संकृतं मजनसंशय्यनाया । एतस्याः स्वास्या मम्यात्प्रथिम्यो दानार्थेतावतीमिष्याः

१. चारुप्रीमिद् किमपि कल्पते एता कथितवता मित्रा एव इति युक्त्या कतिपयमपि इतदुक्तुमिष्येपेण एषिर्द्वयकल्पमपि कथेत्तो-
 देदिकमिति चिन्तयितुंको

पृथक्कुरु इति वचनाकर्णनाद्वा इत्येवं कायिकवाचिकचेष्टाविशेषैर्द्देशिकं जानाति ज्ञात्वा वैषणयायुपयुक्तो निःसन्देहोऽनापृच्छय
सन्देशिकमेतदिति परिहरति । इदं तु सङ्कल्पितदत्तिषूद्धतासु दत्तासु वा, शेषं कल्पते शुद्धत्वात् । पात्रकं तु तत्परित्यागेऽकृतत्रिक-
ल्पमपि शेषग्रहणाय शुद्ध्यतीति गाथार्थः ॥२८॥

उक्तमोघैर्द्देशिकं, विभागैर्द्देशिकं विमणिपुस्तावत्तस्य मेदानाह ।

वारसवेहं वेभागे चउहु देठं १ कडं च २ कम्मं च ३ । उद्देशससुद्देशा-देससमाप्सा ४ भेषुण ॥२९॥

व्याख्या—द्वादशविधं—द्वादशभेदं 'विभागे'ति विभागैर्द्देशिकं भवतीति शेषः । यथा चतुद्धीं चतुष्प्रकारं ज्ञेयं । किं तदित्याह-
'उद्दिष्टं'ति तत्रोद्देशनमुद्दिष्टं, स्वार्थं निष्पन्नस्याशनादेर्द्रव्यभेदादिना भिक्षाचराणां दानाय कल्पनं 'मत्वर्थीयेऽति' उद्दिष्टं मक्ताद्युच्यते ।
'कडं चे' ति कूरादिकं सत् करं चकादिलक्षणपर्यायान्तरेण क्रिया तस्येति कृतं चः चतुर्द्धत्यस्याश्राप्यनुकर्णार्थः । 'कम्मं चे'ति
स्वार्थनिष्पन्नं लद्दह्कचूर्णादिकं सद्गुडपाकादिना क्रिया लद्दह्कादिना क्रियते स्मेति कम्मं चः पूर्ववत् । इह त्वौद्देशिकस्य साध्यत्वाद्दु-
द्दिष्टैर्द्देशिकं, कृतौर्द्देशिकं, कम्मैर्द्देशिकं चेति ज्ञेयम् । कथं पुनरुद्दिष्टादीनां चतुर्द्धात्वमित्याह—'उद्देशे'त्यादि उद्देशं च समुद्देशं च
आदेशं च समादेशं च तानि तथा । एतल्लक्षणो वक्ष्यमाणो भेदो विभागो भेदप्रभेदादिकथनमिति यावद् उद्देशादिभेदास्तानिति ।
इह विभागैर्द्देशिकमुद्दिष्टकृतकम्मस्वरूपमूलभेदात् त्रिविधं । पुनः प्रत्येकमुद्देशसमुद्देशादेशसमादेशलक्षणोत्तरभेदाच्चतुर्विधमित्येवं विभा-
गैर्द्देशिके सर्व्वे द्वादशभेदा इति गाथार्थः ॥२९॥

उद्देशादिभेदंचतुष्कस्य स्वरूपनिरूपणायाह—

तैर्मिश्रितं करम्बितं यत्सङ्खडीशुक्तोद्धरितं कुरादि तद्व्यञ्जनमिश्रं करम्बीकृतमित्यर्थः । तदादिर्यस्य, निर्मञ्जनादिनाः पिण्डीकृत-
 लङ्ङकचूप्यदिः पर्यायान्तरस्य, तद्व्यञ्जनमिश्रादिकमित्यर्थः । करंबकादिलक्षणपर्यायान्तरापञ्चं कृत्वा इत्यर्थः । यदोदनादि संख-
 डीशुक्तोद्धरितं चतुर्णामन्यतरस्मै दानायोद्दिशति गृही यथेदममुकेभ्यो दातव्यमिति । 'कडं'ति उदेशिकस्य प्रस्तुतत्वात् कृतं करं-
 बकादिपर्यायान्तरेण विहितमुद्देशिकं कृतोद्देशिकं तदोदनादि भण्यते । इह व्यञ्जनकुरोऽन्यो वा कश्चिद्यथासम्भवं यावदर्थिका-
 दीनामन्यतरस्मै दानाय कल्पितो ज्ञेय इत्युद्देशिकता । तथा 'तमग्निगतापियाह पुण कम्मं' ति तत्सङ्खडीशुक्तोद्धरितं लङ्ङकचूप्यिमु-
 द्नादिकं अग्निना-वह्निना तापितमुष्णीकृतमग्निगतापितं गुडादीति गम्यते । तदादिर्यस्य तदग्निगतापितादि आदिग्रहणात् सच्चित्तज-
 लहिं गुलवणराजिकासन्मिश्रदध्यादिग्रहो विभक्तिलोपत्तेनाग्निगतापितादिना गुडादिद्रव्येण किमित्याह- 'पुण'ति पुनः प्रथमस्वाभाववि-
 ककरणापेक्षया भूयोऽपि लङ्ङकादिपर्यायान्तरापादितं कृत्वा यदा चतुर्णामन्यतरस्मै दानायोद्दिशति तदा तन्मोदकचूप्यदि कं तथा-
 विहितं 'कम्मं' ति कम्मोद्देशिकं भण्यते । यद्वैतं व्याख्यायते-अग्निगतापितादिगुडादिद्रव्ययोगाद्भूयो मोदकादिपर्यायान्तरापादितं
 तत्संखडीशुक्तोद्धरितं मोदकचूप्यद्यग्निगतापिताद्युच्यते । तत् पुनः पुनः पुनः शब्दो व्यतिरेकार्थः तथाभूतं चतुर्णं दानायोद्दिष्टं, 'कम्मं'
 ति कम्मोद्देशिकं भण्यते । तथाहि- 'अचित्तमेव पचह आहाकम्मं तयं भणियमि'त्येतल्लक्षणेनाथाकर्मणा, देशतो युक्तं कर्म गुडपाकादि
 मोदकचूप्यदि कं वा किञ्चिद्यथासम्भवं यावदर्थिकादीनां चतुर्णामन्यतरस्मै दानाय कल्पितमित्युद्देशिकमिति । कथं पुनरनयोः
 कृतकम्मोद्देशिकयोः सम्भवः? उच्यते यथा कश्चिद् गृहस्थः सङ्खड्यां निवृत्तायां दध्यादिसत्कस्थाल्यादिभाजनस्य ग्रहणाय, मा वा
 केवलः कुरो विगन्धितां ग्रहीष्यति, द्वयोरपि वा दध्यादिकुरोरेकेनैव गमनागमनादिना दानाय निष्पत्स्यमानत्वात्त्रिष्कष्टमेव दानं

आवासायमुदस, पासबाण भव समुदस । समणार्ण आपसं, निमांयाणं समापसं ॥३०॥

व्याख्या—'वावधिप' पि एषनाघाव्यापिअनां समखाधिनामर्वाप अस्वितययनवीति सर्वा प्रक्रमः उरेयसुरेयिकारुण्यं । तथा पासगिराअनां परकादीनां मरेव स्यादिति उच्चयं पोषाः सहारेवं सहुरेयसंयं एवं मययानां निर्देन्यनां आदेअमादेयिक-
नामान् । तथा निर्देन्यानां येवाम्भरत्तां उवामेयमिति व्याख्या ॥३०॥ (१०००)

अपुनोरिटककर्मसु धिअप्युरेययमस्य सामान्यस्य प्रायेस्मिदोरेककुरोरेयकर्मोरिजाक्यानां पिमागौरेयिकसूठमेवानां प्रयाणां संवेपथः सरुनिकरुणायाः ।

संखदि मुजुअ्वरिपं, षठणहमुदिसइ अं तमुदिट्टं । वंजणमीत्साइ कवं, तमग्मितवियाइ पुण कम्मं ॥३१॥

व्याख्या—'संखदि' पि विमकिकोपात् सुहक्यां, विपाशविप्रकरये सुक्खे खबनादिभिरम्यपत्ते उवरितं वेपीयुत्तं इको-
दरियं पदोरनगीमनरपितररुकरुण्यदिक्कं मकं प्ररूं एअ मवविर्मापदिः संहलसुरिअदि—वसिक्क यथा पमाप्य देवीवं तर-
वस्येव एणुनां यावदधिकपालसिद्धकममपनिंअनां मय्यादन्यतरस्मे इति वरुकादि उरिअमिति उरिओरेअकं मय्यते । प्रायाः
सुहक्यामेव इकोअरितं एइ स्यादिति संसखीप्रारवं । स्लोकरुअरितवयपि मायो गुरेअप्युपयोगं पावीति प्ररुरिओएवं तवपि
प्रारुण्यं सामय्यात् । एवं ष षठणा एअक्या पिमागौरेयिकस्य सुम्मयाः प्रवदिदो मवति । तथा 'वंजणमीत्साइ कवं'ति इरापि
'इस्मिदरुअव्वरियं षठणहुरिसइ वधि'त्पठुवरंते । तवष मय्यन्वते प्रास्यते इरादिअमेभिरिति मय्यज्जानानि गोरसठकम्भीमगादीनि

यत् प्रहरद्वयान्तं कालं यावद्वातुमिष्यं तदवर्गापि मा दास्यसीति यदि गृही भांयदिः सम्मुखं वक्ति तदा तत्करंबकादि कल्पते, दान-
परिणामापगमे स्वगृह एवैतदुपकरिष्यतीति दात्र्याऽऽत्माधित्वात् । कर्मौद्देशिकान्त्यमेदत्रयं दानपरिणामापगमादात्माथीकृतमप्यकल्प्यं
साधूनामविशुद्धिकोटिकत्वात् । तथा भिक्षार्थं प्रविष्टं साधुं दृष्ट्वा यदा गृहस्थी भणति यथा अत्रेतनेषु विहृत्य न्यावर्त्तमानेन त्वया
मद्गृहे आगन्तव्यं येन भवदर्थं वकुलादे(वच्छकादे)रस्य संधूय(प)नं कृत्वेदं तुभ्यं प्रयच्छामीति, तदा यदि तद्यथाभणितं दात्र्या,
तथाकृत्वा ददाति तदा तदकल्पं कर्मौद्देशिकत्वात् । यदि च तथाकृत्वा दातुमभिलषितं दात्र्या, तथैत्राकृतमेव ददाति तदा कल्पं
साध्वर्थं क्रियाविशेषस्याकरणात् सङ्कल्पमात्रस्य च क्रियाशून्यस्यादुष्टत्वात्, यदुक्तं—'न खलु परिणाममेतं पयाणकाले असफिया-
रहियम् । गिहिनयं(यंतं) तु जयं दूतसह आणाए पडिबद्धम्' ॥१॥ इत्यलं प्रसङ्गेनेति गाथार्थः ॥३१॥

उक्तमौद्देशिकद्वारं, साम्प्रतं पूतिकर्मद्वारं व्याचिख्यासुस्तस्याः स्वरूपं मेदप्ररूपणं च वक्तुमाह—
ते दुहा ॥३२॥

उत्तमसणार्ई । सुद्धं पि होइ पूई, तं सुहुमं वायरं त्ते दुहा ॥३२॥
'कुद् कौटिल्ये' इत्यस्यानेकार्थत्वात् कुट्यते छिद्यते इति कोटिराहारादिविषयविशुद्धिदोषद्वन्द्वस्य
व्याख्या—उद्गमः—उत्पत्तिः । 'कुद् कौटिल्ये' इत्यस्यानेकार्थत्वात् कुट्यते छिद्यते इति कोटिराहारादिविषयविशुद्धिदोषद्वन्द्वस्य
विवक्षितोऽशः । सा च वक्ष्यमाणविशुद्धिकोट्याविशोधिकोटिमेदाद् द्विधा । तदत्राविशुद्धिकोटिग्रह्णित्युद्गमविषया कोटिरविशुद्धिको-
टिलक्षणा वक्ष्यमाणोद्गमकोटिस्तस्या उद्गमकोटेरुपचारादुद्गमकोटिदोषयुक्ताहारस्य कणेनापि सूक्ष्मलेशेनापि आत्मां प्राचुर्येणेत्यपे-
क्षः । 'असुइलवेणं व' चि वा शब्दस्येवार्थत्वादशुचिलवेनेव विष्टालेशेन यथा । अशुचिश्च कुथितद्रव्यस्यान्यस्यास्युपलक्षणं द्रष्टव्या ।
उक्तं सिश्रितं मिलितं, अशनादि अशनपानाद्याहारचतुष्टयविषयं द्रव्यम् । तत्किमित्याह—पूर्वावस्थायां शुद्धमप्युद्गमादिदोषरहितमपि

साधेयं वा कृत्वयिष्टं साधेन च देवेन महापुण्यं यवतीत्येवं कर्त्तव्यैर्यदा स्वात्पादिसम्योरसठीयन्तककारिणि। इण्डविष्णुहरिं स्वार्थनि-
 प्यर्थं संविधं कृत्वा निर्मलानादिना सह सद्गुरुकृष्ण्यादि वा पिबन्कठवा कृत्वा चतुर्भामन्यतरासुं दानाय कन्वति तदा कठोरेदि-
 क्तस्य तुम्भसो यदा च गुडपाण्ड्यदियुतमानरिच्छीकृत्वादिद्वारैरेव सद्गुप्त्यां निष्ठायां भूयोऽपि सद्गुरुकृष्ण्यदिकमग्निवापिणगु-
 षादिना मोरकान्दिकपपयिान्तरेण कृत्वा प्रकरभोपपुष्कापत्रेणान् गृह्णादीन् वा हुनः संसृक्तस्य, उषिपत्रसकषण्यप्रसृतिवृत्त्यभ्यमन्म्य
 मरुध्यादिना इरं कर्त्तव्यकठया वा कृत्वा चतुर्भामन्यतरासुं दानाय सद्गुरुस्यति, तथा कृष्ण्योरेदिक्तस्य तुम्भसः। अत्र चोरिहोरेदि-
 क्त्वादिदये कृष्ण्याकृष्ण्यविधिकृष्यते। तत्र यावदधिकृष्णीनां दातव्यमित्येवं दातुरविधिष्टे निर्देशे पत्नीनायपि मध्ये प्राणानुद्विष्टोरे-
 दिधिकृत्यं प्रकरभोपपुष्कापत्रेण यथास्वित्तमेव कृत्वादि दानायोरेष्टे गृह्णाद्द्विरिर्म्यवत्साध्य रीयमानं पत्नीनामकृष्ण्यं स्वोषितारम्भाद्
 विमिषीकृत्य देवस्य दातुममित्तरेत्सापत्र च वस्यर्धमपि क्षीटकदिससत्सव्याभावसुम्भवात् न तु स्थापनाभोपापस्य मिस्यदोपत्वात्।
 अन्ये त्पादुरेयोरे(रिहो)रेषदोषनिर्षणस्य स्वास्यैव ठेगां यदेन साम्ययाप्यायामपि सा स्वादिरीष्यते। एवं चोरेयो(रिहो)भेदिकृत्य
 स्थापन्यायार्थं भेदो यथेदं साधुनाऽप्यकिंष्टे, स्थापना तु पापिते स्यात्। तथा सुर्वस्मिन्नत्र यावदधिकृष्णीनां चतुर्भामन्यर्थाय स-
 दृक्त्वा स्यात् स्थापनायां तु निर्दिष्टवार्थमिदं सद्गुरुस्यति। नवरत्नोरेयो(रिहो)रेषिकृष्ण्यं दातुर्दानमाये निरुचे कृत्यते आस्यार्थत्वात्।
 यदा च गुरस्त्वानो वरकृष्णीनां वा निर्दिष्टवार्थिनां दातव्यमिति विधिश्चनिर्देशं कृत्यते तदा साधुनामसद्गुरुस्यतत्त्वाचेनां कृत्यत एव।
 तथा कृष्ण्योरेदिकृत्योराकृत्यता मूलत एव स्वपापनाघातम्मादिदोषात्, नवरं चतुर्भामन्यरेदिकृत्यतत्त्वाचेनां कृत्यते अस्मिन्नेदिकृत्यपये-
 रविपयमदन्नादि वद्य(स्वा)पितं पापदधिकृष्णीनामन्यतरासुं कदपीदं वा दास्यति, तथा गुरादेरनुर्षरिणां स्थितं वा दास्यति, तथा

शब्द , आकाशमनुदामित्यनेरर्थो, नान्यत् आगत्य, रूपथावयम् । अथमथा यथा । धारमथाभ्रशुभशिशुप्रमाथ धात्म्याद्भ्रमोक्तान् रूप्यं यथादि
 ध्यानात्पुष्पादिद्रव्यवर्धनाधि सुकमयसिधं स्थाभिरुत्तमनप्रसिद्धम् य तथा निरतिधारथादिभो पठोर्नरतिधारथादिप्रत्य सतिधितार-
 तथाऽप्यतिशयकर्मज्ञोत्कमादिरोभोभेनाधि संशुक्रः । पुढोप्यारत्त तपहुत्तयमानो पावर्तुः । आरत्तत्वाद् सोऽधि पृथितिसुप्यते ।
 तथा । पृथिकत्तवत् पृथिकर्मस्वभिधीयते । अत्र च विधित्यपि मोक्तानमनुप्यादिशुचिचद्रव्ययोगात्पथाधुतिमानत्वात्पथ धितव्यत्तपथित्वात्
 च कार्यं तथाऽऽख्यातकर्मोप्यते ।

'स्यंसिध नपरे यद्युष्मकतोषोषेयपृथनिपरमथिचोरे धारिकत्वात्ते उक्ताकर्मिपरेतथिधत् एतो अकस्मो अर्दसि । अथया तव्यपरवि-
 धासिपथि क्त्वरपवधेति विष्णोरवयव्ये अतिदे उदिस्य उत्स तप्रापं शिथियम् । अथा एमाड अतिधाड अन् एतुर्दथा मुदि(मुदि)
 क्त्वाये(क्त्वा) एमं धरितं अत्र अमुमिहं च जतरसिहं उक्ताधिभात् एत एवमे क्त्वास्सामो । तरेव पुनरा (उक्त्वा) तर्हि तरेव पुनराक्त्वायो
 धारयात्तयेव मथिचो अथा एमं धरितं अत्र अमुमिचतरेसिहं एमात् येव एमं अकस्मत्तमं उक्त्वायेव धारयेत्तव वेकमं थीम् अथोक्तम्
 आगतम् नक्ताधि(क्त्वा) क्तोमो सो तरेव क्त्वे । अत्र एयाए अमुमीए मोचयवेत्तम् उक्ताधिथा मथिस्सन्ति । सभाए तदतिष्पवत्तं
 अमुमात् एते एवससु अथिचससु गोधात्ए उगाथनिमिधं पथिहो । एतो तसस क्त्वाक्यो पठर् थीम् वेव राएम् मंरमपउत्तुं सोधुं धादि
 सधो । अतिधमं अाधं । पथिउगाथर्ए वेव थीमि मोधात्ए अथिधं मुम्यपुगुठीं चोसिरिपम् । तसस एवति एयाए मथिचीए पोरो
 एवो । वेव तं पुगीं च्चिधं, वेव पुगीं च अथिचवम् । तं पोरे सपुगीं चोत्तव सथा साराधिया । गोठिया (गोठिच य) आगाधिर-
 योच्यं आथिउत्तव योच्यवत् एर(का)म एत्तव एवथिहो, एत तंति एवीव तुर्गायो आस्यो पथिच्यो पुठो । अथा क्यो अमुपनीचो

आगच्छद् तेण भणियं न याणामि । तत्रो तेहि लिपणमज्जे मंडगमच्छगवंहाणि दिट्ठाणि । सुरागंधो य अग्घाहओ य नायं, जहा
लिपणमज्जे असुइ चिट्ठइ । तत्रो तं सच्चं भोयणं असुइ चि काउं छडावियं, तं लिपणं उक्खणावियं । अरुणेण छगणेण सभा
सारविया अन्नरसोईए भुतं ति ।

स्वरूपमभिधायानुना एतदेव मेदव आह—‘तं’ति तत्पूति, पूतिशब्दः संस्कृतेऽपि स्त्रीलिङ्गे नपुंसकलिङ्गश्च दृश्यते क्वचित् ।
स्वरूपमभिधायानुना एतदेव मेदव आह—‘तं’ति तत्पूति, पूतिशब्दः संस्कृतेऽपि स्त्रीलिङ्गे नपुंसकलिङ्गश्च दृश्यते क्वचित् ।
दृश्यं स्वल्पशेषवत्त्वेन श्लक्ष्णं, वादरमारंभवया बहुशेषवत्त्वेन स्थूलं, चः समुच्चयार्थो छस्रो दृश्यः, इति स्वरूपप्रदर्शने, इत्येवं द्विधा
द्विविधः स्यादिति शेष इति गाथार्थः ॥

अधुना यथोद्देशं निर्देश इति न्यायमाश्रित्य दृक्षमस्वरूपं द्वितीयमेदप्ररूपणं चाह—
तुहुमं कम्मियगंधं गो, धूमवप्फोहिं तं पुण न तुहुं । तुविहं वायरसुन्नगरणभत्तपणे तहिं पटसं ॥३३॥

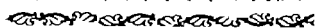
व्याख्या । दृक्षमं वादरविलक्षणं पूति भवति । कैरित्याह, कार्मिकगन्धाभिधूमवात्पेस्त्र ‘कम्मियं’चि आधाकार्मिका इह चानोच-
रत्र च कार्मिकप्रदणेन सर्वेषामविशुद्धिकोटिदोषाणां प्रादो द्रष्टव्यः । गन्ध आधाकार्मिकस्य प्राणिरनिराधाकर्माणो राध्यमानस्य सरक-
इंगाररूपो वैश्वानरो नवरमन्न तद्वयवास्तापादिरूपा अंशा प्रासा, व्याख्यानात् धूमोऽपि तस्यैव राध्यमानस्यानिकाष्टाद्युत्पन्नाः प्रतीतो,
वाप्यस्त्वाधाकर्मभिरप्येवोष्मा, ततो गन्धधागिनश्च धूमश्च वाप्येवेति द्वन्द्वे, कार्मिकश्च ते गन्धागिनधूमवाप्याश्च कार्मिकगन्धागिनधु-
मवाप्यास्तैः । यद्वा ‘कम्मियं’चि आधाकार्मिकसम्बन्धिनो गन्धागिनधूमवाप्या इति समसनीयं । अयमर्ह आधाकार्मिकमकादिगन्ध-
वाप्यागिनधूमैः सह मिलितं शुद्धमप्यन्नान्निक्कं चरुसं पूतिकर्मं भवतीति । यद्येवं तदापूति किञ्चिन्नास्त्येवैः सर्वस्यापि व्यापनादि-

एषा-श्वरं युवा एवमं पृथिव्यम्, दुष्टं दुष्टं किञ्चन न मेव सुदं दोषेण् चान् एवोषारिहसेति शेषः । पृथिव्या परिहर्षं क्व
 मरशीति एवमद्वयपरिहारेस्त्वेत्यर्थं च । यथाहि कौकं द्विधा प्रयोचनं वृत्तं शास्त्रमशास्त्रं च । तत्र यत् शास्त्रं . तदेतस्यापि
 एवमेव, शास्त्रायं, तस्मिन् शास्त्रेण इत्येवोषाजान्तरम्, तत्र चान्तयोः परितोः शास्त्रं कार्यं एवमन्तयोस्त्वशास्त्रं । यतोऽनेकापार्ति-

शुभमन्तर्यामिदेते चत्वारोऽप्याशास्त्रिके विधीयते एव यन्नेन उच्यते अन्तं व्याच्युतनिव
 पृथिः शास्त्रेणैव यथाशक्तिनेम्यस्याप्यशक्तकारोः । एतद्यपि दृष्टमज्ञानादि न पृथिविति । कि-
 र्दोषेण वृत्तं यथा अष्टम्यादिद्विद्वन्व्यापयानामष्टमिगान्धियानामप्यन्तर्धीभूतानां इत्येवमेव-

प्र शरीरो मनसो न इत्यसि । यथा वा दूरात्पाल्य गन्धियथा अठरातान्दिहा विधादा अपि नष्टमौक्तयामार्थसेनाम्ब-
 वत्तं न अन्तयन्तीति । यथैव तस्मिन् क्रियथमिदं प्रकल्प्यते । उच्यते न परिहर्षयथा अन्ता उच्यन्त्याः किन्तु मेवप्रकल्पय-
 र्वा इ एवोपुतिमाभिषय मतिपेयो शेषः । प्रयापनापारमापिषय ए एवमन्तयेकनयाम इति स्थितं । किञ्चिदं द्विधा चान्तपृथिविकर्म
 वेत्यं द्विविधमिषसाह । उपकल्पयत्कपाल इति उपकल्पमिषयं अकपालमिषयं वेत्यर्थः । एव एतद्व्य-
 ष्यन्तिकं शास्त्रयोऽन्तनादर्थीया शास्त्रादिभ्यो दीपमानस्य वा तस्मैवोपकपाले चर्तते

पृथिविषय सन्धनादिकल्पवतो एवयोगपशुदाहनानादिकल्प्यशुद्धोपकल्पमिषितस्त्वम् एतम्-
 पशुकात्मनिपुणकल्पयति । यथा क्रियताऽप्याकर्मिकेन क्रियता ए एतदेव कर्त्तव्येन सि-
 क्षित्वा मन्त्राकल्पका स्थानी एतन्मन्त्राप्यवसरे एतुके उपशितने यदे वा एकशरीरिणन् कस्मिन्दिवा-

धाकर्मिके एकतरस्मिंश्च शुद्धे सति द्वयोर्भोजनकृते उपकरणपूतितेति । एवमन्यस्याप्युपकरणस्य पूतित्वं ज्ञेयं । तस्मिन् पृत्युपकरणे शुद्धं यदशनादि सादं तदपि पृत्युपकरणयोगादुपकरणपूति ज्ञेयम् । तथा अविशुद्धकोटिमिश्रणादिभिर्द्रव्यैर्मिश्रं शुद्धमप्यशनादिकं यद्बन्धनादिक्रियाविषयीकृतं तैः स्पृष्टं वा तद्भक्तपानपूति ज्ञेयम् । 'तद्वि'ति तयोर्वादेरपूतिकर्मभेदयोरुपकरणभक्तपानविषययोर्द्वये पथममाद्युपकरणपूतिलक्षणं भेदमाश्रित्य स्वरूपं कल्प्याकल्पयविधिं च वक्ष्ये इति शेष इति गाथार्थः ॥३३॥

अधुना पूर्वार्धेन प्रस्तुतमेवार्थमुच्यते न तु भक्तपानपूतिद्वितीयभेदस्वरूपं किञ्चिदाह ।

कस्मिंश्चिच्छ्रेयभाषण-डोवैठियं पूइ कप्यइ टुडो तं । हीयं कस्मिंश्चिद्विधिशुलोपाइ जत्थ हुहे ॥३४॥

व्याख्या—सूचनादाधाकर्मिका एव चुल्लीभाजनडोवाः—अधिश्रयणीस्थालीवृहत्कृत्स्नस्थितं रन्धनेन स्थापनेन वा विहितान्श्रयं कामिकचुल्लीभाजनडोवस्थितं । इह डोवग्रहणेन दर्व्या अपि लघुचट्टकरूपाया ग्रहणं ज्ञेयम् । शुद्धमशनादीति सामर्थ्यगम्यम् । 'पूइ'ति उपकरणपूतिः स्यात् अत्र च चुल्लयुखे आधाकर्मणी आश्रित्य चत्वारो भङ्गाः स्युः । यथा चुल्लयाधाकर्मिकयुखा च, चुल्लयाधाकर्मिका नोखा, उखाऽऽधाकर्मिकी न चुल्ली, न चुल्लयाधाकर्मिकी नोखेति । तत्राद्ये भङ्गत्रये तावन्न कल्पते चतुर्थस्तु पूतिमाश्रित्य शून्यः । परं भङ्गत्रये चुल्लयुखयोरधाकर्मिकयोः स्थितसाशनादेरकल्प्यस्यापि विषयविभागेन कल्प्यतामाह । कल्पते ग्राह्यं स्यात् । 'पुंदो'ति पृथक् कृतं स्वयोगेन चुल्लयुखयोरपनीतं सत् तत् यत्रत्रैवराद्धमन्यत आनीय मुक्तं वा अशनादि । सामर्थ्यचिच्छ्रेयादिस्थितं न कल्पते उपकरणपूतिदोषादज्ञैवान्न प्रमाणमिति, न-शुक्तेरन्वेपणं कार्यं । एवं तावच्चुल्लयुखयोरधाकर्मिकयोः पूतिस्वरूपयोर्वा स्थितस्यसाः, कल्प्याकल्प्यत्वं प्रोक्तं । तथा आधाकर्मणा पूतिस्वरूपेण वा डोवेन तथाभूतया दर्व्या वा यच्छुद्धमशनादिकं दात्री साधुभ्यो

एतद्-शब्दं दुःखं शब्दं पृथिव्यर्थं, दुःखः शब्दो विद्येयत्वे न नैव दुष्टं दोषकत्वं सात् साधोषपरिहृत्येति शेषः । पृथिव्यया परिहार्यकृतं तस्य
 मरदीति एतन्नमनस्यपरिहारात्त्वेनाधीर्त्सत् । तथाहि लोकं विद्या प्रयोजनं त्वं साध्यमसाध्यं च । नत्र यद् साध्यं तदेतत्साध्यमित्यु-
 दाहरते, असाध्यं, तदिह साधयन् त्वेवमेवासाध्यमिति, एतद् सादादृतेः परिहृतः साध्यं कथं अस्मत्पूर्नेत्यसाध्यं । यतोऽन्वेकाप्यदि-
 क्त्य अंशा यूपय तथा आयाज्यमित्याद्यपन्यस्यप्यादित्येते नान्यतोऽप्यायाज्यमित्यादिसीर्येऽपेक्ष्य जमनेन सर्व्वं अयम् अथानुबन्धिव-
 एतत्सत्यं इत्यप्यन्यादिकं सर्व्वं वैस्यष्टं पृथिः साधद्रक्षे च धारिहनेर्मत्स्यायाज्यसादरेः । स्यष्टमपि इत्यन्यनादि न पृथिविति । कि-
 ञ्छोक्तंयपि न अस्मात्परं वस्तु दोषकत्वं त्वं यथा अस्तुत्यादिदुषितयत्प्याययानामस्तुत्यन्वितापप्यत्यप्यन्यीयूतानां दूरेषाम्ना-
 प्य न्यासिकत्वात् पृथिव्ये फल्को न इत्यपि । यथा वा दूरात्प्राप्तस्य अन्विष्यया अन्तर्गम्यमित्यादि विधाया अपि नष्टयोःसाध्यत्वंतेनास्य-
 विधीयतां परात्वं न अनत्यन्तीति । यथेदं तदिह क्रियमसिधं प्रकल्पते । तद्वत्त्वे न परिहार्यतया अस्या तदप्यन्ताः । किन्तु भेदप्रकरणज-
 धैर । तदिह अस्मत्पृथिव्यादिसत्य प्रतिशेषो शेषः । प्रज्ञापनामानमादिसत्य च अस्मत्पूर्नेत्यन्त्याः इति स्थितं । त्रिदिवं द्विधा अस्मत्पृथिव्यर्थं
 दूरीकृतं स्यादिति शेषः । किं निरयं द्विविध्यमित्यात् । तदप्यप्यप्यक्तपान इति उपकृत्यनिरयं भक्त्याननिरयं वेत्स्यर्थः । तत्र यद्दूरत्व-
 युद्धीत्सादीर्घीयुक्तयत्तुलकोत्स्यठिकापसृष्टिकं साध्ययोऽभ्यनारेर्त्स्य । साध्यादित्यो दीपमानस्य वा तत्त्वेनोपकाशाय यथैव
 प्रपुण्यत्वं इत्वं च प्रकथस्यायाज्यमित्यप्यप्रस्यं । तस्मिन् रत्यनादिकत्वात् । यद्येवमप्युदात्तनादिकपप्युदात्तपदोपकृत्यमितिवत्सात् इत्यु-
 पकृत्यपृथिवि यतोपकाशयोर इत्यपिदुष्टीकोटितोरुक्तस्यानुपकृत्यपृथिवि । यथा क्रियताऽऽयाज्यमित्येकत्र क्रियता च सुदं न कर्त्तव्येन सि-
 धिषा युद्धीपित्यासिकत्वात्पर्यभावात्कर्मिकत्वंमहात्तदनुका स्यात्सी यदुक्त्याप्यवसरे यदुक्ते उपरितने यदे, वा एक्यपरिपत्तं कस्मिन्विदा-

इति । अयमर्थो यस्मिन् स्थाल्यादिभाजने आधाकर्मिकं राद्धं तदन्यस्मिन् प्रक्षिप्य तस्मिन्नेव च क्षीणी(रिक्ती)भूते कर्मखरण्डिते आधाकर्मिकमक्ताद्यवयोपलक्षिते भाजने स्थाल्यादावकृतकल्पत्रये यदशनाद्यात्मार्थं राद्धं, यद्वा पूर्वोक्त एवाकृतकल्पत्रये भाजने यच्छुद्धमेवाशनाद्यन्यतो भाजनान्न्यस्त्वं व्यवस्थापितमिति यावत्तदशनाद्याहारपूति भक्तापानपूति स्यादिति शेषः । तथा कर्मलिप्तहस्तादिस्पृष्टं चेति तत्र हस्तः करः स आदिर्यस्य वस्तुनस्वद् हस्तादि आदिशब्दाच्छुद्धलोवदर्व्वीकरोटिकादिपरिश्रहस्तव आधाकर्मर्भणा विलिप्तं खरण्डितं यद्धस्तादिवस्तु तेन 'लिकं'ति लुप्तं स्पृष्टमिति । अयमर्थ आधाकर्मभक्तादित्खरण्डितेन हस्तेन करोटिकादिना वा स्थाल्यादौ स्थितं शुद्धमशनादि यत्संस्पृष्टं तदप्याहारपूति स्यादिति । चः समुच्चये । इयं च सर्व्वाऽप्यकल्प्यैव यतीनामिति । अथाष्टुद्वाशनादीनां शुद्धाशनादेः पूतित्वकरणे किं परिणतमिति चेदुच्यते राद्धमुद्गादिच्छिवित्खरण्डितोत्खिकादेरारभ्य सिक्थकबलादिकं यावदिति । एवं यथाऽऽहारविषयमाधाकर्मं दर्शितं स्वस्थाने पूतिश्च शुद्धाधाकर्मिकयोरशनादिकयोर्मिलितयोर्यथाऽत्र दर्शितो तथोपधिवसत्योरपि ते द्वे अपि स्यातामतः शिष्योपकाराय ते अपि दृश्येते । अत्र पिण्डेनैव प्रकृतं, तत्र यत्पर्यं यौ मुखवस्त्रिकाह्युपकरणोपाश्रयो विहितौ गृहिणा तावाधाकर्मिकौ, स्वार्थयत्यर्थनिष्पन्नयोः शुद्धाधाकर्मिकयोरर्द्धफलयोः सीविता प्रच्छादपटिका तथाभूतयोः, कर्द्मादिकयोनिष्पन्ना वसतिश्च पूतिरित्यादि, इयमपि साधूनामकल्प्यैव । एवं सर्व्वानविशुद्धिकोटिदोषानाश्रित्य पूतित्वं ज्ञेयमिति गाथार्थः ॥ ३५ ॥

अधुना दातृगृहं दातृस्थाल्यादिभाजनं साधुपात्रकं पूतिपरिहानविषयं कल्प्याकल्प्यविधिमाह ।
 पदमे द्दण स्म कर्मं ति त्रैज पूइ कयकर्मपायधरं । पूइ तिलेवं पेडरं कपड पायं कय त्कल्पं ॥ ३६ ॥

न्याल्या—प्रथमे दिने आधानामरे यत्र दिने आधाकर्म्मणः पाकः कृतः । 'कर्मं'चि आधाकर्मं पूर्वोक्तं । 'त्रिजैज' चि त्रीणि

रदाति वदयन्नादि वषस्यभुपकाणपुतित्प्रदकल्प्यं । वदि च वाम्नां पञ्चमुदययनादिर्कं सञ्चान्त्य सान्दं वदा साम्नां सन्मप्यस्त्रिणा-
 न्यां वदकल्प्यम् । स्वात्था वदिनिष्कसिगाम्नां च साम्नां स्वाधीमकं सुकस्यति । 'धीयं'चि द्वितीयं मकणानदिययं पूति मन्वति किं
 धदित्साद । 'स्वाम्भवे'ंस्यादि कश्चिन्मन्वाथास्वामिकं वापातो द्विन्वादिदरानेष्यो धूमो दिगुत्तरवे प्रतीते, आदि दन्वाद्रादिक्वत्वीरक-
 ण्णुदीपकप्रपुष्टिआकादरापाष्मिकस्य वस्तुतो म्मः तलो वाधमव दिगुत्तरनादि वेति विपुष कर्मभसये कश्चिन्मन्वाथादिगुत्तरवाये
 वषव भुदेऽथि भ्रमापयनादौ स्वनिमिषवदिद्विद्रवे वा सक्वादिभषयनरूपे ष्विपति संस्वार्थे मयं निरुधासि सन्नुद्रायायनायाऽऽया-
 कश्चिन्मन्वाथादिशोनात् द्वितीयं वभर मकणानपुति स्वाभरमाथाकश्चिन्मन् दिगुत्तरप्यस्य स्वार्धं निष्यमनुद्रादिमकसंस्वार्थं सचि
 वोरकेन साधुनिमिषं प्रवीकृतस्य सवन्नस्य तु सदिधिव(दर्थ)मिर पूषिणपरिषामितस्येत्सादि माम्नीयामिति यावार्थः ॥३४॥ वषा-
 कश्चिन्मयवेसणधूमिसयमहवकयं कम्मस्वरदिष् भाणो । आहारपुहय तं कम्ममलितहरपाष्टुच्छिकं च ॥३५॥

व्याख्या—आथाकश्चिन्मन्वेनेन वषपुटादिषिष्ठाकुटितकस्तुम्भयां उपवधयन्नसत्साकश्चिन्मन्वादिक्वादिमिष । 'धूमिषं'ति संपुष्टिवं
 यच्छुद्रपेयाधीमनादि क्वपि मकणानपुतिः स्यात् यदा वेसनस्योपकल्प्यत्वादेव कश्चिन्मन्वादेः । सन्को निर्धूमानिकणान्नासोषरिन्यक-
 वेसनवीरकश्चिन्मन्वादिदयोऽप्यधूमो धोक्पयसिः । कश्चिन्मन्वेसनधूमः स सञ्चान्तो यत्र स्थान्त्यादिपात्रनेऽप्योदसीकृतो वृकभ्रवाप भूत्यका-
 वरं सक्वादिक्ववेसनधूमिठं कवणं भासनं तपोषाव्य सुदं पधीमनवकपुष्पादि कम्मभ्रनादि विष्यं क्वपि तपोष्यते क्वपि मक-
 णानपुकि स्यात्, मन्वं वेसनसीत् पति कश्चिन्मन्वेरेष्वस्यानुपसवन्नसत्सादिशाङ्कारवेसनमिदिस्यादीनामेकं रे धीमिष वाऽऽयाकश्चिन्मन्वादि
 वेपानि । अथवा वदः पूर्वोक्तव्यपरेष्वया विकल्पार्थः । क्वदमारथार्थं सान्दं स्वापितं वा पद्वदनादि । क्वरेत्साह कर्मव्यवहिते मान्मने

इति । अयमर्थो यस्मिन् स्थाल्यादिभाजने आधाकार्मिकं राद्धं तदन्यस्मिन् प्रक्षिप्य तस्मिन्नेव च क्षीणी(रिक्ती)भूते कर्मखराण्डिते
 आधाकार्मिकभक्ताद्यवयोपलक्षिते भाजने स्थाल्यादावकुतकल्पत्रये यदशनाधात्सार्थं राद्धं, यद्वा पूर्वोक्त एवाकुतकल्पत्रये भाजने यच्छु-
 द्धमेवाशनाधान्यतो भाजनान्यस्तं व्यवस्थापितमिति यावत्तदशनाधाहारपूति भक्तापानपूति स्यादिति शेषः । तथा कर्मलिप्तहस्तादि-
 स्पृष्टं चेति तत्र हस्तः करः स आदिर्यस्य वस्तुनस्तद् हस्तादि आदिशब्दाच्छुद्धद्वीवद्वीकोटिकादिपरिग्रहस्तव आधाकर्म्मणा
 विलिप्तं खराण्डितं यद्धस्तादिवस्तु तेन 'छिकं'ति छुप्तं स्पृष्टमिति । अयमर्थ आधाकर्म्मभक्तादिखराण्डितेन हस्तेन करोटिकादिना वा
 स्थाल्यादौ स्थितं शुद्धमशनादि यत्संस्पृष्टं तदप्याहारपूति स्यादिति । चः समुच्चये । इयं च सर्व्वोऽप्यकल्प्यैव यतीनामिति । अथाशु-
 द्धाशनादीनां शुद्धाशनादेः पूतित्वकरणे किं परिणतमिति चेदुच्यते राद्धमुद्रादिछविवराण्डितोरिवकादेरारभ्य सिक्थकवलादिकं यावादि-
 ति । एवं यथाऽऽहारविषयमाधाकर्म्म दर्शितं स्वस्थाने पूतिश्च शुद्धाधाकार्मिकयोरशनादिकयोर्मिलितयोर्पथऽत्र दर्शितो तथोपधिवसत्यो-
 रपि ते द्वे अपि स्यातामततः शिष्योपकाराय ते अपि दृश्येते । अत्र पिण्डेनैव प्रकृतं, तत्र यत्पथं यौ मुखत्रयिकाष्टुपकरणोपाश्रयौ विहितौ
 गृहिणा तावाधाकार्मिकौ, स्वार्थयत्पथनिष्पन्नयोः शुद्धाधाकार्मिकयोर्द्धफलयोः सीवित्वा प्रच्छादपटिका तथाभूतयोः, कर्द्मादिकयो-
 निष्पन्ना वसतिश्च पूतिरित्यादि, इयमपि साधूनामकल्प्यैव । एवं सर्व्वानविशुद्धिकोटिदोषानाश्रित्य पूतित्वं ज्ञेयमिति गाथार्थः ॥ ३५ ॥

अधुना दातुमुद्दं दातुस्थाल्यादिभाजनं साधुपात्रकं पूतिपरिहारविषयं कल्प्याकल्प्यविधिमाह ।
 पदमे दूषाम् कर्मं तं तत्रैव पुद्ग कयकर्मपायधरं । पुद्ग तलेवं पेढरं कपपद् पायं कय तैकप्यं ॥ ३६ ॥

व्याख्या—प्रथमे दिने आध्यामरे यत्र दिने आधाकर्म्मणः पाकः कृतः । 'कर्म'ञ्चि आधाकर्म्म पूर्वोक्तं । 'तिन्नित्त' चि त्रीणि

शुनाथिसहस्रध्वनिं दिशानि । 'पूर्वादि, पृथिरनेकसाधनाकर्मका(धः) संभ्रामान्तरवीसि क्षेत्रे । किं वदिस्यात्, कृते विरिष्ठा कर्म प्राणाकर्मका
 शाका पचनक्रिया एव एव शरुपुरं चोत्पद्य, कृत्कर्माणाकृत्यादिभिः । एवं प्राणाकर्मदिने पृथिरितेषु च द्विषु न किञ्चिच्च न प्रीतिं
 कल्पये शसि मन्मथदिनेन सार मन्मथारि दिशानि शरुपुरं धरिदार्थमिच्छुक्तं मरति परं 'अवतणत्त चोत्पासार्ण सिद्धिंति उत्पद्य पथिलेखं ।
 श्रयामभ्रान्तुदरदत्तं नाथाधीययं क्षेत्रे' ॥१॥ परा तु कश्चिद् पृथी कृतेविदिनेषु साङ्गती यथिष्यति उत्पद्योन्मं वा दासाधीत्यत्राव प्र
 शरुपुरादीनाथाधर्मिभ्याम् कस्या प्राणयि कसा यारथे विष्ठीति, कृत्तणवेच्ये शरुप्यं दिवत्रयं प्राणकृत्यादासिचयं क्षेत्रं मन्मथारि स्वयं
 शम्भवात् पृथिः सादिस्येवं शरुन्वापि दिशानि श्रुतिस्तम्भः । तथा 'पूर्वादि पृथिरौपयत् स्व्यादिति क्षेत्रः । किं वदिस्यात् नपथिस्तुष्टुपा
 क्षेत्रेः क्षेत्रमरुष्टयोर्षं न सिद्धं क्षेत्रं सिद्धं स्यात्तथादिमन्मथं । कल्पयर्थः सात्त्यादिप्राणने किञ्च प्राणाकर्म तद्भवपत्नीर्षं च, क्षेत्रा
 कर्तव्यित्त्वेद्ये क्षेत्रकत्सामेधाहाकल्पयथाथा श्रुतं तान्दं पृथिरेवं कारतयमन्मथरदि, शरुप्यंक्षेत्रे तु न पृथिः । धरिदार्थाकर्मत्पराकल्पन-
 म्परं स्यात्थं शारतयं मन्मथस्वनेन पाराधिकायाः साष्टनत्रयं सम्पद्यते क्षेत्रेयथिचयानिनावा कातिक्ता शरुपत्तज्यमन्त्रं च पृथि मन्-
 वीति शारतयः । परदि शारतययोर्षं तु शरुत्पा निरापयीकल्प यत्न मन्मथनस्य वसिन्मेधेव दिने शरतयर्षेण वा दिनेषु शारतयं कल्पेन
 शरुप्यमन्त्रं कृत्या स्य शरुपमन्त्रनादि शरुं यथा तत्कल्पययेव, तथा कल्पयेत्पृथिवि भूतं सशुभ्रतनादिप्रवृत्तायोचिर्षं स्यात् । प्राणं पठत्पु-
 र्त्तयं पथिपोषनोपकृत्वादिशेषः । श्रुतयं वदिस्यात् कृत्वा निर्धारणस्यवा कस्याः सात्मनात्मनापि यस्य सद् कृत्तिसिद्धयर्थं । शरुप्यमन्-
 त्रिना शरुप्योक्तय एतन्नयं कल्पेन प्रधासिक्तं धरित्यर्थोऽयं च शम्भवाभिधः पृथिन्यायो यथाकथ सर्वेष्वप्यदिशोविष्ठीतिभेदेषु क्षेत्र-
 कथा शरुोऽप्यदिशोविष्ठीतिप्रकारोऽप्यस्त्य पर दिशोविष्ठीतिप्रकारस्तत्प्रकाराभिधः कल्पय श्रुति च क्षेत्रेयसिद्धिं शरुपार्थः ॥१६॥

उक्तं पूर्वद्वारमथ मिश्रजातद्वारमाह ।

जं पदमं जावं तय पासडजईण अप्पणो य कए । आरभइ तं तेमीसं ते मीसजायं भवे तेविहं ॥३७॥

व्याख्या—स्वगृहयोऽप्यजलकणादीनां मध्य अधिकतरजलकणादीन् मिश्रितान् कृत्वा 'जं'ति, यद् शनादि प्रथममादावग्निज्वा-
लनाद्रहणकणदानादिप्रस्ताव एव आरभते तन्मिश्रजातं भवेदिति योगः । किमर्थमित्याह 'जावंतिय'चि सूचनाद्यावदर्थिकाः कार्पटिका-
दयः समस्ताश्चिनः, पाखण्डं व्रतं तद्योगात् पाखण्डाः सामान्यदर्शनिनो, यतयो निर्ग्रन्था एतेषां इन्द्रस्तेषां कृते इति योगो इन्द्रोत्थपरं
पदं श्रूयमाणं (इन्द्रान्ते श्रूयमाणं पदं) सर्वत्र सम्यध्यते तेन यावदधिककृते इत्यादि दृश्यं । तथाऽऽत्मनः स्वस्य, चः समुच्चये, कृते-
अर्थाय स्वगृहार्थमिति यावत् आरभते प्रारभयत्युपस्कृतमिति शेषो, यावन्तोऽर्थिन आणमित्यन्ति पाखण्डा यतयो वा तेषां दास्यामि
गृहे च भविव्यन्तीति सङ्कल्पेन यद्वाहुभारभत इत्यर्थः । तदशनादि तदा निष्पन्नं सन्निभिर्यावदधिकपाखण्डयतिभिस्सह मिश्रं साधा-
रणं त्रिमिश्रमित्यनेन कारणेन मिश्रजातं पूर्वोक्तशब्दार्थं भवेत् त्रिविधं यावदर्थिकमिश्रजातं यतिमिश्रजातं पाखण्डमिश्रजातं चेत्यर्थः ।
क्वापि तृतीयभेदस्य स्वगृहमिश्रजातमिति संज्ञान्तरं दृश्यते । तत्राप्ययमेवार्थ इति । श्रमणानां च पाखण्डिष्वन्तर्भावाच्छ्रमणमिश्रं
पृथग् नोक्तम् । इह च यावदर्थिकाद्यर्थमधिकतरतंदुलादिप्रक्षेपदोषेण सर्वोऽप्याहारोऽशुद्धः स्यात् । तथेति प्रथममिति विशेषणेना-
ध्यवपूरकदोषादस्य विशेषमुक्तवान्, तथाहि—शत्रु स्रपतंदुलजलफलादिक्स्तुनो गृहयोग्यस्य माणकादिस्वस्वपरिमाणेन नियतमध्ये
यावदर्थिकाद्यर्थमग्निप्रव्वालनादेरावेवाधिकतरतंदुलजलादेर्मिश्रणं विधाय पाकः प्रारभ्यते, अध्यक्षपूरके च गृहिणा स्वार्थमग्निज्वा-
लनाद्याद्रहणदानान्ते आरम्भे कृते सति पश्चात् कार्पटिकाद्यर्थं स्वार्थकल्पिततंदुलादीनां मध्येऽपरं तंदुलादीनां माणकादिकं प्राक्षिप्य

प्राप्य स्वधाराया मेदोऽप्योक्ता । फटा बुद्धिर्दं सम्प्रतीति वेद (उच्यते), एत कश्चिद् गुरी स्वपं बुद्ध्याकल्पानुभवनेन बुद्धिभ्रम-
 विवक्षन्तः किञ्चिद् सञ्जातशक्तिषु पर्यभद्रास्तुः बुद्धिभ्रमेण बुद्ध्यापीकृतप्रभूतवत्त्वान् एव्हा गैतानन्मानेन एव्यमानेनेतेषां धरिष्यतीति
 दानसत्त्वस्मनेन कल्पनादादितिर्यमप्रवेशयोः क्लिष्टभिधात्वात्स्मनेन वा शीर्षबुद्धानेनोद्यपन्त्यादिर्कथयथात्रायां भद्रात्त्वान् संवन्तिनः।
 प्रयुगादिनो एव्शादापांठस्मनेन मिथयत्तं क्लेशीरमेवस्य सम्प्रदायः । साधनः पुनः कश्चिद् वानन्वीति वेदुच्यते, कदाचिद्
 पिचत्तं गुरं यथिष्टाद् साधून् एव्हा पुरस्यो यापदिः संवृत्तं धकि यथा येः सदादेव्यः)मिभमिदं रादं ही क्पाव्यन्यत्र कल्पं
 यथिष्यतीति नाफ्यात्तं, अत एदं परिसूयं यथिष्यो वेदि । यथा साधून् प्रयुजन् निष्ठात्वात्सागतान् एव्हा धुरी यावदधिकेनान्मान-
 दिना मेदेषां परिसूयं स्थादित्यन्यदपि राञ्चुदि वेनेतेष्यो दीपते इति पुरस्वमेदं बुद्धयं बुद्ध्या गुरं यावदपि क्लिष्टभिधादिभिति
 यानन्वीति यापार्थः ॥३७॥

उक्थिषयावशात्तमत्र स्थापन्यारं व्याधिक्यममुक्तस्या एव मेदानभिधागुमाह—
 सहाणपरद्वारे परंपराणंतरं चित्तरियं । बुद्धिद्वितिषिद्वा वि टषणाऽसपाद् जं ठवद् साहुक्कम् ॥३८॥

व्याख्या—स्वप्नानं च बुद्ध्युत्सादि, परजानं च सुप्तिवत्कल्पकादि, स्वप्नानपरस्वानं वरिष्यथापारं 'अथवाद् सं ठवद् साहु-
 क्कम् टवर्धं चि योगा । उक्थिषयावशात्तमनापमयुक्तं वस्तु यदित्यनिर्दिष्टस्वक्यं स्थापयति न्यस्यति परयतीत्यर्थो दात्री (शीति)भाव्यते

साहुक्कते यतेरर्थाय यद्यदोक्तिस्ययोगप्रवदवनादि स्थापनोच्यते । उत्र साधवे एदं दास्यमीत्येवं विचिन्त्य क्लिष्टव्यासं यावद् स्थापि-
 टवत्त्वं स्थाप्यव इति स्थापना स्थापनं वा न्यधनं, स्थापना वयोवत्प्रवदवनापदि, कीदृशं सदस्यमस्तिप्याह । 'परंपराणंतरं' ति प्रपरा-

परदश्यादिपर्यायसंतानः परंपरस्तत्संबन्धात् परंपरं क्षीराहुच्यते । तथा न विद्यते अन्तरं पर्यायान्तरलक्षणो विशेषो यस्य तदमन्तरं श्रुताद्यभिधीयते अनयोः समाहारद्वन्द्वस्तत् परम्परस्वरूपमनन्तरं स्वरूपं चेत्यर्थः । भावार्थो वक्ष्यमाणः । पुनः किं विशिष्टं स्थापयतीत्याह 'चिरितरियं' ति, चिरं च दीर्घकालं इत्वरं चाचिरं स्तोककालमित्यर्थश्चिरेत्वरम्, ततश्चिरकालमचिरकालं च यावद्दानाय दात्री यद् स्थापयति तच्चिराच्चिरकालावस्थापितत्वयोगादज्ञानाद्यपि चिरेत्वरमिति । भावार्थस्तु वक्ष्यमाणः । इत्येवं 'दुविहतिविहा वि ठवणं' चि, त्रिधाप्याधारद्रव्यकालोपाधिभेदात् त्रिप्रकारापि, न केवलमेकधा द्विधा वेत्यपरर्थः । किमित्याह द्विविधा प्रदर्शितस्वस्थानादिभेदेन द्विप्रकारा स्थापना भवति । 'असणाह जं ठवह साहुकए' चि, पुनरेकैका स्वस्थानपरस्थानपरम्परानन्तरचिरेत्वरभेदा(इ) द्विधा । तत्र 'सट्टाण परट्टाणे असणाह जं ठवह साहुकए' इत्यनेनाऽऽधारमात्रे सामान्याशनादः स्थापितत्वमाश्रित्य स्वस्थापना परस्थानस्थापनेत्याधारोपाधिकं भेदद्रव्यमुक्तम् । तथा परम्परानन्तरमित्यनेन परम्परस्थापनाऽनन्तरस्थापनेति परम्परानन्तररूपद्रव्योपाधिकं तदुक्तम् । चिरेत्वरमित्यनेन च चिरस्थापना इत्वरस्थापना चेति कालोपाधिकमित्येवं प्रकारत्रयेण द्वैविध्यं सकलस्थापितभेदसंग्राहकं स्थापनाया भवति । नवरमित्तरस्थापना प्रज्ञापनामात्रमेव न तु परिहार्येति वक्ष्यति । चिरस्थापना तु परम्परानन्तरस्थापनाभेदान्तर्वर्तिनी पृथग्भवतीति तेन परम्परानन्तरस्थापनयोश्चिरस्थापनात्वमेव ज्ञातव्यमिति गाथार्थः ॥३८॥

अथ स्वस्थानादिस्वरूपं व्याख्यातुमाह ।

चुल्लुक्खाइ सट्टाणं, दीराइ परंपरं यथाइयरं । द्वावट्टिइं जाव चिरं, अचिरं तिघरंतरं कट्ठपं ॥३९॥

व्याख्या—चुल्लुक्खे अधिश्रयणीस्थालीरूपे आदिर्यस्य आधारभूतवस्तुनः तच्चुल्लुक्खादि चुल्ल्यादि उल्लादीनि दृश्यं । तत्र

एष्वप्य इत्येवमस्या मेदोऽप्रयोक्तुः । इत्या पुनरिदं सम्प्रवाणीति श्वेत् (उच्यते), इह कश्चिद् एही स्वयं ब्रह्मसाकष्टानुभवनेन इतिमेषम-
 णिकान्तः किञ्चिद् सञ्जालदुष्टिको धर्ममन्त्राणा इतिमेषेण ब्रह्मसापीदिवप्रभूतसत्त्वान् एव्वा नैणान्मनेन एवममानेनेतेषां सारित्पयीति
 रानसत्त्वान्भवनेन कान्तसाप्तिनिर्यप्रप्रवेद्ययोः सिध्यमिथात्परासम्भनेन वा शीर्षाणुभनेनोच्चपन्तान्निर्घर्तयात्राया भ्रम्राणात् संकलितः
 प्रशुणार्थिनो एव्वासायांसम्भनेन सिध्वात्वं कोशीत्येवमस्य सम्भारः । साधरः पुना क्वचिदं जानन्तीति श्वेदुच्यते, इत्याश्चिद्
 सिध्दार्थं इह मथिष्टान् सात्त्वं एव्वा एतस्यो भावदिः संस्रलं क्विक यथा यैः सादोरेभ्यः प्रिथमिदं रादं शैः क्वात्पत्यत्र एतदं
 मथिष्यशीति नाक्यास्ते, मथ इदं परिपूर्वं यतिभ्यो देहि । यथा सात्त्वं प्रशुण्त्वं सिध्वात्वंयथागान् एव्वा एही पाददीधिकेन्यायाना-
 दिना नैतेषां कसिपूर्वं स्यादित्पत्यवसि एच्युदि मेदोरेभ्यो दीयते इति एतस्यैवं भुवन्त्वं सुत्वा इदं पाददीधिकमिथिदिति
 जानन्तीति भाषार्थः ॥१७५॥

षड्विंशत्यस्यैवमप्य स्यात्पत्यारं स्यादिक्यासुसत्त्वा एव मेदानमिथागुमत्र-
 सष्टाण्यपरद्वानो परंपरापांतरं चित्तिस्वरियं । दुष्टिदृत्तिविष्टा चि ट्यवगाऽस्त्याद् जं ट्यवद् सादृक्कप ॥१८॥

स्यात्क्या—सखानं च सुन्त्युत्सादि, परवानं च सुत्सिगठञ्जक्यादि, सखान्तरस्त्वानं कसिमिथाधारं 'असथाद् जं ट्यवद् सादु-
 ष्य ट्यवर्चि योयः । अथाथनाथस्यनपानप्रयुक्तिकं कत्तु परित्पनिर्दृष्टस्वरूपं स्यापयति न्यस्यति पारयवीत्यर्थो द्यापी (श्रीति)प्रत्यये

सादु-
 ष्यट्यवते मतेरवर्चय यच्छेदित्त्ययोगात्पदवनादि स्यात्पनोच्यते । अत्र साधये इदं दास्यामीत्येवं चिचित्तस्य क्विञ्चत्कालं पादम् स्यादि-
 ट्यवत् स्यात्पत्य इति स्यात्पत्या स्यात्पनं वा न्यस्रानं, स्यापना कथोगादवनापयि, क्वीट्यं क्वदवनमसिप्याद् । 'यतेपरान्वंते' ति अत्ररा-

परदध्यादिपर्यायसंतानः परंपरस्तत्संबन्धात् परंपरं क्षीराहुच्यते । तथा न विद्यते अन्तरं पर्यायान्तरलक्षणे विशेषेण यस्य वदन-
 न्तरं श्रुताद्यभिधीयते अनयोः समाहारद्वन्द्वस्त्वत् परम्परस्वरूपमनन्तरं स्वरूपं चेत्यर्थः । भावार्थो वक्ष्यमाणः । पुनः किं विशिष्टं
 स्थापयतीत्याह 'चिरितरियं' ति, चिरं च दीर्घकालं इत्वरं चाचिरं स्तोत्रकालमित्यर्थश्चिरेत्वरम्, तत्राश्विरकालमचिरकालं च
 यावदानाय दात्री यत् स्थापयति तच्चिराच्चिरकालावस्थापितत्वयोगादज्ञानाद्यपि चिरेत्वरमिति । भावार्थस्तु वक्ष्यमाणः । इत्येवं
 'दुविहृतिविहा वि ठवण'ति, त्रिधाप्याधारद्रव्यकालोपाधिभेदात् त्रिप्रकारापि, न केवलमेकधा द्विधा वेत्यपेरर्थः । किमित्याह द्विविधा
 प्रदर्शितस्वस्थानादिभेदेन द्विप्रकारा स्थापना भवति । 'असणाह जं ठवह साहुकए' चि, पुनरेकैका स्वस्थानपरस्थानपरम्परानन्तरचि-
 रेत्वरभेदाद् (दू) द्विधा । तत्र 'सदृष्टाण परदृष्टाणे असणाह जं ठवह साहुकए' इत्यनेनाऽऽधारमात्रे सामान्याज्ञानाद्ः स्थापितत्वमाश्रित्य स्व-
 स्थास्थापना परस्थानस्थापनेत्याधारोपाधिकं भेदद्रव्यशुक्तम् । तथा परम्परानन्तरमित्यनेन परम्परस्थापनाऽनन्तरस्थापनेति परम्परानन्तर-
 रूपद्रव्योपाधिकं तदुक्तम् । चिरेत्वरमित्यनेन च चिरस्थापना इत्वरस्थापना चेति कालोपाधिकमित्येवं प्रकारत्रयेण द्वैविध्यं सकलस्था-
 पितभेदसंग्राहकं स्थापनाया भवति । नवरमित्वरस्थापना प्रज्ञापनामात्रमेव न तु परिहार्येति वक्ष्यति । चिरस्थापना तु परम्परानन्तर-
 स्थापनाभेदान्तर्वर्तिनी पृथग्भवतीति तेन परम्परानन्तरस्थापनयोश्चिरस्थापनात्वमेव ज्ञातव्यमिति गाथार्थः ॥३८॥

अथ स्वस्थानादिस्वरूपं व्याख्यातुमाह ।

चुल्लुक्खाइ सदृष्टाणं, खीराइ परंपरं धयाइयरं । दूव्वट्टिइं जाव चिरं, अचिरं तिघरंतरं कट्टपं ॥३९॥

व्याख्या—चुल्लुक्खे अधिश्रयणीस्थालीरूपे आदिर्यस्य आधारभूतवस्तुनः तच्चुल्लुक्खवादि चुल्लुयादि उल्लादीति इत्ययं । तत्र

शब्दवत् रत्नेणसत्ता मेदोऽस्योक्तः । इत्ता बुनक्तिं सम्पत्तीति वेद (उच्यते), इत् इतिवत् पुरी स्यं बुद्ध्याऽऽह्वानुपवनेन बुद्धिभूत-
 विज्ञानः किञ्चित् सम्पत्तयुक्तिदो धर्ममस्मात् । बुद्धिभूतं बुद्ध्यापीठिठप्रभृतसत्त्वान् एव्वा नैवावन्मानेन उच्यमानेनेतेषां सत्त्वपत्तीति
 रत्नवत्साठभूतं कन्तासादिनिर्णयप्रवेद्ययोः सिधमिथाऽसाठभूतं वा पीर्यवदुमानेनोच्चमन्सादिपर्यवपत्तायां भूत्तात्वात् तथैकितः
 पशुधादिनो एव्वासायांऽऽह्वनेन विषयस्यं क्तोपीत्येवमस्य सम्पत्तः । साधतः बुनः क्वचित्दं ज्ञानन्तीति वेदुच्यते, क्वचित् इ
 विषयं पुरं मथिहान् साधुत् एव्वा पुरस्यो भाषदिः संवत्सं फकि यथा वेः सदायेभ्यः । मिमिदं तस्यं वैः क्वाप्यन्यत्र क्वचं
 मथिप्यधीति नाम्नासत्, अत एत् परिसूर्यं यथिभ्यो वेदि । यथा साधुत् प्रशुपत्तं सिधवात्/सम्पत्तात् एव्वा पुरी पावद्विक्केनाश्चन-
 रिता नैवेता फरिभूत् स्यादिस्यन्यदधि ताच्युदि येनेतेभ्यो दीयते इति गुरस्येयं बुद्ध्यात् सुत्ता एत् पावद्विक्केमिधमिधमिधिति
 ज्ञानन्तीति ध्यायार्थः ॥१७॥

उक्तमिधमज्ञानास्य साधनास्यं ध्यायिष्यामस्तथा एव मेदाभिमिधमनुमा-
 साष्टाणपशुज्यो परंपरायां तं चित्तिचरित्यं । बुद्धिद्वितिविद्या वि ठवणाऽस्तथाद् जं ठवद् सादुक्कम् ॥१८॥

ध्यायता—सत्त्वानं च बुद्ध्युत्सादि, परत्त्वानं च सुत्तिवत्तुत्त्वकादि, सत्त्वानपरत्त्वानं धिसिधवात्तं 'अथपाद् चं ठवद् सादु-
 क्कम् ठवत्ति योयः । ठवत्तनापयनपत्तप्रभृतिं कं वस्तु यदिस्यनिर्दिष्टसत्त्वं स्यापयति न्यस्यति पावद्वीत्यर्थो दायी (धीति)भन्त्यते
 साधुत्तं यदेत्सर्वं यथादीनित्त्वयोथावद्वत्तामि स्यापनोच्यते । इत् साधुत् इत् दास्यमीत्येवं किञ्चिन्त्य क्वचित्कत्तं पावद् स्यादि-
 तस्यत् स्याप्यव इति स्यापना स्यापनं वा न्यपनं, स्यापना यथोपाद्वनायति, कीर्यं अद्वनमिस्थार । 'परत्तायंत्तं' ति अद्व-

परदध्यादिपर्यायसंतानः परंपरस्तत्संबन्धात् परंपरं क्षीराद्युच्यते । तथा न विद्यते अन्तरं पर्यायान्तरलक्षणो विशेषो यस्य तदन्-
 त्तरं ष्टाद्याभिधीयते अनयोः समाहारद्वन्द्वस्त्वत् परम्परस्वरूपमनन्तरं स्वरूपं चेत्यर्थः । भावार्थो वक्ष्यमाणः । पुनः किं विशिष्टं
 स्थापयतीत्याह 'चिरिचरियं' ति, चिरं च दीर्घकालं इत्वरं चाचिरं स्तोककालमित्यर्थश्चिरेत्वरम्, ततश्चिरकालमचिरकालं च
 यावद्दानाय दात्री यत् स्थापयति तच्चिराचिरकालावस्थापितत्वयोगादयनाद्यपि चिरेत्वरमिति । भावार्थस्तु वक्ष्यमाणः । इत्येवं
 'दुविहतिविहा वि ठवण'ति, त्रिधाप्याधारद्रव्यकालोपाधिभेदात् त्रिप्रकारापि, न केवलमेकधा द्विधा वेत्यपेक्षार्थः । किमित्याह द्विविधा
 प्रदर्शितस्वस्थानादिभेदेन द्विप्रकारा स्थापना भवति । 'असणाह जं ठवह साहुकए' चि, पुनरेकैका स्वस्थानपरस्थानपरम्परानन्तरचि-
 रेत्वरभेदा(द्) द्विधा । तत्र 'सद्गुण परदुष्णे असणाह जं ठवह साहुकए' इत्यनेनाऽऽधारमात्रे सामान्याशनादेः स्थापितत्वमाश्रित्य स्व-
 स्थास्थापना परस्थानस्थापनेत्याधारोपाधिकं भेदद्वयमुक्तम् । तथा परम्परानन्तरमित्यनेन परम्परस्थापनाऽनन्तरस्थापनेति परम्परानन्तर-
 रूपद्रव्योपाधिकं तदुक्तम् । चिरेत्वरमित्यनेन च चिरस्थापना इत्वरस्थापना चेति कालोपाधिकमित्येवं प्रकारत्रयेण द्वैविध्यं सकलस्था-
 पितभेदसंग्राहकं स्थापनाया भवति । नवरमित्वरस्थापना प्रज्ञापनामात्रमेव न तु परिहार्येति वक्ष्यति । चिरस्थापना तु परम्परानन्तर-
 स्थापनाभेदान्तर्वर्तिनी पृथग्भवतीति तेन परम्परानन्तरस्थापनयोश्चिरस्थापनात्वमेव ज्ञातव्यमिति गाथार्थः ॥३८॥

अथ स्वस्थानादिस्वरूपं व्याख्यातुमाह ।

चुल्लुक्त्वाद् सद्गुणं, स्तीराद् परंपरं धयाइयरं । द्वावद्विदं जाव चिरं, अचिरं तिघरंतरं कटपं ॥३९॥

व्याख्या—चुल्लुक्त्वे अधिश्रयणीस्थालीरूपे आदिर्यस्य आधारभूतवस्तुनः तच्चुल्लुक्त्वादि चुल्लयादि उखादीति दृश्यं । तत्र

पथपरिषद्नामस्को प्राजाः द्वितीयेन चक्यपिठ्यासीनि वरिषं शुक्रपुरादि, किमिस्वप्न स्वप्नानं निनामयो मध्यते । अथप्य-
याशर्षेष्ठनाम् । स्वप्नानं द्विधा मयति । स्थानस्वप्नानं भास्वत्स्वप्नानं च तत्र शुक्रपुरादिक्यादिकम् तिष्ठत्यसिम्न स्वप्नी
सि स्थानभाषासक्यं स्वं निममाहसपाकस्य स्वप्नं स्वानस्वप्नानुच्यते । स्वाकी चक्यपिठ्यासिकं च भास्वत्स्वप्नानिमिति । तथा
स्वप्नानिचक्यपाथयथ फस्वप्नानिमिति धामप्यर्भनुकमपि वस्यत् । तत्र स्वप्नानास्वप्नान्यद्विषयं स्वप्नानामपथः परस्वप्नान् । तथा
स्वप्नानामिप्रदेशान्तराथयकथं उच्यस्वस्वप्नान्तराकादिकं च श्रेयमेवद्व्याधारमास्वप्नमेवम् द्विधिमिति । स्वापनायोजना तु प्रायेव
द्विधा । आयुजा परम्परस्वप्नानाज्जनारस्वप्नानाकथं मेवद्वयं व्याक्यसुकामाः परम्परानन्तरावद्व्याप्यमात्रं स्वीतात् परंपरं पथम्-
द्वयंति, इह स्वापनादिपथाप्यजनानीनि इत्यादि द्विधा मयन्ति विकारीप्यविकारीणि च, विषयोऽपि केवलानां सतां चाम् दृष्यदि-
इत्यसंधोये वसि धा । तत्र केवलविकारिण्यं स्वीरं दधिनवनीतमस्तुतकद्विद्विकारयोग्यमात् । सर्वेभुतस्य विकारिण्यं इहगुण-
पिचगुणकथयकथदिद्विकारयोग्यमात् । इथादिद्व्यसंधोयविकारिण्यं कल्प्यादिकं, कल्प्ये हि प्रथमे दिने मधुरा सन् द्वितीया-
सिदिनेषु कोषान्तरादिकं विकल्पं मयते । तथा द्विप्यादिद्विन्तराजानि नवनीतमस्तुतकदीन्यपि कोषाम्साद्विकल्पविकारमास्वित्वादि-
क्यसीणि । अदिप्यादिण्यं च दृष्टगुणादिकं प्रकृतेरन्यथाप्रावरूपस्य विकाराकाशायात् । वदि दृष्टगुणरगादिकं सत्कथं कथयोगेव
दधिककथसिद्विकारीस्वप्नद्विकल्पं धानीतं याम्पुत्रव्युत्तारि स्वप्ना स्थितं, परयोमपि विकल्पते नास्वीरपथविकारुंष्यते । तदत्र परम्पर-
व्युत्तारं स्वप्नं विकारिण्यं श्रीप्याद्विकल्पनन्तरावद्व्याप्यं व्याविकारिण्यं प्रवार्तिकं विद्येयम् । अत्र एवोक्तम् 'स्वीराव कल्पते पथामपरी'
ति । तत्र स्वीरं दृष्टयं क्यारिण्यं प्यादिद्विकाराकादिक्यादिकं स्वप्नद्विप्यादि 'परम्परंति दधिककथयकल्प्याद्विपुनरुत्तारान्तरापथीयकथयकल्पना

परम्परा परम्परः स च यस्यास्ति क्षीरादेस्त्वह्यादिपर्यायपरम्परान्वितत्वात् परम्परं भण्यते । इह च स्थापनया प्रस्तुतं ततः क्षीरा-
दिविकारिद्वयेषु परम्परस्थापना स्यादित्यर्थः । इह भक्षणकक्षयावस्थाद्रव्ययोः स्थापनाय धृतगुहत्वेन क्रियमाणयोस्तेजस्कायादि-
विराधनादाधाकर्मदोषोऽपि स्यात् परमत्र नासौ विवक्षितः । एवमुत्तरत्रापि । 'यथाइयरं'ति धृतं सर्षिस्त्वदादिर्यस्य गुडादेस्त्वद्दृवादि,
किमित्याह 'इयरं'ति द्वयोरुपाचयोरेकस्यापेक्षया द्वितीयं प्रतियोगिवस्त्वितरदुच्यते । ततः परम्परानन्तरमित्युपाचत्वात् परम्पराव-
त्यपेक्षया इतरदनन्तरमनन्तरशब्दवाच्यं भवतीत्यर्थः । तत्र न विद्यतेऽन्तरं विशेषो विशिष्टावस्थानं विकारापादनेन ततोऽपि परतो
यस्य धृतगुडादेस्त्वदनन्तरम् । ततः स्थापनायाः प्रस्तुतत्वात् धृतगुडादिव्यविकारिद्वयेष्वनन्तरस्थापनाऽपि स्यादित्यर्थः । इह च
धृतगुडादेः सर्वस्य सामान्येनानन्तरशब्दवाच्यत्वेऽपि धृतगुडादिकमत्र यत् प्रथमादिदिनेषु प्रभूतेष्वप्येकस्वरूपमेव स्थापितं तदेव
प्राक्षम् । यत्तु दुग्धेक्षुरसादिस्थापनपरम्पराविकारेणान्तं तद् धृतगुडाद्यपि तं श्रेयम् । ननु धृतगुहयोः सम्बन्धिनां पाश्चात्यपर्याया-
न्तराणां योग्यं यद् दुग्धेक्षुरसादि यस्मिन् दिने स्थापितं तस्मिन्नेव जातावस्थान्तरं साधुना गृहीतं तस्य का वाचस्त्युच्यते । परम्पर-
स्थापितयोग्यत्वात्तदपि परम्परस्थापितमेव । तदेवं धृतगुडादेर्द्वेऽपि स्थापने दुग्धेक्षुरसादीनां तु परम्परस्थापनेव । कथं पुनः
क्षीरादिद्रव्यपरम्परस्थापना सम्भवतीति चेदुच्यते । केनचिद् साधुना कस्याश्चिद् गृहस्थ्याः पार्श्वे याचितं दुग्धं । तथा च क्षणान्तरे
दास्यामीति प्रतिज्ञातम् । साधुना त्वन्यत्र लब्धम् । ततो दुग्धसम्पर्चो स तयोक्तो, यथा गृहाणोदं दुग्धं तेनोक्तं अन्यस्मिन् गृहे
मयाऽन्यल्लब्धम् । किन्तु भलानादिकार्ये त्वदीयं दुग्धं गृहीष्ये एवमाकर्ष्य च सा क्रणभित्तैव चिन्तयति यथा अद्य तावद् साधुर्न गृह्णाति
दातव्यं चेत्तस्मै अन्यथा साधुःक्रणं दुग्धं क्षमिह परत्र च भवेत्यतीतश्च विनश्चरत्वादित्यमेव धत्तुं न शक्यते दुग्धं तत इदं दधे कत्वा

धो दद्यात्सीत्वेवं विधित्व स्याद्यपि धीत् । तत्रो द्वितीये दिने दधि दीयमानं साधुना भेदम् । तत्रो प्रथमवकादिवया धृत्वा
 स्थापयतीत्येवं परम्परस्थापनाप्रमत्ता । एवमिष्टुलादिष्वपि वाच्यम् । इत्ं पातयतिर्दं सत् सर्वपर्यायप्रथमपि सुख्यवीत्यष्टा ।
 नन्तरं प्रथमपुत्रे क्रियमाणेऽग्निविशिष्टव्याज्ज्वलावाकर्मरोगोऽपि स्यात्वेन पातयतिर्दमपि तत्र सुख्यवीति । एतदनुसारेण धृतापन-
 न्तरस्थापनाद्यन्वयोऽपि वाच्यः । तथा 'दध्वद्विदं वाच चितं'ति इष्यस्य धृणुद्वारेण साधुदानधृत्वा स्थापितस्य स्थितिर्विधिविधर-
 धीति । तथापि किञ्च पूर्वोक्त्यापुना अदध्वद्विदं साधुना पूर्वोक्त्यापुना अदध्वी धृतं पाश्चिमा । तयोक्तं भ्रमन्तरे इत्येवा
 नीत्यादिपूर्वोक्तप्रकारेण पातयतीत्याद्युक्तास्तथापिना धृतं धृते सत्यप्रयोगकामिति भवा स्थापना । तथा दधितव्यव्यवहारेष्व
 विन्यसत्येव्यव्यवहारेण स्थापितव्याच चितस्थापयत्यत्वं तद्व्यं प्रोथापयतो दधिकन्वनादिना स्थापनाया एवामात्र इति ।
 अनुना अथितस्थापनामात्र 'अथितं ति परंतरे'ति, इत् अद्विस्तानां भिन्नाप्रपदिवपत्वा प्रथमां मध्यापत्स्य धृद्वारे निशायं साधु-
 धातुत्वात्वात्वे तस्य भिन्नाप्रपदस्य च द्वितीयवाच्योऽद्विगोचरस्य परन्तरे व्यवधानं तत्रिधृदन्तरं, तत्र परदधनादि तदपि, तथा
 तत्रिधृदन्तरं परदधनादि, तत्र 'अथितं'ति अथितस्थापितं स्यादिति । अथपर्यो पातया कृतेन धृद्वयान्तरादापको दद्यात्परतिवतमको
 इत्येवसाधुवर्णकमप्युक्तं तामन्वं कृतं परदधनादि साधुदानाय इत्येवकृतस्यवस्थितं तर्थात् तत्रादि तदा कृतं तदा इति स्वोक्त्यां
 साधिवपत्वादिस्थापनाप्रकारस्यदेव प्रजापनायादेवमिष्टुलादिस्थापनोप्येवं न तु परिहार्यतया अथ एवात् 'कृतं'ति कृत्यं प्रायं
 स्थापयतिर्दधम् धृद्वयमिष्टुलादीनामिष्टुलात्तत्त्वं । अथत्वेत्येतद्विधितस्य धृद्वयपरिधयान्तरात्तत्त्वं च इत्येवमात्रस्य इत्येवकृतस्यप्रमत्ता

कः प्रतिविशेषः ? उच्यते, इह कालविवक्षा तत्र तु गृहत्रयापान्तरालक्षणक्षेत्रविवक्षेति विशेषः अनेन च त्रिगृहान्तरस्यांशनादिरचिरः
 स्थापनात्वभणनेन गृहत्रयात् परत्वधुतृयगृहादिषु यदुत्क्षिप्त्य दात्र्या हस्ते व्यवस्थापितं साधुदानयाशनादि तच्चिरकालं दायककर-
 व्यवस्थितत्वाच्चिरस्थापना स्यादिति सामर्थ्यादिकं भवति । चतुर्थादिषु हि गृहेषु शुभपदुपयोगो दातुं न शक्यते किं तर्हि क्रमेण,
 तेन चिरः कालो लगाति इति चिरस्थापना भवतीति भाषार्थः ॥३९॥

उक्तं स्थापनाद्वारमथ प्राश्रुतिकद्वारमाह—

वायरसुहुमुस्सकणामोसकणामइ दुहेह पाहु डिया । परओकरणुस्सकणामोसकणामारओ करणं ॥४०॥

व्याख्या—वादरं वादारमभविषयतया स्थूलं तथा सूक्ष्मं सूक्ष्मारमभविषयतया श्लथ्णं अनयोः समाहारद्वन्द्वे विभक्ति-
 लोपाद् वादरसूक्ष्ममिति दृश्यं । किं तदित्याह उत्त्वक्कणं वक्ष्यमाणशब्दार्थं तथा अवत्वक्कणं वक्ष्यमाणार्थमेव चः समुच्चयार्थो-
 ल्लसो दृश्यः । वादरसूक्ष्ममित्यनुश्रुतिरितिरूपदर्शने । इत्येवं वादरोत्त्वक्कणावत्वक्कणयोर्गाद्वादरा । सूक्ष्मोत्त्वक्कणावत्वक्कणयो-
 गाच्च सूक्ष्मेति, द्विधा द्विभेदा, इह-प्रवचने । उद्गमादिषु मध्ये प्राश्रुतिका उक्तशब्दार्था भवतीति शेषः । अश्रुनोत्त्वक्कणं व्याख्या-
 तुमाह—‘परओ’ इत्यादि, तत्रोदिति परतोऽग्रतः स्वयोगप्रवृत्तिकालावधेः, त्वक्कणमित्यारमस्य करणं नयनमुत्त्वक्कणमुच्यते उत्स-
 र्पणमित्यर्थः । तथा अव इति आरतोऽर्वाक् स्वयोगप्रवृत्तिकालावधेः त्वक्कणमित्यारमस्य करणं नयनं साध्वर्थमेवत्वक्कणमुच्यते अवस-
 र्पणमित्यर्थः । तत्र गृही यथोत्त्वक्कणरूपां वादरप्रश्रुतिकां करोति तथोच्यते । इह केनापि गृहिणा पुत्रपुत्रिकादेः परिणयनलजनादिनं
 ज्योतिष्कादश्वस्थापितं तच्च यतिजने तद्दिनसमयेज्जायात एव भवति अथ च कियद्दिनेः साधवोऽप्याजिगर्भेषवः स्वविहारकमेण

एव कान्ते वर्कस्ये । ए च पृथी विस्तपति विषमदिनं यस्मात्प्राप्तवर्कः, निषेध ए विषादे सप्तमवन्ता किं मया क्विष्यते । तदे-
 वापन्नारिहं सङ्घं यस्तुसांशेषु विनियोगं च प्राप्तये च दुष्पुत्रपुत्रिकं च सान् कल्पामं च सप्तपठे । इत्येवं विधिनस्य सप्तनदिनं
 परतो यस्मात्पत्न्यस्यार्थेऽपराजन्त्येतिविद्याविषयमपति ततः सप्तगणैः सन्निः सङ्गृही कर्तुंयत्तये, येन मकपानादिहं प्रपञ्चा-
 यीति । अत्र च विषमकम्नादिनस्वार्थिद्वयो पत् परतो मयत्तं तत्र परवनादिवासुधिकाधिया सोद्वपञ्चप्राप्तप्राप्तसिद्धि । द्वितीय-
 पक्षप्रप्राप्तिसिद्धये च सप्तपति । यथा केनापि भावकेन सप्तुदादेविषमदिने निषिद्धमत्र म यद्वसतोऽपि यतिवमास्त्रपापास्योऽप्या
 यथाऽस्त्ये विदुतं विधिर्हं च मकपानं दुष्पार्थं कल्पानार्थं च इत्यर्थं तत्र प्रायो विषमप्रायेव सान् । मन्तुयदिवाहस्तु पतिवनेऽप्यत्र
 सिद्धे यद्विष्यतीति विधिनस्य पतिवने तत्रत्यं एव विषमं व्यक्तमपति । अत्र विषमकम्नादिनस्य मदीप्यत्कालमपिदिनो यद्वर्थाहं
 यद्विषमनाशस्यप्रसन्नं यदानयत्तं, तत्र या प्राप्तिसिद्धि साऽप्यव्यक्तव्यक्तव्यप्रसुतिवेद्येति । एतां च द्विरुपापति सङ्गृहयानानाः साह्यत्वापि
 विधिगतनेन प्रकृत्यामेव कथ्येति, ए हि म कान्ताति यद्विदं कृतं प्रादे साधुषो न पृथीप्यन्तीति । अस्तुस्तिवर्दं च कल्पस्ये यतीनापिपि
 सप्तनाति परं मायया तत्राकरोषि दूर्ध्वकल्पस्यार्था यथा ते म यानन्ति । तत्र साधुमित्यथा कृतोऽपि प्रादे अस्तुना वा पुदेव यथा-
 यत्सिद्धे क्विदेऽनेरणीयमिति ज्ञासया यद्विदराणीयमिति । इत्येतोद्वपञ्चकम्पना मासुधिका, यथा किञ्च क्विद्विद्वत्प्रादे यद्वर्कनासि-
 यथाप्राप्तवती कल्पनादिह्य वासकेन क्वत्वा मोहनं वाप्यते यथा इ प्राप्तयेवं मोहनं प्रपञ्चयेति । इत्र च प्रकृत्यै यथासप्तपुदेव
 यद्वदन् यद्विदया यतः । एा च वं एवम प्रकृत्यैयद्विदोनेन वासकेन प्राण्त्वं प्रपन्नयद्विद् या पुत्र मलय, मा योदीय स्वापिद्व मन्तुगे
 यथापुत्रेभ्यः कमेव विषमत् यद्विदयाऽप्यमिष्यति यद्विद्वत्प्रादानापेक्षितया एतां प्रप्रापि इत्यत्र प्रकृतमेव मोहनं यथापीत्यथा प्रतीप्यत्वं

कञ्चित्कालं यावद्यतिरागच्छति । ततः सा साधावागते धर्मार्थिभ्यस्तथाय बालकभोजनदानसमं यतीभिश्चादानं करोति । इह च यत्र
 क्षणे याचितं भोजनं तत्रैव तया कर्तुमुचितस्य पुत्रभोजनदानस्य तदुल्लङ्घ्य भविष्यत्कालभाविना साधुभिश्चाकालदानेन समं यत्करणं
 तदुत्पन्नम् । तत्र या प्राश्रुतिका सा सक्ष्मोत्पन्नप्रश्रुतिका । तथा रूतप्रोणिकाकर्त्तनक्रियायां समाप्त्यां जनन्या कर्तुमीहितस्य
 पुत्रभोजनदानस्य साधावागते यदसमाप्त्यामपि तस्यामर्वाक् साधुभिश्चादानसममेव करणं तदवसर्पणम् । तत्र या प्राश्रुतिका सा
 सक्ष्मावन्नप्रश्रुतिकेति । इयमपि द्विविधाप्यकल्प्या आरभ्यदीयात् । तथाहि साध्वर्थ्युत्थिता सती बालकस्यापि भोजनं दास्यति ।
 तत्र च इत्सुधावनादिनाऽप्यकालमर्दः स्यात् कथं पुनरियं साधुना विज्ञायते, उच्यते, साधावागते तवापि दास्यामीति जननी
 जल्पन्ती श्रुणोति, साधावागते हिम्भो वा जननी प्रति ह्यवन् श्रुणोति किं नाद्याप्युत्तिष्ठस्यागतोऽसौ यतिर्यन्माहात्म्येनाहं भोजनं
 शीघ्रतरं लप्स्य इति । यदान्यः कश्चिद्बालकोऽस्मै साधवे भिक्षादानेन सह मह्यं जननी भोजनं दास्यतीति विचिन्त्य समीपे
 गत्वाऽङ्गुलिकायां गृहीत्वा स्वहस्तेन साधुं गृह्णामिभुत्वमार्कषति ततो यतिना किमिति मामार्कषणादिना नयसीति पृष्टेऽसावज्ञतया
 कथयति भवन्निश्चादानार्थमुत्थिता सती मह्यं जननी भोजनं दास्यतीति । एवं श्रुत्वा सक्ष्मप्राश्रुतिकां विज्ञाय तद्गृहं यतिर्न व्रज-
 तीति गाथार्थः ॥४०॥

उक्तं प्राश्रुतिकाद्वारमथ प्रादुक्करणद्वारं व्याख्यातुमाह—

पाउपरणं दुविहं पायडकरणं पयासकरणं च । सतिमिरधरे पयडणं समणट्टा जमसणार्ईणं । ४१॥

व्याख्या—प्रादुक्करणमुक्तशब्दार्थं द्विविधं द्विधा स्यादिति शेषः । यथा प्रकटकरणं वक्ष्यमाणं, इह 'पायडं'ति प्राकृतत्वात्

प्रकटस्य दीर्घा, तथा प्रकाशकत्वं बन्धमात्मम् । धः समुच्चये मेदतया निकृष्य शशुना विषयकथनशुत्सर्त प्रादुर्भूतस्य विक्र-
 स्थापि सामान्येन सङ्कल्पधार । 'सतिमित्तरं' इत्यादि सतिमित्तयुरेन्द्रकालेयवे वेभन्ति बन्धमात्मन्यायेन दान्त्यामपि प्रादुर्भूतस्य-
 कालार्था बन्धत्वं परिनिमित्तं । साध्यो हि सत्यस्यरे शूरेऽन्वर्तुर्धिवत्साभिधा न गुरुन्तीत्यवस्थेषां विधाप्रकारविभिन्नमित्ययो
 परब्रह्मदीनां यच्छान्तप्रभृतिजनानां बन्तुना प्रकटनं प्रकाशनं समकालवधया विधानमिति परत्त्वं पुरिया क्रियते तस्मादुक्तत्वं पत्न्येते
 प्रादुर्भूतस्य प्रकाशार्कत्वादिति यावार्थाः ॥४१॥

अथ प्रकटकल्पप्रकाशकत्वे व्याख्यासमपद्यार ।

पापदकरणं वह्नियत्करणं, देयस्स अहव सुधीप् । क्षीयं मणित्दीपिगवक्त्वं कुशुच्छिञ्जुद्दकरणेण ॥४२॥

व्याख्या-प्रकटकल्पस्य एवम् । प्रकटस्य एवमकालस्य कल्पं विधानं प्रकटकल्पं कल्पमिधीयते । अत् किमित्याह । बहिस्तासकत्वं पूर्व-
 निष्पन्नस्य भोधनेन बहिस्तस्योत्सासनेन च, शूरात्मन्तशब्दादिविधानमित्यर्थः । कल्पेत्याह । देयस्य दास्यस्य अन्ननादेर्दशुनः ।
 अथवेति विकल्पे शुद्धया बहिभयव्याः । अथयय यावार्थाः । इत्याशब्दाभ्यवस्थितं मकारि कथयोऽन्वर्तुर्धिवत्साभिधा पुरीष्यन्दीति
 विधिस्य बहुरात्मवर्धित्यां सुत्सयां प्रपुत्सवं अर्द्धं मकारि कर्त्तुं कल्पवित्तिन्त्यां पूर्वमेव स्वार्थनिष्पन्त्यां सुत्सयां सुच्छिञ्जुति
 विकल्पप्रभृतेषु वा सप्तकाले आनीय सुच्छति वेन गुरुत्विच । यथा कल्पवित्तिन्त्यां सुत्सयां पुरीष्यन्दीति परित्यज्य शूरात्पुद्विर्धित्-
 स्यामेव शूरायां शुद्धत्वं शापुष्यकाले बहुरास्य प्रकट्याय प्रथयत एव स्वार्थं शाप्योसि, इत्येवं देयस्य पूर्वनिष्पन्नप्रभोधनेनाभि-
 बन्धस्योत्सासनेन वा बहिस्तासकत्वावपिसि । एवं शुद्धत्वं अपि विद्या बहिस्तासकत्वावपिसि । यथा, यथा पूर्वकल्पान्निष्ठा इत्यादिपत्न्येव

काचिद् गृहस्थी चिन्तयति यदुत यद् यस्यां चुल्ल्यां राच्यते भक्तं प्राप्तु तस्या एव पार्श्वे मुख्यते तच्च गृहमध्यवर्तिन्यां चुल्ल्यां
 राद्धं तत्पार्श्वे एव स्यात् । तस्मिन्श्च साधुभ्यो दीयमानेऽन्तरालेऽन्धकारः स्यात्तत्र च व्यवस्थितं भक्ताद्येते न गृहीष्यन्तीति सा
 स्वार्थनिष्पत्त्यां चुल्लिं सञ्चारिणीं गृहान्तर्वर्तिनीं साध्वर्थमाहारस्य प्रकटनाय बहिरानीय मुञ्चति । नूतना वा स्वार्थं साध्वर्थं वा वहिः
 करोति । तत्रैव च प्रतिदिनं स्वार्थं रन्धयति । इह च बहिष्कृतचुल्लयः शुद्धा आधाकर्मिकयश्च स्युः । तत्र यदि शुद्धास्तदा प्रकटकरण-
 संज्ञितप्रादुर्भरणलक्षण एव दीपः स्यान्न पूतित्वं, यदा त्वग्निनाऽऽधाकर्मचुल्ल्यां राध्नोति तदीपकरणपूतिदीपः प्रकटनदीपश्चेति दीपद्वयं
 स्यात् नवरं चुल्ल्याः पृथक्कृते भक्ते पूतित्वमुचरति परं प्रकटनदीपेण न कल्पते । इह पूतित्वं प्रासङ्गिकमेवोक्तम् । प्रकटनदीपेनैवान्न
 प्रकृतमिति । अथ किमित्यसावाहारो न कल्पते, उच्यते स्वयोगेन प्रष्टुतोऽप्याऽऽहारपाकः साध्वर्थं बहिष्कृतस्तत्र च पृथिव्याद्युपमर्द्दिर-
 न्भदोष इति । कथं पुनरसौ दीपः साधुना ज्ञायते, उच्यते क्वचिद्दाम्भिकगृहेऽन्धकारे एव राध्यमानं पूज्यं दृष्ट्वा पक्षात्तेनैव बहिस्ता-
 दिति किञ्चित्सञ्जाताशङ्केन किमर्थमयमाहारोऽद्य गृहस्य बहिस्ताद्राद्ध इत्यादि प्रश्ने कृते ऋजुतया भवदर्शमिति यथाकथनतः पूर्व-
 मन्धकारेऽकल्पयमासीदधुना सप्रकाशे राद्धं कल्प्यम्, गृहतामिति दात्रीवचनश्रवणतो वा विज्ञाय दीपं तदयनादि न गृह्णाति । यदा
 तु साध्वर्थमभ्यन्तराद्बहिश्चुल्लिं मुक्त्वा राध्ना वैवविधोऽभिप्रायो दात्र्या विस्तुरति यथा गृहान्तर्मक्षिका वर्मो वाऽन्धकारो वा पाक-
 स्थानाद्भोजनस्थानं वा दूर्वार्ति, गृहस्य बहिस्ताच्च शीतलं सप्रकाशं पाकस्थानाद्भोजनस्थानं चासन्नमत इदं स्वयमन्नैव भोक्ष्यत इति ।
 तदित्यमात्पार्श्वतं कल्पत इति । तथा 'वीर्यं' ति द्वितीयं प्रकाशकरणलक्षणं प्रादुर्भरणं स्यादिति शेषः । केनेत्याह मणिर्माणिक्यं
 तेवस्वित्त्वनिशेषः, दीपोऽभिकालिकारूपः प्रदीपः । गवाक्षो भिन्यां जालिकारूपः प्रवीतः । तथा कुचस्य भिन्नेः छिद्रं रन्ध्रं तदादे-

र्पय चरुणः, आदिकम्पन् पुराणम्नामनयनमाराकार्यं पूर्वकण्डस्यारम्भकार्यैः पश्चिमततः कृष्णकिशोरि, वरुणो मधिस्य दीपय
 गमाद्यथ कृष्णकिशोरि च मन्त्रिदीपमगमाद्यकृष्णकिशोरि तेषां कस्यं केनापि कथेय विधानं तेन । अथमर्थः कश्चिद्विधेयकिशोरपक्षो मन्त्र-
 प्रकाशपुराणस्यस्वयान्तिवर्तयैव देयप्रत्यय प्रकृत्याप, वसिष्ठादेरे साधुभिश्चाष्टकस्यं मधि मन्त्रतं व्यरस्यापयति, अन्विप्रदीपि
 वा प्रकाशाय इत्ये, अमाद्यं वा विपये, कृष्णकिशोरि वा विरवादीत्यं यत्प्रकाशकार्यं करोति, कस्यकाञ्चन्यस्यस्यं प्रादुक्त्यं
 मन्त्रे । वसिष्ठाद्यदि कस्य आरातो न कस्ये, प्राप्त्या दीपयत् । अथमपि च स्वान्तस्य आत्माधिकससन् स्वयोगेन वरिदिन्यकासितो
 वा कस्ये । मन्त्र अन्विप्रदीपप्रकल्पकत्वरोगाद्युदो न कस्यत एव वेदस्वपापपुत्रिस्यस्यंसमपयात् । पश्चिन्नोपापासिद्धं यपि कस्यु-
 रस्यकसनादिना आनासीत्प्यादिकं पूर्ववदत्पयमिति गाथार्थः ॥४२॥

एवं प्रादुक्त्यारम्भमथ श्रीवामं व्याधिक्यमस्तुवत्कल्पं यथा वरुणदेवे च सादित्वेकरार ।

किण्वाणं कश्चिं मुखेणं चउह सं सपरद्वयमावेहि । सुखाइकदाइपणाइमत्तमंसाइकेवाहि ॥४३॥

व्याख्या—श्रीपते पराकम्पयं, कर्मणि सुह, केषं वसिष्ठावर्कस्य विभित्तार वीरविधिति श्रीपतेसायनादि शास्त्रार्थमिति वीर्यं
 कश्चित् सं चरुत्पये इत्यर्थो यथा माये सुह निष्ठा प्रत्यया, वरुणः कस्यमन्त्रयजनयाधर्मस्वनादेर्द्वयं वीर्यं । वरुणः कस्यमयोमन्त्रवमा-
 यपि वीर्यं, वीर्यार्थस्तुत्पय इत्यर्थः । केन श्रीपते इत्यत्र सूत्रेण केनव्ययवस्तुनो सामकारकस्युभा सोकप्रवीतेन, चरुद्वी चरुः प्रकर्म,
 चरु वीर्यं व्यासिति केन चरु वरुण इति सूत्रं चरुद्वी चरुमिमाः प्रकर्मोर्द्वयमायोः साचयोगात् प्रकाशयि चरुद्वीति व्याक्येयं । कस्यं
 पुनर्दिदं चरुद्वीत्यात् 'सपारद्वयमावेहि' ति वरुण च आत्मा पतिवत्पते देवः परः शास्त्रपेयपाञ्च्यो पुरस्तादिः वरुणः स्वय परम स्वपते

ततः स्वपरयोर्द्रव्यभावां ताभ्यां स्वपरद्रव्यभावाभ्यामिति । एतेन द्रन्द्रात्परस्य पदस्य श्रूयमाणस्य प्रत्येकं व्याख्यानतः सम्ब-
 न्धात् स्वद्रव्यक्रीतं स्वभावक्रीतं परद्रव्यक्रीतं परभावक्रीतमिति क्रीतभेदचतुष्टयं वक्ष्यमाणार्थमुक्तं । किंस्वरूपाभ्यामित्याह, 'चुत्वाह'
 इत्यादि, इह चूर्णशब्देन निर्माल्यमुज्ज्वलत्वादिप्रतिमरोपितं चूर्णरूपं पुष्पादिकमभिभ्रवं चूर्ण आदिर्यस्य स्वक्रीयद्रव्यसमूहस्य स
 चूर्णादिः । आदिशब्दात् पुटपाकादिगान्धमुलवप्रक्षिप्तमनुजस्वरूपरावर्चादिकाशुटिकाकर्पूरादिमिश्रितचन्दनबालपोतकवज्रादिपरिग्रहः ।
 'कहाह' चि कथा धर्मकथाकथनं धर्मदेशनाकरणमित्यर्थः । सा आदिर्यस्यात्मीयभावसमूहस्य स कथादिः । आदिशब्दात् पिण्डा-
 दिलोमेन प्रमाणोपन्यासकरणमासादिक्षेपणविधानपरोपश्लोकनार्थकाव्यविरचनशीतोष्णाध्यातापनाऽऽदानादिपरिग्रहः । 'धणाह' चि
 धनमिह धटिताषटितरूपसुवर्णद्रम्मरूपकह(पदि)क्रादिकमचेतनं ग्राह्यं, तदादिर्यस्य परद्रव्यसमुदायस्य स धनादिः । आदिशब्दात्
 सचिचभिश्चद्रव्यग्रहः । 'मंत्वाह' चि भक्तो भक्तिमान् मंत्वाः केदारपट्टिकसुकुठदुःकृतकल्लवचकचित्रफलक्रीपजीवी मिश्रुविशेष इति
 यावत् । भक्तशासो मंत्वश्च स आदिर्यस्य भक्तिमत्तथाविषजननिवहस्य स भक्तमंत्वादिः । इह परभावस्य प्रस्तुतत्वात्, साध्वर्यमा-
 हाराष्ट्रपमार्जनां(र्षिणां) संबलितो मंत्वादिसत्कविज्ञानरूपो भावोऽपि भक्तमंत्वशब्देनात्रोपचारादुक्तः । तत्रशृणादिश्च कथादिश्च धना-
 दिश्च भक्तमंत्वादिश्चेति ते तथा तै रूपं स्वरूपमात्मीयलक्षणं ययोः स्वपरसत्कयोर्द्रव्यभावयोस्त्वौ तयोर्को ताभ्यां चूर्णादिकथादिधना-
 दिभक्तमंत्वादिरूपाभ्यां । कोचित्तु बहुवचनांततया व्याचक्षते । यथा द्रव्ये च भावो च द्रव्यभावाः स्वपरयोर्द्रव्यभावाः स्वपरद्रव्य-
 भावास्त्वैः । किं स्वरूपैरित्याह । चूर्णादिकथादिधनादिभक्तमंत्वादयो रूपं तेषां स्वपरद्रव्यभावानां ते तथा तैः, शेषं ग्राह्यत् । (१५००)
 अनेन च नाथोचाराद्धेन क्रीतभेदचतुष्टयसत्का मूल्यस्या द्रव्यभावा विशेषणतया अभिहिताः । तत्रात्सद्रव्यं चूर्णादि, आत्मभावः

केषु रक्षताः, शक्तिरूप्याद् एतन्व्याभिलानपथनापदाप्रारम्भं पूर्वकृतगतस्वरूपस्यरे। परिहरन्तः कृष्णकिष्कादि, ततो यथिष्य दीप्य
 परमप्रथ कृष्णकिष्कादि च भक्तिरीत्यापामकृष्णकिष्कादिरेषां कृत्यं केनापि रूपेण विधानं तेन। अथमर्थः कथिरुदिरिकेन्द्रायको मन्-
 गलाशुभमन्त्रस्यसदान्तिकसत्संर देवद्रव्यस्य प्रकटनप्रथ, तन्निभादेवे साधुमिषाहुत्सवं मथि मासरे व्याख्याययति, शनिनापरीयो
 वा प्रकाशाय कृष्णे, एषावं वा विपथे, कृष्णकिष्कादि वा शिवशरीत्वं यस्याकाशकृत्यं करोति, तस्यकाशकृत्यकृत्यं मनुष्कृत्यं
 मन्थरे। तदित्यपथि कृत्यं ज्ञातो न कृत्ये, मनुष्का दीप्यत्। अथमथि य त्यानन्त मन्थयैवसत्त्वं स्वयोगेन ददितिकृष्णशिवो
 वा कृत्ये। नवर शनिमदीप्यप्रकाशकृत्यदेवाहुत्तो न कृत्ये एव तेनस्यपुष्टितिस्यदस्यमथत्। पश्चान्नोपायादिकं पाथि कस्तुयु-
 र्वाकृत्यनादिना ज्ञानादीर्यादिकं पूर्वैरुपस्यमिथि याथाार्क ॥१२॥

तत्र मनुष्कृत्यरूपेण श्रीगणेशं व्याख्येयपञ्चमस्तस्य यथा तयानन्देद् य शक्तिरेतया।

किष्काणं कथिं मुक्केणं षडह सं सपत्तद्व्यभावेदिं। तुभ्राहकदाहयणाहमत्तमंसाहकेषधि ॥१३॥

व्याख्या—श्रीपथे पञ्चकृत्यं, कथिं शूर, केवं वसिष्ठस्य केवलं शिवित्त्याह श्रीगमिथि श्रीपथेसाधनादि साध्वर्थमिथि श्रीपथ
 कीर्तनं यं कुरुकृत्ये इत्यर्थो यदा माते शूर निष्ठा प्रत्यथा, तथा कृष्णमन्त्रप्रदानपाथमिदनादेर्भ्रवं श्रीपथ। तथा कृत्यपथेपाम्भना-
 यथि कथिं, श्रीगार्हपत्ये इत्यर्थः। केन श्रीपथ इत्याह मुरयेन केनस्यवस्तुयो कामकम इत्यनुना सोकप्रदीतेन, कुरुदी क्तुःप्रकृत,
 कुरु श्रीपथं शक्तिरि देवाः यथा शक्तिरि मूर्यं कुरुदी क्तुःमि। मरुदीर्हस्यमथिः साधयोगान् मकापथि कुरुदीति व्याकथेयं। कथं
 मुनादे कुरुदीत्याह 'सपत्तद्व्यभावेदिं' ति तत्र स आत्मा पठितस्ये देवाः पराः साधयेषपाज्यो गुरस्यादिः ततः कृत्य परस्य कृत्ये

ततः स्वपरयोर्द्रव्यभावात् ताभ्यां स्वपरद्रव्यभावभ्यामिति । एतेन द्वन्द्वान्तरस्य पदस्य श्रूयमाणस्य प्रत्येकं व्याख्यानतः सम्भ-
 न्यात् स्वद्रव्यक्रीतं स्वभावक्रीतं परद्रव्यक्रीतं परमाधक्रीतमिति क्रीतमेतच्चतुष्टयं बक्ष्यमाणाध्वमुक्तं । किंस्वरूपारथामित्याह, 'चुनाह'
 इत्यादि, इह चूर्णशब्देन निर्माल्यमुञ्जयन्त्वाद्विश्रुतिमारोपितं चूर्णरूपं गुण्यादिकमभिप्रेतं पूर्ण आदिर्यस्य स्वकीयद्रव्यमसमूहस्य स
 चूर्णादिः । आदिशब्दात् पुटपाकादिनान्यमुखप्रथिसमनुत्तरपरावर्त्तादिकाश्रुतिकार्कश्रादिभिश्चित्तन्दनञालपोतकवस्त्रादिपरिग्रहः ।
 'कहाह' चि कथा धर्मकथाकथनं धर्मदेशनाकरणमित्यर्थः । सा आदिर्यस्यात्स्मीयभावसमूहस्य स कथादिः । आदिशब्दात् पिण्डा-
 दिलोभेन प्रमणोपन्यासकरणमासादिक्षपणविधानपरोपश्लोकनाधकाव्यविरचनद्योत्पाद्यावापनाऽऽद्वानादिपरिग्रहः । 'षण्णह' चि
 धनमिह घटिताघटितरूपसुवर्णद्रमस्वरूपकह(पदि)कादिकमन्वचनं प्राणं, तदादिर्यस्य पदद्रव्यसमुद्रापस्य स धनादिः । आदिशब्दात्
 सच्चिच्चिभिश्रद्रव्यग्रहः । 'मंलाह' चि भक्तो भक्तिमान् मंलः केशरथद्विकमुकचतुःकलत्रचक्रचिप्रकलकोपर्वीधी भिक्षुविशेष इति
 यावत् । भक्त्यासौ मंलश्च स आदिर्यस्य भक्तिमत्तयाविश्रजननिवहस्य स भक्तमंलादिः । इह परभावस्य प्रस्तुतत्वात्, ताव्यर्थमा-
 हाराष्ट्रपमार्जनां(गीणां) संवल्तिवो मंलादितत्कविज्ञानरूपो भावोऽपि भक्तमंलशब्देनाश्लेषचारादुक्तः । तत्रश्रुणादिभ्य कथादिभ्य यना-
 दिभ्य भक्तमंलादिभ्येति तं तथा तं रूपं स्वरूपमात्मीपलक्षणं ययोः स्वपरसत्त्वयोर्द्रव्यभावयोस्वी तयोक्तौ ताभ्यां चूर्णादिकथादिभ्यना-
 दिभक्तमंलादिरूपाभ्यां । कंचित्तु बहुवचनान्तवया व्याचक्षते । यथा द्रव्ये च गार्थी च द्रव्यगार्थाः स्वपरयोर्द्रव्यभावाः स्वपरद्रव्य-
 भावास्तैः । किं स्वरूपमित्याह । चूर्णादिकथादिभ्यनादिभक्तमंलादयो रूपं येषां स्वपरद्रव्यभावानां तं तथा तैः, शेषं प्राप्तवत् । (१५००)
 ज्ञानं च गार्थोचाराद्देन क्रीतमेतच्चतुष्टयसत्का मूल्यस्य। द्रव्यभावा विशेषणतया अभिदिताः । तत्रात्प्रद्रव्यं चूर्णादि, आत्मभावः

केषां वस्तुना, आदिशब्दात् पुराण्यस्यनाशनयनासत्कारकत्वं पूर्वकृतप्रसङ्गात्कारणार्थे। परिशरकृतः कृष्णचिन्त्रादि, ततो यदिपक्षे दीपव
 यथास्यप कृष्णचिन्त्रादि च यन्निर्दीपयथास्यकृष्णचिन्त्रादि तेषां कृतं केनापि रूपेण विधानं तेन । अथमर्थः कश्चिद्दिशेकिन्नापक्षे मन्-
 प्रकाशपुराणस्यस्वस्वान्तरित्वात्संभवं देवप्रकाशस्य प्रकटनाय, तस्मिन्पार्श्वे साधुमिषाद्युक्तत्वं यदि मासकं स्ववस्त्रापयति, अग्निप्रदीपो
 वा प्रकाशाय कुर्यते, यथायं वा दिश्यते, कृष्णचिन्त्रादि वा दिश्यतीत्यं पत्यकाशकृतत्वं कुर्येति, सम्यक्काशकृतत्वत्त्वं प्रागुक्तत्वं
 मन्वते । तस्मिन्पक्षे सस्य आगतो न कल्पते, प्रशुष्या दोगम् । अथमपि च स्थानस्य भाग्यार्थित्वससन् स्वयोगेन परिनिष्क्यासितो
 वा कल्पते । तत्र अग्निप्रदीपप्रकाशकृतकरोणाद्युक्तो न कल्पत एव तेष्वस्वभावाद्युतिस्यसंभवात् । यस्मिन्नोपायादिकं याचि प्रशुष्य-
 रस्यकल्पनाभिन्ना ज्ञानशील्यादिकं पूर्ववदास्यपिचिं गाथार्थः ॥४२॥

उक्तं प्रागुक्तप्रकारमथ श्रीवज्रं व्यर्थिचक्यस्तुसत्सकृतं यथा वदामन्मैदं च सादित्सेवदाह ।

किण्वाणं कीर्यं मुञ्जिणं चउत्वं तं सपरद्वयमार्थेहि । शुभाद्यकशाद्भणान्भजन्संसाद्देश्यहि ॥४३॥

व्याख्या—श्रीपते यथाकथयं, कर्मणि सुट्, केषं इत्यस्यपक्षेण द्विभिरपार श्रीवर्मिणि श्रीपतेसाधनानादि साध्यवर्मिणि क्लीबं
 श्रीगारयं वदुष्यते इत्यर्थो यदा भावे सुट् निष्ठा भ्रमयथा, उदाः कथयमन्वजनयाभ्यादिजनार्थेप्रवर्णं कीर्यं । उदाः कथयणयोगात्जनार्-
 थणि क्लीबं, श्रीगार्थगुष्यत इत्यर्थः । केन श्रीपत इत्यत्र सूत्रेण केनव्यवस्तुनो सामकारकवस्तुना स्वेक्यधीतेन, चतुर्धा चतुःप्रकारं,
 चत् क्लीबं व्यसिदि केन यदा तदिति सूत्रं चतुर्धा चतुर्भिः प्रकारैर्बन्धयाम्यैः स्याद्यद्योपात्तं मज्जापथि चतुर्द्वेषि व्याकरोयं । क्वं
 पुनर्हिदं चतुर्दस्यत् 'उपारद्व्यपार्थेहि' ति षण् ष अङ्गाया वतिषत्स्ये देहाः पराः शाब्दयेवपाज्ज्यो पुरस्यादिः उदाः सस्य कस्य सपयो

ततः स्वपरयोर्द्रव्यभावौ ताभ्यां स्वपरद्रव्यभावाभ्यामिति । एतेन द्रव्यात्परस्य पदस्य श्रूयमाणस्य प्रत्यक व्याख्यानतः सभ्य-
 न्धात् स्वद्रव्यक्रीतं स्वभावक्रीतं परद्रव्यक्रीतं परभावक्रीतमिति क्रीतभेदचतुष्टयं वक्ष्यमाणाभ्यर्थमुक्तं । किंस्वरूपाभ्यामित्याह, 'तुनाह'
 इत्यादि, इह चूर्णशब्देन निर्माल्यमुज्जयन्तादिप्रतिमारोपितं चूर्णरूपं पुण्यादिकमभिप्रेतं चूर्ण आदिर्यस्य स्वकीयद्रव्यसमूहस्य स
 चूर्णादिः । आदिशब्दात् पुटपाकादिगन्धमुखप्रक्षिसमनुजलरूपपरवर्त्तादिकास्त्रुटिकाकर्पूरादिमिश्रितचन्दनवालपोतकवत्त्रादिपरिश्रहः ।
 'कहाह' चि कथा धर्मकथाकथनं धर्मदेशनाकरणमित्यर्थः । सा आदिर्यस्यात्मीयभावसमूहस्य स कथादिः । आदिशब्दात् पिण्डा-
 दिलोभेन प्रमाणोपन्यासकरणमासादिक्षेपणविधानपरोपश्लोकनार्थकाव्यविरचनशीतोष्णाद्यातापनाऽऽदानादिपरिश्रहः । 'घणाह' चि
 धनमिह घटिताघटितरूपसुवर्णद्रुमरूपकदं(पर्दि)कादिकमचेतनं ग्राह्यं, तदादिर्यस्य परद्रव्यसमुदायस्य स धनादिः । आदिशब्दात्
 सच्चिषमिश्रद्रव्यग्रहः । 'मंत्वाह' चि भक्तो भक्तिमान् मंत्वाः केदारपट्टिकमुकतदुक्कतफलस्रचकचित्रफलकोपजीवी भिक्षुविशेष इति
 यावत् । भक्तशासौ मंत्वश्च स आदिर्यस्य भक्तिभक्त्याविषयजननिवहस्य स भक्तमंत्वादिः । इह परभावस्य प्रस्तुतत्वात्, साध्वर्थभा-
 शाराद्युपमार्जनां(र्षिणां) संबलितो मंत्वादिसत्कविज्ञानरूपो भावोऽपि भक्तमंत्वशब्देनात्रोपचारादुक्तः । तत्रशूर्णादिश्च कथादिश्च धना-
 दिश्च भक्तमंत्वादिश्चेति ते तथा वै रूपं स्वरूपमात्मीयलक्षणं ययोः स्वपरसत्कयोर्द्रव्यभावयोस्त्वौ तयोक्तौ ताभ्यां चूर्णादिकथादिधना-
 दिभक्तमंत्वादिरूपाभ्यां । केचित्तु बहुवचनांततया व्याचक्षते । यथा द्रव्ये च भावौ च द्रव्यभावाः स्वपरयोर्द्रव्यभावाः स्वपरद्रव्य-
 भावास्त्वैः । किं स्वरूपैरित्याह । चूर्णादिकथादिधनादिभक्तमंत्वादयो रूपं येषां स्वपरद्रव्यभावानां ते तथा तैः, येषं प्राग्वत् । (१५००)
 अनेन च गार्थोत्तरार्द्धेन क्रीतभेदचतुष्टयसत्का मूल्यरूपा द्रव्यभावा विशेषणतया अभिहेताः । तत्रात्मद्रव्यं चूर्णादि, आत्मभावः

क्वाप्ति स्वस्वत्वं क्वाप्तिः क्वापापो भक्तमन्त्रत्वादिति । इत्थं प्रागुपाधकीर्तयेत् । ऋषयस्त्वार्यो, क्वापा(ऋ) आध्यात्मिष्ठित्युपा स्वकी-
 येनात्मस्वत्वेन पूर्णादिकत्वेन पुरीषः । (दिवा) परत्वेन परब्रह्मनि मायुना कल्पयेत् । एता इत्यप्रीतयस्मृतोऽर्थापात्मद्रव्येन पूर्णादिना
 ऋषिं सायुनोपाधिर्ब्रह्मकादीति क्त्वा । अत्र जामी दोषा, यथा निर्माण्यादिप्रदधानन्तरं तस्य देवयोगेन मयि आते सायुना अर्ह
 क्वानीकृत इत्यादिभक्तानब्रह्मनाम्निना आत्मव्याप्तिक्रमं स्वस्वत्वात्तो एतत्सत्त्वं निर्माण्यादि(का)नीयेषः सम्यगते तथा वायुकासिर्त्वं
 कृत्वं स्वायथा मन्त्रस्योपधासिद्धान्तेन प्रयुज्यते तु व्याप्यादिप्रयोक्तव्यं वा वीवायातायतेः कर्मवन्तः स्यात् । तथाहात्तायर्धमेव धर्म-
 क्वापात्तिः क्वापात्तयत्तक्यापिः स्वस्वत्वं क्वाप्तिः क्वायेनात्ममत्तेन विधायमानेन धर्मक्यापाधिष्ठित्येन्यो षोकेन्यो परब्रह्मनादिकं
 कल्पयेत् । इत्यतश्चक्यकीर्तं आत्मनोऽर्थाय यातेन धर्मक्यादित्य श्रीशक्ति क्त्वा । अत्र च दोषाः स्वात्तुष्टानकल्पुताकल्पप्रयुतयो
 क्वाप्याः । तथा पुरी सधिष्यादिभेदेन द्रव्येन साध्यर्धं परब्रह्मनि श्रीजाति तत्सत्त्वत्त्वकीर्तं साध्यर्धं एतेषु पुरस्पादिना द्रव्येण
 यनाम्नि सधिष्यादिभिप्रकल्पान्त्वतोष श्रीशक्ति क्त्वा । इत्यतश्चिदधनस्वयो दोषाः प्रतीजा एव । तथा परमाणेन सायुभक्तमन्त्रादि-
 निष्ठुत्तक्यादिभक्तानकल्पनेन पर्यायेण ऋषिं पञ्चकायुपाधिर्ब्रह्म साध्यर्धं कल्पप्रयुक्तयो यथा-

एयांदि याते एणो यत्तमपिबो मंसो दोस्वा, वायथा तस्य भिदेनरेषे सायुपरिभारशु(ब्र)ेणा सुधियापरिया कस्य वासास्ते
 टिजा । मंसो दाल्कर्म प्परिषं सायुणो पराप्रकल्पं) देव ते य सुजातस्वितो चि क्त्वं क्षेत्र क्षेत्र उवाप्त्वं पञ्चिसेदीति । क्षेत्र विधियं
 वाता यय क्षेत्रे एव मत्पाद न केत्ति वि क्षेत्रे च एव इत्यादिस्वपि क्त्वं कश्चित्त्वस्ति, जा वासास्ते विचे अस्व यच्छि-
 स्वन्नि तत्त्व कल्पेन क्षेत्रे उवाप्त्वं इत्यादि चि । वायु वासास्ते एव ते युता । क्वा ययत्वं वासास्ते विचे क्वापीय विष्वात् तुक्त्ये

विहरिस्सह । तेहि अविगल्पोहि कहियं जहा अमुगाए । तेण य विचे खेव वासारचे तीए दिसाए एगंमि गोडले गन्तुण केदारपडि-
 विनाणे लोगी आवञ्जिओ । घयट्टुद्धाहयं दाठं पयट्टो, तेण भणिओ जहा जया याएमि तथा देज्जमु चि । ते य साहुणी वासारचे
 विते विहरन्ता तथेवागया तेण अलक्खावितेण पुन्वपडिसेहियं ययाहयं जाइउं एगंमि नेहे भेलिऊण मुक्कं । ते साहुणी निमंतिऊण
 सुद्धंति पक्कयं उप्पाहय पडिलाहिया ।

इत्यमूर्झितमन्यदपि यदशनादि साधुना लभ्यते तत्परभावक्रीतमुच्यते । अत्र च परभावक्रीताख्योऽन्यतो गृहादानीतत्वाद्-
 स्थामूर्झितमन्यदपि यदशनादि साधुना लभ्यते तत्परभावक्रीतमुच्यते । अत्र च परभावक्रीताख्योऽन्यतो गृहादानीतत्वाद्-
 सुद्धंति पक्कयं उप्पाहय पडिलाहिया ।

अथमूर्झितमन्यदपि यदशनादि साधुना लभ्यते तत्परभावक्रीतमुच्यते । अत्र च परभावक्रीताख्योऽन्यतो गृहादानीतत्वाद्-
 स्थामूर्झितमन्यदपि यदशनादि साधुना लभ्यते तत्परभावक्रीतमुच्यते । अत्र च परभावक्रीताख्योऽन्यतो गृहादानीतत्वाद्-
 सुद्धंति पक्कयं उप्पाहय पडिलाहिया ।

उक्तं श्रीवद्वारमथापमित्यकद्वारमाह ।
समणटा उच्छेदिय, जं देयं देइ तमेह पामिच्चं । तं दुट्टं जइभइणी, उद्धारियतेह्छनाएण ॥४४॥

व्याख्या—श्रमणार्थं साधुनिमित्तमुच्छिद्य पुनर्दास्याभ्येतत्त्वैत्यभिधाय कस्यापि पाक्षीदुद्धारे गृहीत्वा यद्वेयं दातव्यं वस्तु,
 नवरमत्राहारेणैव प्रकृतं, शेषं तु प्रसङ्गेनोपयोगित्वात् किञ्चिदक्षयते । ददाति

एतेनाहारेपधिशय्यालक्षणं वस्तु सर्वं क्षचितम् । नवरमत्राहारेणैव प्रकृतं, शेषं तु प्रसङ्गेनोपयोगित्वात् किञ्चिदक्षयते । ददाति
 प्रयच्छति गृही श्रमणेभ्यस्तद्वस्तवाहारादि । 'इह' प्रवचने, एषु वीरमादिदोषेषु मध्ये, 'पामिच्चं'ति अपमित्यकं पामित्यकं वीकतशब्दार्थं
 भण्यत इति शेषः । एतच्च लौकिकलोकोत्तरमेवाह द्विमेदं स्यात् । तत्र लौकिकं पृथग्जनभवाभितरच्च जिनशासनोद्धवं । तदिह
 लौकिकेन प्रकृतं । तत्रानालापरादिदासत्वप्रभृतिसर्वजनपत्त्यक्षदीपसम्भवात् । इतरदुपरिष्टादुपयोगित्वादेव वयं दर्शयिष्यामोऽतो लौकि-
 कमाश्रित्य स्वकारो निषेधं दर्शयन्नाह । तदपमित्यकाशनादि दुष्टं दाज्यादेर्देसत्रभवनादिदोषकत् । दृष्टत्वाच्च यतीनामकल्पं ।

केन इदमस्य ज्ञानमित्याह यदे। साधोर्मिनिनी स्वसा, तथा समारितं मूल्यापत्नारुदाके पुरीशं पद्मविन्दुसौमं वस्य प्रातं यथा-
न्यस्तयोगि । तत्पदेरं—

परीधि माये प्रगो कुरुंविधो होत्या, वस्य य वरये पुचा । वरुपाधो पूपाधो मरिषु । अन्वया सत्य सवृत्तयोस्तो ज्ञान परिधो
साम्भवा । वेति सपत्ते यत्तं सोठं प्रयो वस्य क्षेत्रविपस्त पुषो संज्ञायविष्यत्तत्परिधामो परिधयो दिवसं । कसेप य विधायान-
सेध विरिपाककधो आदिधियसपसमुपयो विधायपत्तयो मीयत्तो संज्ञयो । सो य जयया कोर पत्तवं मिधिरिचि गुणयो
यापुच्छिक्तञ्च सपत्तसत्तत्तं मिपत्तयापयगामे गयो । एतव वारि क्षेत्र पुष्टे ज्ञाना अमुतास्य क्षेत्रविपस्त पुषो इ, ना क्षेत्र एतव
आसि यम सपयो, तेव मरिष्यं प्रया इतञ्च मरिषी विरया बीम्स । सेठं सपत्तं कालेन कालेन, तव हीसे विदे परिधो, सा य रं
सरोपतावगातं निधिपुत्रयपत्तिसारं विरित्तयच्छुद्रमत्तवगोदातं विरिगुणांजामुपयपत्तगातं वरुप जतीव वरिसिपया । मरिष्यरु-
पात्तपुत्तं वरिष्ण्य पञ्चगुणासिक्तञ्च य वरिष्ण्यिचं किञ्चि ज्ञानरपत्तं कालं पयदा । सापुया य वारिया ज्ञाना एते क्व अम्पत्तं न
कल्प । हीम् विरिचि यं पागं विना पकोष्ठययं होर । रं य मय भेरे मरिचि चि मासे मासे वृत्तपुष्टीए एतास्य सेरिस्स सपत्तसाड
वरिष्ण्यो प्रयो वरिषो वेष्ठस्त परेष्ठञ्च सापुयो वेष्टयो । वेष्ट सुष्टो चि गरिठं बीमिषो । हीसे निपत्तययं वत्तं विरालो कयो ।
वीसे वेष्ठस्त ज्ञापयन्मि ज्ञानेने पदया रिने ज्ञाना । सेरिणा सा मरिषया ज्ञाना मे वेठं वेरि वराडु मीवरासी मरसुचि, वेष्ठस्त
जन्मासाड वस्त विदे वारी ज्ञाना । क्वयपत्तिसेठि पुषो चि सो सापु वरानागयो पापपरिषाप् क्षेत्र पुष्टो ज्ञाना अमुपत्त कोरुविपस्त
अम्पत्त न्यया आसि सा कि विरुद म्प, वेष्ट मरिष्यं विरुद वरं अम्पत्तञ्च क्षेत्रयो विरदासी ज्ञाना रोत्तनी विरुद, सपयो विष्ण-

वहयरो कहिओ । तेण चिन्तियं हा दुहु जायं मम दीसेण सा वराही(ई) दासचंपत्ता । इण्ह मोयामिति । सो भणिओ जहा वीसें तं
 कहेछसु जह सो तव भाया साहू समागओ चिहुइ मणइ य मा रोवसु अचिरकालेण मेछावेससामि, तेण य तहेव तीए कहियं । साहू
 य एसो नेव तीए मेछावणोवाओ चिन्तिऊण पढमं नेव भिक्खवारियाए तस्सेव सेट्टिस्स गिहे पविट्टी । सेट्टिणी भिक्खवादाणट्टा
 हत्थे जलेण धोइउं लग्गा । साहुणा भणियं एवं अम्हं भिक्खवा न सुजझइ । समीवट्टिएण सेट्टिणा साहू पुट्ठो जहा को एत्थ दीसो,
 साहुणा य जलविराहणाइदोसा कहिया सो य आउट्टी भणइ, जहा कत्थ तुम्हाणं वसही जेणाहं आगनुं धम्मं सुणेमि । साहुणा
 भणियं नत्थि । तओ तेण नियगेहे दिखा, पइदिणं धम्मं सुणेति, सम्मत्तमणुव्वयाणि य सेट्टिणा गहियाणि । तओ सो साहू अमुणेण
 एरिसो अभिगगहो गहिओ जहा मए जावञ्जीवं पव्वञ्जं गिण्हन्तो नियपुत्तो वि न य धरियव्वो त्ति । एरिसयाइं वहाणयाइ सेट्टिणी
 कहइ । सेट्टिणा य एसो अभिगगहो गहिओ । एत्थं वरे सेट्टिपुत्तो सा य साहुभाणिणी पव्वञ्जाए उवट्टिया । सेट्टिणा विसञ्जियत्ति ।

ननु तस्या निर्वाणसाधिकायाः प्रव्रज्यायाः कारणमेतज्जातमिति विशेषतः साधुना तद्ग्राह्यमित्यायातं, नैवं, स्वीका एवंविधवि-
 ज्ञानवन्तो भविष्यन्ति, तस्मादेतन्न ग्राह्यम् । एवं तावद्दृष्टवैलाघ्याहारविषयापमित्यके दीया दासत्वप्राप्त्यादयः स्युः । यदा तु वज्र-
 पत्राहुपकरणवसत्यादिविषयमापमित्यकं दाता कुर्यात्तदाऽऽहारापेक्षया वस्त्रादीनां बहुतममूल्यलभ्यत्वात् दातुर्निगडादिनियञ्जणश्रुत-
 दासत्वभवनादयो ग्राह्यता विशेषतस्त्वे स्युः अतस्तदपि वर्ज्यमिति । लोकोचरापमित्यकं चतुर्धा(द्विधा) । तत्रैकं कश्चित् साधुः कुवोऽपि
 साधोः सकाशात् कियद्दिनानि व्यापार्य पुनरिदमेव ते समर्पयित्वासीत्युक्त्वा वस्त्रादि गृह्णाति । द्वितीयं तु कश्चिदिदं निर्जरयित्वापि
 पत्न्येवावादिनानामुपर्येतत्सदृशमपरं समर्पयित्वासीत्युक्त्वा तद्गृह्णाति तद् द्विरूपमपि पुरुषजल्पनेन राटिरूपणाक(णादि)दोषसम्भ-

शत्रुजन्यम् । शत्रुकार्यं शत्रुपापप्रतिपादकं परा यत्किञ्चिद्वत् कश्चित् वा कीर्त्तयाम् वा कुतं सम्पद्यन्ति यौगादिना पदप्राप्तं क्वापि न
 पश्चितं वा स्यात्परा क्त्वार्तिभन्मदो द्वितीयशत्रुपापप्रतिपादकं तु परा सम्प्रीयशत्रुपापपञ्चमन्पदकारिं पदभारकस्याधोः । सुखात्तद्
 शत्रुवार्त्तियति, क्वा तेन शत्रुना प्राणित्वात्तः (शाधोः)। अत्रात्तद् सुन्दरेऽपि तस्य सम्पत्त्यर्थाने शुक्लकविप्रसाधेन शत्रुसौ क्त्वान्ता-
 भ्यादिर्क्त्वादिनि । परा तु शुभार्त्तं क्त्वार्त्तिकं स्यात्प य क्त्वित् । शत्रुः कीदति तथा कस्यापराशत्रुनाऽपि क्त्वत्तद्भावे सुपिक्रिया
 शत्रुपान्त्वेन तत्त्वं क्त्वम् न तु विरथया परा तु स्यात्तदो वा क्त्वित्पतिः स्यात्कसो वा यत्स्यात्कत्वमेवेन न प्रपच्छति सुपिक्रिया
 त्वाऽऽपि क्त्वम् क्त्वित् । नपरं क्त्वपि शत्रुपापप्रतिपादकं शत्रुना न वैरितया विधेयं किन्तु गुणैरप्रसज्जत् स्यात्पते । ततोऽसौ शुक्-
 लवर्तिनाः शत्रुसर्ववर्त्तयति । एवं च कुत्रे वायक्याकस्योः क्त्वान्त्तरेऽपि परस्परं क्त्वान्तात्तापादिकं न मन्वतीति यावार्थः ॥४४॥

शत्रुपापप्रतिपादकस्यैरित्यत्र, अथ 'परिपादिषु जामिदं' इत्यपि द्वितीयशत्रुपापप्रतिपादकं पदमं परिचरित्वात्तत्प्राद ।

पञ्चदश्यां अं दन्तं, तद्भावात्क्योर्हि देहं साङ्गुणं । तं परिचरित्वापिमेत्तं, क्त्वान्तात्तन्मङ्गणीहि दिट्टुत्तो ॥४५॥

व्याख्या—परिचरन् विमिश्रयं विधाय यद्गुण्यं मन्त्रादिकं कस्वीयं, क्त्वान्तां परिचरन्त्यप्राद, 'तदन्वदन्वोर्हि'ति क्त्वान्तात्तत्प्रादन्ते,
 वे च तद् गुण्यं च क्त्वान्तात्तत्प्रादं, क्त्वान्तां शत्रुव्येकान्तात्तत्प्रादं चारत्तयेनेत्यर्थः । एव तन्वदन्वोर्हिनी यद्गुण्यपेक्षया तन्वदन्वोर्हि
 यत्तु शत्रुव्यं, तेन परिचरित्वात् । यथा शत्रुनाऽपि विमिश्रयाम् क्त्वान्तात्तत्प्रादं वा क्त्वित्पतेनेन सुप्रान्तिवत्पुत्रस्य शत्रुवमित्यपि ।
 क्त्वान्तात्तत्प्रादं चरित्वात्तत्प्रादं चरा तेनेन तुवस्य शत्रुवमित्यपि । पूर्वकात्तस्य चोपरादिपापुण्यपेक्षया शत्रुवमित्यपि ।
 इत्यपि शत्रुवमित्ति, 'क्त्वान्तां' हि शत्रुव्यपत्तव्यमिति । क्त्वान्तात्तत्प्रादं चरित्वात्तत्प्रादं इति शेषः । इत्यपि क्त्वान्तात्तत्प्रादं

रिक्मेदात् द्विधा भवति । तत्र पूर्ववत् लोकोत्तरं पश्चाद्दृश्यते लौकिकं च सद्यः प्रभूतापायहेतुत्वाद्द्विशेषतो मृशुक्षणा परिहार्यमिति
 सूत्रकारस्तदाश्रित्य प्रत्यपयदर्शनेनार्थं दृष्टान्तमाह । 'एत्थं' ति अत्रैतस्मिन् परिवर्तिताशयनादौ वणिग्द्विकस्य परस्परं ये भगिन्यो

स्वसारी ताभ्यां दृष्टान्तो निदर्शनं भणनीय इति शेषः । स चायं—

वसंतपुरं नाम नयरं आसि । तस्य एगस्स सेट्टिस्स खेमं करो देवदत्तो य दुवे पुत्ता लच्छी दुहिया य । तत्थेवं अब्बस्स सेट्टिस्स
 धणदत्तो बंधुमती य दुवे ट्ठिभाणि । सव्वाणि जीव्वणं पत्ताणि । तत्थं खेमं करो समियायरियाण सगासे पव्वइओ । देवदत्तेण
 बन्धुमती, धणदत्तेण लच्छी परिणिया । इओ य धणदत्तो लच्छी य दरिदाणि जायाणि । तेसिं वरे कोइवकूरो, इयरणि ईसरणि,
 तेसिं तु सालिकूरो विज्जइ । अब्बया सो खेमं करसाहू नियविहारेण विहरंतो तत्थागओ । तेण च्चितियं य(ज)इ देवदत्तभाउणो गिहे
 पविसिस्सामि ता लच्छी भगिणी अहं दालिदिणि ति खेमं करेण वि परिभूयति अद्धिइं काहिति, अणुकंयाए तीए चेव गिहे पविट्ठी ।
 भिक्खवावेलाए लच्छीए च्चितियं एकं भाया तहा साहू, अबं पाहुणओ सो, ममं वरे पुण कोइवकूरो रद्धो, ता कहं सो एयस्स दिज्जइ ।
 सालिकूरो उण नत्थि ता नियभाउजाइयाए बंधुमतीए सयासाउ कोइवकूरेण पच्छिट्टिय सालिकूरं आणिय देमि तहेव कयं । इओ य
 तंमि पत्थावे देवदत्तो भोयणत्थं गिहे आगओ बंधुमतीए पुट्ठी । जहा कोइवकूरं जेमिसि तेण य अविच्चायपरियट्टणवुत्तंतेण च्चितियं,
 जहा किवणत्तणेण अणाए कोइवकूरो रद्धो ति कुविएण सा पिट्टिया । तीए भणियं, किं मं पिट्टिसि ? तुह चेव भगिणी कोइव-
 कूरपरियट्टणेण सालिकूरो नीउत्ति । धणदत्तो वि समिहे भोयणत्थमुवविट्ठी, लच्छीए खेमं करस्स दिज्जमाणो जो सालिकूरो
 उव्वरिओ सो गउरवेण तस्स दिओ तेण सा पुट्ठा । कुओ अज्ज एसो ? तीए खेमं करआगमणाइसव्वो वुत्तंतो फहेयो । तओ तेण

कुरियन्व पादं । अन्वयं पञ्चमभाषं कृतस्य भिक्षं तु कीदृ च भिक्षं ? अं पापात्त ज्ञानयत्केष मय कुरुष उपकारं वि मन्मसायेव सा वि भिक्षिणा । साधुणा य सुखं न्यायं । निराश्र फलबोधिरिपयधि पत्नारं पञ्चमधियाधि चि ।

ए इ देवदेवस्य मगिनी सकम्पीर्धनदत्तेन परिधीता दारिद्रा कामी । धनदेवस्य मगिनी वन्तुपयती देवदेवेन यथिज्ञाना दारि-
 धीया इति । परस्परं वणिगादयस्य यगिन्यो रतेरं । ध्यान्तेन सारोक्त्वात् परिधिक्षितं यथिभिर्न ज्ञात् । प(रा)भा यत्पूरुषाः अमयेन सार
 दयादिरपरिचरंन करोति यञ्जोकोचरापरिचरंनं । वदयि तरन्त्यान्पद्रप्यधिरयं यद्वययेवददयि इदं कसदादिउन्मन्वात् । उदयदि सधिवं
 त्यदीयं वज्रादि, मदीयं तु मानशुक्लमपूषणाभिरात्मन्वमिदं दीर्घप्रायं वा कर्कशस्ययं वा रूपलक्ष्यनिष्पन्नत्वेन मारिचं वा, निष्पु-
 ष्यन्त्वं (निष्पुष्य-किञ्च) वा, मरिचिने वा, दीकरषयाद्ययं वा एतन्मदीयं तु मैत्रभासीदिति स्वयं ज्ञानव्याज्ज्येन वैवरोप्यभासं सारयस्यस्य
 वा द्यारिचो यद्येअधिधि विचिन्त्या क्याराधि क्यार्थं । अयि च कद्रकादि यस्य सत्वं तत्र साद् तस्य प्रभारवादि क्यर्धो मान-
 युक्तं स्यात् । द्वितीयशाधोम यत्सासं तत्रस्य भूजाधिफलनं, यदा यस्य इर्वतमस्ति स धकिर्क, यस्य तु धकिञ्चमस्ति स इर्वतक-
 मिच्छति तदा परिचरंनं क्रियते, यं तदा तद्रादि साधुभ्यां स्वं स्वं सुतोमप्रयो मोक्षयं, सुके च स सुधदिनियमेन रूपोः साधोका-
 सप्रयंपयत्साम्यया साधुभ्यामेव परिचरंने क्ते परस्परयत्समापक्यारिचं स्यादिति मायार्थः ॥१५५॥

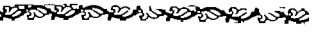
एके वरिचिवाकारमयान्पाण्डवसं व्याधीवप्यसुतार ।

निर्दिष्टा सपरमाभाद्—आणियं अभिहरं उर्दपाठा । तं यदुदीसं नेयं, पापदछन्नाद्बहुमेयं ॥१६॥

व्याख्या—शुद्धिः पारस्वेन, साय राय कस्यो वी च वी तथा क्यभाभा यत्सामयेत्यर्थः । तत्र साधोनिपत्ताः संनिवेशः

स्वग्रामः । एतद्विपरीतः परग्रामः तावादिर्यस्य स्वंपरदेशकपाटकगुहादिस्थानविशेषरूपस्य तद्गतभेदसमूहस्य स तथा तस्मात्, आक-
 तत्वादन्य पञ्चम्येकवचनलोपात् स्वपरग्रामादेरिति दृश्यं । आदिशब्दः परत्येकं सम्बन्धयते (इति) व्याख्यानत् स्वग्रामादेः परग्रा-
 मादेश्वेत्यर्थः । आदिशब्द उभयथापि स्वगतानेकभेदसूचको द्रष्टव्यः । ते च भेदाः प्रकटछन्दादयो गाथाचतुर्थपादेन सूत्रकृत्व
 विशेषणतया सूचित्वा इति तत्रैवाभिधास्यन्ते । आनीतमिति किञ्चित्स्थानं प्रापितं यदशनादीति प्रक्रमः । यतीनामर्थाय साधूनां
 प्रतिलम्भनानिमित्तं । यत्तदीर्नित्ययोगात्तदशनाद्याभिहतं पूर्वोक्तशब्दार्थं मण्यत इति शेषः । सत् स्वपरग्रामाद्यभिहतं अशनादि, बहवः
 प्रचुरा दीणाः संयमात्मविराधनादयो दूषणानि बक्ष्यमाणा यत्र तद्वहुदोषं ज्ञातव्यं । तथा तत् प्रकटं तद्ग्राहकसाधुशेषजनभ्यां
 विदितस्वरूपं, तथा बहिरन्यथा जल्पितत्वेन तद्ग्राहकसाधुना लोकेन च यदलक्षितत्वात्दानपरिणामं वस्तु तच्छब्दं । कोऽर्थो यथा-
 ऽन्यो न कश्चिज्जानाति तथा यदाऽऽनीतं तच्छब्दमिति । ततः प्रकटं च छन्नं च प्रकटछन्ने, ते आदिर्येषां अनाचीर्णादिभेदानां
 ते प्रकटछन्नादयस्ते बहवो भेदा विशेषा यस्याभ्याहृतस्य तत्तथा । अयमत्र भावार्थः । इहादावनाचीर्णादिभेदात् सामान्येन
 द्विधाऽभ्याहृतं । तत्रानाचीर्णं, यस्य ग्रहणं गीतार्थेर्नाऽऽचरितं तदपि द्विधा स्वग्रामपरग्रामभेदात् । स्वग्रामाभ्याहृतमपि वाटकसाहि-
 निवेशनगुहादिभ्यः पङ्क्तिस्थितगुहत्रयात् परतश्चतुर्थगुहादेर्वा आनीतं स्यात् । तत्र वाटको ग्रामादेर्व्यवच्छिन्नः संनिवेशः । साही
 ग्रामगुहाणामेकपाटी । निवेशनमेकनिक्रमणप्रवेशानि ज्वादीनि गुहाणि । गुहं केवलमन्दिरमिति । एतच्च प्रकटछन्नतया द्विधा
 स्यात् । तत्र प्रकटः स्वग्रामाभ्याहृतमित्यं स्यात् । यथा कश्चित् साधुभिश्चामटन् क्षापि गुहे पविष्टस्तच्च तदा बहिर्निर्गतमात्रुपत्वेन शून्यं
 दात्री वा तदा सुसाऽभूत् ; साधुभिश्चापस्तावे राद्धं वा नासीत् ; साधोर्वं तत्र विहृत्य निर्गतात् (गतस्य प्रश्नात्) प्राधूर्णकस्वज-

नादिभोन्दं जगत् एतन्नरकं वाऽऽप्यात्मिभस्त्रेणैः क्वात्सैः। क्वाच्चिरं गुरस्वी स्वानीगकिञ्चकरोटक्यादिकात्सवे कृत्वा भक्त्यादि एतयोक्त्या-
पप्रयानयति । तदा किं स्वयेरभजानीगमिति एतुना गुरे सोपाभये भक्त्यापानपनप्रयोचनं क्वयति । यथा यदा त्वं मदीये गुरे मि-
धाय भवस्यत्वा इत्थं गुरमासीदित्थदीति । तच्चादिर्दं मयाऽऽनीतं त्वं गुरायोति अत्यति । तदिर्दं प्रकटं क्लामान्प्रगूर्तं । प्रकटत्वं
ए एदित्वं स्यात्तथा क्वाचित्साधोः प्रतिक्रामनान्न प्रदेजकमिभेज्जोपाभये इत्युक्त्यापानीय तत्सङ्कलमेवं वदति यथा यथा भावपुराभ्यौ
संसक्यं वा भवथा प्रदेककमिर्दं इत्युक्त्यादि इत्थं । यदा स्वगुरानीतं प्रदेचकं क्लामानां गुरे यथा तेषंदं रोधादिना न गुरीसं । तुम्यति
तु यथाभन्तदार्थधियाणाक्वामिभ कदा कियमेन गुरं नीतेन स्वयेवेदं गुरायोत्वेवं भक्तनपूर्वकं, तथाभ्यागुरतयद्वाइत्युक्त्यादं क्वापुराधिगुरुसं
इत्यध्वगिभक्त्या, क्वापुरीगरेक्य, यूयोन्धि इत्यानाय एत्थमिभसुसमागता एवी क्वं एतये इत्यादि । यदा यावथा क्वाच्चिरम्प्राद-
यानीय एतयोः सुखतो रवतिप्रत्पासकथा इत्याजसी प्रति एतुसमीभपुराधिविनी मसिरेचिनी वा प्रति गुरायोदमिति वदति । तथा च
इदं गुरीसवद्वृत्तया भावत्त्वानेन वा निरिष्यते, यथा स्वयाप्यागुरुय सिने मदीयं प्रदेचकं न गुरीवमिपत्सदमपि स्वदीयं न गुरीत्वे
इति । ततो क्वात्प्रक्योमी विधिवा इत्थं प्रचुचर्दं इत्यादि, ततो द्वितीयाजति पुनः किञ्चिद्वत्त्वदीत्सेवं परस्परमकीकककरो एति रोक्वणी-
एत्थ्यय क्वापुरीत्या एतत्त्वान्नाधिसुसं क्वात्ति । ततो यूयोन्धि पण्डित्य एतुत्याभयं प्रतिघात्स्यमिदन्व च एतुं इत्यादि । यथेदं यानया
गुरीयं तथा स्वयमिरे सुवमिति स्वयेवेदं गुराय इत्युक्त्या एतये कल्पयच्छति, इत्येवं प्रकटत्वं क्लामान्प्रगूर्तं भवति । तदं क्वात्सैः
एतयोर्दशासपञ्चकस्तित्स्वत् । पदप्रयाः एतयोर्दशमसिनिरेषस्तास्वाइत्थ्याद्वृत्तयानीतं इत् । तथा पारदेचः। एतयोर्दशमसंरकस्तदित्स्वत् ।
पदप्रयाः पूर्वोक्तस्तस्वाइत्थ्याद्वृत्तयानीतं इत्यादि । एतत्सर्वप्रकटत्थ्याद्वृत्तं एतम्प्रायो द्विजा, यथादिभ्यार्थकमेव क्लमपदेन, गुर्वीमपर्मक-

पेण स्थलपथेन च । जलपथेनापि नौवप्यक(तपक)तुम्बकयाह्लादिभिर्जङ्घाभ्यां वाऽभ्याहृतं स्यात् । स्थलपथेनापि स्कन्धेन कार्पोत्या
मस्तकेन करादिना स्थाल्यादिना वा भाजनेन गञ्जीगर्द्भादिना वाहनेनाभ्याहृतं स्यादत्र च जलपथस्थलपथाभ्याहृते द्विविधेऽपि
संयमात्मप्रवचनविराधनास्तिस्त्रः स्युः । तत्राद्या, द्विविधेऽपि चंक्रमणादिना पृथ्वीकायादिव्यापादना स्यात् । आत्मविराधना त्वाध-
(त्वस्ताधे) पादादिभिरलभ्यमानार्थोऽभ्युभागे नद्यादिजले प्रभूतपङ्के निमज्जनभावात्, ग्राहमकरमत्स्यकच्छपपादबंधकतन्तुकादिभ्य-
स्तद्देशाधपायसंक्रावाच्च स्यात् । स्थलपथाभ्याहृते च कण्टकाहिस्तेनव्याघ्रादिश्चापदेभ्यो वधादिरूपापायसद्भावात्, ज्वराहुत्पादक-
परिश्रमादिभावाच्च स्यात् । प्रवचनविराधना तु प्रवचनमालिन्यजनकजनभाषणादिना स्वयमभ्युह्या इति । एवं भेदविशिष्टं प्रकटपर-
श्रामाभ्याहृतं भवति तथाहि यदा यतिजनरहिते ग्रामे श्रावकः कश्चिद् विवाहादौ जाते प्रभूतमशनाहुद्वरितं दृष्ट्वा विचिन्त्य च
यथैतद्यतिभ्यो दीपते तदा महते पुण्याय स्यादिति भक्तिवशतो यत्र यतयस्त्वत्र तवीत्वा तथा कथञ्चिद् गोपनं विधाय तेभ्यो
दद्याद्यथा ते न जानन्त्यभ्याहृतमिदमिति । तदा तस्य(द्) ह्यनपरश्रामाभ्याहृतं भवति । अत्राल्यानकं यथा-

षकउरं नाम गामो आसि । तत्थ य एगंसि कुडुंवे बहवे सावया बहुयाओ य सावियाओ चिट्टंति, अबया य तेसि नेहे विवाहो
जाओ वित्तो य । तत्थ पउरं कूरलद्धुगाहयं उव्वरियं । तेहि चिन्तियं, जहा जह एयं साहू दिञ्जह ता महापुत्रं भवइ । तत्तो य
साहूणो दूरे चिट्टंति अहवा पघासत्ता परं अंतरे नई तो आउकायविराहणाभयेण नागमिस्सन्ति, आगया वि पउरकूराह अवलोयणेण
आहाकम्मसंकाए न गिण्हिस्सन्ति चि, पच्छन्नं जत्थ गामे साहूणो चिट्टन्ति तत्थ कूरलद्धुगाहयं गहिऊण सन्वे सावया सावियाओ
य आगया । तेहि चिन्तियं जह साहूणं चेव हक्कारिऊण देसो तो असुद्ध चि आसंक्रिय ते न गिण्हिस्सन्ते, ता बंधणाइणं किंए

दिवस तं गुण एव आख्याय तं लो लो साधुषो च पेशिष्ठसमिधु चि चिन्विण्य बंधि साधुषो पद्यापरकबंधेण सिमपञ्चना वेचसमिधु रंधि
 टाये एपस्य वरस्सदेरठस्सु सादि वयनार्थेयं योर्ध दान्ध दाडमारदं । वयो टयापरकबंधे निभाया हेर साधुषो तं रिज्जमत्तं इदुल
 इरं सि क्कं वरयापया वतं क्कं । वेदि भेषसाधुषु कदिपं तं वि मया वेसि एये वतं इत्थपं वेदि, अन्ते आरदसंखारकस्यारं
 मादुभेण कम्मकं सादिदि, वार वे तं गदिज्ज निपुणां मया । टाप नरकससदिपा सुधा, अदिधरंठा सुदिमिधुपापयो च
 शदिवासंति पोरिसिपा संवन्ता विदुन्ति । एवंतरे वेदि सावणार्थेदि विविधं । एधिं साधुषो मं वृथा मदिस्सन्ति चि, वेदिय
 निपुणां मक्कामोधि संमदीय वररे साधुषुवरीय आगया । तिधीदिपासथ्या सावणदिदिपा क्कया, सादिदि पयमिभाया, न्नायं
 च वारा सावपदि दुन्तेदि एपदि मांसरकणदिपदि अयं दान्ध दिधं । वा वारदं एयं । एत्थ वेदि सुवं वेदि सुवं वे सुदिमिठक्कया
 आसि वेदि च सुवं सुवंवेदि गुण वे केवता वकिस्सता वे भापये वेव निदिक्कया । सुदयकिस्सतं सु वासदिपदेउए पकिस्सतं वयो
 सथ पसिदिधं । सावया साविपायो च साविधं मया । साधुषो च वेदि पदिपुयं योवं वा सुवं वे चि सुदा वसरसावदि क्कं वेदि ।
 मदेवसयययं यदीनां पदीव मोकुं वा दिन्दिदिदिदिदिदि इव पदिदिदिदिदि गणपार्थः ॥४१॥

एवमन्वधीर्वासिप्रादुतं समेदमपुना माधीर्वासिप्रादुतमार ।

आधुसं सुकोसं इत्थसयंतो परेड तिदि तदि । एगए भिक्खसागाही धीओ सुसु क्कणइ उन्नयोवं ॥४७॥

व्याख्या—माधीर्धे मीसायंसाधुमिधंमये वावदिठं मन्मारं पुलः सुदंमंसुवा वृत्तायेवया च दिवा एत्थ । धेवायेवपायुं

एवमन्वपयवकन्वमेदादिदि एए । वयोउरमयनेन एवमन्वमंयुक्कपायंदिदिं विविन्तपोत्तुवं मययं वेवववेत । एव सुवायेवया

तावदाह 'उक्तीसं हत्थसयंती' चि इहं च प्राकृतत्वादान्तंशब्दस्य अन्तःशब्दस्य च, निर्देशस्य च समानत्वात्, उक्तं प्रत्यन्त-
 शब्दो मध्यमं चाश्रित्यान्तःशब्दो दृश्यः । ततश्चोक्तं महत् क्षेत्रविषयमभ्याहृतमाचीर्णं वर्त्तते । कियदित्याह हस्तशतान्त इति ।
 हस्तशतं प्रतीतमन्तः पर्यन्तो यस्य भूभागस्य स हस्तशतान्तः एतावद्दूरादागतंमशानादीति तत्त्वं । अथ कदा पुनर्हस्तशतादिः
 सम्भवः ! उच्यते । यदा प्रचुरभोजकंजनपङ्क्तिरुपविष्टा भवति तदा तस्या एकस्मिन् पर्यन्ते साधुसङ्घाटको द्वितीये तु देयं विष्ठति ।
 स च स्पृष्टास्पृष्टभयादिना देयस्य समीपे गन्तुं न शक्नोत्यतोऽस्य सम्भवः । तथा प्रलम्बगमनमार्गे छिण्डिकादौ घंषशालारूपे
 दीर्घप्रवेशभवने वा हस्तशतादागतस्य भक्तादिः साधुभिराचीर्णः ग्रहणम् । समधिकहस्तशतादारभ्य पुनर्निर्निषिद्धं । अयं चापवादः ।
 स च स्थविरकल्पिकानामेव ज्ञेयो न तु जिनकल्पिकादीनां तेषां -नेरपवादित्वात् । तथा मध्यमक्षेत्राचीर्णभ्यांहृतं त्वाश्रित्येदमेवं
 वाक्यमुत्कृष्टाभिधायकं हस्तशतेन प्रमितं क्षेत्रमपि तथा । ततो हस्तशतस्यान्तर्मध्ये हस्तशतान्त इति व्याख्येयम् । करपरिवच-
 दुपरि यावद्दस्तशतं किञ्चिन्न्यूनं तावन्मध्यमं स्यादित्यर्थः । सामर्थ्यं करपरिवर्त्तो जघन्यक्षेत्राचीर्णमभ्याहृतमित्युक्तं भवति । तत्र
 करपरिवर्त्तो नाम हस्तस्य किञ्चिच्चलनं यथा काचिद् दात्री ऊर्ध्वोपविष्टा वा स्वयोगेन मुष्टिगृहीतमण्डकेन प्रसारितेन चाहुना विष्ठ-
 ल्यशान्तरे साधुरागच्छति सा च तथैव स्थिता करस्थमण्डकैस्तन्निमन्त्रयते, स मुष्टेरधः पात्रकं धारयति सा च भुजमंचलयंती कि-
 ञ्चिन्मुष्टिं स्थििलयति, ततो मण्डकाः पात्रके पतन्तीति । उक्तं क्षेत्रविषयमधुना गृहविषयं तदाह । 'धरेड तिन्नि' चि' गृहाणि' तु
 भवनानि पुनः पङ्क्तिस्थितानीति दृश्यं । त्रीणि त्रिसङ्ख्यानि यावत् गृहविषयाभ्याहृतमुत्कृष्टमाचीर्णमिति प्रक्रमः । तत्राप्येषणावि-
 प्यदत्तावधानस्य गृहश्रयाभ्याहृतमनुज्ञातामिति । तन्निश्चाग्रहणविधिमाह 'तेहि एगथे' चि तस्मिन् प्रङ्क्तिव्यवस्थितगृहत्रये यदा साधु

एतद्वदन्ने निधां वृद्धादि कदा तयोः साधर्म्यं व्याजं कस्तु धर्मन्यामिति गुणमन्त्रमिथापुं दे मिथाप्रती एतुदानप्रतीषकशब्दाट्ट्याप्रंवन-
 शासुत्तयोर्गं क्योवीति योका । 'धीमो' चि पुनरर्थव्यक्तलोपात् द्वितीयस्य मिथाभावात्कदापरः पुनर्दयोपनीयमन्त्रमिथयोर्धर्म-
 भागिभवात्सादितयोर्गुंरयोर्विषये क्योति मिथये कथयोगं दायकत्वादिभ्यापारादिव्यपन्नधानामित्येषुपयोपपूर्वकं पुरप्रथाञ्जनादि-
 दीपमानसाधीर्भामिति । पुरप्रथात्परवोञ्जनाधीर्भामिति मायेरोकं इति गाथार्थः ॥४७॥

एतदन्त्यद्भवत्साधर्म्योक्तिप्रकारमाह ।

नतउत्थापाद्दिविलितं, उक्तिमद्विप देव जं तसुञ्चिभ्रं । समणदुमपरिमोगं, कथादमुग्यादियं वा वि ॥४८॥

व्याख्या-सरोम्निभ्रं विधा-धिविरोम्निन्नं कथादोम्निभ्रं च तत्र धिविरोम्निभ्रमाधिसाह । 'उडं' चि, अन्त्यन्नितापोत्तयं स्वेत्पद्व्यं
 कथावाकिदु इति सोक्त्यधीनं । कथयं योमयं । तदाः कथापसादिर्यस्य द्रव्यस्य तच्छ्रुत्यापादि आदिव्यपन्नकाररंरंकांषिदकृत्तपादिसुस-
 रन्त्यस्यस्यस्यस्युधिसससस्यसादरपरयोपठेयनकाश्चिन्त्यप्रकृतो बहुलुत्थापादि चेति विषये तत्तथोक्तं, तेन धितिससुपदिगं धिविदं अतु-
 कथनादिविलिप्तं । तथा एतत्तत्कर्मव्यन्त्यायेन 'समणदुमपरिमोगमि' ति यापस्युधीपपारादोञ्जोचरत्र च सम्बन्धनीयः । तथा परिरुत्तये,
 यथिदिनं वन्त्यनच्छोटनद्विधा पद व्यापार्यते क्तारिमोगं न तथाऽपरिमोगं प्रथितिनमव्यापाराधिसर्वा यस् कौटिक्यादि अचर्ततादि-
 सुतकदासिदं योम्निपयोम्निभ्रं भयमन्निभ्रं इत्यादि प्रपच्छति साधुन्पकन्त्यप्यारधनादिक्रमिति शेषः । एतन्नोदिक्यातेतादिसुतपटादि-
 व्याम्निपय इत्युम्निभ्रं अन्त्य क्यो वटापुम्निपभावात्सम्बन्धात्तन्मव्यपत्तिरं देपमधि देकस्तदादिकमुम्निभाप्यसुत्तये । यदा बहुलुत्था-
 न्युधिसस्यदिविलिप्तं कौटिक्याकदादिस्यप्यपारां साधर्म्यमुत्थाप्य परधनादि क्तन्मव्यपत्तिरं साधुन्म्यो गृही इत्यादि एतदन्त्यापुम्निभ्रंसाधर्म्यो-

गादुङ्गिनाख्यमुच्यते इत्यक्षरघटना कार्या । द्वितीयं कपाटोद्भिन्नमाह 'समणद्वमि'त्यादि श्रमणार्थं साध्वर्थमपरिमोगमपरिवहन् प्रवि-
 दिनमुद्धाटयन्(टन)स्थानादिना कपाटं लोकप्रतीतं । इह कपाटस्योपलक्षणत्वाच्छेषस्यापि प्रभूतमाणुपमर्दकारिणो द्वारपिधायकत्रस्तुनः
 कपाटार्णलादर्दरकादिग्रहस्य ग्रहो द्रष्टव्यः । उद्धाट्य पश्चान्मुखं प्रैर्यं सञ्चालयेत्यर्थः । बापीति विकल्पे । यदशनादि ददाति तत्कपा-
 टादीनां प्रेरणकस्वभावोद्भिन्नतायोगात् कपाटोद्भिन्नमुच्यते । तदिदं द्विविधमपि यतीनामकल्पं पद्क्रायोपमर्देन संयमविराधनादिदोष-
 दृष्टत्वात् । इह हि कोष्टिकादौ पिहितोद्भिन्ने तावत् पिधानं सचेतनाचेतनभेदात् द्विधा स्यात् तत्राविध्वस्तसृष्टिकादिकं सचेतनं । तत्र
 सचेतनेन पिहितस्योद्भेदकाले पृथ्वीकायाद्यो विराध्यन्ते । तथाहि-वज्र(खण्ड)मयदर्दरकोपरि पात्राणखण्डमिष्टकाखण्डं वा दत्त्वा
 तैलादिभूतघटादिकं कोष्टिकादि वा गृहस्थेन तन्मध्यवर्तितैलादिरक्षणार्थं साधुदानकालापेक्षयाऽग्रतोऽपि कदाचिद् सच्चित्तजलाद्गीकृत-
 सच्चित्तसृष्टिकयाऽञ्जलिप्तं स्यात् । तत्र च पृथिव्याद्यः कायाश्चत्वारः स्युस्तथाहि सच्चित्तपृथिवीलेपः सच्चित्ताश्रमपि तत्र प्राप्यते । तल्ले-
 पमिश्रणजलं च सच्चित्तं तत्कालमेव लिप्तं तस्मिन्नाप्यते, शुष्कप्राये तस्मिन्नुदकमपि न स्यात् किं पुनः सच्चित्ततेति तत्कालमेव-
 त्तुक्तं । तथा पृथिव्यादिमध्ये वनस्पतिर्मुद्गादिः स्यात् । त्रसस्तु कीटिकादिरन्यत आगत्य चटतीति । ते चत्वारोऽपि साध्वर्थं पुनस्व-
 त्क्षण एव तस्मिन्नुद्भिद्यमाने विराध्यन्ते इति संयमविराधना । तथा कदाचिद्भस्मादिमिश्रज्ज्वाणादिना वा लिप्तं शुष्कं च स्यात् । तथा
 साधुदानकालात् पूर्वमपि केनाप्यपरिमोगस्य खण्डादिभूतघटादिकस्य स्थानानिकां दत्त्वा जतुना सन्धिपूर्णं विहितं स्यात् वज्रखण्डम-
 यदर्दरकोपरि बन्धनरूपद्वरकग्रन्थिपर्यन्ते मनुजेन निजसाभिज्ञानेनाङ्कितो जतुस्ववको वा विहितः स्यादत्र पक्षे घटाद्यभ्यन्तरवर्ति-
 द्बन्धरक्षणादिसाम्यादिदमपि जतूपलेपनमुच्यते । ततस्त्वथोपलिप्तं घटादिकमुद्भिद्य तन्मध्यात् खण्डादिकं साध्वे दत्त्वा शेषस्य तस्य

उद्धाटिते गृहमध्यवर्तिभक्तादेर्ग्रहणमनुज्ञातं एवं ह्युल्लोकप्रधर्षणे ऊर्ध्वादिभागधर्षणञ्च गिरोलिकाकुञ्चादिवधः परिहृतो भवति ।
 तथाऽपिहितोद्भिन्नमाश्रित्य जतुसन्धिपूरणवर्जिते दवरकग्रन्थिप्रान्ते जतुस्त्ववकरहिते वा श्लथदवरकमयपाशानिवद्धे घटादाद्युद्धघाटिते
 घटादिमुखवन्धनवस्त्रादिखण्डं वा यत्र प्रतिदिनं वध्यते ह्योदयते वा तस्मिन्नापनीते साध्वर्थं तन्मध्यवर्तिनोऽश्चानदेर्ग्रहणमनुज्ञात-
 मेतेन कायपट्कवधे यतना कृता स्यादिति गाथार्थः ॥४८॥

उक्तमुद्भिन्नद्वारं, अथ मालापहवद्वारं व्याख्यातुमाह—

उडुमहोभय ते रेणुसु, मालभू मेहरकुंभीधरणेतिथं । करदुग्गेज्झं दलयइ जं, तं मालोहडं चउहा ॥४९॥

व्याख्या—ऊर्ध्वं चाधश्चोभयं च तिर्यक्च तानि तथा तेषु ऊर्ध्वोभयतिर्यक्षु ऊर्ध्वादिभेदस्वरूपेतिवत्यर्थः । केषु पुनस्तेतिवत्याह
 'माले'ति मालं सीक्कक्रासादीपरितलादिकमभिप्रेतं । भूमिगृहं गृहाधोभागवर्ते शुपिरभूप्रदेशरूपं । 'कुम्भी' उट्टिका बृहत्कलशादिरूप-
 लक्षणमेतत् । भूमिरिथतपृथुलभिर्याद्याश्रितदीर्घगवाक्षादिकं वस्तु धराणिशब्देनाभिप्रेतं ततो मालं च भूमिगृहं च कुम्भी च धराणि च
 तानि तथोक्तानि सप्तमीबहुवचनस्य ह्युक्तत्वात्तेषु स्थितमित्याश्रितं । अत एव मालादिस्थितं सत्, करो हस्तः तस्य दुर्ग'हं दुष्प्रापं कर-
 दुर्ग्राह्यं, कष्टेन हस्तप्राप्यमित्यर्थो ददाति दान्नी यद्देयमशानादि तदशानादि मालादूर्ध्वादिभेदस्वरूपादपहृतं साध्वर्थमान्नीतं मालापहृत-
 मुख्यते इति शेषः । एतच्च व्याख्यातमुपाधिभेदाच्चतुर्द्धां चतुष्प्रकारं यथोर्ध्वंमालापहृतमधोमालापहृतमुपयमालापहृतं तिर्यच्माला-
 पहृतमिति । ननु मालान्मञ्चार्देयदपहृतं तदेव मालापहृतमुच्यते भूमिगृहाद्यानीतं तु यत्तत्कथं तदभिधेयमुक्तमिति ? उच्यते व्युत्पत्ति-
 मानमेतत् . प्रवृत्तिनिमित्तं त्वस्य शब्दस्य भूमिगृहाद्यानीतमप्यागमे रूढमित्यदोषः । अयमत्र भावार्थः । इहोर्ध्वमालापहृतं जघन्यो-

तद्व्यवसयमेव विधा स्यात् । ततोऽपीककारैर्द्वीगुपककरोनेनेत्यष्टितान्यां षष्ठ्यन्त्यां पादाद्योपाम्पकणोपेक्षनकृतान्त्यां च सून्पक्षा-
 न्त्यां शाब्धा लक्ष्णा एष्टं पृथीवं यन्नकारि कस्याप्युत्पत्तनाभावस्तोऽपि पागृहीतस्याङ्गवन्त्यं षडु । उर्ध्वकपाच्च यमसादृशनिबद्धसिक्-
 कपरेणरुवं शाशुरानाय तदवसमवनापायीवमिति कृत्वा अयन्पोर्ध्वमालावृणमिति । यच्च निधेय्यादिकमभक्ष्य प्राप्तमोपठितकार
 शाब्धा पृथीवं षष्ठिमेभ्योऽप्येवास्तिपुनक्तिपागृहीतस्यागुल्लुष्टं यदूर्ध्वमालावृणमिति । अनयोर्मध्यवधि मध्यमं द्वेषं । तच्च शाब्धर्षु-
 लकसीककारैर्कैरुक्कारैर्ब्रह्मनाय गुरुकालक्यमासनं द्वेषं गोपयमपापावनकपं पीठं वा, यन्नोर्लक्षणे वा प्रीत्यादिरुक्तं पद्यं वा सीक-
 कपरेत्यो रथ्या क्कारस्य च सीककारद्विबतमभन्नादि यदा ददाति दायी वदा मवति । इदं च सामान्येन मालावृणं यदीनामकृत्यं ।
 शेषमस्तिपावनारिरोषगुल्लुक्कारेण, तत्रापि सीककारैरपोरवेभ्यो सुककारिभ्यः पाञ्चमुत्पत्तनादिना वा शाब्धा आस्तिपराधरस्तिवतया
 अन्वयमान्ताया रूपादादिमङ्गः स्यात्, तथा वक्तव्या भूत्यापिद्विबतगुप्थीक्यापार्वेष विनाद्यः स्यादिति संप्रसारितायना तथा कर्तु-
 र्भ्यान्पदभ्यक्तमनिवेशय स्यात् । यदूर्ध्वं रि पृथ्वी पठति करेवन्पदपि य ददातीति तदूर्ध्वप्यपदञ्जेष्ट, अथर् न ददातीति
 दधरा । अन्वेन यतिनाय्दं परमार्कवाः पाथितेति विभिस्य शाशुपति द्वेषं ककारादिकं वा विद्व्यादित्यात्मनिरावना । वीना
 शाब्धा अनर्ककस्यभय्याहारं य परिहस्तनीत्यादिबन्धिसिधाभक्त्यादेशविषयपि द्वाभ्यन्तर्भ नैवे मानन्ति एति लोके अङ्गाविवचनत्वाच्च
 मन्वन्त्यिरास्तेत्येवं विदिधा विराजना यवतीति । विशेषतय सीककारौ एवञ्चष्टे दीपयाने द्वाभ्या आदिरवन्तयो रेषाः स्याः ।
 वापाक्यन्तकं ।

षष्युरे नाम शुरे षष्ठी । तस्य च अस्त्वदीयो भाम निरुपार्दं । तस्य च षष्ठ्यर्धं नाम मारिया । यत्रपा य भिक्त्वापरिपाप्

हिंडतो गुणरयणनिही एगो साह तेसि गिहे पविट्टो । जक्खदिन्नेण वसुमईए सयासाउ तस्स भिक्खवा द्वाविषया । सोय उष-
 सिककाठियवडगमज्झनिहिसं न गिण्हिस्सामिचि ताउ धराउ निगओ । वीए चैव वेलाए तन्थेव भिक्खवाठोणे एगो तच्चणिओ
 आगओ जक्खदिन्नेण पुट्टो जहा भो भो किमणेण भिक्खवा न गहिया । तेण मच्छरित्तेण भणियं जहा अदिच्चदाणा एए वराया
 तुम्हारिसाणं ईसराणं गिहेसु निद्धं महुरं भोयणं दइवाउ सयासाउ भुंजितं न ल्हन्ति किन्तु दालिदियगिहेसु अंतपंता चैव भिक्खवा
 लद्धा इमेहि खहयच्च चि । किं च सत्थयारंण एएसिं गलउ चैव न मोडित्ति । तओ गिहवदणो असंवद्धपलावी एसोचि किमणेण
 संलत्तेण चि चिन्निवट्ठण तस्स वि भिक्खवा द्वाविषया । तओ वसुमईए तंसि चैव घडए ल्हइए गिण्हिस्सामिचि क्खणेहि ठाउं करो
 व्वा तत्थ य वेमिं सुगन्थेण राइए सत्थो पविट्टो आसि तंण य सा करे डका, डक्काडक्काचि पोकरन्ती जक्खदिन्नेण कहवि गाल-
 हिएहिंतो उठाविया । अन्नंसि दिणे सो चैव साह भिक्खवं अडन्तो तत्थागओ । जक्खदिन्नेण उवालदो । जहा भयवं निदओ तुमं
 जेण तंसि दिणे सिककाठियवडयमज्झनिहियल्लइयाणं मज्झे सत्थं पविट्टं नाउं विसभएण संयं भिक्खवा न गहिया । अरहाणं पुण
 सत्थपवेसो न कहिओ । तओ मे भज्जा वन्दगा(तच्चणिअ)भिक्खवाए ताउ घडयाउ ल्हइए गेण्हन्ती सत्थेण दइहा, साहुणा भणियं न
 मए सत्थपवेसो नाओ किन्तु अरहाणमागमे जहन्नमालोहडं एसा भिक्खवा बुच्चइ । सा य साहुण गहणाप निवारियचि मए परिह-
 रिया इच्चाइकहाए निउणो एसो धम्मो, भावित्ताणि दोवि संघुट्ठाणि । गओ य साह सट्ठाणं ति । अत्र देयवस्तु न दृष्टमिति ।
 तत्रस्वसत्थेण भिक्षार्थं व्यापृता दृष्टेयदर्शनभाश्रित्य कथानकमिदं ।

तथा निःश्रेण्यादिकमारुह्य मासदोषवित्तमञ्जनाऽऽदानाय चटत्या दात्र्याः पवनदुद्रस्फोटो देना मरणादिकमपि स्यादत्राल्पानकं-

एतदभ्यसमेदात् त्रिधा स्यात् । तयोश्चीकन्दर्भरीगुणप्रकरोनोत्पाटिताभ्यां धर्मिण्यर्था पादाभोधापरुपाभेननकृत्वाभ्यां च भूत्पद्यो-
 न्यां दाभ्या एवञा एदं मूर्दीतं पञ्जकादि वत्साङ्गितत्पाटनमात्रतोऽङ्किणभृतीवत्साञ्जयन्यं कञ्चु । कर्मरुपाञ्च माझरुचनिवदुसिञ्च-
 कन्देण्डुतं छात्रुरानाय उभयमवचनापानीययिचि कृत्वा चापन्योर्ध्र्वाकाञ्चरुवमिसि । पञ्च निधेभ्यमिक्माकञ्च प्राञ्चभोषरितकञ्च
 दाभ्या मूर्दीतं त्रिषिधेभ्यसोहयादिगुणकिणायुर्गितसाङ्गुत्कन्दं मारुर्ध्र्वाकाञ्चरुवमिसि । अत्रयोर्ध्र्वाञ्चरुि पञ्चयं द्वेषं । उञ्च छाञ्चर्ध्र्वा-
 षावरासीकन्दर्भेर्दुञ्चरुर्ध्र्वाञ्चय सुहकाञ्चममसनं द्वेषं मोमयमवादासन्नकन्दं धीटं वा, यञ्चोर्ल्लभे वा धीणादिर्ल्लकं यञ्चं वा सीक-
 कन्देरायो रञ्चा वदाञ्चञ्च च सीकञ्चमिस्त्रितमञ्चनादि यदा रराति दानी वदा यवति । इत्ं च छाणान्येन मातञ्चरुतं पदीनामकन्द्यं ।
 संयमत्रिणायनामिदोत्पटत्वात्, यञादि सीकञ्चन्देरायोत्तरेभ्यो सुहकादिभ्यः षाञ्चर्मुत्पाटनादिना वा दाभ्या चास्त्रिणाभारस्त्रितवया
 भस्त्रपानाभ्या इहयादादिभ्यः स्यात्, उया षाञ्चत्वा यूप्यपीदिस्त्रितगुण्यीकापारेष त्रिनाभ्यां स्यादिति संयमत्रिणायना यया वरु-
 स्यात्तद्व्याजासनिरेषय स्यात् । यरुत्प्यं रि यरुत्पी पवति क्तेञ्चान्प्ररपि न ररातीति वरुत्प्यञ्चयञ्चञ्चैरु, अपरं न ररातीति
 इवत् । अनेन यठित्यादर्धं परयाभ्रंटां पाठितेति सिद्धित्य छाञ्चरुि द्वेषं कञ्चरुिदं पाठादिर्कं वा शिरञ्चादित्पामत्रिणायना । द्विना
 दाभ्या अन्तर्ध्र्वाञ्चरुमप्याञ्चारे न पाश्चिदन्वीभ्यामिच्चन्निशासञ्जानादेषीचिभ्यसि दाञ्चत्तर्ध्र्वा द्वैते चापन्ति इति कौके अञ्जानिषञ्चरुत्वा
 यदञ्चन्वीराधेनेत्येवं त्रिषिधा त्रिणायना यञ्चतीति । त्रिञ्चैपठम सीकञ्चरुी एदञ्चञ्चद्वे द्वीयमाने दाभ्या चादिरदञ्चनभ्रयो दोषाः स्युः ।
 अथाक्यान्तकं ।

अथरुं पाप रुं चाभी । वत्च य चासदिरुो नाम त्रिद्वर्ध । वत्स य कञ्चरुं नाम यमिन्वा । अञ्चवा य त्रिषञ्चान्त्रिष्याप

गतव्यापारात् कुम्भादेरपहृतमिति कृत्वा उभयमालापहृतं । तथाहि—उच्चकुम्भादिकमध्ये स्थितस्य देयस्य ग्रहणाय येन दाता पाण्डु-
 त्पाटनं करोति तेनोर्ध्वाश्रितव्यापारता, येन त्वधीमुखं बाहुं व्यापारयति तेनाधीगतव्यापारता, इत्युभयाश्रितव्यापारत्वं कुम्भा-
 दिषु, यदा च पृथुलभित्यादिसिधत्तं स्कन्धसमोच्चप्रदेशे प्राये दीर्घेर्वाक्षादीं तिर्यग्प्रसारितवाहुना क्षिप्त्वेन हस्तेन गृहीत्वा यदेयं
 प्रायो दृष्टयाऽदृष्टं कष्टेन च दात्री ददाति तथां तत्तिर्यग्मालापहृतं स्यात्तिर्यग्मालाङ्घ्रित्यादिसिधत्तगवाक्षादिरूपादपहृतमिति कृत्वा ।
 यदा च भित्त्यादी तथाविधादुच्चप्रदेशस्थाद्गवाक्षादेर्भूलगपाङ्घ्रिफला सती गृहीत्वा ददाति तदा देयमपि गृह्णीती प्रायो दृष्टया
 पश्यति, तेन पूर्वोक्तदोषाभावात्तत्तिर्यग्मालापहृतं न भवति । दृष्टया अदृष्टदेयदाने सर्पभक्षणादितया विराधनादित्रयरूपा दोषा-
 अथोमालापहृतादिष्वपि भावनीयाः । तथेह निरन्तरकाष्ठमयनिःश्रेणीविशेषेण वा प्रासादोपरितले समासस्य यद्गता ददाति, प्रासादारूढस्य साधीरप-
 महाशिलया वा निरन्तरशिलानिचयघटितनिश्रेणीविशेषेण वा प्रासादोपरितले समासस्य यद्गता ददाति, तथाविधप्रमाणोच्चस्य
 वादेन भूस्वस्य आनीय, तन्मालापहृतं न स्यात् । यदा वा साध्वागमनादग्रतः स्वयोगे(नेन) निश्रेण्यादिना तथाविधप्रमाणोच्चस्य
 स्वयोगेन स्थापितं स्यात् । यथा सं वरण्डिकादावुपविश्यानुत्पाटितपाङ्घ्रिकोऽधीमुखं प्रलम्बमानेन हस्तेन साधुपात्रकं क्षिपति, साधु-
 रपि तद्ग्रहणाय तथाविधप्रदेशे भूर्सो स्थितो यदि तिरश्चीनप्रसारितवाहुना हस्तेन धृते पात्रके स्वमस्तकसमप्रदेशादधी न तु स्वदृष्टि-
 पथमतिक्रम्य मस्तकस्य सममुपरि वा ऊर्ध्वमुत्पाटिते, देयमपीदं न समर्धं दियुतं (?) भविव्यतीति ज्ञानार्थं दृष्टया पश्यन्त्यत् तत्र
 गृह्णाति तदिदमप्येवात्विषयं किञ्चिन्मालापहृतच्छायमपि मालापहृतं न भवति दोषाभावादिति गाथाः ॥४९॥

नवा एवाए नपरिभ्र एवाएव गिरधरसः। मिद्रे एगो एाहृ भिक्खुहं परिभुरो । वस्स प गिरधरया निपभज्जसपासाठ उअरुपा
 एवादिपा । एा प आणअज्जवा मोयगाएपाएअअ उअनिसुंविवायोएवाभियएाएा अज्जाभिसुदी एउविपा । एाहृ सुअ एयं भिक्खुं
 न गिरधिरसज्जानि थि एाठिअ निगाओ । वीए वेअ वेअए भिक्खुहं एत्थ उवागाओ एगो परिअपाओ, ओ य गिरधरया सुसो ।
 अा मो डिअवेअ भिक्खुा न एादिपा । वेअ मअउरिचेअ गविअं अा अअअअमे एएरी एराएहिं एअओ न उअओ वेअ एअअगारे-
 एअविसेअ विदिपा एासाठ सुआठ सुआठ अागाए अंविअए अंअयंअभिक्खुां हंअाविपा । वस्स वि वेअ भज्जाअअज्जाठ, अअरुपा
 एवादिपा । एा प माअरुपिअउरुपाअएअयं निसुंएी उअअएादी अअवि परिपा, वेअ वीदिअएअअअअअअं उअं । वस्स वीअएअ
 वीसें उअओ वीसेदिपा । एअओ प उअरुअअओ परिओ अओ य एा प अपा । अअअअ वीअरे (दिअरे) ओ वेअ एाहृ भिक्खुं अअंओ
 अअंअगाओ । गिरधरया उअअओ । अा मअदं अरुअंअअ दिवे मासाठ अाविअअनीए भिक्खुाए दाअरीए एअअं नअं अा एअं
 भिक्खुा न एादिपा अपा वीअ अअर न एादिअ । वेअ तं मासें अ अअवेअओ ओ एा न अरवी । एागुणा अविअं न अए वीसें एअअं
 नअं, डिअु अअअअं अअअं उअओअअओअरदं एरिअ भिक्खुा उअर । एा प एागुणा गएपा प एादिअवि अए परिअरिपा । एाए
 एअं अं । अओ सुअओ एओ अअओवि, अदिअओ पअअउवि । अअ गुदिअपा उाठअअेन वेअअंनें उअअिसअगुदिअपा अअंअर-
 एअअअं अअअरवीसि ।

उअं वीअअअासाअओएअविअएअअंअअरठं उपा साअअं सुअिसुआओ परिअए ठासिअअअनीअ पएराठि अअओअएअअिअ-
 एाअरुअरभिसि उअअओमासाएरठं । उओअिअअअअअअअअअओदिअादिअिअं विअिअअअअं पएअी अराठि अअअअअअंअिओ-

स्तेनलुण्टितसाधिका वा साधोरुपरि ग्रहपं गालीप्रदानं च कुर्युः । तथा तेषामेवाहारादिलाभहानिः साधोरन्तरायदीपः, स्तेनाहृतं च गृहलोऽदं चादानं स्यात्, एकानेकद्रव्यव्यवच्छेदं वा रुष्टास्सन्तस्ते विदध्युस्तत्र यद् द्रव्यं गृहीतं तदेव ते रोगेणान्यदपि यतेर्न द्युरित्येकद्रव्यव्यवच्छेदः । एवमनेकेषां तेषां ग्रहणे एकस्य वा तस्य ग्रहणे सर्वनिषेधेनाऽनेकद्रव्यव्यवच्छेद इति । तथा पूर्वप्राप्तोपाश्रयाचद्रीस्यामिनः प्रद्विष्टापत्तेनिःसारणं कुर्युस्ततोऽन्योपाश्रयालाभे कष्टेन लाभे वा साधुः सन्नार्थहान्यादिकं मानसिकदुःखं वा मानुयात् । तथा प्रभुविषयाच्छेद्येऽपी दीपा, यथा गोपालादीनां पूर्वोक्तानामप्रीतिस्तेषामेव प्रभुप्रभुतिकेन सह कलहोऽभिमानादात्मघातं च ते कुर्युः, गोपभायर्देः दुग्धादिलाभहानेरन्तरायदीपश्च यतेः स्यात् । गोपालादिमध्यात् केचन साधोरुपरि रोपं च गच्छेद्युः । यद्वा दुग्धग्रहणेन गोपालः प्रद्वेपं गतः । अप्राख्यातकं यथा ।

एगंति गोउले एगो सावगो आसि । तस्स य एगो गोवो गाविउ चारेइ । सो य अडुमे अडुमे दिणे सन्वासिं गावीणं दुद्धं विचीए लब्भइ । अब्बया भिवलडुं एगो साहु तत्थागओ । इओ य तम्मि दिणे गोवस्स दुद्धगहणधारओ । तओ तेण सन्वाउ गाविउ दुहेऊण गरुइ पारिया दुद्धस्स भरिया । सावएण साहुनिमित्तं सो दुद्धं मज्जेओ । तेण अपिच्छंतेणावि भयाहणा दिन्नं । पारिया ऊणिया जाया । गोवो य विंचि साहुस्सुवरिं रोसमुवगओ । सावएण तेण दुद्धेण साहु पडिलाभिओ । गोवो य तं पारियं गाहिरुण निपगेहे गओ । तब्भज्जा य तं ऊणपारियं दट्टुण हयासा किं अज्जत्थेवं दुद्धमाणियं इच्चाइ अकोसियु लग्गा चेडरूवाणि रोक्कणाणि किं अम्हं एएण दुद्धेण भाविससइ चि भणितं लग्गाणि । तओ सो, एगं सयं चैव साहुणा उवरिं पउडो आसि । अब्बं तेहिं उच्चाविओ तउल्लसियवहलकोवानलरत्तच्छो तं साहुं सारणत्थं गवेसितं लग्गो । जाव साहु तेण देट्टो वेडओ धाविओ । साहुणा

आच्छिद्य अघोसिं षलावि जं देति सामिपदुत्वेणा । सं अच्छिज्जं तिविदं न कप्पए नजुमयं तेहिं ॥५०॥

व्याख्य—आच्छिद्योऽस्य अन्वेषं पोषां दृष्टिस्त्रीशुम्भिकानां पोषासमीप्यां दस्तिरसाधिक्कीनीनां ए उभयन्विष, ईशरीनीनां ए उभयन्विष प्रापो वल्लमाच्छेत्तुं न वक्कयते, इत्येतेषां प्रदयंनं क्रियते, वल्लमसि दत्तुमनीच्छतामपि तेषां प्रायेणापि वल्लमकारेणैवेति यत्तद् परेषं दूत्थारि, सार्धैवक्यापंपयादि ए इदस्ति प्रपच्छन्ति साधुन्धो म्भक्कारितया राजभयानकराः के इत्यत्र सामिप्रसुस्तेना, एष सामी प्रामादिनायकाः सामिप्रायणत्वरज्जुयारिष, प्रदत्तारदिनायकाः स्तेनाधीरास्त्रैरनाशयेयान् कञ्चय्यापं सायण विविधं प्रियकारं विविधरायकमेवाह मंधमिति । मयमम माषायो यदा प्रामादिस्सामी साहूद् एट्टा वधिमिधं म्भक्कारितया कञ्जेनाकस-
देन वा वल्लमसि दस्तिरस्त्रीशुम्भिकेभ्यः सक्कापारवनाद्युरान्य पठिन्धो इथाद् एदा एददवनादि स्यामिदिययाच्छेयं । यदा सुरमीरस्यर-
कर्मकराद्विदरासुवपुत्रिकारपुष्पार्थासिक्कमेतेभ्योऽनीच्छन्धोपि सक्कासाह गृहीया, धृती गुरनायकाः साधुन्धो दूत्थारिदं इथाद् वदा म्भक्कियययाच्छेयं स्याद् । यदा ए वीराः साधुपु प्रीक्षिमन्तः सप्रामादिसुत्तं मार्गे कामएज्जराः क्काविषय दस्तिरसा-
दिककार्दप्रगतान् साहूद् भोजनार्थं, इत्यादिस्तिरिहार्यमन्धे मियायटकाः धरिण्णां एषं अमाद्युवयव एट्टा साधुनिविधमातमनोऽर्थाप-
वा साधिक्कन्धो वल्लमसार्धेण यत्साधंपारि साधुन्धो इत्तुसद् स्तेनदिययाच्छेयं, विविधक्कायेतस क्कयाक्कयविधित्ताह । न नीर-
कल्पते प्रीक्षुशुचिर्षं स्याद् यदीनां विविधमप्यान्धेयप्राप्तापदि, इह दिक्कस्य म्भक्कयन्तान्मसुक्कठ आदाणदीत्तुत्थते । तेन सुत्तवदिक्क-
एणक्कयोषाषयादेत्तप्याच्छेयस्य वज्जेनं इत्थयं । कीट्यं सस्तिपार अन्तुमवमननुयातं पठिन्धो दत्तुवनामिधेयं सस्तिर्यथाः । वीरि-
ति म्भक्कापेभ्यक्कादुरासिधं सं कोशुम्भिक्यारिमिरियथाः, क्कसरप्रदेणादिरेषकप्रदेन विनीनेविदत्ताह । एथादि म्भक्कयस्त्रीशुम्भिक्याः

अणिसेदुमद्विन्नमणुमयं च बहुतुल्लमेणु जं देज्जा । तं च तेहा साहारणचोह्लाज्झा निसटंति ॥५१॥

व्याख्या—अनिसुष्टं पूर्वोक्तशब्दार्थानिसुष्टदोषसंज्ञं तन्मोदकाद्यशनादि भवेदिति शेषः । यत्किमित्याह 'अदिचं'ति अदत्तं देय-
वरसुखामिसमुदायेनाऽविवर्तिष्य, वचनेन साधुदानायामुत्कलितमित्यर्थस्त्वथाऽननुमतं स्वोपभोगादिना स्वाभिसमुदायस्य दातुमनभि-
प्रेतं । वा विकल्पे, तथा बहुतुल्यं बहुभिः साधारणं बहुजनसत्कमित्यर्थः । एकः केवलो बहुजनसाहिक्राऽस्वामी दाता यल्लङ्घक-
क्षीरादिकं दद्यात् साधवे प्रयच्छेदिति स्वरूपमभिधाय भेदानाह तच्च तत्पुनः सामान्येनानिसुष्टं त्रिधा, उपाधिभेदात् त्रिविधं स्यात्
केनोच्छेत्तेनेत्याह साधारणचोह्लकज्झानिसुष्टमिति, तत्र साधारणं बहुजनसामान्यं, चोह्लकः स्वामिना पदातेभ्यः प्रसादीक्रियमाणं,
कौटुम्बिकेन वा क्षेत्रादिस्थितकर्मकरेभ्यो दीयमानं, देशीभाषया भक्तमुच्यते, जडो हस्वी, अभीषां द्वन्द्वस्त्वद्विषयमनिसुष्टमिति
विग्रहः । इहाऽनिसुष्टशब्दस्य प्रत्येकं सम्बन्धात् साधारणानिसुष्टं चोह्लकानिसुष्टं ज्झानिसुष्टमित्येवं त्रिभेदं भवतीत्यर्थः । इह च
साधारणानिसुष्टं यत्रहङ्गुहाधाधारमध्यस्थितैलवस्त्रलङ्घकक्षीरादेदेयवस्तुभेदेनानेकवस्तुविषयं भवति तत्र धणकादियत्रै तिलकु-
ट्टितैलादिकं हङ्गे वस्त्रादिकं कचिद्गुहे विभवाद्युपेते सङ्ख्यां वाऽशनादिचतुर्विधाहारादिकं बहुजनसाहिकं स्वाम्यननुज्ञातं यद्येको
दद्यात्तत्साधारणानिसुष्टं । अत्र च लङ्घकद्रव्यं प्रतीत्य साधारणानिसुष्टमाख्यानकेनोच्यते । (शं० २०००)

विहयश्चिद्विय नामं नयरं आसि । तत्थ य माणिमहस्सालिमदपमुहा वचीसं तरुणा य अवरोत्परं भिच्चा चिठिसु तेहिं अन्नया
कयाह उज्जाणियानिमित्तं वहवे लङ्घया साहियामोह्लेण काराविऊण उज्जाणे नीया । तओ ते तत्थेणं रक्खवात्तं जुवाणं तेस्स रक्ख-
णटा मोत्तुं सेसाणईए पहाणनिमित्तं गया । एत्थन्तरे भिक्खानिमित्तं एणो साह तत्थागओ । तेण दिट्ठा मोयणा धम्मलामं काऊण

वि क्षेत्रस्वकीयकों हो प्रस्यो दिदुो नाशो तस्य भयो अदा पूर्वयेवस्य सपाशाड अचिच्छिदस्य सामप्य इदं दिधं, तेष्य एष
 इतिथो यप माणस्वपागतो । तथो साह तस्येव सम्भुरो वसिभो अत्र समालस्यो भूयो । हो तत्र साहुणा मन्विभो । भो भो
 सीतरपि साहुनिरन्वेव एयं इदं यप यदियं सम्यपं इत्तम सम्यकत्वं वसिभोदं, ए य इत्तम पर-अन्नादि, ता गिन्व सुमं ।
 तथो तन्मयकेषोत्रसन्तकीयेव गोत्रेप भाषियं । इह माण्यपहृत्तयोदं । परमकेव ययवेधोरसन्तो-क्षेत्रो ता गिन्व सुमं क्षेत्र एयं
 एधिं सुक्षोसि, मए । परं पुत्रो या, एरिसं व्राच्छिसिपं चिधि चिधिविधिसिधि निवयो गोथो वि ।

यदिस्वयनेच्छोपनिबन्तनमाच्छेपं न कस्यो । अत्र-वानमुसवं देनं कस्यव इति भयनाव सामप्यचिंरनुप्रावं सुषरेवप्रातं
 कस्यव इति व्यतिरेके यम्यत एव । नत्त स्वेनाच्छेपे इयं विद्वेषयो विधिः यथा यदा योः। छादिंकेभ्यः पापंयापाचिच्छप इदति
 पठिन्पच्छाद्य तपयित्तिनिरेष्य पूर्वोच्छोभभावाद् । यदि च ईस्तेभ्यस्त्वादीपमानं इन्द्रा वक्षिष्य कुतश्चतुःकण्टकान्तेन सुन्त्रतामनुबन्धते
 यथा पूर्वं एवतुस्वानां मध्ये पठितं तथा, तथासंयोपरशाहुकं स्नाचकेदं पायेयापयि तर्कं तर्कं साधुन्मो इयं शुक्रं सञ्जाययिषि ।
 एकीष्यमिषि ययनेन वा सुन्त्र्यपन्ति, तथादिषयपयिद्विद्वतया अस्यनाथस्यमास्यनुप्रावतवमाच्छरवो वा इयंयन्ति वराञ्जुपवसिध-
 र्मसीपासिषि कन्वा इदसिपुष्ट योत्सवायानंतरे भूयोऽपि वरपीरपप्रतिपतिवत्तार्कमथादिभ्योरमथादिना एदीविधेर् सामप्यव क्षत्रीयं
 एकीशेति अस्वयनपूर्वकं पठिकेभ्य एव पुनःकक्षीरतर्कं सुञ्जत्येवं इदो एधिं हो वराद्व्यन्ति वदा समप्यते परमार्थकक्षीयमेव, यदि
 य न एवन्ति यदांति य मन्त्र पर्येवतुस्वञ्जायामिति वदा वैश्वन्विकितास्वराएदीत्योपसृञ्जने यतए इति गाथार्कः ॥१५०॥

वरव्याप्येयमासयानिबृहदारण्यक ।

च्छिन्नः । पृथक्कृतश्चाश्छिन्नः । तथा किल कश्चित् कौटुम्बिको भक्ताहारकहस्तेन गृहात् क्षेत्रे हालिकानां भोजनाय चोच्छ्रकं स्थाप-
 यति । तत्र गृहादिसाधारणाय गृहे स्थितायाः क्षेत्रे नीताया वा स्थाल्या मध्याह्नालिकभोजनाय पृथक् पृथक् भाजनेषु परिवेषित-
 श्छिन्नः स्यात् । तथा गृहस्थितः क्षेत्रे चानीयमानः क्षेत्रे नीतो वा हालिकशुक्तशेषो वा क्षेत्राद्भक्ताहारकहस्ते व्यावर्तमानो वा स्था-
 लीस्थितोऽच्छिन्नः, स्यात्, तत्राप्यच्छिन्नो गृहसाधारणस्तेन कौटुम्बिकेन साधुभ्यो दानाय मुक्तलिप्तोऽमुक्तलितश्च स्यात् । तत्र
 च्छिन्नचोच्छ्रके यदर्थं छिन्नः स यदि हालिकस्तन्मध्यात् किञ्चित् साधवे ददाति, तदा स हालिकेन दीयमानः कौटुम्बिकेन पार्श्वव-
 तित्वावर्तित्वाभ्यां इत्यमानोऽदृश्यमानश्च ग्रहीतुं कल्पते तेन छेदेन तस्य स्वकीयीकृतस्य दत्तत्वात् । अच्छिन्नचोच्छ्रके च भक्ताहार-
 कहालिकयोर्मध्याद्यः कौटुम्बिकेन साधवे दानायाऽनुज्ञातः, स यदि ददाति तदाऽसौ कल्पते तथा छिन्नोऽपि कौटुम्बिकेनापि निस्पृष्टः
 कल्पते ग्रहीतुं नवरं यदर्थं छिन्नस्तस्य यद्यप्रीतिरन्तरायकरणं वा न स्यात्तदा, नान्यथा । अच्छिन्ननिस्पृष्टश्च चोच्छ्रकः कौटुम्बिकेन
 दृष्टोऽदृष्टो वा भक्ताहारकेण हालिकेन वा साधवे दीयमानस्तस्य ग्रहीतुं न कल्पते अदत्तादानदोषात् कौटुम्बिकस्य मच्छरादिस-
 भवाच्च । प्रायः क्षेत्र एव हालिको शुद्धते इति क्षेत्रे चोच्छ्रक उक्तः । यदि कश्चिद्गृहेऽपि शुद्धं तदा सोऽप्येवदनुसारतो भावनीयः ।
 एवं तद्भागवतनादिके उद्गादिष्वपि (?) भावनीयं । तथा जहुरस्य हस्तिनः सम्वन्धिषु पिण्डरूपं वस्तु राज्ञा गजेन चाननुज्ञातत्वादिनि-
 स्पृष्टं जह्वानिस्पृष्टमुच्यते । इह कश्चिन्मेण्डः साधुभक्तो हस्तिनसत्कस्याहारस्य मध्यादाहारं साधवे यदि ददाति, तदा स गजस्य
 परयतोऽपरयतो ग्रहीतुं न कल्पते तस्य राजपिण्डत्वात् स च साधूनां न कल्पते राजगजाभ्यां साधवेऽननुज्ञातत्वात्सावदत्तादानत्वेन
 चाकल्प्यः । तथा तं पिण्डकं दीयमानेन असौ गजो दातुमिच्छति न वेति न ज्ञायते । ततो यदि नेच्छति तदा तद्गृह्णाने तस्य

मणिगणो सुधाणो वैभ मणिप मङ्गलया ! अर्धसिंधि एगरीसं अणमं धामया एए, कर्मयोगीन्द्रं वैमि, साधुना मणियं ते कल्प
 गया वैभ मणियं नरं ए व्याजनिमिषं, साधुना पुत्रं सो मो महापुण्यव । मूर्तोऽसि तुमं ओ परसंति ए कल्प मे रत्नं अल्पया एफ-
 ध्रयो पुत्रं न पिच्छसि । द्विषि नवीसंति चि सिंसेति तुव माए एवो वैभान्पिच्छस्स । ता एयं अल्पनयं मङ्गलयं दायं अर आन्वसि
 रो मरुत मोपरो वैदि एषं पुत्रो पुत्रो मणिए वैभ दिना । सो य मायवं मरिक्तम आव वयो टापयो निगण्यद् दाव भाधिमरा-
 दयो संहरा अनाच्छन्ति । वैदि पुष्टे मङ्गलया । कि एरव कर्त्तं । साधुया नायं वाटा एते कर्त्तुयत्वं साधिया सो अर कर्त्तुए कर्त्तं
 क्परिस्सं, ता एए निपयोगि क्काटं वरासिस्संति चि चिन्तियं मणियं न द्विषि । वैदि सं मायवंतं द्दुं सीक्खिं पुत्रं पेच्छिमो मायवं
 दरंदि, साह न दरं । वतादि पतोरयं आव निपयाा क्करुणा सिहा । वयो वैदि कोवायससोपवेदि सो क्कल्पो पुष्टे । अरा कि
 तए एए कर्त्तुया एयस्स दिना वैभ मीएव मणियं न मए दिना । वयो वैदि पुत्रं पावसाधुवेसेव चोरोसि तुमं एच्चि एतोचो
 क्करोसि क्किं पेच्छिसि म्दिओ वरंयत्ते । क्कुरो नोए म्दिओ य, अनाएवेदि वम्मारिपरये रोरारणयवारयं वग्गाठिक्कम
 नीयो यम्मारिणये, क्कियो वैदि वम्मारिणयत्वं पुचन्तो, साह चि, वैदि पुष्टे क्कयाएणा न द्विषि अये । वैदि चि पारसैदि
 चोरो चि साह टाधिको वं सिंघिट चि क्काटं निविसयो कायादियो एयवा । वंरं क्कयंति ।

वंरं यकाएमायक्कमक्काएवंरंयं प्रयाक्कययमणिक्कयमयनारोएरायाधुरसकनपुरस्वीक्कययेयनिक्कयसनप्रयवमयासिन्धियाणा-
 रानासिक्कयणा एवं रोगाः स्सु ! वकाससाधारयानिस्सुटं म प्राप्पमिदि । यदि च वक्कयाधिर एवमनजुयावं एदीसं यममक्कयदिणया
 सधंकाधिमिषंस्सकियं वरा एदीसं तु क्कयते । वया चोक्कयो दिना । दिनासिक्कयमेवरात् । वय एवादिसाधारववास्याः पुचक्कय-

चिह्नः । पृथग्वक्त्रश्चिह्नः । तथा किल कश्चित् कौटुम्बिको भक्ताहारकहस्तेन गृहात् क्षेत्रे हालिकानां भोजनाय चोच्छ्रकं स्थाप-
 यति । तत्र गृहादिसाधारणाया गृहे स्थितायाः क्षेत्रे नीताया वा स्थाल्या मध्याह्नालिकभोजनाय पृथक् पृथक् भाजनेषु परिवेषित-
 शिह्नः स्यात् । तथा गृहस्थितः क्षेत्रे चानीयमानः क्षेत्रे नीतो वा हालिकभुक्तशोषो वा क्षेत्राद्भक्ताहारकहस्ते व्यावर्त्तमानो वा स्था-
 लीस्थितोऽचिह्नः, स्यात्, तत्राप्यचिह्नो गृहसाधारणस्तेन कौटुम्बिकेन साधुभ्यो दानाय मुक्तलितोऽमुक्तलितश्च स्यात् । तत्र
 चिह्नचोच्छ्रके यदर्थं छिन्नः स यदि हालिकस्तन्मध्यात् किञ्चित् साधवे ददाति, तदा स हालिकेन दीयमानः कौटुम्बिकेन पार्श्वव-
 तित्यावर्त्तित्वाभ्यां दृश्यमानोऽदृश्यमानश्च ग्रहीतुं कल्पते तेन छेदेन तस्य स्वकीयीकृतस्य दत्तत्वात् । अचिह्नचोच्छ्रके च भक्ताहार-
 कहालिकयोर्मध्याद्यः कौटुम्बिकेन साधवे दानायाऽनुज्ञातः, स यदि ददाति तदाऽसौ कल्पते तथा छिन्नोऽपि कौटुम्बिकेनापि निस्पृष्टः
 कल्पते ग्रहीतुं नवरं यदर्थं छिन्नस्तस्य यद्यप्रीतिरन्तरायकरणं वा न स्यात्तदा, नान्यथा । अचिह्ननिस्पृष्टश्च चोच्छ्रकः कौटुम्बिकेन
 दृष्टोऽदृष्टो वा भक्ताहारकेण हालिकेन वा साधवे दीयमानस्त्वस्य ग्रहीतुं न कल्पते अद्चादानदोषात् कौटुम्बिकस्य मच्छरादिस-
 म्भवाच्च । प्रायः क्षेत्र एव हालिको भुञ्जते इति क्षेत्रे चोच्छ्रक उक्तः । यदि कश्चिद्गृहेऽपि भुङ्क्ते तदा सोऽप्येवदनुसारतो भावनीयः ।
 एवं तद्भागवतनादिके उद्गादिष्वपि (१) भावनीयं । तथा जङ्घस्य हस्तिनः सम्वन्धि पिण्डरूपं वस्तु राज्ञा गजेन चाननुज्ञातत्वादिनि-
 स्पृष्टं जङ्घनिस्पृष्टमुच्यते । इह कश्चिन्मेण्डः साधुभक्तो हस्तिसत्कस्याहारस्य मध्यादाहारं साधवे यदि ददाति, तदा स गजस्य
 पश्यतोऽपश्यतो ग्रहीतुं न कल्पते तस्य गजपिण्डत्वात् स च साधुनां न कल्पते राजगजाभ्यां साधवेऽननुज्ञातत्वाद्सावद्चादानत्वेन
 चाकल्प्यः । तथा तं पिण्डकं दीयमानेन असौ गजो दातुमिच्छति नवेति न ज्ञायते । ततो यदि नेच्छति तदा तद्गृह्णाने तस्य

मनोवाप्य कृया क्वत् वा च साधुना परिहार्या । तथा च्छ विषयं गृह्यत् साधुः प्रत्याश्रयतया दस्तिना सुगृह्या पृथगे कल्पयेते
 वा । परमार्थी केनापि परीयायासस्य वैशिका षणा दस्तिना कालनायनेन वेपथ प्रस्थापितोऽपवा कथं विषयप्रज्ञाप्यायेन
 दस्तिनाः प्रत्याश्रयः सुभ्यागच्छतीति विशिन्त्य दस्तिनाश्चक्युर्धैपुंघेव, यथो परयापयि प्राप्नुयात् । तथा दस्तिनस्तस्य प्रापाद्दारास्य
 कामच्छेदेनासत्ताधिकं कर्तव्यमित्येतरोपेक्ष्यत्तदर्थो न प्राप्य दिति । नररमिद मयवेपथे गत्रमकविषय्ये तदा गत्रेन चानुसाराः
 प्रसिद्धिं वेद्ये कथ्ये । तं यकविषयकं वेद्येन त्वं दीपयानं पञ्चनाष्टं यदि दराति दरास्ते कल्पते । यदि च साधिरक्यमपि
 गदस्य परमवाः प्रसिद्धिनमपीत्यमसी दराणि साधुप पृच्छति तथा यत्त्वं सुगरो वेदासक्यादात् विषयं पृच्छति तं च वेदो प्रदी-
 यविषयप्रत्यात् कालम्यं विषयोक्तं स्युक्तं पृच्छतीत्यादि विशिन्त्य मयवेपथो मयाः साधुप्राप्तस्य पठेदां दिनान्मसि कुर्यात्,
 उक्तं प्राये च न तथापिथो दोष इत्यनस्तवमसी न ज्ञास्य दिति प्राणार्थाः ॥५१॥

उक्तयन्तिपुष्ट्यात्प्रभाष्यपराक्यात्तस्मात् ।

चास्यतिपञ्चपासंदिपरयमोपरद् तंहुले पथ्या । सत्वा(हु) मूकारंमे जमेस अरमोपरो तिविदो ॥५३॥

व्याख्या—एतन्नापारदर्शिकत्वात् समस्कारित्वा, यथयम निरन्तरा, पस्तुतिरक्यापरक्यादयस्ते यथोकास्तेऽय एरं चरयंवेवदिमि-
 वामिसाके । पापस्मात्कारकत्वात्तथापयि साधुपयोग्यक्यो(कल्प्या)मीनां मध्ये मिथिजान् कृत्वा गृही त्वास्तयां पयिधियति । तंहुले'ति
 यान्यक्यात् । तपठ्यन्तत्वात्शिक्यत्वात्कल्प्यास्तीनीत्यर्था क्यमित्याद् पथान्पृष्ठान्मोचरकल्पं, यदा यथादुपयिष मनोकाङ्क्षेनेत्यर्थाः ।
 यदाच्छेदस्य साधुरिषयस्तस्मात्तस्मिन्मयेषरे, अतोऽमुक्तमिति(वदि) सूर्यमिति विवेक्यं इत्यं । तथाः निमयेवं यथादित्यपद-स्यां

गृहायं पूर्वं कर्पटिकाद्यागमनापेक्षयाऽग्रतो विहिते सतीति विशेषः । कस्मिन्नित्याह । मूलं प्रथमोऽग्निज्वालनाद्रग्रहणदानादिरूपारम्भा-
 दिकर्तव्यव्यापारो मूलारम्भस्तस्मिन् । एतेन च मिश्रजातादध्यवपूरकस्य नानात्वं दर्शितं । मिश्रे छादितेऽग्निज्वालनादिप्रस्ताव-
 एव स्वगृहयावदधिकाराद्यर्थमुपस्कृतुमारभते, अध्यवपूरके च गृहिणा स्वार्थमग्निनाद्याद्रहणदानमतो आरम्भे कृते सति पश्चात्स्वार्थक-
 ल्पितवन्दुलानां मध्ये कर्पटिकाद्यर्थं तन्दुलादीनां माणकादिकं सङ्कल्पितं प्रक्षिप्य राध्यते इत्युभयोर्भेदः । यत्तदीर्नित्ययोगाद्यदि-
 व्याख्यातं तत्तस्मात्कारणाद् दीपोऽनन्तरोक्तः । स्वार्थत्वाद्ग्रहणे प्रथमं कृते प्रभूतमिक्षाचरसंदर्शनतत्त्वदर्थमपि पश्चादधिकतरं तंदुला-
 दिप्रक्षेपकरणलक्षणोऽध्यवपूरक उक्तशब्दार्थस्त्रिविधो यावदधिकदिविधितवभेदाभिप्रकारः स्याद्यथा स्वगृहमिश्रशब्दयोः प्रस्तावा-
 द्रम्यमानत्वात् स्वगृहयावदधिकमिश्रो निजवेदमकार्पटिकादिसाहिक इत्यर्थः । तथा स्वगृहसाधुमिश्रो निजगृहसाधुसाधारण इत्यर्थः ।
 स्वगृहपारवण्डिमिश्रो निजवेदमशाकपादिसाहिक इति । इह स्वगृहश्रमणमिश्राध्यवपूरकोऽपि घटते परं श्रमणाः पारवण्डिनां मध्ये
 विवक्षिता इत्येवं श्रैविध्यं ज्ञेयं । इह यावदधिकाराद्यर्थमधिकतरतंदुलादिप्रक्षेपदोषेण सर्वोऽप्युहारोऽशुद्धः स्यात् तथा स्वगृहयावदधि-
 कामिश्राध्यवपूरके यावतः कणाः कार्पटिकाद्यर्थं पश्चात् क्षिप्त्वास्वप्नमाणं राद्धैर्यवत् स्याद्देवावत् प्रमाणं भक्तं यदि गृहस्थेन स्थाल्या
 उद्देशेन स्थानिकादौ क्षिप्त्वा पृथक् कृतं स्यादुद्देशेन स्वगृहादौ वितीर्णं वा नतु सिक्थादिगणनेन पलिमन्थादिदोषात्तदा शेषं स्थाली-
 भक्तं ग्रहीतुं कल्पते विशोषिकोटिकत्वादेवं मिश्रजाताद्यभेदेऽपि ज्ञेयं किञ्चित्कल्पत्वादनयोरिति । अन्त्यभेदद्वयं चाविशोषिकोटिक-
 कल्पया वक्ष्यतीति तद्भक्तमकल्पयामिति गाथार्थः ॥५२॥

उत्कमध्यवपूरकद्वारं तत्प्रतिपादनाच्च पीडशाप्युद्गमदोषाः प्रोक्ता अथैतेष्वेव कल्पाकल्पव्यवसायं विषयविभागमाह ।

इय कम्मं तरेसिपतिपमीसज्जसांपरंतिमवुगं च । आहारपुइपापत्ताहुदि अविसेहिक्कोटिचि ॥५३॥

व्याख्या—अत्रोत्तरमरेणवपुइमिपोधिकोटिमिपोधिकोटिमेरेन द्विधा भिद्यते । तत्र 'एयं'च इत्थेसेव्याथाकम्मपरिबु रोवयो-
इतामरेणमेरेवु यत्थे । 'कम्मं'ति एवतान् कर्मांधाकम्मपरिबुर्ण । तयोरेकिइमिक्कमिधिमिक्कमोरोरेदिक्कियमयोरेदिक्कमेदम्वुद्विपोरेदि-
क्कमुळं । तमेव व्याकथानाम् एतपमपान्तकम्मत्तल सिद्धमकोकम्मन्यायेनावापि योयनम् इदधमिपल विनागोरेदिक्कस कम्ममेर-
उत्तकम्मन्वमेव विवृत्तं प्राणं । तथा एवयान्निवासासाध्याएरकमेरन्वमिदिकं वाजमेदददयं । किन्त, मियमपपएरुत्तम यावददिक्कपा-
लाधिकनिक्कमर्णाधिकमेराधिकय । अत्र च एताधिकपुदमिपमयापुइमिपकयं मेदददयं प्राणं । क्यसि प्रन्थे मिथं सपलमपपएरुत्तम
सुवर्णोप्यधिकोटिउपोळ इति क्यत्तरेव एव्यते । तथाइतपुठिर्दकपानपुठिरित्थरां । किन्त पुठिा उपकलपपुठिमकपानपुठिमेदा-
इद्विपोळा इत्यत्र एत्तरमेरो प्राणतयोळा । तथा वादाप्रपुठिका एवोक्कपा किन्त यामुठिका दोषाः एतन्ववात्तरमेदम् द्विपोळा
इत्यत्र एत्तरमेरो प्राणतयोळा । एतत् किमिज्जाद अविधयोधिकएरा(एरेकर)जादिनाप्यक्कमनीयतावनकरेन मकिना कोटिकइम-
दोअसेयोअधिककोटिसिक्केपान्तरमेरोअधिकरुपा मप्यते इति क्षेत्रः । यथा इति एवम् परिमन्वार्थकव इत्थेवावरी उपत्तरमेर-
मिपवत्थे पूठमेदत्तेपया मेदएरुत्तमना आदिदि क्षेपोअरनाका वइमकोटिाधीपयेवोप्यते । अत्र एव पुठिरोपलकपनिक्कपाया
'उत्थामकोटिकथेव धी'सापुळं । तेन सर्वोपिधोधिकोटिरोपुक्कवाइतस्वपयवेनापि एत्तस एतत्ताप्यदकारेण पुठित्वं मवतीति
एव व्याकथानमिति यावार्थः ॥५३॥

अमुन्या अविधयोधिकोटेरेव इति इत्तवाक्यपानार्थकया एत्तस्य पात्रकस्य भिधिमार् ।

तीए जुयं पतं पिदु, करीसनेच्छोडियं कय तेकपं । कएइ जं तदवयवो सहस्सघाई वेसलवो वव ॥ ५४ ॥

व्याख्या—इहाविशोषिकोटिद्रव्यं लेपकदलेपकञ्चति द्विधा पात्रके निपतितं स्यात् । तत्र तक्रतीमनजगार्पादिकं त्वरण्टकत्वाद्धि-
पकृत् । बल्लचणकादिकं ताद्विपरीतत्वादलेपकृत् । तत्र 'तीए जुयं'ति तथा मद्रश्चित्तरूपयाजिविशोषिकोद्या उपचाराद्विशोषिकोटि-
दोषयुक्तलेपालेपकदाहारणेत्यर्थः, शुवं त्वरण्टितं स्पृष्टं वा, किञ्चि(किं व)दित्याह पात्रमपि साधुभाजनमपि । अपिः पात्रकस्याकल्पनीय-
ताभणनेनातिशयघोतकः । हुवं क्यलङ्कारे, शेषशुद्धाशनादंभ्रदणाय न कल्पते इति शेषः । यद्येवं वहि कीट्यं सत्पात्रकं कल्प्यं स्या-
दित्याह—'करीसनिच्छोडियं' ति करीयेण शुष्कगोमयचूर्णेनोपलक्षणत्वाद्भास्मादिना च निच्छोडितं शुष्टमुद्वृत्तिवमित्यर्थः । करीपनि-
च्छोडितं सत् उपलक्षणत्वाद्धेपकदशुद्धाहारावयवापनोदाय करीषवर्षणात्पूर्वगशुल्यादिशोचिच्छितं चेत्यपि इत्यं । पुनरपि किं विच्छिष्टं
सदित्याह, 'कयतिकप्यं'ति क्वा दचा त्रयस्त्रिसहस्राः कल्पा जलप्रधालनरूपा यत्र तत्कवत्रिकल्पं । इत्यं कृतं सत्, किमित्याह
कल्पते साधुनां परिमोक्तं युज्यते । इतरथा पूत्य(वि)शोपत्त्यादकल्पमिति भावः । तथा क्वत्रिकल्पमप्यावपादिना शुष्कं कल्प्यं स्या-
न्नान्यथा । चतुर्थकल्पे दत्ते जलाद्रमपि पात्रकं शेषप्रदणाय कल्पते इत्याद्युपलक्षणत्वाद् इत्यं । तदुक्तं पुट्टैः 'निच्छोडिए करीयेण वा-
वि उव्यादिए तए कप्या । सुक्खाविचा गिह्वर अक्षे चउत्तं असुक्त्वे धि' ॥१॥ तदंतंन एतस्या अतिपरिदार्यतां ददितवान् । तथाषावि-
शोषिकोद्याहारं प्रशीत्वोत्क्षिप्तंऽपि तथा ह्युत्तमकवत्रिकल्पं तं पात्रकमपि तावन्न कल्पते । किं पुनः साधाद्विशोषिकोद्याहारोपयोगः
कर्तुमिति सामर्थ्यादिकं भवति । अथ किमेतदेवं महता पतनेन एतस्या निषेधोऽप्यदिश्यते इत्याह यदलादपुर्णंरूपमानत्वात्तस्याजिव-
शोषिकोटिद्रव्यजनादेः सम्बन्धी अवयवोपि सिक्त्यापि आला क्वलादितिर्यपर्यः । किमित्याह सहसाणि क्षन्तुं शीलमस्येति सह-

सप्तमी, ५ इत्यार विपकर इव प्रदानकसेषो यथा । इत्युक्तं भवति । किञ्च वीक्षयित्वाप्यसौम्यात् क्वचिन्मृगततो विपत्तयसिद्ध
 यवसिद्धिवायनात्मनो मृतस्यसिद्धिवायनात्मनो वास्तवस्यस्युक्तः प्राक्चिन इत्यन्यत्राप्यसिद्धिना वतपरया, क्वाऽपिप्रधानविरक्तयोऽपि
 प्राप्तिपरसाधि मत्प्रसरसाधि वा विनाशयत्सेवं वेन कुतोऽपिद्योषिकोऽप्यन्यथाप्रसवेन पाककसत्केषान्पत्यस्यै गुरवसाय द्वायसौनाप्य-
 न्यकथित्वाप्यन्यगुरवंपरत्वेन परम्पराया गुरवसरसाधि गतोऽपिद्योषिकोऽपि गुरवसरसासकमुद्रपकसरसाप्यपि पृथित्वाक-
 रत्वेन इत्यपि । ए वेवं मृतपमानो निर्मलमपि वात्परापदं मावन्वीवं साधोर्दन्वीति विक्लवत्केनोपसिद्ध इति । तथाऽपिद्योषिकोऽपि-
 मसाम्भं प्रवीत्य गुराधिक्यम् । क्वचिदापदे, तनु साधुसङ्कल्पेन पद् क्रियते वदेवापाककर्म स्वार्था कुर एव केवल आधाकर्म भवति
 वरीयं साध्यं सङ्कल्पितवत्याप तु वाक्चित्पयान्पयि शौरीतत्र भावनात्तुलोकाणि वेवा साधुसङ्कल्पं दिनाप्युपजापयानत्वात्तुलोकात्प्रभवं
 कर्तुं यथेर्मुक्तये तथा ? नैव, एतन्पयापाक्यमित्काम्येव । एवाथाक्वचित्कुरावपथकपाथभासजादिनिष्पद्यत्सेन शौवीरे कुरावपथकपाथे-
 नासभास्ये वरुणयोवतुंकारपथमित्प्रिथरत्वेन साध्यं निष्ठितत्वेन वा पावने आधाकर्मणा भवति । तस्यं वसतया सङ्गामकोटिकरे ।
 क्वाचित्कसदिसिदि पुत्रं सुदपप्यत्रवारिक्तं पृथिरपि मन्वीति वेपसिदि मन्वायाः । १५४॥

अरिद्योषिकोऽपि क्वाप्य विद्योषिकोऽपि इत्यसं विधि च्छार ।

सेसा विसोडिकोटी, सद्भवपदं सं अहिं जया पदितं । असतो पासद् सं धिय सवो तथा उक्तेरे सम्मं ॥५५॥

व्याख्या—येनाऽपिद्योषिकोऽपिस्वोऽप्यन्यथापिस्वोऽप्यन्यथापिना कल्पनीयजाननकत्वेन निर्मका कोटिः पूर्वोक्त विद्योषिकोऽपि-
 सिद्धवत्केऽप्योडिसिद्धवं, स्वार्थिदि वेवा । सा यानेकरीपोरेडिक्वचित्सेरेन भवति । पाठ्यं वेवा वेवाभासाद्गणक्योपस्यं मत्प्रसदि-

सादिर आशुदं पयाय यदा पठितं पश्यति तत्रतस्मात् साम्यगुरुरेवमथः सधिसुखम् । अनुनाञ्चत एव विद्योधिकोदितोपगत
 भारभस्य समुद्ररणाधिकम्पते । तत्र च यस्यावकेऽप्यगूरीतं तन्मुदं यत्र पथाचन्मन्वे पठितं तद्विद्योधिकोदितोपगतद्रव्यं, तत्रय
 निष्कारे सति मुदं विद्योधिकोदितोपगतं सर्वं साम्यमनिष्कारे तु यदुर्भङ्गिका कस्वीयता वक्ष्यता । यदा सुक्के सुक्के
 ? सुक्के कारं १ कारं सुक्के १ कारं कारं ४ पठितमिति । तत्र सुक्क वक्ष्यन्कारि कश्चिद्रव्यं । कारं तु तस्वीमन्वेता-
 रिक्तं । तत्रय यदि सुक्कस्य शुभाशुभस्य मुद्रस्य मध्ये सुक्कं वक्ष्यतिरुमेव विद्युद्विद्योदितोपगतपठितं तदा तद्वक्ष्यतिरुमेव
 वक्ष्यन्मायन्मापोक्यममपठेपादिषुदं विनापि विदिरसुं वक्ष्यन्मायुषस्य तस्यमपते । तद्वृते च देवं वक्ष्यतिरुमेव कस्वीयं स्यादिति
 प्रथममङ्गः । यदा च पठन्ते मुद्रस्य सुक्कापयवक्ष्यन्तेयं यदि विद्योधिकोदितोपगतधीमन्नापार्द्रं पठितं तदा कस्वीयं वक्ष्यतिरुमेव
 तदं प्रथिव्य पृष्ठपदेरुपरि नमिसतस्य वाक्कस्य मूयस्यासायक्येक्येक्ये कानं मुद्रमकस्य पाठावधान्यं तिर्यग् स्यात्सं विधाप तत्
 विषयमठं विधिकम्पदेसे यस्या निष्कारपन्ति । येन तस्मिन्नेन सर तद्वक्ष्यन्धीमन्नादिक्तं निस्यसति । तदा देवं वक्ष्यतिरुमेव कस्वीयं स्यादिति
 द्वितीयमङ्गमिति । यदि कारंस्व मुद्रस्य धीमन्नादेर्मन्वे सुक्कापयं वक्ष्यन्नादिकं विद्योधिकोदितोपगतपठितं, तदा तदापयपावक-
 मन्वे स्यात्सं प्रथिव्य धीमन्नादेर्मन्वात् वक्ष्यन्तोति विष्कम्भसिधुं तस्मिन् तथिस्यात्पाथि । तत्र देवं धीमन्नादि कस्वीयं स्यादिति
 तृतीयमङ्गमिति । यदि च मुद्रंमद्रव्यमप्यार्द्रंय मन्वे अर्धमेवामुद्र पठितं तद्वित्तिन् तत्रत् प्रमाये तद्वृते देवं कस्वीयमिति चतुर्थ-
 मङ्गमितिः मयं च एवकारेपाप्यमिधात्सते इति कथावर्षः ॥५५॥

अनुना प्रदीपमेवार्थ एवकार्यं संशेषयोऽपिधिसुत्तार ।

तं चैव असंशरणे, संशरणे सत्त्वमचि विर्चिन्ते । दुल्लहद्वन्द्वे असदा, ताचियमेचं चिय चयन्ते ॥५६॥

व्याख्या—‘तं चैव’ ति । चः पुनरर्थः भिन्नक्रमश्च तदेव विशोधिकोत्तिदोषदुष्टमेव, असंस्तरणे तद्विनाऽनिव्वर्हि विर्चिन्तीति योगः । संस्तरणे पुनस्तद्विनापि निव्वर्हि सत्यपरेरेवकारार्थत्वात् सर्वमपि समस्तमेव सर्व्वं विशोधिकोत्तिदोषत्रच्च वल्लादिकं विर्चिन्ति परित्यजन्ति परिष्ठापयन्तीति यावत् । अयमत्र भावार्थः । साधुना हि भिक्षामटता पूर्व्वं पात्रके शुद्धं भक्तादि गृहीतं ततस्तत्राप्यनाभोगादिनाऽज्ञातं विशोधिकोत्तिदोषदुष्टं गृहीतं । पश्चाद्ज्ञातं ततो यदि तेन विनापि निव्वर्हति तदा तत्सर्वमपि विधिना त्याज्यं । अथ न निव्वर्हति तदा प्रत्यभिज्ञाय निजविज्ञानेन तदेवं दोषदुष्टं त्याज्यं न शेषम् । यदि च श्लथद्रवरूपस्य विशोधिकोत्तिदोषवत्स्वक्रीमनादेः शुद्धतज्जातीयमिलितस्य व्यक्त्या परस्परं मिलितत्वेन शुद्धाशुद्धविभागो न लक्ष्यते, तदापि समस्तत्यागाः कायः । स्वक्रीमनादेः शुद्धतज्जातीयमिलितस्य व्यक्त्या परस्परं मिलितत्वेन शुद्धाशुद्धविभागो न लक्ष्यते, तदापि समस्तत्यागाः कायः । चतुर्थभङ्गाश्रितं विधिविशेषमाह । ‘दुल्लहेत्यादि’ दुर्लभमन्यत्र दुष्प्रापद्रवं श्लथरूपं घृतादिकं द्रव्यं तस्मिन्स्तु पुनः शुद्धे यद्यपरं विशोधिकोत्तिदोषवत्पतितमथ ग्लानाद्यर्थं अवश्यं दुर्लभत्वाद्य(घद)र्थं तत्तदा तावन्मात्रमेव यावन्मात्रं विशोधिकोत्तिदोषवद् घृतादिकं पतितं तत्प्रमाणमेव कलय्य सर्व्वस्यापि मिलितस्य मध्यास्यजनिव उद्धरन्ति साधवः । कीदृशाः सन्तः ? इत्याह । अशटा निजशक्त्यनवगृहणेन यतमानतयाऽमायाविनस्ततः शेषः किञ्चिन्नुद्धं किञ्चिद्विशोधिकोत्तिदोषवच्च भवति । परं तत् सर्व्वज्ञाज्ञाकरणात् कल्प्यस्यात् । इह दुल्लभशब्दोपादानात् सुलभे द्रव्ये सति सर्व्वमपि त्यजन्तीति वक्ष्यम् । तथाऽशटः सन् यदेवाचरति तदेव तस्य चारित्र्यैर्भर्त्स्यहेतुतया कर्मवन्धाभावाप्यस्यात् । शठस्तु तदप्याचरन् चारित्र्यमालिन्योत्पादनेन कर्मणा श्लथयते इत्यावेदयतीति गाथार्थः ॥५६॥

श्रीप्रवचनसूत्रनिगमनसूत्रप्रवचनार्थप्रवचनार्थान् ॥

मणिपादादुत्तमदीपा, संपदुत्तमपादात्तेषां च । तेषां च । ॥ ५७ ॥

व्याख्या — यस्मिन्नेव मेरुप्रभेदादिकल्पनेनादिव आरभ्येतामहा मन्वेन मधियद्विद्यां सद्गुरुदीपां आश्रितोत्थापितवृत्त्यानि रति-
नियमनं । सन्मतिं सामप्रवचनसूत्रेणार्थः । ‘उत्थापयन्तं’ इति तत्र व्याख्यादिप्रकारैर्वात्प्राधान्यार्थव्यथा आश्रितोत्थापितवृत्त्यानि रति-
स्यस्यां वा विषये चान्त्तु दीपान् वस्तु-अभिधास्ये । एतन्त्तु दीपान् । अनार्थं व्याप्यजनोक्तिं परस्परं प्रयोगनमादात्तद्वितीत्येव तद्-
पाठान्त्तु(व)प्रवचनसूत्रेण मन्वेनाश्रयार्थं पर्यवस्यन्नेव कार्यं न प्राप्तमिति । तदुक्तं, “नास्तं चिन्तयेत् प्राज्ञो धर्ममेकं हि
चिन्तयेत्, अन्तरो हि मनुष्याणां जन्मना सह जायते” ॥ १ ॥ इति तत्र सद्गुरुः प्रवचनसूत्रेणान्वितः । इत्यसि विद्यते सौम्यसूत्रः
इत्येव व्याख्यासमाः पर्यवस्यन्ती चान्त्तु इत्येव इत्येवियुत्तमाह । विद्यार्थमदीति आश्रितनिमित्तमपि न केवलं दूर्लभस्तुम उत्तमदीपा-
द्वेष्येति स्वयंप्रयोगेनाश्रयार्थमेव व्यतीकृतं परंपरं विद्यते तत्र प्रवचनमिति सूत्रवत्तदुत्तमादानं । यथा अनार्थकार्यं कोणादिद्वेष्य
साधोर्वादीत्यादिप्रवचनम् । अथ च समासनिवृत्तयेव परं प्रवचनं कार्यं । तत्र सद्गुरुः प्रवचनं, क्षेत्रं प्राप्तवत् तत्र कोणयुक्तो व्यतीकृतं
करोति । यथा क्षेत्रादि साधुना व्यति एते विद्यापं परं च सद्गुरुदीपं रक्ष्य एतत्परी धारिणा एतन्त्तु मत्तं देहीति कथोदरिच्ये मन्-
नित्यादिवाच्यं नार्थमिच्छते इति । तथा इतिविक्रमवति यथा इयं यथा तथा इत्यर्थः, यथा मन्वन्वत्वा रथादिदि । मानसुवत्स्वप्नुवत्-
वाप्यवत्, यथा सुवत्स्वप्नस्यां वाप्यवत्स्वप्नस्यां वाप्यवत् वासव एते सत्त्वा इत्येवमन्वत्स्वप्नवत्स्वप्न-
वोपदिना यन्तीति करोतीति । ते च इति ते देहा सुवत्स्वी यन्तीति मन्वते इति व्याख्यानं ॥ ५७ ॥

अथ तानैव प्रस्तावितोत्पादनादीषाम् नामतः सङ्ख्यातश्च गाथाद्वयेनाह ।

धाइ दूइ निमित्ते; आजीववणीमणे तिगिच्छाय । कोहे माणे माया शोभे अ हंति दस एए ॥५८॥
पुडिं पच्छा संथव वैज्जा, मंते य चुन्नजोणे य । उत्पायणाए दोसा, सोलसमे मूलकस्से य ॥५९॥

व्याख्या—धात्री बालपालिका स्त्री । इह च धात्रीति निर्देशेऽपि दीपशब्दसामान्याधिकरण्यात् सूचनाच्च धात्रीत्वकरणमिति हश्यं । एवं यथासम्भवमन्यप्रापि ११ । तथा दूवी परस्परसन्दिष्टार्थकशिका स्त्री, दूतीत्वकरणमित्यर्थः । २ । 'निमित्ते' चि निमित्त-करणमतीताद्यर्थसूचनं । ३ । तथा आजीवो जात्यादीनां गृहस्थ्यात्मसमानां कथनादिना आजीवनं । ४ । 'वणीमणे' चि वनीपकत्वकरणं । तत्र वनुते दायकाभिमतेषु श्रवणादिध्यात्मनो भक्तस्य दर्शनात् पिण्डं याचते उत्पादयतीत्यर्थः । वनयति वा पिण्डार्थमात्मानं दायिकाभिमतेषु श्रमणादिषु संभक्तं दर्शयतीति निरुक्तिवशाद्वनीपकः । यद्वा वनीं दायकाभिमतजनप्रशंसोपायतो लब्धार्थरूपां पाति पालयतीति वनीपः । स एव वनीपकः । तस्य भावस्वरूपं तस्य करणं विधानं तत् १५ । तथा चिकित्सनं चिकित्सा रोगप्रतीकारः चः समुच्चये । ६ । तथा कोपः क्रोधः । ७ । मानो गर्वः । ८ । माया वञ्चना । ९ । लोभो लुब्धता । १० । चः पूर्ववद् भवन्ति जायन्ते दद्य प्रतीताः । एते अनन्तरोक्ता इति ॥५८॥

तथा पूर्व्वं दानात् सूचनाद्विधांप्रयोग इति । तत्र विद्या स्त्रीस्वरूपदेवताधिष्ठिता सप्ताधना वा ओमित्याद्यक्षरपद्धतिस्तरस्याः प्रयोगो व्यापारणं सः १२, एवं मन्न इति मन्नप्रयोगः किन्तु मन्नः पुरुपरूपदेवताऽधिष्ठितोऽसाधनो वा । चः समुच्चये । १३ । तथा चूर्णास्तिरोधानादिफलो नयनाञ्जनान्दियोभ्यो द्रव्यक्षौदः । १४ । योगः आकाशगमनसो भाग्यादिफलो द्रव्यसमूहः । चः पूर्व्ववद् । १५ ।

एते विद्विभिरथ वक्ष्यन्नाथा देवाः पित्रोपाननस्य रूपमपि एते वक्ष्यन् । तथा परमिभिरपिष्व दृश्यमिदमन्वयस्येति वीर्यं मूल-
 कर्म चेति विद्विषाः वीर्यं यदपि एव मूलममोचमदीनां दधान्यं प्रायश्चित्तानां यत्ने इष्टमेवत्याशुनिश्चयनं कर्मव्यापारो यम-
 पाचारिपूजानां वा वनस्पत्यवपयानां कर्मोत्प्लावर्ष भेदादिदिष्या मूलकर्म वाः सङ्ख्ये ॥१६॥ एतेषां मन्वायेन कृतंन य आदसो
 सन्वते स वरोत्पन्नति इत्यपावदवर्षः ॥१६॥

अयुनायं धर्मक्षारं व्याख्यानपद्यार—

वालसस स्त्रीर मउअण, संदणकीलायणंकायाइत्तं । करिय करापिय था वं, लइइ जइ पाइपियो सो ॥६०॥

व्याख्या—वाकस्य पित्रोः। सम्मान्य विद्विष्यात् । स्त्रीं च कृत्यं यजनं च कानं मन्ववं च भूया कसिदपनं च समर्थं, अह-
 पोत्सवः । उपस्रथमन्वन् कृत्यादिप्रसवं तथा शक्तियं धार्मीत्वं वीर्यजननपञ्चनकीद्यापनांक्याभीत्यपिति । एव यारयति वीरयन्ना-
 स्तिनामवहंसयति बालकमिति धार्मी तिगावदत् । अयन्ति इत्यप्यनादिवा पिबन्ति बालकप्रसापिति वा धार्मी वाकयाच्छिष्य वी । सा
 च इत्यथ वीर्याभेदश्च पञ्चदिवाः, सखा भावो धार्मीमत् । एताव धीर्यप्रतिदिष्याः पञ्चधाभ्यपित्स्वन्नकाले बालरिष्टरिभयानु-
 सास्य बभूव । सामर्थं तु इत्यपानुपाचार्यवत्सात्स्यो रस्यन्ते इति । तदेवैव वीर्याधीत्यं कर्मजायते, 'करियं'पि कृत्वा स्वयं
 दिवाय । 'व्यापिये'पि वि कर्मपित्वा कल्पसाध्यादिवाप्य, वायव्य एष्यं प्रत्याप्यन्प्रासास्यत्काले व्यपयान्तरुपं वा वीर्यादिधार्मीत्वं
 कालेति सङ्ख्येयार्थः । यं शिष्यं कर्मते—मानोति यमिः। सायुः धार्मीत्यप्यनाहुत्स्यः। पित्रो मन्वयवदोपायादीपिष्यः । सोऽमन्वरोक्त
 उच्यते इति शेषः । एव यथा वीर्यममोचं कृतयति क्योति वा कर्म वयोच्यते । किञ्च कर्मिस्तथापुमिदंकार्यं र्थव्यतिष्ठितपूर्वे प्रविष्टो

रुदन्त्वं बालकं दृष्ट्वा तज्जननीं प्रत्याह, यथा मह्यं शीघ्रं भिक्षां प्रयच्छ वेऽसौ बालको रोदति पश्चादेनं स्तनं धापय । अहो ते अति-
 प्रमादिता किं सुलभानि पुत्रभाण्डानि ? यद्वा पर्याप्तं मम भिक्षया तावदेनमेव तर्पय । भूयोऽपि वाऽहं भिक्षार्थमागमिष्यामि । तथा
 मतिमानऽरोगी दीर्घायुश्च स्तनं पायितो बालः स्यादिति क्षीरघात्रीत्वं कारयति । यद्वा वक्ति तिष्ठ त्वं निराकुलाऽहमेवार्त्सं कुतोऽप्या-
 नीय क्षीरं दास्यामीति वचनतः स्वयं धात्रीत्वं करोति । अत्र च प्रभृता दोषाः स्युर्यथाऽसौ बालकमाता भद्रकतयाऽऽवर्जितचित्ता
 सत्याधाकर्मदिपाकं कुर्यात्तथा बालकसज्जना अन्यो वा प्रातिवेश्यादिवार्त्सकमात्रादिना सह सम्बन्धं भावयेच्चाहुःकरणदर्शनात् ।
 यदि च प्रान्ताऽसौ तदा प्रद्वेषं विदध्यात्तथा वेदनीयकर्मविपाकवशाद् बालस्य मान्द्ये जाते त्वया मरुपुत्रो ग्लानीकृतवत्यादि सा-
 धुना सह कलकलादिभवनात् प्रवचनमालिन्यं स्यात् । चाहुःकारिण एते इति जनेऽश्वाषा स्यादेवं शोषस्वपि धात्रीत्वमी द्रष्टव्याः ।
 अधुनैकां प्रव्याख्यान्पस्याः स्थापनेन यथाऽसौ तद् करोति तथोच्यते । भिक्षाचर्यायां प्रविष्टेन साधुना महिलां सद्योकां दृष्ट्वा कि-
 त्वमद्याधृतिपरा दृश्यसे ? इत्यादि पृच्छयते, तथा चोच्यते । धार्मिक यते ! दुःखं दुःखप्रहायस्यैव कथ्यते, साधुः प्राह को दुःख-
 सहायो भण्यते, सा प्राह यः कथितो दुःखविषयं प्रतिकारं करोति । साधुनोक्तं मां मुक्त्या कोऽन्यस्त्वथामृतं, सा प्राह तर्मुदालितम-
 परथात्र्या मम धार्मीत्वमिति । ततः साधुरुत्पन्नाभिमानी यावन्न त्वं तन्नैव स्थापिता तावन्नाहं त्वदीयां भिक्षां ग्रहीष्यामीत्यभिधाय
 न्यावयितुमिष्टाया धात्र्या अदृष्टत्वात् स्वरूपं जानाय तस्या एव पार्श्वे पृच्छति यथा सा किं तरुणी मध्यादिवयस्कवा वा, प्रवतुस्त्वनी
 स्थूलस्त्वनी वा, शरीरेण वा मांसला कुशा वा कुट्या गौरा वेत्यादि । ततो ज्ञाते तत्स्वरूपे यदि च्यावयितुमिष्टा धात्री स्थविरा,
 कुशशरीरा, स्थूलस्त्वनी कर्पराकारस्त्वनी वा स्यात्तत्र तत्र तत्स्वरूपधात्रीसपक्षं तदाश्रिते गृहे गतः संस्वदृग्दृष्ट्वाग्निनः शृण्वतो चाले

एदि विवेक्य इदमि यथा एताः प्राप्यश्रमकस्तस्या स्थाया धनवाशोप्येताः उपपद्यन्त, कृष्ण च धानी सोकस्तस्या स्थाया च
 यपन्नालोपि कृष्णे यवेत् । तपूकस्तस्यास्तनो यपन्नादाः श्लेमकाङ्कसत्त्वं कृष्णश्रमिकस्यमायाः सन् विधित्वाशिकः स्यात् कूर्पास्य-
 तस्त्री च यपन्नाका सनामिगुह्यद्वयप्रसात्परो दीधीकृष्णसुस्तथा दूधीसत्त्वद्वयः स्यात् श्लेमकाङ्कत्वादिति । अत्रार्थे साकृत् श्लो-
 कान् पठति । यथा 'निस्त्रामां कथितां धानी इत्याप्त्यः कूर्पास्तनी । श्रितः तपूकस्तथोक्तं पर्यस्तन्दी कृष्णे यवेत्' ॥१॥ इत्यादि ।
 यथा व्याश्रयिगुह्यप्रथा शर्वमाश्रित्य तत्समयं सामिनाः गृह्यताः साकृत्सो कृष्णत्वेन दोषान् शक्ति यथा 'कृष्णा भ्रंशयते शर्व, गोरी
 तु शकृद्विना । तस्मात्कृष्णा यवेत् धानी इत्यर्थे' प्रदीक्षता ॥१॥ इत्यादि । इह यज्ज्याश्रयिगुह्यप्रथा शर्वः कृष्णाश्रयिगुह्येति
 तेन तां दूषयति । यदि च व्याश्रयिगुह्यप्रथापि व्याश्रयिगुह्यप्रथास्यवर्णा साधरा तां विद्वेषतः स्यात्त्ववर्णापरतपूषस्यकूर्पादिना शक्ति ।
 व्याश्रयिगुह्येष्टं च निन्दस्यत्प्रतिपत्ति । शक्तिर व्याश्रयिगुह्यप्रथा स्थितिगदिवयसत्त्वेन तपूकस्तत्वादिश्वेन कृष्णादिशर्वत्वेन वा मुक्ता
 शर्वते इति न सम्पत् योगाः । व्याश्रयिगुह्यप्रथा च तस्मीन्नेन सपत्न्युक्तस्तनवया नातिहृष्यापीरशर्वतया च सम्पदेस्त्यवस्तत्पूर-
 क्षाम्नी साप्यश्रयदेवता धानी पुनरप्यश्रयितोवीर्या सुखवीरि । अत्र कैव दिधानेष्मी दोषाः स्याः । यथा या वीर्याधीनत्वाप्यश्रयिता सा
 शाश्रयसि विवेकं कृपात् । यद्विधा च मदी श्रीरोऽप्यश्रयिगुह्यत्वेन श्लेमकं स्यात् । यथा अत्रया धान्या सार शिष्टवीरि शूयात् ।
 यथादिक् वा तस्य कूर्पाश्रयिगुह्यं श्लेवं यज्ज्यासायोः स्यात् कृष्ण वा व्याश्रिता सापीर्यं स्थितिद्वे तपूना यथापि धानीश्रयिगुह्यप्रथास्य
 कृश्रयिगुह्येति शिथिल्य विधादि क्तसत्त्वात् स्यात् । या कृष्णश्रयिता यथा अश्रयिगुह्येनेतत् व्याश्रिता तज्ज्यास्यत्वात्स्यप्रतिपत्तो यां
 व्याश्रयिगुह्यप्रथास्यं श्लेयाश्रयि । तद्वत् वीर्याधीनत्वाभाश्रयिगुह्यप्रथास्यत्वादिस्तकम्, अथमज्जनवाधीनत्वाभाश्रयिगुह्यत्वे । यथा शिथलात्

गृहं गतो यती रममाणं बालं दृष्ट्वा तज्जननीं प्रत्याह । तथा मह्यमसौ बालो लुठति धूल्या वा अवगुण्ठितशरीरस्त्रिष्टुत्यनः स्नापय-
 नमिति । जलं ग्राहयित्वा बालमातुः पार्श्वत्तिस्य मज्जनविधापनं कारयति । यद्वा अहमेनं मज्जयामीत्यभिधाय स्वयं जलं गृहीत्वा बाल-
 स्य मज्जनविधानं करोति । तथाऽत्राप्यनी(भिम)तथात्र्याः स्थापनाय सुतजनन्याः पुरतो जल्पति । यथा भवदभिमता धात्री सर्वथा न
 मज्जति । अतिबहुजलेन वा मज्जति तत्र सर्वथा अस्त्रपितो बालो दुर्बलदृष्टिरेव स्यादतिशयबह्वभ्युक्षेपणेन स्वप्यमानोऽसांभवलनयनो
 रक्ताक्षो जलभीरश्च स्यात् । स हि बालत्वेऽसहितजलप्लावनतया श्वासनिरोधाद्ब्याकुलीभवत्सतस्य यज्जलभयं समुत्पद्यते, तेन
 गुरुरपि जातोनद्यादिषु प्रविष्टः पूर्वभयाऽभ्यासेन जलाद् विभेदिति । भवदभिष्टा च धात्री प्रचुरजलेनैव स्नपयतीति न सम्भ्यग् योगः ।
 अंशु मण्डनश्रीत्वं करणादिभेदत उच्यते । गृहे गतो बालजननीं प्रत्याह । खेलाक्षुरिकादिरूपैस्त्रिलककटुककुण्डलादिभिश्चाभरणैरेनं
 मण्डयेति कारणम् । यद्वा अहमेनं मण्डयामीति प्राहेति स्वयं करणं । च्यावयितुमिष्टायाः सत्यानि वा दूषणानि वदति । यथासौ
 भवत्स्थापितमण्डनधात्री बालस्य हस्ताभरणानि कटकदीनि कण्ठमत्कानि च नक्षत्रमालादीन्यपि पादयोः परिदधाति चरणसत्कानि
 च द्युर्घादीनि कण्ठादाविति । इदं च श्रुत्वा बालजनकेन तामशोभनामिति विचिन्त्यापनीय च, पूर्वधात्र्येव क्रियते । क्रीडनश्रीत्वं
 करणादिभेदतो यथा, भिक्षार्थं प्रविष्टः साधुर्बलिं रुदन्तं दृष्ट्वा तज्जननीं प्रत्याह यथैनं बालं क्रीडनकर्तुं ह्यापनकवाक्यैर्मुन्यहस्त्या-
 दिभिर्वा क्रीडां कारय । अहं वा एनं रमयामीत्येवं मातुः सकाशात् स्वयं वा क्रीडनकथाश्रीत्वं कारयति करोति वा । अभिप्रेतायाः स्था-
 पनार्थं तन्मातुश्चतश्चयावयितुमिष्टधात्र्या दीपोद्घट्टनं च करोति यथा—कठिनध्वनयुतधात्र्या रमितो बालोऽपि कर्कशध्वनः स्यात् ।
 मृदुस्वरया च रमितो बालो मृदुस्वरोऽप्यक्वस्वरो वा स्यात् इति स्वप्नया दीपान् घटयति । एतद्दीपान्यतरसिन्धु भवद्वाश्री वर्त्तने ।

अङ्गपर्यायैश्चकारापरिच्छेदं यथा, शिवायं सुरे पठो वासं सुयो कल्पं तपुः। अङ्गे सुरात्मनोऽप्यं वा शुकामि शि शिवाननी कल्पयतीत्यङ्गुवा-
 शीत्यं कारयति क्तोति वा। व्यापशिवुषितप्राप्या दोषोभूयद्वनं च कल्पे। यथा एतुल्यपरीत्या प्राप्या क्त्यां वासश्चे गुणपत्नोऽप्योऽप्यं
 निस्तीपान्तिस्वपात्ता स्यात्। क्लीपूतकृत्या निर्पासत्वेन गुणक्यरीत्या प्राप्या क्त्यां शिपमापः क्त्वेन शिष्ठिति। निर्मासक्यतिनारस्ता-
 भ्यां च प्राप्या गुणमापो यपरात् यपति। अङ्गदमित्येवा शिवेनात्मन्यवतिस्मिन् कर्त्तव्ये। एतं क्लीपरक्यदिक्क्यप्यंशुक्यतिनारस्ताभ्यां च
 प्रापीत्वं द्वेषं। एतं सार्वाङ्गयि व्यप्यपिशुमिष्टसु प्रापीत्प्रक्यतिरोक्त्या यप्यात् एतमात्रोऽप्यटमान्त्र दोषाः स्यात्। एतमतीं क्षमयित्ति-
 क्यतिरतत्वात् एतान्तिवनिष्पत्तात् सर्वक्यन्तिरीक्यत्वात्वास्तत् एव द्वेष इति प्राकार्थः ॥६०॥

एतत् कर्त्तव्यमत्र एवीवतपत् ॥

कश्चिपमिदो संदेसं, पपदं छन्नं च सापरगामेसु। चं लङ्ग लिञ्जीवी, स कृद्गिर्विदो अणदा(टु)फलो ॥६१॥

व्याकथा—कश्चित्सा निरेष विदो मात्रपरिसम्बन्धिनं गुण्यारेऽप्यवः गुणपरिसत्त्वं च मात्रादेरित्येवं परस्परद्वययोरापीत्यर्थः। कं क-
 यपित्तोत्पत्तौ 'सर्वे'ति सन्देशं अपीच्छितार्थाभिप्रायक्यनिर्देशोदितवचनकथनकथं प्रतीवं। किं विशिष्टं शमित्पत्तौ। प्रकटमन्त्रेणामगुहं
 सुवर्गवन्निदित्तिप्रसवः। तथा कश्चं कश्चप्रनासाधितवया गुहं याम्यजनय शोक्कोकोचरभेदत्त्वं द्विधा। एत शोका पार्श्ववर्ती पृथग्भवाः।
 शोकोचरा अङ्गुलीयशाशुः। एत कस्याश्चिदुपयोगी प्रकृत्याः। क्यपित्तसङ्गुलीयशाशोरेव गुहो द्वेषो यस्याप्य सन्देशश्चे नीपते तस्याप्य-
 क्षो न यस्तमेव। तस्मिन् छन्नो द्विधा यवति। एतत्कल्पं च यथापार्श्वपरि वक्ष्यामाः। वा शिक्त्वे क्व क्यपित्तोत्पत्तौ कल्पयामपोः
 यत्काले यथाप्ये च। एतं कश्चप्यः कश्चित्तसङ्गामस्यादित्यतीवः यथाप्यः। कोऽर्थः? कश्चित्तसङ्गामत्वेव सन्देशोऽप्यदिसन्त् पाटक्यदी यथाप्ये

वा सन्देशकं नीत्वेति । ततः क्रिमित्याह यं पिण्डमाहारादिलक्षणं ऊभते प्राप्नोति क इत्याह लिङ्गं रजं हरणादि साधुवेपस्त्वं चिद्रं तेन
 जीवति निर्वहतीत्येवंशीलस्स तथा इत्थं निर्व्वर्हिं प्रवर्चयन् लिङ्गमात्रोपजीवक एव भवतीति विशेषणं स इत्थमभूतो दृतीत्चक्रणोपविन
 लब्धः पिण्डो मध्यपदलोपे दृतीपिण्ड इत्युच्यते । स च क्रिविशिष्ट इत्याह अनर्थाः प्रभूता ऐहिकामुष्मिका अपायाः फलं कार्यं यस्या-
 सौऽनर्थफलोऽनेकदोषघातहेतुरित्यर्थः । अयमत्र भावार्थः किल कश्चिद् व्रती भिक्षावस्त्राद्यर्थं व्रजनं विशेषस्तुष्टाभाद्यर्थं तस्यापि ग्रामस्य
 सत्कं पाटकांतरे ग्रामान्तरे वा जनन्यदिः सत्कं पुत्र्यादेश्चतस्रद्वचनं नीत्वा कथयति । यथा सा तव माता स तव पिता च त्वयाऽद्या-
 व्रानन्तव्यमित्यादि त्वत्संमुखं वक्तीत्येवं स्वपक्षपरपक्षयोः शृण्वतो निःशङ्कं कथनात् प्रकटः सन्देशः । तथा कश्चिद् व्रती दुहित्वा
 मात्रादिकं प्रति स्वग्रामे परग्रामे वा सन्देशकनयनायाभ्यर्थितस्तत्सन्देशकमवधार्य तज्जनन्यादिपार्श्वे गतः सन् द्वितीयसङ्घाटकी-
 यसाधोः दुहितुः सत्कमवलभक्रमसौ तन्मातुर्ददाति इत्यभ्यवसायोत्पत्त्यर्थमित्थं तज्जननी संस्रुत्वं व्रते । यथा अतिमुग्धा सा तव दुहिता,
 यैवमस्मान्प्रतिवदति यथेदं प्रयोजनं मदीयागमनादिकं मम मात्रे त्वया निवेद्यमिति । सापि दक्षा तदभिप्रायं ज्ञात्वा तत्सङ्घाटकीय-
 साधुप्रत्यायनाय प्रतिभणति । यथा वारायिष्याप्यहं तां तत्राभिमुखं पुनरेवं जल्पन्तीमित्येवं सङ्घाटकीयसाधोरसौ गोपयितुमिष्टो
 न लोकस्येति लोकोत्तरप्रच्छन्नसन्देशक इति । तथा कस्याश्चिद् पिता व्रती समभवन् माता तु तस्यापि ग्रामस्य सत्केऽन्यस्मिन्
 पाटकादौ ग्रामान्तरे वा गृहस्थ्यभूत्तत्सत्र भिक्षाद्यर्थं व्रजनं निजपितरं साधुं दृष्ट्वा मातुः सन्देशकं ददाति यथा हे ताव मज्जन-
 न्यास्त्वमेवं कथयेयथा तत्कार्यं तव प्रतीतं यथा त्वं जानासि तथैव सम्पन्नं यथा वा जानासि तथा वा तन्नया विधेयमित्येवमसौ
 स धुसङ्घाटकस्य शेषलोकानां चार्थनिवगमाद्दुभयच्छन्नसन्देशक इति । इह च सर्वत्र दीपा गृहस्थव्यापारणादिना जीवोपमर्हादयो

वेणा । प्रकृतसन्देशकं व्याप्तस्य विशेषतो दोषा आख्यातान्तरेभ्योऽप्यन्ते । तत्रैतद्

एषामि गामे तन्मुखो नाम कोर्ध्विभ्यो, तस्म य देशर्द वाप दूरिषा । सा प-सम्प्राप्तसिष्या एतेष्व कोर्ध्विभ्येष परिधीया ।
शीरे कासंजरे एषो पुत्रो दूरिषा य आया । सा दूया पञ्चसप्तशोडशगामसिष्या एतेष्व कोर्ध्विभ्यपुत्रेष्व परिधीया । एतन्वरे
तन्मुखस्यैव संभवदूरिषाया । तस्यो तन्मुखो संसप्तमपत्नीयो भस्मशोसायं देशायं सगासे पञ्चदशो । शिरस्यस्यो तदपेक्ष गामे निप-
दूरिष्याद् देशर्द एषदीए सपरिषसदिपगुक्सादिभ्यो णिभ्यो । तस्मि पत्न्यादे सप्तं दोष्वधि गामस्यं परोष्वर वेर आसि सेव्यापरि-
निरासिष्यामेव एषस्तुषरि ष्ठया पाटी सञ्चिषा । सो प तन्मुखसाद् गोडकगामे भिक्कसद् वासिभ्यो । देशर्द दूरिषान्तरेव सञ्चिष्यो ।
अथा अथव सुमं शोडशगामे षञ्चिषिषि । ताव मे दूरिष्याए जियदोर्ध्विष्याए क्सेकसु, अथा सुद अणधीए क्साणीयं, अन्ना अन्म
गामो सुडश गामस्तुषरि त्वाए क्साए पाटीए आगामिस्साए षि । सुमं पत्न्यस्सत्तं त्वाकसु षि । तेज तदेव कथं । शीए निपम-
पुत्रो, तेज य गामस्तु क्शिषं । गामो सक्कत्तदक्कत्तो, सुक्कत्तस्यो आयो । इपये य पमाए आम्भ्यो । मत्तसुक्कत्तं वायं । सत्त
देशर्द मया पुत्रो य पाटीए सत्तमया । आम्भ्योऽ गोडकगामेष सर हुंयो । सिषिषिषि सुक्के मया । पाटी शक्तिषा । देशर्द
वापद्वयायं परयं नाडं रोदं पपट्टा । शीसे सपासे अजुषपत्तद्वयत्तं सोषा आम्भया भवति य अर गोडकगामो पाटी पंती य
आपन्तो सो अजपत्तो न सुक्कंयो, तेज सुद आयाएयो न मत्तया । ता केज पादेष मो अज्जादिभ्यो, तं सोक्कं भीसे पिउज्जो तद्वदि
क्सेयो आयो । अथा अर मए अयन्तंशीए तस्स सयामाड दूरिष्याए क्साविषं सो ङ्कि सारुसेसविषंएएव सारिषिषि ष्चिषिव रोमं-
शीए भविषं । अथा मे आपादपुत्रपाएएव अयएयं सिद्धं शोकेष सो सारु ष्चिषिभ्यो तदुपयो . य आड षि गावार्था ॥६१॥

उक्तं दूतद्वारं, अथ निमित्तद्वारमाह—

जो पैडाइनेमित्तं, कहइ नेमित्तं तिकाल वेसयं पे। लाभालाभसुहासुह—जीविअमरणाइ सो पावो॥६२॥

व्याख्या—यः कश्चिद् व्रती पिण्डादिनिमित्तमाहाराद्यर्थमादिशब्दादुपध्यादिपश्चिह्नः । भक्तवत्त्वादिलिप्सयेत्यर्थः । कथयति गुहिणां निवेदयति व्यापारयतीति यावत् । निमित्तं ज्ञानविशेषरूपं त्रिकालविषयमपि अतीतादिकालत्रयगोचरमपि । न त्वेककालविषयमेवेत्यपर्यर्थः । यथा हे श्राद्धा ! अतीतदिने तवैतज्जातं इदं भविता, साम्प्रतं चेदं भवते वर्तते इत्यादीति । किं विषयं पुनस्तदित्याह 'लामे'त्यादि तत्र लामोऽभिलषितावासिस्तद्विपरीतोऽलाभः । आह्लादरूपं सुखं, तद्भावोऽसुखं दुःखमित्यर्थः । जीवितं प्राणधारणं, मरणं प्राणत्यागरूपं, अमीषां द्वन्द्वे लाभादीनि मरणान्ता(न्तान्या)दिर्यस्य तत्तथा । लाभादिविषयमित्यर्थः । आदिग्रहणाच्चिन्ताल्लक्रासुष्टिभेदवन्नुसमागमसुभिक्षदुर्भिक्षादिग्रहः । यश्चेदं कथयति सोऽनन्तरोक्तः साधुः किमित्याह पापः पापोपदेशकत्वात् पापीयान् । तदित्थं लाभादिद्वचककालत्रयगोचरनिमित्तव्यापारणाह्वयः पिण्डो निमित्तचपिण्ड इत्युच्यते । दुष्टश्रायं यतस्त्रिविधंऽप्येतस्मिन् कथ्यमाने आत्मोभयपरविषया वधाद्योऽनर्थः सम्पद्यते । तत्रात्मविषये साधुर्वधादिकं प्राप्नोति । उभयविषये साधुर्वधादिकं प्राप्नोति जीवोपमर्दश्च जायते । परविषये जीवोपमर्द एवेति । चार्त्तमानिकं च सद्य इहलोकोऽपि प्रत्यपाया जायमाना दृश्यन्ते ।

व्याख्यानकं यथा—

एगंसि सन्निवेसे आसि पुरा गामभोइओ एगो । सोहगगाइगुणजुया भज्जा से सुंदरी होत्था ॥१॥ देसंतरंभिय गओ रणायेण अक्या सो उ । भजं मोत्तुं गामे तत्थ य नेमिचिओ निउणो ॥२॥ एगो सह पत्तो भिक्खवडा सो गओ तीए गोहे । तं दइणं

पुत्रो विभिन्नभिर् वाचते किं वि ॥३॥ तेजुषं सुदुद्धरं ज्ञानमि वीए धरियं वचो । क्वदि मम किञ्चि मपयग नं मे रोषए कथं
 पुच्छ ॥४॥ एवो विभिन्नकर्मणोश्च सुंदरी तेज विचरिजया । वक्ष्या विदसाम्नपपत्न्याए दिवं तो वीए दिगुए ॥५॥ देवन्तारस वसिष्ठो
 अर जपया वदु ब्रह्मकथा(वाचा) । ज्ञान ए ज्ञानुपयो, निपगाम अदुदेतमि ॥६॥ तो तेज मोदएषं, निपयगयामस निपयएपतेज ।
 भजानुत्तरएवं निपयययं विरियं च अता ॥७॥ एवाम्नी एउउमो गान्धं वेदियं निपयरास । किं सुंदरी सुमीता उय निससीता व
 बोएपि ॥८॥ एत्नानसरे पुत्रो भाररजो एरसी कया एतं । तेजुषं अजेर च धारे गामसस ज्ञानाजो ॥९॥ सादु सयासाठ गभ्रो,
 वीए ए उथायम बुकेउज्ज । संभज्जवोत्तरेत्नयएदपयससए गिदिकिचं ॥१०॥ क्वाउज्जं सध्वंश्चि एरिसरसुद्धसिपयएरउपुतयाए ।
 निपयरिक्वो ए क्वयो उरमिसुदं धीमिजो एवो ॥११॥ तं एव दूतुं पुत्रो सो तेज परिपयो मन्त्र । क्वो नायं सुदमेदि ज्ञानमयं
 रसियजो मयार ॥१२॥ एगुदिथा किल अन्धे सुंदरीए च वायमभेदि । एत्नंतमि तो क्कोउगेष वीए, ए सो पुत्रो ॥१३॥ पुष्पा-
 नुपयमन्त्रं सदि नं मोएएण संजायं । ता ज्ञान एतं एक्कार तो एवो मोएउ मेरे ॥१४॥ दिगुो सो उवचिगुो, वीए सभिनं सो वि
 उवचिगुो । क्वनियक्वजोवरातो 'सा पुत्रा वार क्वं मायं ॥१५॥ मम ज्ञामयवं एवए, वीए पुचं अयेण मम सुचिजा । एपएपुचं
 क्करियं एरे एक्वजो क्वरु ॥१६॥ वीए पुचं निसुषसु, एवए एर, नं एए गुता विरियं । चं सि ए रसियपदंयं, सुधियो दि च
 जो मए सिगुो ॥१७॥ तं एवययेण मयं क्करियं जो गुत्तरेउठिक्वो दि । सो वि ए एयं सोठं, देवावसविष्णुवियक्वो ॥१८॥
 अता एवए एत एवयाए गुच्छिमो क्वमं । अर वासिदेवी विभिक्वेष, गुत्तसठिक्व विरुपए ॥१९॥ तो नाजो तेजं चिय रोसी, तो
 इ म किञ्चि एक्वस । उक्वयं वक्करिसि, अर जो वासिदेवी एतं क्वमं ॥२०॥ तो ठिक्वो विगु नाजो अक्वजावरक्वो न नायेण ।

तो एयं मारिस्सं निम्भंतं भणह तो एसो ॥२१॥ रोसेण पुरफुरेतो भो भो पञ्चइयगा ! मह इमीए । वडवाए जं गळ्ळं चिठ्ठइ तं कहसु नाऊणं ॥२१॥ तेण मणियं किसोरो पंचहि पुंडेहि संजुओ अत्थि । पच्चयहेउं तीए पोइं फालावियं तेण ॥२२॥ दिडे तारिस्स उच्चिय जारसिओ अक्खिओ सो किसोरो । तं दट्ठुं तस्स तओ कोवोवसमो समणुजाओ ॥२३॥ भणिओ साह तेणं जह एयं सव्वयं जइ न हुत्तं । तो तुह उदरं एयं फालावितो अहं नियमा ॥२४॥ तस्सा जार्हण(णीय)मेयं हहपरलोए अणत्थकरणत्तमं । नो कहवि अनुत्तायं जिणेहि काउं(?)हिएसिणं ॥१॥ ननु साधोर्वधादिकं न किञ्चिज्जातमिति तस्य करणे को दोषः? उच्यते बहवादिघातादयो दोषा अत्रापि जाता एव । तथा ये च पञ्चगुणद्रुक्किशोरकादिपरिज्ञानेन परस्य प्रत्ययमुत्पाद्य स्वस्य मारणादिकरणं पारदारिकादिदूषण-मुत्तरयिष्यन्ति ते क्रियन्तो भविष्यन्ति, विरला एवैते स्युः । एवमतीतादिनिमित्तेऽपि भावर्नायमिति गाथार्थः ॥६२॥

उक्तं निमित्तद्वारमथाजीवनाद्वारमाह ।
उक्तं निमित्तद्वारमथाजीवनाद्वारमाह ।
उक्तं निमित्तद्वारमथाजीवनाद्वारमाह ।

जम्माइधणाण पुरो, तमणुणमप्यं पे कहिय जं लहइ । सो जाईकुलगणकम्म—सिक्खअजीवणा पंडो ॥
 व्याख्या—जात्यादीन्येव धनं स्वोत्कर्षादिहेतुतया वित्तं तेषां ब्राह्मणादीनां ते जात्यादिधनास्तथा च विप्रदेर्जातिरेव ब्राह्मण-
 त्वादिका धनं तथा ह्यसौ सर्व्वजनोत्कृष्टमात्मनं प्रख्यापयति, निर्वहति च । आरथकादीनां कुलमेव धनं तेन तेषां निर्व्वर्वाहादिभावात् ।
 मल्लादीनां बाहुमुष्टिद्व्यादिक्रियैव धनं । कृषीवलादीनां हलवहनादिना कृष्यादिकर्मैव, चित्रकरादीनां चित्रकरणादिशिल्पमेव
 धनमिति तेषां जात्यादिधनानां दातृणां ब्राह्मणानां पुरतोऽग्रतः 'तज्जुणं'ति तेषां जात्यादिधनानां सम्बन्धी गुणो जात्यादिधर्मो-
 यस्यात्मनः स तद्वृणस्त्वं दातृसमानजात्यादिधर्मकमित्यर्थः । आत्मानमपि न केवलं परमित्यपेरप्यर्थः । कथयित्वा तत्सत्कहवनादि-

क्रियाविष्णुस्तत्त्वज्ञानप्रायेण स्फुटवचनेन वा प्रकृत्येत्यर्थः । यं विन्दवपुनरिदं कर्मते सदासादिपुत्रपात्रव्यतिरेक्यो भाग्यभा-
 विभ्याः सफलत्वात् प्राच्येति साधुः, संजन्तवरोक्तः विष्णुः । विदितित्वात् जातिव कृतं च कर्मव कर्म च विदितं च जातिं यथा एतानि
 वक्ष्यमाणार्थानि तेषामस्मिन्न्या सा यथा, तथा सुख्यः विन्दो जातिवृत्त्यावकर्मविष्णुत्वादीवनादिभ्यः । सात्त्वतीवनादिभ्यः, कृत्य-
 तीवनादिभ्य इत्यादिनामभिधेयाभ्यां वचनीभ्यर्कः । कृत्यं पुनरतीं सद्गुणमात्मनं प्रकृत्यवधीत्युच्यते । यथा कथितसाधुभिधायतन्
 विधायं प्रकृत्यपरे परिचयि । एतत्कृत्यं दोषादिक्रियाः सम्प्रभुत्वर्थं तद्व्या सतिप्रभिसुखं ज्ञस्यति, यथाऽविठपविरववदनादि-
 क्रियाकृत्याद् यावते, यथैव विष्णुसदेरादिसत्त्वविरवस विजस सुव रति, वैरादिसत्त्वप्रणामैरिपतो कस्मादिति तस्मिन्नुः कथयति
 यथा निकसुतं क्रियां कृत्यं साधुमवसोक्त्यन्तं तद्व्या विद्याः प्रकृति यथा साधो ! त्वया किं इदनादिक्रिया सम्प्रगस्त्यन् वा विद्या-
 यते देवैरायं निधीयते एता साधुर्विदे, यथा अस्मिन्साधुविरसानपाकाकाठपोकृत्स्नान्दिस्य सम्प्रगस्त्यन् वा क्रिया क्वात् । एव सविषयः
 विष्णुकानामर्गप्रसिधान्नादिसत्त्ववत्करुणा यत्र यथासत् प्रभुजन्ये, एवं यथा बोधिसत्त्ववत्करुणा, आधुवितरीं पूजनेः प्रवेयाक्या,
 कान्तवृत्त्यादिरुपं, यापोऽयमेध्यादिका, प्राकाः प्रयाणदिः, धोयो व्यनिरयो, यत्र यथासत् प्रभुजन्ये सा सम्प्रकृ क्रियेति । यत्र य
 अधिपद्वयो नृपत्तया अधिपकृत्या विचर्यथेव वा प्रभुजन्ये, न यथासत् सा विधिषा आत्मन्कृ क्रियेति । सतिस्वपादादिस्त्रिषुषया
 न्यायेन वक्ष्यमानव्यादिकरूपरचना प्रकृत्यन्तं विधीयते । एव य स भाग्यवत्साधुषुष्या यार्हत्ये . भाग्योऽप्यधिपस्यप्यवस्य मद्रकाः सन्
 सन्नाथिपथप्रणामरत्नमिदि सापयति कदापीरनमोक्तस्वपादात् योवसदाऽऽसाकमपयुषात् कतेरीतरादि विदित्य गुरनिस्सात्वादि
 इत्यर्थः । यदि प्रकृत्यः (योऽ) सन् कृत्योऽपि विदित्य प्रकृत्यक्रियादिकं कृत्येत्वं प्रकृत्यस्यं प्रकृत्यपति एता अयोऽपि यावतो एतत्तया

स्यादिति । यदा पृष्टोऽपृष्टो ब्राह्मणोऽहमित्यात्मानं जातिमन्वं साक्षादेव कथयति तदा स्फुटवचनेनैव तदुणात्मानः प्रकाशनाञ्जा-
 त्युपजीवनं भवति । तत्रापि मायापृषावादादयो दोषा वाच्याः । एवं क्षत्रियादिजातेरप्युपजीवनं श्रेयम् । कुलोपजीवनं यथा उन्नकुलेषु
 भिक्षार्थं प्रविष्टः साधुरग्रपुत्रं हृदिप्रभृतीनि समारचयन्तं दृष्ट्वा तत्पितरमाह, यथा हृद्यादीनामवितथाऽकरणाद् ज्ञायते यथा सुशिक्षित-
 प्रक्रियस्योग्रपुत्रोऽयमित्यादि एवं भोगादिकुलेष्वपीति । गणोपजीवनं यथा मल्लादिगृहे भिक्षार्थं प्रविष्टः साधुस्तान् शुद्धादिक्रियानिरतान्
 व्यवलोक्य कथयति । यथा मल्लानां युद्धप्रस्तावे वासुदेवादिप्रतिमाप्रणमनसङ्गनाहुयोधनादिव्यवस्थाभाषणं तथा कखाह(अक्षवाट)के
 प्रविष्टस्यैकस्य मल्लस्य निजभूम्याक्रमणेन प्रतिद्वन्द्विमल्लघाताय पार्श्वे गमनं ग्रीवावन्धादि च स्यात्, धरणिपातलुप्सांकयुद्धादिप्रकटनं
 च भवतीति । ततो मल्ल एवाप्तौ गार्हस्थ्ये आसीदिति स्वगणपक्षपातादाहारादि दापयन्तीत्यादिपूर्ववत् । कर्माजीवनं यथा कृषी-
 वलस्य गृहे भिक्षार्थं प्रविष्टः कृषीवलस्य पुरतः साधुर्भणति यथा यदि प्रभृतं द्रव्यं कृषिकारापकादृणिगादंः कृषीवलो लभते तदा
 हलादीनि शुभानि करोति । अथ स्तीकं तदा अन्यथापीति । कृषिकारापकोऽपि यदि प्रभृतद्रव्यवान् स्यात् तदा तानि शुभानि कार-
 यति । अथ स्तीकद्रव्यवान् तदा अन्यथापीति । तच्छ्रुत्वा गार्हस्थ्ये कृष्यादिकर्म निपुणोऽसावासीदित्यादि पूर्ववत् । शिल्पजीवनं
 यथा शिल्पिनो गृहे प्रविष्टः शिल्पिनः शिलावर्चकादेः पुरतो जल्पति यथा यदि प्रभृतं द्रव्यं शिल्पी लभते तदा शुभानि देवकु-
 लादीनि कारयति । अथ स्तीकं तदा इतरथा । एवं कारापकेऽपि वाच्यमिति । ततः शिल्पिकोऽसौ पृष्टंमासीदिति संभाव्य स्वशिल्पि-
 त्वपक्षपातात्तस्यासावचनादि दापयतीति । एवं च यदुपजीवनेन यः पिण्डी लभ्यते स तेन व्यपदेऽयो ज्ञेय इति गाथार्थः ॥६३॥

अधुना जात्यादीन्यनन्तरगाथोत्तरार्द्धोपात्तानि व्याख्यातुमाह ।

भाद्रभावा विष्याद् व छाद् उभाद् पिटभवं च कुलं । मछाद् गणो कितिमाद् कम्म विचाद् सिप्यं तु ॥६४॥
 व्याख्या—भाद्रभावा वननीलसुखंरुच्यर्थः । यद्वा विधादिषु प्राज्ञावाधिरपंचपप्रभृतिषु, वा विकल्पे प्रातिहोक्प्रवीणा देवेति
 धेयः । उभोभादि उभयोपकरोत्सककारिकं । उभोवधोयभादिदेवेनाद्यकल्पेन गुरुत्वेन च व्यस्यपिठो वंचयतिदेवो, एत्रियणा प्रवीणा,
 इत्याकरो भादेपर्यववा इति । यद्वा विदुषं वानकशस्त्राभिस्यर्षो, वा विकल्पे कुलं वंचयति देवः । तथा मञ्जादिर्मनुमत्सव-
 सधयो षाड्मरुयोऽनुप्रभृतिषुहारायो क्व कल्पते इति देवः । यद्युगावसाख्यतमस्यस्यं तु होक्कविठो देवं । तथा 'विधिभाद्'
 चि मज्जस्य कथयिष्यकथय क्त्वादिर्कथयामिज्यप्रभृति 'कम्मं' चि कम्मं विधेयम् । तथा विधादि आहोक्कपठेपादिर्कं एतंनसीव-
 मादिर्कं वा कियं विलस्यन्वदाप्यं स्यात् तु कल्प्य कर्मादित्यपेक्षं वदान्तरयोऽहो यथा अनाचार्योपरिदे कम्मं प्राचार्योपरिदे
 कित्यपित्यनयोर्देव इति व्याख्यार्थः ॥६५॥

एकमात्रीरनादासत्तव वनीकक्याटं व्याख्यातुमाह ।

पिटड्ढा समणातिदि—माहृणाकिविणमुणमाद्भचाणं । अप्याणं सकमतं दंसद् जो सो षणिमो चि ॥६५॥

व्याख्या—पित्वाधर्षणकथयत्तम् मोक्षमन्त्रादिनिमित्तं मज्जादिस्त्रिकुसेत्थर्षा । असमानं कप्रकं रर्षपवीति योयः । केषा-
 मित्यपद् पदवाधिरिधिमज्जाणकृत्वाडुमकमदिककानाम् । इह च निर्धन्यवस्यतमसुधैरिक्कावीरसेरम् पञ्चपा भयमणा स्युः । क्व-
 निर्धन्या यथया, वाधया वन्दका, वासहा कथयामिष्यस्यिहना, मेरिक्काः वरिभाद्रक्या, आत्रीया मोधाकथयन्तुपारिच इति । तथा
 अतिपयोऽन्वसित्यवाधुर्कल्पयः, प्राज्ञाया विधाः । तपकथयत्तत्तमेवेति च दुर्दानोऽन्वस्यवाधं कल्पन्तीतिगा कृपणप्रमया इत्यप्याः ।

तदुर्मन्स इष्टवियोगादिविधुराः । अवान्धवाः स्वजनादिरहिताः । आतङ्कवन्त आकस्मिकज्वराद्युपेताः । जुङ्गिताङ्गाः कर्चितहस्त-
पादाद्यवयवा इति । शुनकाः श्वान आदिर्देषां ते शुनकादयः आदिशब्दात् काकशुक्यक्षप्रतिमादिग्रहः । ततः श्रमणाश्चातिथयश्च-
त्यादि द्वन्द्वस्तेषां भक्ता बहुमानपरा ये गृहस्थास्तेषां पुरतः आत्मानं स्वयं, किमित्याह (ग्रं० २५००) तद्भक्तं तेषु श्रमणादिषु विष-
येषु भक्तं बहुमानवन्तं दर्शयति प्रकाशयति यः साध्वाभासः स 'वणीमो'चि प्राकृतत्वाद्दनीपक इत्युच्यते । कथं पुनरात्मा तद्भक्तो
दृश्यते ? उच्यते श्रमणादिप्रशंसाकरणत इति । यथा कश्चिद् साधुः भिक्षार्थं गृहे प्रविष्टो निर्ग्रन्थानाश्रित्य वक्ति यथा सो श्रावक-
तिलक ! तथैते गुरवः सातिशयश्रुतोपेताः शुद्धक्रियानुष्ठानपालनपरा अत्यन्तं मोक्षाभिलाषिण इति । तथा शाक्योपासकगृहं प्रविष्टः
शाक्यांस्तत्र भुञ्जानान् दृष्ट्वा तद्भक्तानां पुरतस्तत्प्रशंसां कुरुते, यथा अहो शाक्याश्रितलिखिता इव निश्चला भुञ्जते । युक्तमित्थं
भोक्तुं । तथा दयालवो दानशीलाश्चैते । तथा रासभवदत्यन्तं मैथुनप्रसक्तेषु द्विजेष्वप्यशनादि दत्तं न निष्फलं भवति किं पुनः शा-
क्यमुनिविवि । एवं शेषानपि तापसादीनाश्रित्य तत्प्रशंसाकरणेन वनीपकत्वं ज्ञेयम् । अतिश्रमक्तेषु (कानां) पुरतोऽतिथिदानं प्रशस्य
वदति यथा प्रायेण लोक उपकारकेषु प्रत्युपकाराय यतते, सर्व्वदा परिचित्ते वा, तन्निश्रया आश्रिते वा नतु मार्गपरिधान्वातिथि-
रूपपार्श्वर्णकेष्वतस्तेषामशनादि दत्तं महते पुण्याय, तस्यैव च दानं प्रशस्यमुच्यते इति । ब्राह्मणभक्तानामग्रतस्तत्प्रशंसाद्वारेण तद्दान-
माहात्म्यं ख्यापयति । जातिमात्रोपजीवेष्वपि द्विजेषु दत्तं भक्तादि बहुलं स्यात् । किं पुनर्यजनादिपद्कर्मनिरतेषु धर्मभक्त्यादिना
जननित्सारकेषु तदत्तं हि प्रभूतकालवेद्यस्वर्गादिसुखफलकृदिति । कृपणभक्तानां पुरतस्तदानोपबृंहणां कुरुते । यथा अयं लोकः
पूजितपूजकस्ततो य एवं पद्भक्तवन्द्यदीनहीनाङ्गेभ्योऽशनादि दद्यात् स एव दानपताकां जगति गृह्णातीति तत्प्रशंसां कुरुते । यथा किल

रतीपरदिनां वागत्याह्वयकाम्यकापयुजापासराः, ये य पिबन् छिदिरवेधं सन्स्पर्धकं सगुहादिरागाः ज्ञानाः सधर्दिव र्धन्ते, न
 वेधां तुल्यकाम्योऽन्याप्रायोऽयं । इयं उरवे, तैवेते यत्र किञ्चिन्ने गीतीमदेवरी किञ्च त्रैलोक्यप्रकृतौ निरसतल्लसत्ताननिशासिनाः परं
 कसदावाया गुणकदेवविदेवा एते याहुत्या मया परन्ति तथा ज्ञानादिरत्नेन पूजकानामीश्विरह्यारिणः, तद्दावक्यामापनीरिसुत-
 क्तामिय स्यातः इत्या एते इति । एवं कञ्चिद्व्यारिणु इयत्तुपरिनिवेदनपठमादिकं श्रुतं मञ्जसाति । यथाविमर्शेऽज्ञा(ज्ञानां) गुरता
 सायो । श्रीरघोऽयं किं गुणो वा यथमदिति विद्येऽपुत्रो वा कल्पवर्षादिकं इत्य इति । एदित्वं वनीकृत्यकरोयेन कृपणाभावर-
 धेनोत्पारिः। पिब्यो वनीपक्ष्यिष्य इत्युच्यते । श्रुदोपगुणकार्यं यतोऽय चात्मिकेऽव्याप्तिके वा यत्रे इत्तं इत्थं निष्कलं न मशरी-
 स्वेदमप्युक्तेऽव्याप्तानप्रवर्धनां समाहितस्य मिथ्यात्वसिद्धीकृत्ययेः । स्यात् । परा तु कृत्ये चाक्यादिकं प्रयत्नकृतं वनीपकृतं इत्ये-
 वदा विदेवगो दोगाजस्य स्युस्तथापि चाक्यपरमं एव इय इति विपरीतगोचस्य स्रोके इत्यर्थात्तन्नात्मिभ्यात्वं सिद्धरीकृतं स्यात् ।
 तथा यदि चाक्यकृतोपासका यद्रक्षाः स्युस्तथा त्पुण्यवर्धनामिष्टिगतसन्तु जायन्तुमर्मादातं वस्तुपूर्णादि कल्पपर्यायोपनं य धिद्व्यु-
 सिदि संवर्धयामना । यथा चाक्यपर्यवसायाविवागकरत्नस्यदिमद्वस्तुमय ए एव य कदापिभ्यक्तकयत्वं प्रतिषेधेत् । तथा भूत-
 यत्तय उद्वर्धयथा कृताः स्यात् । तथापि इत्यमुसादि चतन्वाधिप्रतिषेधता एव इत्युच्यते इत्यतीकं । एषिचमउपानादिना तु इयस्य
 इति व्यभिचारः । उद्वर्धयन्निष्कण्डरत्नाभ्यधारेण तु प्राणातिपाणलुपतिवोऽमयमद्रामायादानक्षिभत्तमसत्पमिधि । अथ प्रा-
 न्याः स्युस्तदाऽन्यन्येभिर्नो दीनादित्थं भाशापादिइवाधित्यप्रमायर्थं यान इव दीनास्यं इदंयन्तीति त्योपमाकाश्रयः। चाक्यका इत्ये-
 युसिदि इत्यनविपायना । तथा प्रत्यनीक्य भासाकृत्येवे र्धन्तेऽयोऽस्मदुपसकृतेषु मेरे भूपोऽव्याप्त्युत्तिसिदि विधिन्त्य विपादि

दापयेयुरिति साधोरात्मविराधना स्यात् । एवं ब्राह्मणादिष्वपि प्रशंसायां मिथ्यात्वस्थिरीकरणशुधावादादयश्च दीपाः स्थुरिति गाथार्थः ॥

उक्तं वनीपकद्वारमथ चिकित्साद्वारमाह ।

भेसज्जवेज्जसूयण—सुवसामणवमणमाइकिरियं वा । आहारकारणेण चे तु चेह, तिमिच्छं कुणह मूढो ॥६६॥

व्याख्या—सूक्ष्मवाद्रभेदाद् द्विविधा चिकित्सा स्यात्त्रयाप्याद्या द्विविधा वां वक्तुमाह 'भेसज्जवेज्जसूयणं' ति तत्र भेषज्यं त्रिफलाद्यौषधविशेषो, वैद्यो भिषक् तयोः सूचना उल्लिङ्गना अनभिज्ञस्य रोगिण एतद्व्यावयोधनेत्यर्थस्तां करोतीति योगः । यथा कश्चिद् रोगार्तां गृही भिक्षाद्यर्थं गृहे प्रविष्टं साधुं दृष्ट्वा भगवन् ! एतस्य मदीयव्याधेर्जातीये क्रमपि प्रतिकारम् ? इति पृच्छति स ग्राह भो श्रावक ! यादृक् तवेदं गंडादिकं वेदनाहेतुरस्ति तादृशं ममाप्यासीत्साधुःकृत्नीपधिना मम नष्टवेदनमभूदिति ततोऽस्य(स्थान-भिज्ञस्य)सर्वो भेषज्यकरणाभिप्रायोत्पादनाद् भेषज्यसूचनं कृतं । यद्वा रोगिणा चिकित्सां पृष्टो वक्ति क्रमहं वैद्यो येन रोगप्रतीकारं जाने ? इति । एवं च वदता रोगिणोऽनभिज्ञस्य सर्वो वैद्यं पृच्छामीति परिणतिविधानाद् वैद्यसूचनं कृतमिति । इयं च द्विरूपापि सूक्ष्मचिकित्सेत्येको भेदोऽथ वादरचिकित्सामाह । 'उवसामणवमणमाइकिरियं वंचि तत्र शर्करादिभक्षणेनोदीर्णपित्तादंरुपशम उपशमनं, पटोल्यादिकटुकौषधसंयोगनिष्पन्नकायपानादिनोर्व्यष्टिरूपं वमनं आदिप्रहणात् कायकरणस्वेदनविरचनसिरोवैधक्षारामि-कर्म्यादिक्रियाग्रहः । गोऽलाक्षणिकस्त्व उपशमनं च वमनं च ते आदिर्यस्याः सा चासौ क्रिया चोपशमनवमनादिक्रिया तां, वा विकल्पे, इत्येवं द्विविधचिकित्सां करोतीति योगः । उपलक्षणत्वादन्त्येन वा कारयति । किमर्थमेतां करोतीत्याह आहारस्य तुच्छग्रास-भावस्वरूपस्य कारणेनापि तन्निमित्तमपि न केवलशुष्यकरणादिकारणेनेत्यपरार्थो द्विविधचिकित्सां सूक्ष्मवाद्रभेदाद् द्विप्रकारप्रतीकारं

कथेति पृथगापरेण साधया विधये सूत्रः संयमनियेष्वसन्सूचीसिति । तथापि चिकित्साकले चिकित्सां कर्मतो यतोः कन्वसूत्रा-
 रिचीरथयेन कायकननादिगतस्यथासाकल्यमसंयमः स्यात् । तथा नीरुह कृतो पुरस्तरागायोगोऽकम्बत् प्रसुचीकृतगुर्दशान्यथा
 प्रवर्णीरथमं कृष्यत् । यथाष्टव्यामागर्भेन्महाकम्बत्कुरमायात् कूर्वकां सत् स्यात्तः केनापि शैवेनाग्न्यामनयनेनाग्न्यात्कम्बत्कुर-
 ननादसीकृतो वृतां उत्थान्यगुणयते र्धनेने एवं पृथी नीयेतः कृतस्यसिधिति संयमनियानोका । तथा यस्मिं देवदुर्घोभात् साधुवि-
 विठिक्रियानमस्तं रोमिषो व्यापेरापिस्वयं आपते तथा इतिरस्तस्त्रिणादिर्वाङ्मयाकृष्य एवाङ्गमरौ साधुं यदेदित्थारसधितरणना ।
 एवं सति एते व्यापारसिद्धया एवंविधानार्थस्तं कूर्वनीति ज्ञानायतः स्यादिति प्रवचनविराचयेति । एवं चिकित्साकलेने-
 स्यादिति चिकित्साकलेसापिच रसुच्यते इति मन्मार्गः ॥६९॥

उक्तं चिकित्साकलेमन्मार्गोपरिचरुतं स्यात्प्राप्तुयात् ।

चिकित्साकलेव्यभावं निवारयूयं कलं व से नाटं । वृद्धेण व कोष्ठकलं, विसि मया कोष्ठसिरो सो ॥६७॥

व्याख्या—विषा व योऽप्यपयान्कृत्वा प्रवीला ह्यकल्पस्वान्मन्मार्गयोगादिप्रारः । तपथ मासश्चपचादि रयोः मन्मार्गः
 तथानामर्दयारसम्पं विघातयाप्रपात्तं । तथा नृणादिरेवा यन्नाथारप्रप्रयुतिहन्त्वाननीयतां एवासादिपञ्चमन्मन्मार्गः । वृत्तं एवस-
 योऽप्यासिद्धरीरगामर्घ्यं । या चिकित्से से वस्त साधोः समन्वितं कृतया वदयुष्य तथा एव्वा साधम्कोष्य वा चिकित्से कि रसि-
 स्यात् प्रोषस्य रोसस्य साधुशकस्य कृत् साप्सनेन कस्यचिन्मरणापनर्दकवकत्वं कर्म, यं चिकित्से पुरिषाः साधये इति वेद्यः ।
 ररति वच्छान्ति कस्यप्रकाराप्यादिस्यात् मयासाधया चिकित्से परिधिप्रययात्प्रयया कोषं यतो विघामन्मार्गोऽप्यासिद्धि-
 कस्यप्रकाराप्यादिस्यात्

तपसस्तु शापदानादिना राजवाञ्छभ्यास्तु नगरादेर्निस्सारणदण्डादिना, शरीरसामभ्यन्निष्ठिप्रहारदानादिना मामनर्थं प्रापयिष्यतीति ।
 अत्र च सर्वत्र कोप एव पिण्डोत्पादने मुख्यं कारणं द्रष्टव्यं कोपपिण्डस्य प्रस्तुतत्वात् विधातपःप्रभृतीनि तु तत्सहकारिकारणान्ये-
 वेति न विद्यापिण्डादिभिः सहास्य लक्षणसांकर्यमाशङ्कनीयमिति । स किमित्याह । कोषादुत्पादितः पिण्डः क्रोधपिण्डः, स उक्त-
 रूपो विशेषः । इह चोदाहरणं सूत्रकारो लाघवार्थं 'कोहे वेवरत्नवगो' इत्यग्रेतनगाथांशेनाग्रे वक्ष्यति । वयं तु स्वस्थानत्वाद्ब्रैव-
 ब्रूमस्त्वच्चेदं, क्रोधे क्षपकज्ञातं यथा—

इह आसि भरहवासे नयरं नामेण इत्थकप्यंति । तत्थ य एगो विप्यो अ होसि सद्धम्मकम्मरओ ॥१॥ तस्स य नेहे जायं
 अहवाया मयगभत्तकरणं ति । तत्थ य भिक्खवमडन्तो विगिह्ठवओ महात्तवओ ॥२॥ मासस्स य पारणए संपत्तो तग्गिहे तओ
 तेण । दिञ्जन्ते दद्धणं वयपुब्बे भूमिदेवाणं ॥३॥ तेणावि जाइया तो पडिसिद्धो वंभणेहिं तो कुविओ । अजहिं दाहित्थेवं, भणमाणी
 निग्गओ स मुणी ॥४॥ अह अत्तं माणुस्सं पंचम्मि दिणे वेव दिव्वजोएण । पंचत्तमुवगयं तस्स मासिए सो पुणो पत्तो ॥५॥
 पुणरवि तहेव तेणं दिञ्जन्ते वंभणण वयपुब्बो । दद्धणं तेणविषय, विमग्गिया तेहि पडिसिद्धो ॥६॥ कुविओ नीसरिओ सो तहेव
 वयणं सुहेण पभणन्तो । अत्तंमि दिञ्जह चि य जावत्तमाणुसमतीयं ॥७॥ तस्स वि मासियभत्ते, समागओ कहवि दिव्वजोएण ।
 पुणरवि तहेव तेहि पडिसिद्धो निग्गओ कुविओ ॥८॥ दिञ्जह अत्तंमि अत्तं (य तं) सुहेण वयणं भणन्तओ स मुणी । तं सोउं
 येरेणं एगेण दुवारवात्तेण ॥९॥ चिन्तियम्मिमेण मुग्गिणा, जहउत्ताहिं दाहिदत्तिययणेण । पुरओवि दोत्तियारा साव (सो अ) दिव्वो चि
 तस्स फलं ॥१०॥ दोमणुयमरणरूवं दिट्ठं संपयं तहयत्तारं । एसो दिव्वो निसि(सर)उ, ता मा सव्वणि वि मरंतु ॥११॥ निहवहणी

राष्ट्रं चोरैर्भयानि मत्समीप्य । एकादिप साभिषा पठता मित्रा न वदन्मुखा ॥१२॥ एवं चो एह कम्पार च चोरसिद्धो युवा
सिद्धेति । 'रात्रिरिवयो वसो, रिरदिप्युद्धेति सवज्जतं ॥१२॥ इति गाथार्कः ॥१७॥

। 'चर्द्ध कोचदिभ्यदादं, अथ मानदिभ्यदात्कार ।

छादिपसंस(सत)चिद्वद परेण उच्छादिषो अवमयो वा । गिदिणोमिसाणाकारी, सं मगाइ माणसिद्धो सौ ॥

व्याख्या—अभिपद्यंशान्तां सायस्त्राणान्तां अमपदो कश्चिपयत् प्रथमं सन्तताः सुसोरपथः । 'उच्चिउ'दि, उचानः पश्चिचो
असुतापानिदि पात् । एता अय कश्चिपयानिदि केनापि छादिपकुणितवतां कश्चिपिवरा प्रथंतापसमनः सुन्ता, 'उच्चि'र्वादि मर-
मेव घोषन इति तथा भूतिवतः छादिदि प्वात्मेव । एता परेणान्तेन साव्यादिना उक्तगारित्त्वमेवात्म्य कार्यस्य कर्त्तव्ये सुपथं इत्या-
दिवचनेन प्रेरितः । एता अथपयोऽप्यमनिवत्सवया न चिद्विद्व चिच्छवीत्यादिपवचनेन परेणैव कित्तुचो, वा पिकल्पे । तथा एदिषो
पुराणस्याभिषयान्ममवचनेन साधुना पाश्चित्तवोऽस्मै सन्नीपकत्वादिभ्यदित्तु वित्तुत्वापि मया दातव्यमस्येत्वेरंरूपमार्कदाद क्यो
यीति जनपदीत्वेवं श्रीसोऽभिमानकरी पतिरिति श्रेयाः । युक्तान्यम एवाशी योऽन्यकिंवाः प्रयोजनं न साधयितुं सुमयं इत्यादिपवने-
नोक्तवन्कर्त्ता इत्यर्थः । यं पिच्य ऐश्वरिह्यमित्त्वं, कार्यपति पारेषपति यावत् इत्यर्थः, स मानादुत्पदितः पिच्यो मानदिप्यः स्यात् ।
अथाप्युदात्तत्वं 'पाथे ऐश्वर्यसुदयो चाप' इति वक्तव्यत्वात्पाथसर्वेव वक्ष्यन्ति । तदपि ललान्तारादौव प्रमासर्वेवत्, माथे ऐश्वरिह्य-
सुदयत्वात् वया ।

गिदिप्यिभ्य अथ मपत् आसि । उच्यप इदवचो मय इत्यो, वत्स य पिकगुपयया पाथ आरिया । उच्य य सुतापुकेष्यपरि

यरिया के वि धरेणो संभोसदा । इ उ य तत्थ एगंसि पत्थावे सेवइयाउसंभो उवाडिओ । तत्थ पमाए वेव तरुणसमणाणं परीएपरं
 केलीए उछावां पवत्ता । तत्थ एणेण खुड्डएण भणियं । जहा भो समणा अज्ज भोयणवेलाए घरे घरे सेवइयाउ लभिमहिंति किन्तु
 पमाए वेव जो ताउ अन्हं सन्वेसिं जहिच्छाए भोयणकरणजोगाउ आणेइ सो नाम लद्धिमंतो । तउ एणेण खुड्डएण वुचं जहाउहं
 आणेसिं । इयरेहिं भणियं आणेहिसि परं न धयगुलसाहियाउ ताहिं न अन्हं कज्जं । खुड्डएण भणियं । जारिसियाउ इच्छह तारि-
 सियाउ जइ न आणेसि ता, नियनामं पि न वहेमिचि गरुयं नंदिमापणं गहिउं निग्गओ इंददचइभस्स निहं पविट्ठो दिट्ठो ।
 य पउराउ सेवइयाउ रद्धाउ । धयगुलाणि पउणीकयाणि चिदंति । बहुपयारं पियंशुमइया सयासाउ जाइयाउ । तीए बाहं पडिसिद्धो ।
 तेण संजायाहंकारेण वुत्तमवस्सं मए एयाउ गिण्हियव्याउ । तीए भणियं जइ तुमं कि पि लहिसि ता, मम नासउडियाए सुचि-
 ष्ठसु-चि । तएणं नेहाउ निग्गंतूण कोइ पुट्ठो जहा कस्स सन्तियं हमं गिहं ? तेण भणियं, इंददचइभस्स । खुड्डेण भणियं इण्हिं सो
 कत्थ ? तेण वुत्तं परिसाए, तत्थ गंतूण परिसाजणा पुट्ठा । जहा को एत्थ इंददत्तो इवभो ? तेहिं भणियं, तेण किं कज्जं ? खुड्डएण
 वुत्तं तं किंचि जाइस्सामि, सो य तेसिं भइणिवइओ हवइ चि तेहिं वुत्तं अन्हे जायसु सो किचिणो न किंचि दाहिसी । इंददत्तेण
 मम उहावणा भविस्सइ चि चितिय पुरओ ठाउं खुड्डगो वुत्तो जहा-अहं इंददत्तो इमे केलीए एवं जंपंति, जं तुमं मग्गसि तं दा-
 हासि । खुड्डएण तस्स वंभिचाररक्खणत्थं वुत्तं । जहा एएसि छण्हं पुरिसाहमाणं समो महिलियासुमणिसो(माणसो)हवसि ता न
 मग्गोमि, अह न एरिसो ता इमीसे महालियाए परिसाए मज्जे किपि तुमं मग्गोमि, तेहिं भणियं के छण्पुरिसाहमा ? । सो भणइ
 निमुणह । सउंगुलि १ मग्गुडावे २ किंकरे ३ तत्थहायाए ४ । गिद्धावरिद्धिय ५ हइनए, य ६ पुरिसाहमा छओ ॥१॥ तत्थ सउं-

गृह्णति चि ब्रह्मा एतौ धातो आसि कस्य च मन्त्राद्व्युत्पत्तौ एतौ कोऽर्थविषयवृत्तौ, तस्य च मन्त्रोत्पत्ता नाम प्रिया । अथवा च शीघ्र-
 काले मन्त्रस्य प्रयाए चैव वृत्ता भाषा । तेन सा पञ्चके प्रिया मन्त्रिणा, ब्रह्मा प्रिए रक्षि चैव अर्द्धं सुप्र, श्येति, शीघ्रं वृत्तं च
 एतं, सा अथत्येति वृत्तीय एतं मन्त्रस्य ईदम्, यज्ञात्मसु सक्तम्, श्रेति आरभ्य, योऽनुत्तं कर्तुमिष सोरिव चाशीघ्रं सितसु तंरुते दृष्टो
 य आस्य रक्षिकस्य करिञ्जसु क्षेत्राद्व्युत्पन्न परिकेसेभि र्देव प्रिया च अत्यन्तं चि मन्त्रिकस्य तरेव कथं । आस्य शीघ्रं परिभिरुं । एवं
 व्यदितं वृत्तीय(ए) एतं शीघ्रतस्य सञ्जात वंशुशीघ्र प्रयाए सोपा फेच्छन्ति वेति श्रेतिकस्य नामो शर्तुसिचि विसुप्र(बो)यः ? तद वृत्तं
 एतरेचि ब्रह्मा एतसि भाये मन्त्राद्व्युत्पत्तौ, मन्त्रोत्पत्तसो एतौ वृत्तवृत्तयो रीत्या । अथवा मन्त्राए सो मन्त्रिभो । ब्रह्मा व्यदितं
 कस्यत्वात् पान्त्रियं आयेति, सो य प्रिया च्च अथत्य चि मन्त्रिय विरते मा सोपा फेच्छिस्सोचि चि शर्तुए परिक्रमणतरे ए-
 रियं वृत्तं अत्येव चि । कस्य तस्य प्रयात्पत्तयत्तं वृत्तस्य कस्यत्वरकस्येसु यमुत्वा एता कस(ए)सि यएव शर्तुचि । माभिपरि
 च्छिप्यं चो शर्तुचिअथतरे कस्यए एये मन्त्रोचि चि र्देविकेभो मन्त्रो वृत्तुशोचि विसुप्रो २ । एता किञ्चरे चि ब्रह्मा किञ्च
 एतसि च्छाये एतौ वृत्तवृत्तयो निवयतिअथ अथतं मन्त्रावृत्तागतयो रीत्या । सो य परस्मिन् एतए वृत्तिकस्य च्छाये मन्त्रा ।
 ब्रह्मा एतए ! अथत्यसु किं करोमि मन्त्र कस्यत्पत्तं एतयं आयेति प्रिया चं अथत्य चि मन्त्रिकस्य तरेव करो । वृत्तौ चि मन्त्र
 चि करोमि । सा मन्त्र तंरुते वृत्तसु एतं च्छाये चोपचं देति, वृत्तसु च्छिप्यु सोरेति मायणाचि च्छाये क्षेत्रस्य चाचि वृत्तसु एता
 मयं पाए परस्मादिप एतए वृत्तवृत्तौ, अथत्य नामो किञ्चरे चि विसुप्रो २ । एता अथत्यत्पत्तं चि ब्रह्मा एतौ मन्त्रावृत्तौ आसि
 धावित्युत्तौ तेष्वथवा निवयन्ता मन्त्रिणा । ब्रह्मा प्रिए अर्द्धं धावित्युत्तमि शीघ्रं मन्त्रियं च्छाये एतं सा मन्त्राए च्छिप्यन्तं मन्त्रसु, च्छा-

णपोत्तियं परिहसु, नियसरीरं धीप्यहसु घडयं नेपहसु, तलाए प्हाइतं जहिच्छं देवषणं कुणसु घडयं च जलस्स भरितं आगच्छसु
 त्ति । तेण पिययमा जं आइसइ चि भणिऊण तहेव कयं, एवं निबंधि । जणेण नाओ तत्थणहायउत्ति विस्सुओ ४ । तहा निद्धन्व-
 रिद्धित्ति । जहा एगो तरुणपुरिसो भञ्जावयणनिदेशधरो होत्था अकया तन्मज्जा रसोइए उवविट्ठा । तेण भोयणं जाइया । तीए
 भणियं थालं गहिऊण मम समीवे आगच्छसु सो पिययमा जं आइसइ चि भणिऊण तहेव आगओ । तीए परिविट्ठं भणिओ य जहा
 भोयणंट्ठाणे ट्ठातं शुज्जसु । गओ य तओ तेण लुक्खमिणं ति कातं धयं जाइयं । तीए रंथंतीए तह डियाए चेव भणियं । मम
 समीवे थालं गहिऊण आगच्छसु तेण सो निद्धोविव उक्कुहुओ रिवति ति निद्धन्वरिद्धित्ति विस्सुओ ५ । तहा हइनओत्ति,
 जहा एगस्स कुलपुत्तयस्स नियमज्जाए समं विसयसुहमणुहवंतस्स दारो जाओ । सो य खट्टुलियाए चेव ट्टिओ सुत्तपुरीसं
 वोत्तिरइ । तउ सुत्तपुरीसेण बालओ खट्टुलियाबालपोत्तयाइं च खरडियाइं दट्टुण भञ्जाए भणणइ हमस्स बालस्स पुरीसं धोविऊण
 केडहि । तेण पिययमा जं आणावेइ त्ति भणिऊण तहेव कयं । एवं निबंधि जणेण नाओ हइनउ त्ति विस्सुओ ६ । ए एते
 छप्पुरिसाहमा कहियत्ति । तउ तेहिं एककालं सअट्टट्टहासं हसन्तेहिं भणियं, एयस्स छप्पिदोसा संति । ता मा एयं महिलि-
 यामुणिसं(माणसं)जायसु । इंदत्तेण खुट्टुगो भणिओ जहा जायसु जं ते लक्ख । न एएसिं सरिच्छोहं । खुट्टुगेण भणियं जइ एवं,
 ता धययुलजुत्ताउ पत्तभरणपमाणाल सेवइयाउ इण्हिहिं देहि सो य देमित्ति भणन्तो खुट्टुगं(गहिय) गहाभिमुहं चलिओ । जाव
 निहट्टुवारे आगओ एत्थंतरे खुट्टुएण जं भञ्जाए सह जंपियं आसि तं सव्वं कहियं । तेण भणियं जइ एवं ता तुमं एत्थेव निह-
 ट्टुवारे चिट्टसु । हकारिओ आगच्छसु पविट्ठी इंदत्तो पुट्टा सा जहा रद्धाल सेवइयाउ धययुलाणि पउणीकयाणि ? तीए भणियं

गृहिं चिं चरा एयो पायो वासिं चरय य मजाह्नाशुदधी एयो कोश्विपपुत्रो, एत्स य मजोरका नाम पिपा । अमपा व सीय-
 कले मजामसु मयस्य वेव मुसा मागा । वैव सा पण्डने टिपा मपिपा, चरा शिप एपिं वेव अर्ध सुप, तेयेदि, सीय पुचं अर
 रदं, सा अरवेदि शुधीय चार मयसु ईयं, पजाहसु अकयं, देदि चरयं, कोशुाड अर्धुप सोरिप वासीय सिरसु तंरुंठे एयो
 य वाप तीकज्ज अरिवासु वेण्णारुडिज्ज परिसेसिभिं वेव पिपा अ मयवेर चिं मपिकज्ज चंरुव कयं । वाप सीय परिचिंरुं । एरं
 पररुपं शुधीय(ए) कस्तं कंरतरसु पजाह मंगुधीठ मयस्य सोपा वेकसिं वेदिं देरिज्ज नायो चरंगुसिचिं चिसुसु(बो)म ? एर यजु
 चायेदि चरा एयंयिं प्राये मजाशुदधीपयो, मजायेमपससो एयो क्कपुजयो होत्वा । अमपा मजाए सो मपिपयो । चरा एयदिचं
 एकापाय वासियं जायेदि, सो य पिपा अर अरुसर चिं मपिप रिपसें मा सोगा पेक्कस्संति चिं चंरं पकिज्जमपरं एर-
 दिचं अठं जायेदि चिं । एरय एत्स गमयामापयं कंरंरसु एकापवदककंरंसु एमुचा मगा कर(एरंदिं मयस्य चरुंति । पापिपरिं
 चिसियं को श्वरचिज्जमयरे एकाए एगे चरुवेर चिं इंयमिभो नायो मयगायेदि चिसुसुबो २ । चरा किंकरे चिं अरा किंस
 एयीमि पाये एयो क्कपुपणो निपपरिसस्य अचरं पाकाशुगात्तयो होत्वा । सो य परदिचं एमस्य उडिज्जय माएठं मय्या ।
 चरा एए । अमससु किं करोमिं मयस्य एकापल एरंयं जायेदि पिपा अं अरुसर चिं मपिकज्ज चंरुव करो । पुयो चिं मयार
 किं करोमिं । सा मयस्य तंरुंठे अरसु एयं वाप से योपयं देदि, एत्ससु उक्किरु सोरेदि मापमाधिं टाये देकज्ज णधिं मुपसु चरा
 मयं वाप मससणसिय एएव कीकसुचिं, पायेव न्ययो किंकरे चिं चिसुसुबो ३ । चरा एरयथापए चिं चरा एयो मजापयो वासिं
 वासिपपुत्रो वेवमपा निपपज्जय मपिपा । चरा शिप अरं पाठविज्जमपिं दीय मपिपं अर एयं वा अमसस्य अडिज्जय परसु, अर-

नदी, तस्स य जयसुंदरीविद्युणसुंदरी नामाड दुवे दुहियाड । अक्या य गामाणुगामं विहरमाणसमणगणपरियरिया धम्मरुहणी नाम
 क्षरिणो तत्थेव नाणादुमसंकिवे परमरमणिज्जे गुणशिले चेइए समोसदा, अच्छइ य तेसिं आसाढभुई नाम सीसो वेसभासाइअणेगः
 विबाणकुसलो, सो य भिकखकजेण वसहीड नीहरिओ । संपत्तो भिक्खट्टं विस्सकम्मणो गिहं । तत्थय पहाणो एगो मोयगो लद्धो ।
 दुवारे निगणएण तेण चित्थियं जहा एसो आयरियाण भविस्सइ चो अप्पणट्टा रूवपरावचं काडं अन्नं मग्गोमि चि कुञ्जप्परूवं काडं पुणो पविट्ठो
 पुणो पविट्ठो, पुणो मोयगो लद्धो चित्थियमेस उवज्झायाणं भविस्सइ चि अप्पणट्टा अन्नं मग्गोमि चि कुञ्जप्परूवं काडं पुणो पविट्ठो
 पुण उ मोयगो लद्धो चित्थियमेस संघाडाहञ्जसाहुस्स कारणवसेण अञ्जं वसहीए चेव ठियस्स भविस्सइ चि । तद्दोसियरूवं काडं
 पविट्ठो, तहेव मोयगो अप्पणट्टं लद्धो । इउय लोयणट्टिएण विस्सकम्मणा सो रूवपरावचं कुणंती दिट्ठो । तउ असरिसवविन्नाण-
 संतुट्टेण अणेण चित्थियं । जहा सोहणो एस अग्गणं मज्झ नडो होइ । परं केण उवाएण वेत्तव्वो चि चित्तंतेण लद्धो उवाओ जहा
 दुहियाहि खुहिय वेत्तव्वो चि हक्कारावेरुण लह्हुगपचभरणेण पडिलाभिओ मणिओ य तुन्मेहिं पहादिणं भत्तपाणगहणेण अग्गं
 अणुगहो विदेयव्वो चि । तट्टाणाड गओ सो नियवसाहिं । तउ नडेण रूवपरावचाइयं जाणाविरुण भज्जा भणिया । जहा एसो तए
 सोयगाहदाणेण तहा उवयरियव्वो दुहियाड य खोमणत्थं भणियव्वाड जहा अग्ग वसे हवइत्थि । तउ दिणे दिणे विउलं दाणं
 तत्थ-सो लहेइ । विस्सकम्मणो भज्जाए रूवपरावचकइणणुव्वयं ताड दुहियाड भणियाड । जहा दाणसेणेहहासाइणा तुन्मेहिं तहा
 कायव्वं, जहा एस तुग्गणं वसे वट्टइ । ताहिं तहेव कयं । तउ स विलासविप्पोविलयाईहिं सवियारचेट्टाहिं नागदमणीहिं भुयगमिब
 तस्स माणसं ताहिं तहा आगरिसियं जहा सो उडिक्खयमज्जाओ अणुरायवमओ ताहिं समं परिरंभणपरिहासाइयं काडमाढत्तो । तउ

भायं वैश्व शीते वंशवात्वं गुहं पत्तोत्कम् मथिधं । अथा शोषो पृथो शुद्धे अथो वि माताह उच्यतेदि केधं सिद् युष्मादेभि । सा
 भाव्या मसि, वैश्वस्वीषा निसिसेष्ठी रक्ताशो सुशुभो, शेषरथाव पधं मरिठमारुधं, जाय गेदिष्ठी भातमन्वसल गुहं मयाप
 ज्यथिठं काना, या निसिसेष्ठी यथिष वि शिमिया थिपुह । जस तं येष वंशुयं सेवरापाव थययुससुचाड कटंथं पाश । अरो अं
 अथिपुथा ऐक्येष वि अथिमसला सारिथिरथा सा देदि २ रथाह कोसमलं कटं काना । सुशुष्व शीते सन्नुदं विपव मद् पुह
 नाक्षिवाद् शिषिधं वि क्कजत्वं वंशुठिपस म् पथिठिपाठं पञ्जासिधं वंशिधं । षधं मरेक्य गमो वेक्युभो । ते 'सन्वे सादुयो
 वंशार्थिपथि । एवं यो क्कजते व थानसिधो दोषापथ जनिवादे प्रदेथात्पयाद्याः मरधनोषपसात्पथ वेषा र्थि क्कानार्थः ॥६८॥
 वृहं वादरिन्दरुत अथ गाथापधंतेन माथारिण्डकारमह ।

मायाए विविहृत्यं क्यं आहारकारणे कुणार ।

व्याख्या—माथया परममनासिपकया बुद्ध्या मथयोमायुपापपुत्रवत्ससन् क्कजरावर्धनेन विषिपत्वं क्कपत्वंकुम्भसहदोकिष्वा-
 एनेकस्वभापमन्वन्नाकाशापिथि यत्तद् । अथ क्कजत्वंकेकस्याज्ज्जो निधीत्य उद्देशेयनेन, कुम्भत्वं तु पृथीतनमन्मद्, रोगिषं सपुष्ठी-
 यं सुदुष्ठीक्यवादापुष्पनापी वा वेषमिठिठ्यं त्रिवदपीठकान् क्कान्कत्वाथे थोरकादिनिमिधं क्कथेठि थिरथाथि या सायुत्तस्वेधं
 क्क्यथिपथो माथारिण्डः स्यादंजागपुठिपठेठिथ यद्दस्यथि 'कापाए शाठपुदंथि । क्क्याठं च सक्कान्कत्वात्सथेव मूयत्तवेदं यथा-
 ररेव वंशुदेवे शीते वृक्षेज्जुषादे क्कयथपसमाठे ममसावपथए थुहुरयमथसंठुलं अरव रमथिठं यथगिदं जाय मथरं दोष्या ।
 एतव प थिठिठकसमयंमङ्गुपनिठेठेपथंकेमठे क्कयथवापंठंमथिठिठिठमवमिपवकक्यो श्थिररुो जाय एथा । क्कजत्वं निसिसेष्ठी मया

नदी, तस्स य जयसुंदरीविद्वुणसुंदरी नामाउ दुवे दुहियाउ । अक्या य गामाणुगामं विहरमाणसमणगणपरियरिया धम्मरहणी नाम
 क्षरिणो तत्थेय नामादुमसंकिंभे परमरमणिज्जे गुणशिले चेहए समोसदा, अच्छइ य तेसिं आसाढभुई नाम सीसो वेसभासाइअणेग-
 विबाणकुसली, सो य भिक्खकज्जेण वसहीउ नीहरिओ । संपत्तो भिक्खदंडं विस्सकम्मणो निहं । तत्थय पहाणो एगो मोयगो लद्धो ।
 दुवारे निगणएण तेण चितियं जहा एसो आयरियाण भविस्सइ सो अप्पणट्टा रूवपरावत्तं काउं अत्तं मग्गेमि चि काणप्परूवं काउं
 पुणो पविट्ठो, पुणो मोयगो लद्धो चितियमेस उवज्झायाणं भविस्सइ चि अप्पणट्टा अत्तं मग्गेमि चि कुज्जप्परूवं काउं पुणो पविट्ठो
 पुण उ मोयगो लद्धो चितियमेस संघाढाह्छसाहुस्स कारणवसेण अत्तं वसहीए चेव ठियस्स भविस्सइ चि । तद्दोसियरूवं काउं
 पविट्ठो, तद्देव मोयगो अप्पणट्टं लद्धो । इत्थय लीयणट्टिएण विस्सकम्मणो सो रूवपरावत्तं कुणतो दिट्ठो । तउ असरिसवत्थिवाण-
 संतुट्ठेण अणेण चितियं । जहा सोहणो एस अम्हाणं मज्झ नडो होइ । परं केण उवाएण वेत्तव्वो चि चित्तंतेण लद्धो उवाओ जहा
 दुहियाहि खुहिय वेत्तव्वो चि हक्कारावेरुण लद्धुगपत्तभरणेण पडिलाभिओ भणिओ य तुन्भेहिं पहादिणं भत्तपाणगहणेण अम्हं
 अणुगहो विहेयव्वो चि । तट्टाणाउ गओ सो नियवसाहिं । तउ नट्टेण रूवपरावत्ताहयं जाणाविउण भज्जा भणिया । जहा एसो तए
 मोयगाहदणेण तहा उक्करियव्वो दुहियाउ य रत्तोभणत्थं भणियव्वाउ जहा अम्ह वसे हवहत्ति । तउ दिणे दिणे विउलं दाणं
 तत्थ सो लहेइ । विस्सकम्मणो भज्जाए रूवपरावत्तकहणपुब्बयं ताउ दुहियाउ भणियाउ । जहा दाणसेणेहहासाइणा तुन्भेहिं तहा
 कायव्वं, जहा एस तुम्हाणं वसे वट्टइ । ताहिं तद्देव कयं । तउ स विलासविप्पोक्खियाईहिं सवियारचेट्टाहिं नामदमणीहिं श्रुयगमिव
 तस्स माणसं ताहिं तहा आगरिसियं जहा सो उच्चियमज्जाओ अणुरायवमओ ताहिं समं परिरंभणपरिहासाहयं काउमाढत्तो । तउ

श्रापं शेष शीघ्रे नन्दनस्यं गुठं पञ्चोदक्य यथियं । धारा पीबो एतो गुठो बभ्रो वि माकाठ उचारोहि श्रेयं रिपू सृज्जाशेषि । छा
 शक्या मस्ये, शैव्याश्रीणा निससेषी एकारिभो सुश्रुगो भैवदयान् एवं यथितयामर्त्तं, धार गेरिपी मातमन्वसत्त गुठं एसाय
 एचरिठं कम्पा, छा निससेषी यशिवि वि विन्त्रिया शिशुर । एतत् तं श्रेयं श्रेष्ठयं श्रेयसपाठ ययसुल्लुषाठ कर्त्तं वासा । अतो कर्त्त
 अभिपूया श्रेष्ठस्य वि यथिमन्वा क्षरियथियया या शेरि ५ एकाय कोशमर्त्तं कर्त्तं सम्पा । सुश्रुएय शीघ्रे सम्भुर्त्तं द्विएव मए एव
 नासियाए श्रुथियं वि क्त्वात्त्वं संशुठिभस्य य नाशियपाठं पठासिय धंसियं । एवयं मरेक्य गभ्रो श्रेष्ठभो । शैः सम्भे सापूयो
 सुंदाशियथि । एवं यो सम्भये ए याशरिन्वो दोलादाए वनिशारेः प्रदेसासपयस्यया मयशनीपयान्वासयय श्रेया एति गाथार्थः ॥६८॥
 कर्त्तं यान्त्रियन्वदेत् मय गण्णाएवर्त्तं यथापिन्वदशासयत् ।

माथाए विविधकथं कर्म आहारकारणे कुण्ड ।

व्याख्या— माथया पराश्रजनाशियकया सुखा मयपोगागुपायकुण्डलस्यद् कपयगावर्त्तनेन विविधकथं कायत्तदुन्वयसरोशिरत्त-
 एनेक्यमाथपन्त्यमनाकारिभिति यासत् । एव कल्पस्यमेकस्याश्रयो विधीत्य एष्टोशनेन, कुण्डसत्त्वं तु यतीरन्मनस्य श्रुशिरत्तं लक्ष्मी-
 यो सुश्रुश्रीकरत्तकृत्वात्तदि वा श्रेयसिथिकर्म निबन्धरीरत्तत्त्वं आहारकारणे योदक्यादिभिसि तं करोति शिरयाति यः सायुस्वस्यैवं
 कल्पयिष्यो यथापिन्वः एसास्रमस्यपूथियथोरिव एवस्यथि 'माथाए धारापूर'ति । कर्त्तव्यार्थं य एतान्वात्सयस्यैव श्रुयस्यैवेत् यथा-
 श्रेयं श्रेष्ठरीशे शीघ्रे श्राशियश्रुमसरे कल्पस्यस्ययाससे मयदत्तस्ययए श्रुश्रुयस्यस्यस्यैव श्रुयस्यैव एवयनिर्त्तं एवयनिर्त्तं नात्र नयरे दोलया ।
 एतत् य श्रुशिरत्तस्ययपयश्रुयथियथेयत्तं केपुटी एवयधार्त्तयथिदिश्रीमयथिथियथकम्पो शीघ्रयो वाय एया । क्त्वाय शिरसाकम्पो मय-

लावाड य संरियदुर्गनांघाड वीभियमयनांघायद्वियभिणिभिणितमच्छियछन्नांसरीरदुपेच्छा विडंविद्यदुविकिरवचरणघाहाड । तड गरय-
 संवेगधुवगओ च्चितिडं पवत्तो । जहा अहो मे मूदया ! अहो मे निविवेकया ! अहो मे तुव्विलसियं । जं एयारिसाणं असुईभूयाणं
 नरगहेऊणं कए तारिसं सुईभूयं निव्वाणसुहजणयं चारिचइयमुत्तियं, अमयभूओ सुयधम्मो पणासिओ । सयलसोक्कावासाओ सुक्को
 गुरुकुलवासाओ । अविय 'निव्वर्णाणदिमुत्तप्रदे नरभवे जेनेन्द्रधम्मनिवते, लब्धे स्वल्पमचारुकामजसुखं नो सेवितुं युज्यते । वैडुय्यादि-
 महोपलौघनिचिचे प्राप्ते च रत्नाकरे, लातुं ह्रस्वमदीसिकाचयकलं किं सांप्रतं साम्प्रतम् ॥१॥ इत्यादि । परं अज्जवि अणुकुला भे
 भवियव्वया । अज्जवि न किंपि नहुं जड नट्टोवि सुहट्टोवि णिअत्तिऊण पुणरवि परवलं जिणह । ता इण्हि चैव गुरुणं सपाप्से गंतूण
 चारितं सेवेमिचि चित्तिय नीहरिओ मालाड । दिट्टो विसकम्मूणा इंगियानारेहि लक्खिओ । जहा विरत्तो एसो तड आसंक्रियच्चिचेण
 तव्वासभवणे गएण गयवत्थाड ताड दट्टण उट्टुविऊण निभच्छियाड धूयाड निहकत्तणाड किमेवं तुब्भेहि विलसियं । निहा-
 णभूओ तुब्भाणं भत्ता विरत्तो गच्छह चि । ता जइ नियचावेडं सकह ता नियचावेह । अह न सकह ता पजीवणं भगह चि । तड
 ताड ससंभंताड परिहियनियवसणाड गच्छंतस्स तस्स पाएसु लग्गाड । सामिय ! एमं अवरहं रविमऊण नियचह मा अग्गे अणु-
 रत्ताड भत्ताड अणाहाड चयसु । जड दोसपरे वि जणे साहुणो खंतिपरा इवंति चि इच्चाइ भणितमाढत्ताड । वेण भणियं मा किंपि
 भणह विरत्तो हं । न इमं पाणत्तए वि इण्हि हवइ चि । जड जइ ससिससइइदलं विडञ्जागिरि उडिञ्जाऊण करिकलही । अप्पत्तज्जु-
 ज्जावासं पि क्हावि पामारगिहं पत्तो ॥१॥ ता किं तत्थेव रइं सो वंधइ, सुमारिऊण विडञ्जं च । चलिओ किं विणियचह षट्ठयाहि चि,
 पत्थणाहि वहा ॥२॥ तड निबंधं नाडं ताहि एवं, जइ एवं ता, पजीवणं कुणसुत्ति दक्खत्तयाए एवं हवड चि पडिव ज्ञेय नियचित्ति-

अथदिने तैरि एगीठे यन्त्रियो ज्ञाता हुज्यापुराणत अन्ने परिश्रियं संवसु चि । इत्यंठरे एत्थं एत्सु णारिणापरदिच्छं गच्छियो गुरु-
 वरसो यज्जुो शिवेयो, इतीइयो इकाशिमाम्यो चि । यदियं एवं इतर । परं किमं गुरुत्वं समन्त्रेभि । यन्त्रो गुरुसमाप्तं । फयमित्तम्
 यदियो विपयानियन्त्रो । एरुदरि यन्त्रियं वच्छ ! एतदसिधत्वं एतत्तद्वृत्तवित्तुत्वात् विदेपरस्यजापरत्वं अत्रयादियस्यकमुचरस्यत्वं
 ननु परिधं एतत्तद्वृत्तवित्तुत्वं सम्यपरिधं सुत्वं । एता वि-उचमद्वृत्तवत्त्वो उचमसुत्तद्विस्त्रयो सुत्वं वच्छ ! । उचमपर्ययं एत्वं
 एत एता यन्त्रियो एत्वं ॥१॥ अथिय रीतराधीर्त्वं, परिणमित्तका विद्यएतु वच्छ या रमसु । को योपयीभि सुत्त इत्यदि तदिच्छ
 एतदि ॥२॥ इत्यत्, उच यन्त्रियं परत्वं ! एतदेवं किन्तु-विरुटीकयं मे दियत्वं एतदि एतदुरारिजनवच्छादि । एत गुरुत्वे तन्त्रियं
 नात् यन्त्रियं ज्ञात-शिवशास्त्रोपरत्वं यन्त्रिये सम्यचनिज्जो य इवेजासि चि । एत एतोद्वाराणुरपोश्रियं अमाए योपुं एत्त्वं नाभितं
 गुज्जत्वं एत्वं त्रिणी दिवत् चि पच्छिमसुत्तद्वि एतद्वि यशीए निन्त्राय गम्यो त्रससकममपरत्वं, यन्त्रियोत्त एत, विस्त्रकम्पुणा
 यन्त्रियार अता क्षेत्र एतत्तत्त्वमप्यदि एतन्त्रो सुपरिया एो उचमपरत्वं एतो ता मज्जजानाए अत्तुत्तपरितारेण एतन्त्रोदि अच्छेपत्वं ।
 अथया विपयानिदि । एो य अशास्त्रपरं एतद्वीच्छकमसुत्तद्वि अथेवेदि विद्यावेदि एत्त्वंसि नरत्त्वं मन्त्रे एतन्त्रो नरो ज्ञाम्यो ।
 एतत्तद्विपयारत्वापरत्त्वमप्यत्वं एतद्वि । अथया य अत्त निम्नदिहं नात्त्वं नश्चिपत्वं चि अत्तुता नता रत्तना, एत दियपात एत्त्वात्
 शिदे योपुं मत्ता एत्त्वं अत्तत्त्वमप्यत्त्वा एत्त्वं गत्ता । अत्तत्त्वमप्यत्त्वादि एत्त्वं विद्योचि मत्तं पीयं मत्तात्त विपयारत्त्वात्त एत्त्वं
 यदियत्त शिदेचि । एत य एतत्त्वं एतत्त्वयो इत्यो ज्ञाम्यो चि एतयो विस्त्रयो याम्यो । अथयत्तो चि मत्ता अत्तचि निपया ।
 एतत्त्वं ज्ञामया । अत्तत्त्वमप्यत्त्वं य एत विपयान्त्रे यदियो, एत विद्वान् एत विस्त्रयार वीपच्छकत्वं एतत्त्वमप्यत्त्वं एतत्त्वमप्यत्त्वं

नियतो जेणाहं नियतामि ति । तत्र भावं नाऊण सुक्को, गओ सपरिवारो गुरुसमीवं । ते वि पंचरायपुत्तसया लज्जाए कुलाभिमार्णेण
सच्चपइत्तणउ गहियदिकवा टिया । पच्छा सन्वेसिं भावओ वि परिणया । अत्ते भणंति ते पंचसए सिस्ससत्तेण काऊण सयभेवं गुरु-
त्तेणं पडिवाञ्जितु अणुट्टाणं काउं पयट्टो ति । तत्र सो विव्वसंवेगवसाउ अणुट्टाणं काऊण सुगहं संपत्तो ति । तं च नाडयं विस्सक-
म्भुणा कुसुमपुरे नच्चियं । तत्थवि अणोणे लोगा पव्वइया । मा एवं पव्वयंता वत्तेहिं दिणोहिं सन्वे पव्वइस्संति ति । ता अभट्ठाणं
रक्खणा न भविस्सति ति नागरण्हिं तं नाडयं दडुंति ति । अयं मायापिण्ढो यतीनामकल्प्यो, मलानक्षपकप्रापूर्णकस्यविरसहुकार्या-
दिप्रयोजनोत्पत्तो चापवादेन गृह्यते । यद्यपि चात्र लोभवयादेव मायया विविधरूपकरणाह्णोभव्यापारोप्यस्ति, तथाप्यत्र प्राधान्येन
मायाया एव विवक्षितत्वाच्चद्वयपदयेनेदं ज्ञातं दर्शितं ।

उक्तं मायापिण्डद्वारमय लोभापिण्डद्वारं गाथापश्चाद्धेनाह ।

नेहिहस्समिमं नेद्धाइ, तो बहु अडइ लोभेण ॥६९॥

व्याख्या—अद्याहं ग्रहीष्ये आदास्ये लभ्यमानस्तु लोभशृष्टाद्यपेक्षया, श्दं हृदयं कल्पनाप्रत्यक्षमपरं शोभनास्यादं तदेवाह ।
स्निग्धादि, सिंहकेसरभोदकशृत्पूर्णप्रभृतिकमेवावधारणमध्याहायं, ततस्तस्मात्कारणादेतद् विचिन्त्येत्यर्थः । बहु प्रचुरं निजोदरपूर्ववाधि
कमटाति गृहेषु आभ्यति केनेत्याह लोभेन रसगुह्या, ततो लोभाध्यावसायता साधुना यदीप्सितं लभ्यते तस्मिन्नेतिः स्यात्
सिंहकेसरयतेरिव, यद्वक्ष्यति 'लोभे केसरयसाहु'ति । तदुदाहरणमपि स्वस्थानत्वादर्शेव श्रुमः, तच्चैदं यथा—
'चंपाए त्ववगरिसी अहजया, सोयगूसओ जाओ । तं ददहुं पारणए सो साह गिण्हइ पइसं ॥१॥ अह अज मया सत्वं सेसं अस-

एव भावव्यवहितसु चरिपकामा(पासयं)पुत्रातं नाथ मातरा चैवं एवरेवेव । विषयो कर्मविषय क्रिसकम्पुणा धीरगाया
धारा-देव । आधाराभूतना पुत्राकयं भाव नातयं कदुप्यं तयं । तं नविषयम् । तथा युचं सितायं नं मर पुतठ नवेरु, नरेव युचं ।
देव भासाभम्पीए तं नवेपयं । तथा युचं तं विवि विनार समरं संपदेवि । नरेव मयियं देव तय एवयवेदि आयविपविपुसि-
एदि पयदि रायठवठवेदि क्कं त, एवयं क्रियं, एवि एवया विधावि । एवि आसभभूतना मविपावि धरा तं नरे क्क्रेवि
तं क्क्रेदि वि क्कयम् । एवि येदि एदिनयं ते सिक्कविपा ननुविधा । एव अप्पना इत्तयागुपंसुनययो मरय धकयरी सिन्धो एय-
दुया युव तस्य यारुवा कया । एव नारा नरेय एदीनाससरसेदि क्कंनययं सादिपं । धरा चेरसरयवावि नययमनिरीठ य
पयत । धरा नरयसिन्धो मयसजासिन्धो । धरा अणुयरा क्कययोपा नुवा । धरा एविदं तयं परिवासिपं, यथा एव्यं इतिविदं
तं य क्क्रेदि एविनयंतेव एवविपं । धरा एव्या एठरतोय य इदं इयदिपय्य एदिनयं एयं मोयुं सेसवि एव्याभावावि
एव्यावि वि ननुवाए विधावि । धाको य नरेयएयययो क्कयस्य एसी । तं य क्कयावाएयं एव्यं क्कयसंरीठिरुपयसुंदरवि
पयीनयं नायं । एव युयो वि सो मरो नरेमिक्कयविचं सपरिययं एयायं पासिय धरा ययो आयंसायिदं एविठो एव्यं सरीर नको-
ययो धरा चंयुकीए तयनरतयेव सिन्धो दीठिठं एवयो एव एव्याकयविमोक्कयेव एविविपयययं एठयसुदं वि न विसेसठवि-
क्कयसरीर पासिय सुिययुवययस्य केरुनावे ससुएये । धरा क्कयंयकुठिकोयो मदिपएव्यकियो एययुवदिदेयासिन्धो विधाव
विनययो । धरा अय्याना दंयदि एवसएवि एदिनो सयवाकियं येय्य दंयसुविचं कोय क्कयय एयो, यय्यकामं दायं तययववाव
विपय्यु यययो । एव सिन्धेयं वि संरपायेव ययया अय्यं विविदिपदि देवीदि य वादिनयययो । तेव मयियं क्कं ययो ययविक्कयो

योगः । तेषामप्राप्तौ तस्य क्रोधभावात् । तथां माने मानपिण्डे सेवतिका राद्धाः श्लक्ष्णसेवा(वतिका)स्तदुपलक्षितः शुल्लको लघुवर्ता
 क्षातं निदर्शनं वाच्यः । तासामलामे तस्य मानभावात् । तथा मायायां मायापिण्डे आपादभूतिनामा यतिर्ज्ञातिं । तेन मोदकलाममा-
 श्रित्य मायाकरणात् । तथा लोभे लोभपिण्डे सूचनात् सिंहकेसरिकलद्भुक्विशेषास्तत्र श्लक्ष्णीकृतेन गोदुग्धसिक्तेन रविकरशुक्पिष्टेन
 परिशोधितखण्डसुरभिधृतयुक्तेन शुङ्गाटकफलचूर्णेन ये निष्यन्ना मोदकास्ते सिंहकेसरकशब्दवाच्या इत्याम्नायस्तदुपलक्षितः साधुर्यति-
 ज्ञातिं वाच्यस्तादुद्दिश्य तेन लोभविधानादिति ज्ञातचतुष्टयवक्तव्यतासमाप्त्यर्थं, इति गाथाक्षरार्दः । भावार्दस्तु कथानकगन्धस्त्वानि तु
 पूर्वं स्वस्थान एव कथितानीति गाथार्थः ॥७०॥

उक्तं क्रोधादिपिण्डचतुष्टयं सोदाहरणमथ संस्त्वकरणद्वारमाह—

शुणणे संबंधि संश्ववो दुहा सो, य पुञ्च पच्छा वा । दायारं दाणाउ, पुञ्चं पच्छा व जं शुणइ । ७१ ।

व्याख्या—इह संस्त्वशब्दः श्लाघायां परिचये च वर्तते, इत्यर्थद्वयधृत्तिरपि गृह्यते, इत्याह 'शुणणे संबंधि' चि तत्र स्त्ववने
 गुणस्तुतौ, 'संबंधि' चि विभक्तिलोपात्सम्बन्धिनि मात्रादिनात्रकषटनया स्वाजन्यकरणे इत्येवं 'श्लाघापरिचयमेदात् संस्त्ववो द्विधा
 द्विभेदः स्यात् । गुणसंस्त्ववः सम्बन्धिसंस्त्ववश्चेत्यर्थः । स च पुनरेकैकः संस्त्ववो द्विभेदः स्यात् । कथमित्याह । 'पुञ्च पच्छा व' चि
 विभक्तिलोपात् पूर्व्वं पूर्व्वसंस्त्वव इत्यर्थः । तथा पश्चादिति पश्चात्संस्त्वव इत्यर्थः । वा विकल्पे । अथ पूर्व्वपश्चाद्भेदेन द्विविधमपि
 गुणसंस्त्ववं व्याख्यातुमाह । 'दायारमित्यादि' दातारं दायकं दानाद्देयवितरणात् पूर्व्वं प्रथमं देयेऽल्लब्धे सतीत्यर्थः तथा पच्छावति
 दानात् पश्चादानोचरकालं देये लब्धे सतीत्यर्थः । वा विकल्पार्थो, यद् स्तौति वर्णयति स पूर्व्वसंस्त्ववः पश्चात्संस्त्ववश्च । तत्र भिक्षायै

भाष्यं परिहरिष्या । विदलं वि कल्पभाष्यं, वेद्यव्या मोपगग वेद्य ॥२॥ ते वि सिद्धकेसर-नाथा वे मोपया इह पतिव्या । सुबहुं वि
 भास्ये, वे वेद्यव्या न एव सेषा ॥३॥ रिक्त्वञ्च संपथारिपमेवं कोट्यपस् स्थिपयते । निरस्तमनुपयविद्ये, गुरिमहुं जाय परिप्रविद्यो ।
 ॥४॥ वेसिं जगुण्ण इधी, एवदि न कथा इमेव वे क्यसि । हो न य विपथिवो सो, निप्रायुगेर्द परिक्त्वमम् ॥५॥ वेर्दमि उद पंचं,
 एत्स इपारे पथिजमन्नात्स । टाये, उ यम्यसापत्स सिद्धकेसर य इ मय्य ॥६॥ सचलं वि दिव्यमर्दयं, परिपमंतस्य जाय रय-
 कीचि । संपथा नो नाया, पञ्चद्विचयेन सि दगुवा ॥७॥ रयधीए वारदुने, एवमदंते कमेव संरयो । सान्यपिप्रमि एतोऽस्तत्यथिवो
 (योवगोऽपि ॥८॥ सुचिचो चोपयवेदं, बुवं हो सानयेव कर पयवं । गुधो नवथि एतो, वो गुरियदुो मय य पक्यो ॥९॥ क्यसु
 इयं थार गुधो यथिस्सथियं करोमि उस्तुमसि । वेपयप्रिप्र बुवे, एमेवेवं एगुवा गयवं ॥१०॥ हो सभापत्तुचो विदुो गयधीमि
 निर्यावो वरो । पथागपथिवेनं हो भायं कालपरिमाणं ॥११॥ इह जगुसचसमयो, एदुर उगवतो पचतो जाय विकसिधं जायं (१) ।
 कथिलयमेवं जाय मम योवक्यन्नात्तयेएव ॥१२॥ यथिपयमेवं पचकसायं हो पिच्छामुक्चदं देह । मथियं च सानया । संठिया,
 उ ये चोपया दिक्का ॥१३॥ उद्वान्त निपथिव यत्नं एद्वयंदिहे कयो । जामामयथिपथिप्रि एतिदुधितस्य समिपत्स ॥१४॥ सुद-
 च्चयसाम्पत्स एत्स निरगुवदकमत्स, एवक्यमगुजोपचदं केसक्यमं एमुपचं ॥१५॥ इत्येवं कोपथिच्व इति गार्थार्थः ॥१६॥

जाय कोपथिचिच्वचमुदरे एवप्रयवसतादिधी पायभाहार ।

कोवे वेपयत्तवयो, माणे सेवद्वय सुद्वयो नायं । मायाएऽऽसाहमूर्, कोमे केसत्तयसाहु सि ॥७०॥

व्याख्या—कोवे कोपथिच्वं, मापयपुत्र्या । एतत्तार्थः एवक्यमिदंतास्तेक्यकथितः कस्ये यमसाव्यवतयोपिपथी यथिचिचिचिचि

तयोर्वयस्त्वारुण्यद्वुद्धादिलक्षणकालकृता शरीरावस्थात्मपरत्रयस्तज्ज्ञात्वा अवबुध्य, किमित्याह सम्बन्धपरिचयं, पूर्वकालभाविमात्रा-
 दिनात्रकषट्नां पश्चात्कालभाविश्वश्रादिनात्रकयोजनां वा कुरुते भिक्षार्थं गृहे गतो गृहिणा सहाहारादिलिप्सया विधत्ते । कीदृशं
 सम्बन्धं करोतीति आह 'तदनुगुणमिति तयोरान्तरव्ययोरनुगुणमनुरूपं स जनन्यादिनात्रकषट्नास्वरूपः सम्बन्धः पूर्वसम्बन्धिसंस्तवो
 ज्ञेय इति प्रक्रमः । श्वश्र्वादिसम्बन्धश्च पश्चात्सम्बन्धिसंस्तव इति । क पुनरसं स्वरवयो ज्ञात्वा तदनुगुणं सम्बन्धं कुरुते ? उच्यते,
 यथा कश्चित् साधुभिक्षार्थं कस्मिंश्चिद् गृहे प्रविशति, ततः काञ्चिन्निजमात्रादिसमानामुज्वीं दात्रीमवेक्ष्याहारादिलभ्यतवया मातु-
 त्वादिवटनार्थं मातृस्थानेनाशुतिपूर्वकं गलदश्रूणी लोचने कर्तुमारभते ततस्तया किं त्वमीदृशो दृश्यसे इति पृष्टः सन् सम्बन्धषट्-
 नार्थं स्याद्गदं वदति यथा मम त्वत्सदृशी मात्राद्याश्रूदिति । तत्र यदि स्वयं तरुणो दात्री तु मध्यवया वृद्धा वा तदा ममेदृशी माता
 श्वश्र्वाऽस्ति स्मेति जल्पति यदि च स्वयं सा च समानवयास्तदा ममेदृशी स्वसा भार्या वा बभूवेति वदति, यदि च स्वयं मध्यम-
 वयाः सा तु तरुणी तदा ममेदृशी पुत्र्यभूदिति भाषते । यदि स्वयं वृद्धः सा च तरुणी बाला वा तदा ममेदृशी दौहित्री पौत्रिकादि-
 वंसीदिति जल्पति । तत्र संस्तवकरणेनोपाङ्गितः पिण्डः संस्तवपिण्ड इत्युच्यते । इहापि च मायामुषावादादयो दीपा वाच्याः ।
 तथा परस्परं स्नेहदृष्टिवशात् मृतपुत्रस्य स्थाने अयमपि स्यादित्यभिप्रायेण मातृभावप्रतिपत्त्या दात्री तस्मै विधवानिजबधूमन्यां दास्या-
 दिकां (वा) कदाचिदद्यादिति भद्रकदापीं प्रति दीपः । यदि च प्रत्यनीका सा स्यात्तदाऽयं कार्पटिकप्रायोप्यस्मान् जनन्यादितया
 कल्पयतीत्यस्मद्पश्चाजनाकार्यसाविति विचिन्त्य ग्रामादेर्निकासनादि कुर्यादिति । तथा या तेन श्वश्रूः प्रतिपत्त्या सा तस्मै स्नेहवशात्
 मृतादिजामातृकस्थानेऽयमपि भवत्वित्यभिप्रायेण विधवानिजपुत्रीं कुर्यात् वा दद्यात्, या च तेन भायत्वेन कल्पिता तस्या यदि

परिधः। साधुगीयगदिक् कल्पति वस्त्रं परान्नाद् पूर्वं सत्यासर्वयत्तैर्यार्थान्निर्मुञ्चः। स्वीति यथा शरीरे । योऽन्माभिरनिपतिः
 पूर्वं धार्वाभान्नेन सुता सोऽय प्रत्याश्रमभक्तोक्तिरस्यथा वेदेषा मोर्यार्थयो गुणा शरस्य भूयन्ते । तथा कल्पसर्वं पत्ने-
 रथा गुणा। सर्वत्रावतिस्त्राकिता दिव्यसपत्न्यापिना प्रसरन्तीति स पूर्वगुणसंस्तरः । तथा दाने दत्ते पत्संस्तीति यथा निव-
 र्धनेन स्वयायास्मृतेषुने विपकीकृते कयो गुणिवर्धने किञ्च प्रतीतिभनकत्वेन यजुषी निम्नसि स्यात्प्रमिति नेरमदुतं तथा शर-
 गुणभयत्वं सत्यतया सकार्यं । यत्पर्यन्तान् पूर्वनेदीविगुणः स भूयते क्व किं सत्यमप्रयत्वं वेति दद्या यमासीत्, साभयं सार-
 यन्त्यायापुणः सुदलनारूपस्यैव दर्शनपदिश्वद्विष्टं सम्प्रदायिनिधि स पायाभुवसंस्तर इति । जपयकत्वेयं याम प्रायाभुवाभादासंभवानु-
 मोदन्त्ययो रोगा शक्या इति पाथार्थः ॥७१॥

इव सत्यनिपसंस्तरं पूर्वपाथार्थेरेव विरिष्यति वस्तुपथः ।

अणानिज्जागाम् पुत्र्यं, पय्या सासुससुरयाद् अंश्व जर्दं । भायपरधपं नातं, संपपचं कुणार् सत्पुगुणं ॥७२॥

व्याख्या—अन्नीजनये प्राणविशरणधर्मी प्रथमो पक्ष यमिनीजात्रादिप्रमत्तस्य स सुमन्त्यसुमन्निपनेतमेदोपधमाजन-
 शीजनकामिप्रमत्तः स विरिष्यत्पथः । पुत्र्यंति, पूर्वसंस्तरः कात्-अनन्त्यादीनां पूर्वकालप्रतिबन्धः । तथा 'पय्य'ति, यमसत्संस्तरः
 कात् ८ रथाम् यत्पुत्र्युपादिः इति सन्त्यकारयोरेवम् यत्पुत्र्युपादी भायविरिणाधिकरी राजादीर्यस्य कलप्रपुत्रयात्कामिप्र-
 मत्तस्य च शक्येति । एवं पूर्वपाथार्थेरेव सम्प्रतिपसंस्तरस्यरूपमिषाम् यथा यतिस्त विरिष्यति क्योपति तथा—'यं यं स्यादि, य-
 पय्या सुमन्त्यरथासंस्तरा सपुत्रयादीः । यत्रय यं कल्पन समन्त्यं क्योपति योगः पतिः साधुः । किं कृत्वेत्यद् आत्ययते शरीरौ

तयोर्वयस्त्वारुण्यद्व्यादिलक्षणकालकृता शरीरावस्थात्मपरवयस्त्वज्ञात्वा अवबुध्य, किमित्याह सम्बन्धपरिचयं, पूर्वकालभाविमात्रा-
 दिनात्रकषट्नां पश्चात्कालभाविक्षुश्रादिनात्रकयोजनां वा कुरुते भिक्षार्थं गृहे गतो गृहिणा सहाहारादलिप्सया विधत्ते । कीदृशं
 सम्बन्धं करोतीति आह 'तदनुगुणमिति तयोरात्मपरवयसोरनुगुणमनुरूपं स जनन्यादिनात्रकषट्नारूपः सम्बन्धः पूर्वसम्बन्धिसंस्तवो
 ह्येय इति प्रक्रमः । श्वश्रावदिसम्बन्धश्च पश्चात्सम्बन्धिसंस्तव इति । क पुनरसौ स्वपरवयो ज्ञात्वा तदनुगुणं सम्बन्धं कुरुते ? उच्यते,
 यथा कश्चिद् साधुर्भिक्षार्थं कस्मिंश्चिद् गृहे प्रविशति, ततः काञ्चिन्निजमात्रादिसमानामृज्वीं दात्रीमवेक्ष्याहारादिलम्पटतया मातृ-
 त्वादिषट्नाथं मातृस्थानेनाश्रुतिपूर्वकं गलदश्रूणी लोचने कर्तुमारभते ततस्तया किं त्वमीदृशो दृश्यसे इति पृष्टः सन् सम्बन्धषट-
 नार्थं सगद्गदं वदति यथा मम त्वत्सदृशी मात्राद्याऽभूदिति । तत्र यदि स्वयं तरुणो दात्री तु मध्यवया वृद्धा वा तदा ममेदृशी माता
 श्वश्र्वाऽस्ति स्मेति जल्पति यदि च स्वयं सा च समानवयास्तदा ममेदृशी स्वसा भार्यं वा वभूवेति वदति, यदि च स्वयं मध्यम-
 वयाः सा तु तरुणी तदा ममेदृशी पुत्र्यभूदिति भाषते । यदि स्वयं वृद्धः सा च तरुणी बाला वा तदा ममेदृशी दौहित्री पौत्रिकादि-
 वसीदिति जल्पति । तदत्र संस्तवकरणेनोपाञ्जितः पिण्डः संस्तवपिण्ड इत्युच्यते । इहापि च मायामृषणादादयो दीषा वाच्याः ।
 तथा परस्परं स्नेहवृद्धिवशात् मृतपुत्रस्य स्थाने अयमपि स्यादित्यभिप्रायेण मातृभावप्रतिपन्ना दात्री तस्मै विधवानिजवधूमन्यां दास्या-
 दिकां (वा) कदाचिद्व्यादिति भद्रकदर्शी प्रति दीपः । यदि च प्रत्यनीका सा स्यात्तदाऽयं कार्पाटिकप्रायोप्यस्मान् जनन्यादितया
 कल्पयतीत्यस्मदपञ्चाजनाकार्यसाविति विचिन्त्य ग्रामादेर्निष्कासनादि कुर्यादिति । तथा या तेन श्वश्रुः प्रतिपन्ना सा तस्मै स्नेहवशात्
 मृत्वादिजामातृकस्थानेऽयमपि भवत्वित्यभिप्रायेण विधवानिजपुत्रीं कुर्यात् वा दद्यात्, या च तेन मायतिवेन कल्पिता तस्या यदि

यथा सर्वात्मना कर्मादिपरात् । सुमुपाचरता मम पार्थात्म्येन सत्पार्था कश्चिन्ना तत्रार्थेन मन्त्रित्वेति चिकित्स (मुत्सा) तथाप्यममना
सत्पार्था सम्भोगं क्वाप्यं इति गावार्थाः ॥७२॥

वक्तुं संकलपित्वात्समथ विद्यामथश्चैरिच्छाममहात्मयं क्लृप्तकल्पनाहारोव श्यादित्यममुपाह ।

साहजानुत्ता र्थादेवया य विवशा विवज्जप् मंतो । अंतस्तत्पारा फल्दा तुस्ता नयपांजपाद्पया ॥७३॥

व्याख्या—सावनमुक्त्वा क्वादिपथमथक्वादिपूर्वोपपत्तान्निता यथा श्री म्भक्तसादिका देवताजिष्णुभी यत्पान सा श्रीदेवता ।
श्रीसकपदेवताजिष्णुर्भक्तयो, या चिकित्से । कोषिभाषायात्सकसि । चिकित्सात् 'चिके'ति विद्याशब्दस्यपदेव्यादिति शेषाज्जापत्तत्वं च(१)
रोपसीन सव्याः पितृयो विद्यापितृ इति । तथा 'विराजप् संतो'चि । मय चिकित्से सावनश्रीदेवतासु कल्पसकपविद्याकल्पवर्णपरीत्से
यार्थे सतीति पाठमन्थः स्यात् कोऽर्थोऽप्यावनः तुक्तकपदेवताजिष्णुि क्लृप्तायादिवचन्रिसाक एव ययो मर्त्यासि तत्रप्रयोगेन सव्यः
चित्तो यथाचित्ता तथात्वसर्वात्मनसत्सकपनसादिव्यात्वात् यधीकत्वादिप्रसक्तोऽस्तुसर्वादिप्लसं कल्पं केना हे तयोक्ताः । यूर्था इत्य-
शेत्सकपा । हे तुनासे इत्याह । यथागात्रानामप इति इत्यथपुर्वादिन्यथनेयोभ्येनसकस्यचित्तकामिद्विपारेतवत्त्वपापमर्त्सेन सव्यः
पितृभूर्त्वापितृः स्यात्सत्र य विद्यापित्रे चिष्णुप्रसक्तपाम्तो यथयो यथा-

मेषसमिदं नाम यपरं होतया । तत्सवया सव्यमकल्पसकयो केव सापरिया सवोसया । सव्य एयो चिकित्सेवात्मयो, ईसते
सो य साहज चिकित्साया भिदात्म्यायं न चिकिच देव । अथया य साहजदेवतायश्चिकित्साय सगुह्ययो जायो । सदा एसो चिकित्से-
वात्मयो ईसते चि साहजं न चिकिच देव । वा चचित्से चोर्दे यो एयं यपपयं इत्याह । तैति मत्त्वान एनेव साहज्या यचित्से । सदायं

आणह जेणहं दन्वावेमि । अणुण्णाओ गओ तस्स नेहं अभिमंतिओ सो विज्जाए तेण वयगुलाहयं पउरं साहुणो दिवं, साहू वि
 विज्जं संहरिता मट्टाणमागओ विज्जाए पडिसाहरियाए सहावरथो जाओ नेहे वयगुलायाह थेवाहं पासह, जाव केण हियं मे वयाह
 केण सुट्टोमिति पलविउं विलग्गोति ।

मञ्जपिण्डे शालिवाहनराजप्रदी(पादलि)सकाचार्यदृष्टान्तो वाच्यो नवरं प्रायो बहुजनप्रसिद्धादिनेयजनानुग्रहाय यथास्त्रायमादिवः
 पादलिमाचार्यचरितं किञ्चिदिहोच्यते । तच्चेदम्—

जिणवयणरहरस्सज्जणकुसला कोसलापुरी नाम नयरी होत्था । तत्थ य जिणवयणसवणजायहरिसुफुल्लो फुल्लो नाम सेट्ठी । तस्स
 य अण्णपडिमा पडिमा नाम भारिया इउय सन्वमत्थि तेसिं न उण पुत्तो । तदत्थं च वहरोदं देवयं सा पोसहसालाए वंतूण चच-
 सयलवावारा पोसहेण धम्मजागरियं करेमाणी आराहिउं पयट्टा । तउ सा देवी तन्भत्तिरंजिया समागया पुत्ते देहि चि भणिए भणह
 य वच्छे ! बहवे तुज्झ होत्थाहि चि परमज्जेव विणवविणवायणत्थं विसुद्धभावेण तए इहेव नयरे विहरमाणणं नागहत्तिस्सरीणं वंहिया-
 समागयणं पायपक्खालणजलं विवेयन्थं वि भणिऊण गया सट्टाणं देवी, तउ गोसकिच्चं काऊण पडिमा पढमपहरसमए तेसिं वसहीए
 संपाट्टिया एगो वसहीमाणीए य साहू वहियागयाणं स्सरीणं पायसोयजलपरिट्टवणत्थं निग्गओ दिट्ठी । सो तीए पुट्टो किमेयंति ।
 तेण य भणियं स्सरियायजलं, तीए तं से मणिऊण तत्थेव पीयंति । तओ वसहिमज्जे गया स्सरीणं वंदणवडियाए । तत्थ य ते दसासु-
 यत्वंधं परावत्तयंतो दिट्ठा वंदिया य परमभचीए तेहिं सा धम्मलाभेहिं बुत्ता केण निमित्तेण तुममेत्थ एगाग्गिणी समागया ? । तीए
 सत्वं देवयाउवइदं सुयभवणहेउयं पायसोयजलपाणाइयं कहियं । तउ स्सरिहि सुओवओगं दाऊण बुत्तं भविस्सति तुज्झ बहवे पुत्ता.

एवं परमो पुत्रो दसहस्रं वरिष्ठाण्यहवति अत्रात्करीए फल विदुषो वीथिरी न अमरा । एवं निष्ठम वीए नुच वैदुष्यमर्दं सुत्तं
 रात्तमि चि । वरीरि नुवं अर एवं सो अरये विरत्नीयिचं करिस्तामो । वरुो सा एवं रीउ चि मथिऊन नियगेदे गया, सेरुिषो य रं
 सध्वं सायिचं । वउ वीए वेव रयवीए रयमममो नागो सुमिचं वरिस्सरो वरं दिष्टो । पथिनुदाए य सो सुमिषो ररपस्य सायिचो
 वेव नुचं गुणप्यरो विए । सुह पुत्रो वीरी गममे य परिबुधाने रसो वीरको वीए आयो अरा अरं । ससभिरुसेसक्यक्यप्राणो
 सुपुं वीयात्तप्यपार्थं दत्तं देयि चि । सेरुिषो य वीस्य अरीयो, वेव य सविसेवठरो सो नुटीयो । वउ नियसमए सध्वंमसक्यक्यो-
 वरंयं नुचं पथिपा पएया । सेरुिषा अ वदात्तप्यपं अयिचं । वउ मासे संपुंसे सुमिन्वानुमारेव अरा एययि गमपमए सुमिषो नागो
 दिष्टो वमरा एसो नायिरोचि वस्य नायं अयं । वउ वरीमठरीए मेऊन रयं वीसं यिच्यथि मथिऊन सो वेसिं सपथिषो वउ रं
 सध्वक्यक्यगुणोवरंयं ददुव नुचं वरीरि । अरा एस अुपप्राणो पयवचपुरिसो वीरिचि । का सुत्तयेरि एव मरात्तयेव रक्येपय्यो
 आर अदुवरिसो वीर चि । वेरि वीरं रं सध्वं क्यंथि । रं च पयथिचं सादुवठरीए मया मेर । वरंसे सुवंसे य सादुवो निमुयेर अर-
 पारे य । वउ य सा पथिपा अयेथि अदुपुचे सध्वक्यक्यपरे देवदुमसेनये क्खुदरवे पएया । सो य नमंसेरो अदुवरिसिचो वीरो
 वरीरि सोरपथिचं थिचिपा पय्याथिचो । वउ सो अयथिचं सुत्तयो आसयगिराव चउत्तयथिचं देवं सपममयो । नुत्तं पुत्रो ठिचो
 वेरि नुचो रयं अस्तोरयं अय्यसि मर चि । वेव नुचं अ(सु)त्तंमसाएव यय्याथि । अर एवं का मयसु, वरुो वेथिचं नुच, अरा अवं
 वंरथीए अदुक्कयं नुत्तंरवथीए । मरसात्तंथिचं नयनए क्खएव ये रिन्तं ॥१॥ एवं मरं सुमिऊन वरीरि नुचं यो सो सुमिचो
 देवक्य देवएव अरो एसो सुत्तो सिग्गयथिचं । वरिचो चि । वउ सुत्तएव अथिचं नुचं । मयवं क्येवमेव पसार्थं क्खएव वेव पथिचो

होमि चि एवं तेण वुत्ते गुरुमहचमकिएण गुरुणा आसणे निवेसिय सो सायरमेवं पुट्टो, कि तुमं क्किपि छंदाइयं जाणसि चि ।
 तउ तेण बालभावाउ आरन्ध सान्हुसेवापरणे वागारणच्छंदलंकाराइयं सन्वमवधारियं गुरुणो निवेइयं । अवि य-जं किंचि सुयं दिइं,
 पण्हामेहागुणेण तं सयलं । साइइ सान्निभियं पिव पालित्तो सुकयसंपुन्तो ॥१॥ तउ क्षरी समुदायं मेलिऊण तस्स इणमेव नामं
 पइइयं, जेण एसो गुणपगारिसेण आलित्तो तेण होउ इमस्स नामं पालित्तो चि । तहा भणियं अन्हवयणाउ अज्जपभिइ तुन्भेहि
 सन्वायरेण उवयरियन्वो । समुदायेण वि तं क्षरिवयणं तहचि पडिवाज्जियं । तउ गुरुणा जोगो एस सयलसुत्तथाणं ति नाऊण
 भावोवहाणरूवेण उस्सारणकप्पेण सन्वाणि तस्स ताणि अणुवायाणि । तउ क्षरीहि अट्टवरिसो वि सो संघसंमएण महापमोएण निय-
 एए ठाविओ कयं च से नामं पालित्तयक्षरि चि । संघो भणिओ जहा अन्हं जंघावलपरिहीणा अकत्थविहारं काउमसमत्था । एसो बालो
 वि पालित्तक्षरी अर्हव संघपुरीट्टो जउणा नईए आराया एयस्स संपयं अकुसलं । ता एयस्स विहारं अणुजाणे संघो । जेणमं महु-
 राए देववंदणत्थं पेसेमि । एवं च क्षरिवयणं निसुणिय संघेण चितियं जहा न एए पवयणपुरिसा निकारणमन्नहा जंपंति । तउ क्षरि-
 पसिणाउ अकाहियं पि किलेयं नज्जइ, जत्थेसो पालित्तक्षरी विहरिस्सइ तत्थ नूणं संघस्स परा समुक्कइ भविस्सइ चि । ता जामोउन्हं
 वि अणेण सद्धि तत्थ जत्ताए । तउ इणमत्थं क्षरीणं निवेइऊण वडतरो संघो तेण समं संपाडिओ । तउ क्षरीहि पालित्तक्षरी भणिओ
 जहा सयमप्यमाइणा होइयन्वं, संघक्खेसु पुण विसेसउ वच्छछपरेण भवियन्वं । तउ सो संघजुओ संपत्तो महुरापुरीए । वंदइ य
 देवनिम्मियं ररमं धूमं अणे य वेइयं ति । तउ क्षरी संघेण समं चलिओ । पत्तो क्रमेण चोकारपुरे टिओ क्षरी तत्थ कइवयदि-
 णाणि । संघो य सट्टाणं गओ । अह अन्नदिवसे भिक्ख।सरीरच्चिंताइक्खे गएसु सन्वसाइसु तव्वेलं च सावयाइविरहे य बालभावच-

शोभि चि एवं तेण वुत्ते गुरुमहचमकिएण गुरुणा आसणे निवेसिय सो सायरमेवं पुट्टो, किं तुमं किपि छंदाइयं जाणसि चि ।
 तउ तेण बालभावाउ आरन्ध सान्हुसेवापरेंण वागरणच्छंदलंकाराइयं सन्धमवधारियं गुरुणो निवेइयं । अवि य-वं किचि सुयं दिडं,
 पण्हामेहाणुणेण तं सयलं । साहइ सनिम्मियं पिव पालित्तो सुकयसंपुन्तो ॥१॥ तउ छरी समुदायं भेलिऊण वरस इणमेव नामं
 पइइयं, जेण एसो गुणपरित्सेण आलित्तो तेण होउ इमस्स नामं पालित्तो चि । तहा भणियं अन्हवयणाउ अअपभिइ तुब्भेहि
 सन्वायरेण उक्वरियव्वो । समुदायेण वि तं छरिवयणं तहाचि पट्टिवज्जियं । तउ गुरुणा जोगो एस सयलमुत्तरथाणं ति नाऊण
 भावोवहाणरूपेण उस्सारणकप्पेण सन्वाणि तस्स ताणि अणुत्तायाणि । तउ छरीहि अट्टवरिसो वि सो संघसंभएण महापमोएण निय-
 पए टावित्तो कयं च से नामं पालित्तयस्सरि चि । संघो भणित्तो जहा अन्हं जंघापालपरिहीणा अकत्थविहारं काउमसमत्था । एसो वालो
 वि पालित्तस्सरी अइव संघपुरीट्टो जउणा नईए आराया एयरस संपयं अकुसलं । ता एयरस विहारं अणुजाणे संघो । जेणंमं महु-
 राए देववंदणत्थं पेसेसि । एवं च छरिवयणं निसुणिय संघेण चित्तियं जहा न एए पवयणपुरिसा निकारणमकाहा वंपंति । तउ छरि-
 पसिणाउ अकाहियं षि किलेयं नअइ, जत्थेसो पालित्तस्सरी विहारिस्सइ तत्थ नूणं संघस्स परा समुअइ भविस्सइ चि । ता जामोउन्हं
 वि अणेण सदिदं तत्थ जचाए । तउ इणमत्थं छरीणं निवेइऊण वडतरो संघो तेण समं संपट्टित्तो । तउ छरीहि पालित्तस्सरी भणित्तो
 जहा सयमप्यमाइणा शोइयव्वं, संघकज्जेसु पुण विसेसउ वच्छल्लपरेंण भवियव्वं । तउ सो संघजुओ संपत्तो महुरापुरीए । वंदेइ य
 देवनिम्मियं रम्मं धूमं अणे य चेइयं चि । तउ छरी संघेण समं चालित्तो । पत्तो कमेण चोकारपुरे टित्तो छरी तत्थ कइवपदि-
 णाणि । संघो य सट्टाणं नओ । अइ अन्नदिवसे भिक्खसासरीरचित्ताइकज्जे गएसु सन्धसाइसु तव्वेलं च सावयाहविरहे य बालमावस-

नत दिने ददुष सद्गुणप्रत्ययवर्धो विश्विमिति
 नतददुषगुणवर्धत तस्य सोऽन्व कृषो वि तन्माल तस्य संशयत्वं के वि साजया ज्ञानुष्या ज्ञानमया वेदिं ते दिव्या गुणा ज्ञाना यो कल्प
 पातिवद्यस्व जसदि वि । तेन य ते विद्याया ज्ञाना एव साधयति । क्व वेत्ति स्त्रीणा यममेवैवं जसदीमयो कदियो । प्राण ते
 ज्ञानयुक्तेि साधयन्ना ज्ञानसाधयमेव संयुज ज्ञानसं संशरिज्ज विपयमस्ये तदधिगु । तत्र समामया ते सद्गु । संदिज्ज एदि पृथिज्ज
 एदिप्रासर्द विश्वयथिया विद्याय संवेष्टा तानुरयो पयशिरु । विदियं च वेदिं कर्दं तं दिग्मयसिपुं कर्दं च पृथिसं ददुषवर्द
 वि । एं वेत्ति एस्विया पार्द मेज्ज यथिया ते यो एयं तत्कल्पवेत्तिपुं म ज्येष्ट एवेतुं पाठिज्ज । चंचलं च विश्वं श्रीशर्ल,
 श्रीसज्जाना पस्वियमयायथि सुमदत्वं सया निरकसंको विपयो यम्यो एसो न निज्जस । ता या एयं ज्येवं मज्ज वि । तत्र
 तं, तदसकिसयो वरीदि जम्द मायो वि, दिग्मया केवितं कां तं पन्तुयासिज्ज सद्गुत्वं यया । पुयो वि क्यपद् वरी संतु-
 गादयं विश्विज्ज निविषयं च माल्ज उषयासकवर्धो जसदीय निम्बंज दिमेदि सुयं समदसिमेसु पदवत्तपयत्तकीकार
 वीरिठ मारयो । एयंवेते केदि वि ज्ञानुष्युसिसेदि ज्ञानंज्ज ते दिव्या गुणा ज्ञान कल्प यो पातिवद्यपथीज्जस जसदि वि ।
 एयो केव एव रिज्जसदि एस्विया सकिस्ज्ज ममावेव वेत्ति जसदिपम्यं कदिठं पवत्तसममेव सयं सद्गुत्तयापमयो । तत्र निव-
 पासुवे पञ्चमपदयं सुतंवं संयसिज्ज जतिपदिसात् तिज्यो । एयंवेते ते पया जसदिपुवारे, तं ददुष तदसकिस्ज्ज य, तस्य
 परिष्वस्यं ज्ञानवर्धं ज्येयया जसदीए पशिविज्जयसद्गु । एस्विया वि वेत्ति परिष्वस्यं तस्यदसिसेदी विपथिज्जस एरो
 मसंति तस्यार्णवतं सिम्यं पक्यो यत्र मायं वेदिं ददसिखो एसो । तत्र एस्विसस्ये पयपिय तिजा ते कस्विया, गोमृदि एयं च गुणो,

जहा पालिचय ! कहसु फुडं सयलं महिमंडलं भमंतेण । दिट्ठो सुओव कथय, चंदणरससीयलो अग्गी ? ॥१॥ तन्वयणाणंतरं
अग्निणो सीयलचं दिट्ठं सुयं च अणुहवपमाणसिद्धं, भणियं स्सरिणा, जहा-अयसाभिओगसंदुमियस्स पुरिसस्स सुद्धहिययस्स ।
होइ वहतस्स फुडं चंदणरससीयलो अग्गी ॥१॥ (ग्रं० ३०००) । तउ तेहिं वुचं अहो स्सरिणो जए नित्तवमा कीत्ती निम्मलं च
जसो विप्फुरइ । जोगं च तेसिं नाऊण स्सरिणा संसारा निव्वाइया सद्धम्मदेसणा कया, जहा-दीहरफणिंदनाले महिहरकेसरदिसाणुह-
दलिह्ले । उठियइ कालभमरो जणमयरंदं पुहइयउमे ॥१॥ तउ संसाराउ निविवा केइ सभणा जाया, केई सावयत्ति । एवं सो स्सरी
सेतुंजयउञ्जिताइणि तित्थाणि वंदिऊण कमेण विहरंती सिरिमन्नयखेडनयरे पत्तो । साइसयमइप्पगारिसवसा तत्थ सो चउसु पाहु-
डेसु कुसलो संपत्तो ताणीमाणि, जोगीपाहुडं निमित्तपाहुडं विजापाहुडं सिद्धपाहुडं । तत्थ पढमे सव्वदव्वसंयोगेण जीवाजीवुपत्ती
वन्नज्जइ । वीए पुण सउणजोइस-केवललियामाहयं (?) निमित्तं सुत्तिज्जइ । तइए उ, रायविजाउ मंताउ य निरुत्तिज्जंति । चउत्थे सि-
द्धाहवियारो ति । एएसु चउसु वि सुरी कुसलो जाओ, सो तइरिसावणं विना णिव्हुइं न लहइ । तत्थ मन्नयखेडपुरराया दुराराहो
वि स्सरिणुणावञ्जियहियओ मंभवस्स अवगारं न किंपि करेइ । तउ तयनयरसंधो तेसिं अन्नत्थ विहरिउं न देइ । तउ अत्थि सोरद्धदेसे
धाउव्वायसिद्धो टंकणगोपरि टंकनगरनिवासी नागज्जुणो नाम वंदओ । तेन य सोरद्धदेसवासी रायामक्खाइओ लोगो दाणसंमाणाइणा
वसीकओ । सेसदरिसणाइ निप्पभावाइ सो अभिमवइ । तन्मिय समए भरुयच्छं महुरापुरीए जिणंदपहवणपूयाइणं धिजाइया विगंधं
करेत्ति । इमं च भरुयच्छाइसंधेण वासारत्तमज्जे गंतुण सव्वं स्सरीणं निवेइयं । तउ स्सरीहिं आहठं, कायव्वो तुब्भेहिं दीवुस्सवदिणाउ
वीए सुद्धकत्तियपडिवयदिणे भरियरियापव्वाभिहाणंमि महामहसवो चेइयहरेसु । तन्मि दिवसे अम्हे संवं आपुच्छिऊण अमुगाए

एत दिने ऋषयः सङ्घात्प्रसन्नमनसो विधिविधिं कवीण गीर्षुं वसदीश्वरस्यकटिपरि विमेदि सप्त रक्षितं कर्मो । एतस्मिन्
वसन्सुपगुणपसतं वसस सोमकम कर्मो वि क्तवान् वसस संसमन्तं के वि एतस्य वायुव्या जागत्या वैरिं ते विधा युक्ता वाता मो कस्य
पासिचकारित् वसदि वि । वैव य ते विजाया वाता एव सावयवि । क्त वैसिं वरिणा ममतेव वसदीशमयो कवीयो । वात ते
जागव्यवि तावप्या । वासवापमन्त्रेण मंजुल वापसं संवतिक्य विपयासुमे सुवविभु । एत समाप्तया ते सङ्गा । वंतिक्य वरिं पृथिक्य
सरावातायं विभिपयिष्या विषाय ववेष्टा वपुसयो वयविष्ठा । विविधं च वैरिं क्वं तं विरमयविरिं क्वं च परिसं पृथुत्वं
वि । ए ' वैसिं वरिणा यत्तं मेक्य वयिवा ते मो एवं वाक्यव्येविपं न ज्येष्ठुं कौतुं पाठिष्य । न्यसलं च विधं वीरान्तं,
वीसप्यरा परिपयवयवादि सुमन्तं सया विरक्यंको निययो वम्यो एसो न निष्कार । वा मा एवं ज्येष्ठं मक्य वि । एत
ते, तवसाविकमयो वरीदि अन्व मायो वि, विदुसवा केविरं क्व ' तं पञ्चमसिक्त्य सङ्गान्तं गवा । युज्यो वि कस्यद वरी संस-
रावयं विथिक्त्य निधिपयं च मान्क्य एप्यवाप्यवर्को वसदीश विमंरूप विमेदि सप्तं समरपिणेसु वरवठपरावकीकान्
कीरिठ मावयो । एतयंते केरिं वि वपुव्यगुरिसेदिं वासंरूप ते विधा युक्ता वात कस्य मो पाकिवपयंवीवसस वसदि वि ।
एतो केव एव विरसवि वरिणा कविसक्त्य ममतेप वैसिं वसदिपयं क्वरिं पञ्चसावमन्त्रेण सप्तं सङ्गान्तयागयो । क्त निय-
पासुमे पञ्चपयवर्कं सुकं पंथिक्य वसिपनिराए दिव्यो । एतयंते ते वया वसदिदुवारे, तं ऋषय तवसाविकक्य य, वसस
परिसापत्वं क्तक्यवर्कं करोमावा वसदीश वसिष्ठमस्तवा । वरिणा वि वैसिं परिसवत्वं वससरसितोदी विधाकियन् वरो
मतेवि वससापत्वं सिपयं वक्यो एत यत्तं वैरिं दुरारिसो एसो । एव परिचक्ये वयविप दिवा ते वंदिष्या, गोष्ठीए इमं च युज्यो ।

दंसणेण परमा चित्तनिव्वुहं । सा इहासमे आगंतुण कोमुह जाव मए सद्धि निपण चेइहरं तुन्मेहि गांत्वं । तस्सेयं ययणं मन्निउण
 खरी महुराए गओ । ततो तत्थ पयपणुक्कइं काउं गओ मन्नपखेट्टे । एवमणुदिनें भकपच्छारमज्झेण कोमुहं जाव आगच्छंतवस्स धरिस्स
 टंकपुरे पइदिणं पायसोयजलं जिगवंतेण मइमया नागज्जुणेण पायलेवदव्याणं सचोत्तरं मूलसयं विक्कायं, न उण एक्कं तंदूलयोयणं
 क्ख । तव तच्चिरइउ कओ तेण पयलेवो । तउ तत्थमावेण सो किच्चि उक्किट्ठि तु णुणो णुणो पटवो जज्जरियंगो जाओ । तद्धाविहं
 निममइसवागएण धरिणा सो पुट्टो किमेरित्तो दीससिसि । तेणावि मच्चो वइयरो मिट्टो । तउ मच्चमावं गोवंतेण धरिणा
 तए सच्चं विन्नायं । नवरं न एत्थ एको सेयभिससुदरिसणयोगो मित्ठि त्ति तं सोउज्ज चित्ते चमक्किओ तज्जो-
 धरी मणिओ । धाउच्चायसिद्धि तुमं ममाउ णिइसु नियजोणं च कहसु त्ति । तउ आणिसामो त्ति मणिउज्ज धरी
 मइअसंसुहं । धरियागमणस्स चरिमदिवसो कोमुहंलक्खणो एसो त्ति कल्लिउणं अणुययणत्थं धरिस्स सो धंदओ धरिणा ।
 टंकपुरस्स वाहि पचंतमिइवायं दइण धरिणा तस्सुवरि चुन्नो खित्तो । तउ धरिणा मणिओ वंदओ धीपदिणे
 णि । एवं मणिउज्जं तं तट्टाणाउ नियचित्तय गओ सट्टाणं धरी, निद्रालिओ गंतुण तेण धीपदिणे जाव मच्चं
 । इउय अत्थि गोलानरतीरुपरिद्वियं सयलपुरगुणद्राणं परइणं नाम नपरं । तत्थ य कल्लुद्धिचुत्तो मालि-
 इणो नाम ताया सो य वसीक्यासेसरायवगो सन्धएव्याइजुअए य पयं विउसाणं । अउ मणिपं । 'काउयदाअविनोदेन, कालो
 ताम् । व्यसनेन तु मूर्खणिं निद्रया कल्लंन का' ॥१॥ इति । अक्षया विपट्टुविउमज्जणपुरियाए तायपरिगाए पिउमक्खण-
 णपमावणाकरणत्थं साइणो समीवे उवविट्टाए भोगवर्द्धनामियाए पिउत्तारवितामिर्णाए जिणपयमावियत्तणउ परममावि-

धेनुत उन्नापपिस्सामो वि । उठ मयिपरिषसे वदिवसेकाए पापसेधं काउज वरवरावगदिवो मरुपच्छे धरयो धरी । पादो
 वधु भद्रधरो व, सामवेदि वेधरे । दिगुो प धरी वरिसनिकरवेधं धंधेधं वेरिमन्नापायो । उठ तुदुंयं विसर्कं वरसागपवे धनम-
 वसरो वण्णसिकियो । विरिया उन्ना वरिवधी, उवदिगुो उरव धरी, उठ वस्साधुभावेध वंगपवित्थाधिरागयं वि सोपव्वनाएव(ओस-
 व)याया वि उरव गयो । एधवा अण्णंदिएव धंधेध संससोएव व रत्तवएवदिं धरी धरयो, उं व उण्णं रीव वरत्थीणं धंमवज्जपण्णं दिधं ।
 उण्णठिको पाएकसो मपरमक्खे । उठ धरि वधिकज्ज वधिवयं एया वंधए किं तुकमे एवएयं काठं नोक्खोएव वि । धरिया जुवं पद्दा-
 राव । एर विहरिउक्कामाधि मण्णपसेउरधंधेध नो वरुक्का । धंधाएकण्णं व अमर सासवे धाएरोएवपरं वधिवएव । अज्ज जुव अण्णंदिं वि-
 रएणं धंएणयं धंधो विधरो । ठेव मधिया वर विवउरस एरएरुमसएव जुवो वि एण्णामंएव धोण्णं तुकमे कंठेर ठो वधर नो
 अणर वि । उं व अण्णंदिं वरिवयं । उठ धाराण । धेधुंजपमएरुठिकेसु रंधे वधिवंधिएव जुवोसि उरव अण्णंदिं म्णउण्णं । इमं व विसु-
 धिव राया एउक्खेसु कथिउक्क वरिय धयमयं वधर-धरि तुम्ह नितर(रं)वउरस अरे(म्ह)अ धोगो धाएरी एण्णवित्ताउ वरत्तव,
 एयंयि विधयंधरिरे वरत्तवधिसं धाव अयं एउक्कसाएवार्द वरिससाधि । वा वर एउमे एरत्तवएव ठो धरं अण्णणं उकण्णं मधेधिय एरए
 मे धीविये विण्णउं वि । उठ धरिया जुवं धो मग्गएव ! एवएवुअर एए धयं कापण्ण । तुक्कएउण्णयं एयं एण्णविसापो एयं जुवे एय-
 णा जुव, एरयो एउ अण्णं वधुम्यरो वि । उठ उण्णनाठ धरी रंउणउण्णवउरत्तव वठोपुवि धयो । उठ सेउठि उठिकेधेरित्थरे प
 रंधे वधिवंधिएव उंकपुरे रंउणवरावएण्णं धंधो । उण्ण प नागण्णधरो रंधयो धरि धमागयं वधिविउक्क वेरुदरे धरिसमीधे धयाम्णं
 विजएण धरि मधाधिया ठेव विएए वाउसे नीयो । क्कण्णरियं धरीणं एउक्कओप वि । वधिवंधं वरुण्णण्णुण्णयं ठेव वाया अण्णं तुम्ह

दंसणेण परमा चिचनिव्वुई । ता इहासमे आणंतूण कोसुइ जाव मए सद्धि नियाए चेइहरे तुब्भेहि गंतव्वं । तस्सेयं वयणं मन्निऊण
 खरी महुराए गओ । ततो तत्थ पवयणुखइं काउं गओ मन्नयखेडे । एवमणुदिनं भकयच्छाइमज्जेण कोसुई जाव आगच्छंतस्स खरिस्स
 ढंकपुरे पइदिणं पायसोयजलं जिअंतैण महमया नाणज्जुणेण पायलेवदव्वाणं सत्तोत्तरं मूलसयं विखायं, न उण एककं तंदुलधोयणं
 ति । तउ तव्विरहउ कओ तेण पयलेवो । तउ तत्थभावेण सो किंचि उक्किद्धित्तु पुणो पुणो पडंतो जज्जारियगो जाओ । तद्वाविहं
 च दडुं पुन्निममहसवागएण खरिणा सो पुट्टो किमेरिसो दीससित्ति । तेणावि सव्वो बइयरो सिट्ठो । तउ सव्वभावं गोवंतेण खरिणा
 भणियं सोहणं तए सव्वं विन्नायं । नवरं न एत्थ एको सेयभिकखुदरिसणयोगो मिलिट्ठि चि तं सोऊण चित्ते चमक्किओ तज्जो-
 यजाणणत्थं तेण खरी भणिओ । धाउव्वायसिद्धि तुमं ममाउ गिणइसु नियजोगं च कहसु चि । तउ जाणिस्सामो चि भणिऊण खरी
 चालिओ सट्ठणसंमुहं । खरियागामणस्स चरिमदिवसो कोसुईलकवणो एसो चि कलिऊणं अणुवयणत्थं खरिस्स सो वंदओ खरिणा
 समं चलिओ । अह ढंकपुरस्स वाहि पक्खंतमिद्धयायं दइण खरिणा तस्सुपरि चुन्तो खित्तो । तउ खरिणा भणिओ वंदओ वीयदिणे
 तए एस जोएयव्वो चि । एवं भणिऊणं तं तट्ठणाउ नियत्तिय गओ सट्ठणं खरी, निहालिओ गंतूण तेण वीयदिणे जाव सव्वं
 तं सुववणमयं पासइ । इउय अत्थि गोलानईतीरुपरिट्ठियं सयलपुरणुणट्ठणं पइट्ठानं नाम नयरं । तत्थ य वल्लुद्धिज्जुत्तो सालि-
 वाहणो नाम राया सो य वसीकयासेसरायवगो सत्थकव्वाइज्जुअए य पयं विउसाणं । जउ भणियं । 'काउयथास्त्रविनोदेन, कालो
 गच्छति धीमताम् । व्यसनेन तु मूर्खाणां निद्रया कलहेन वा' ॥१॥ इति । अन्नया वियइविउसजणपुरियाए रायपरिसाए विउसजण-
 पसंसावसरं दंसणपभावणाकरणत्थं राइणो समीवे उवविट्ठुए भोगवईनामियाए पिंडचारविलासिणीए जिणमयभावियत्तणउ परमसावि-

परिकल्पणार्थं विउसेहि एवं कयं ति । तत्थ वड्डयवड्डलागारतुल्लं नयरमेयं । तं च वयतुल्लेण पंडियजणेण परिपुबं । तउ जहा एत्थ
वड्डए अबरस वत्थुस्स कस्सह अवागासो नत्थि तहा विउसजणपुब्बे एयंमि नयरे तुज्झवि नो भविस्सह, तउ दायागपडिदायाणार्थं
सुभरेवि एयंमि स्सरितुल्लो विउसो नियमुहसंवेहणाइगुणत्तणाउ संमाह चि च्चिउत्तण स्सरिणा साहुसयासाउ ख्हं सुहुमतारिमभिगहिप
तम्पज्जे धारिणिविज्जाए तं ठविउण सो नरो बुत्तो । तेसिं विउसाणं गंतूण एयं दंससुत्ति तेणावि तहादियं नेउण निवपुरउ तं मुकं,
ततो मज्जे तं ख्हं दहुं विहफ्हं नियमणे विसणो अहो ! महामहमं एसो चि । तउ रत्ता नियनपरे पमुइएण महया वित्थडेण
सो स्सरी पवोसिओ । सपरिजणेण य रत्ता विसिट्टपडिचित्ति(उ) संमाणिओ । निसुया य बहुमाणपुब्बं पालित्तयस्सरिविरहया बहुकच्चर-
ससंकित्ता तरंगवहया कहा, विन्दिओ य तीए सवणेण सच्चो विउसयणो राया य । एत्थंतरे मच्छरवसा अवधारणासंपन्नो महमं
पंखालनामा विउसो जंपिउमारद्धो । देव ! इयं कहा अणेण स्सरिणा अत्तेहि य मम कत्वाउ य चोरिय चि । रत्ता भणियं कहमिणं
नज्झ । तउ तेण नियजुत्तीए रायाइलोयाणं पक्खयनिमित्तं अणेगभावेहि तरंगवहया कहा कविया । मणयं च संघो लज्जिओ । तउ
स्सरीहि संकेयं काउण सहसा, मयगखेइं विहियं । एत्थंतरे मउत्ति काउण कुक्कुहियाए पविट्टो जाव बहि निज्झ ताव सच्चो वि
नयरजणो बहुतरा पसंसा करेइ । ततो ज्जणमज्झाट्टिओ पच्छायावविट्टुरिओ वा विहुदंडं लम्भेउण महयासद्दणं पंचालो इमं गाहं भणइ ।
जहा 'सीसं कह व न कुड्डं, जमस्स पालित्तयं हरंतस्स । जस्स मुहनिज्झाराउ तरंगवहया नईं इहा' ॥१॥ तउ स्सरिणुणकट्टिए सय-
लजणे इमं तम्भणियं सोउण एवं जंपतो झट्टित्ति उत्थिओ, भो भो पंचत्तमुवगाओ वि अहं अणेण पंचालविउसस्स सच्चवयणेण औस-
इत्तुल्लेण सुइसुवगाएण जीवित्ति चि । तउ सो विमणहुम्भणो संघो य अइपहिट्टमणो जाओ चि । इमं च रत्ता सोउण सो पंचालो नि-

शिवतो भाजयो । धरिणा य रायार्थं भविष्य उद्धारिणो । एत सो संतपरिपश्युं शृणुष्व निपद्यन्मथिरादाभ्यात तस्तेष्व सुमीरे सारय
 यन्मं यत्रयो । आशया य केन्द्र शिपयुञ्ज साक्षिवादायस्य राशो वीपनायेदं सुकन्दनायस्य सुभाए मयकोरयभाविषं सुचं सुमथिष्यं
 एतस्य केन्द्रो कर्तव्यो । न य एते केन्द्रादि कन्दो एव एका पाठिचयकी शारुभो, वं सुचं ददित्तिदं, तेष य तयोरेकमन्त्रो नै परिस्रवः ।
 एत निम्नपञ्चकण्ड तस्य सो केन्द्रो कन्दो । एत सुमशरुसुदही सुलभायकत्वं तस्य माररयो सुमथिष्यो । न य सूक्तं तस्य केन्द्रादि
 भायं धरिणा गुण सो नीरमन्त्रे एणदिभ्यो । यन्मयं पण्दिरास्य सो भविष्यो, एतो तेष तस्यैतमृतं क्दरिदं । गुहरदि सङ्गनाभो अड-
 योस्त्रिभ्यो तस्य समथिष्यो आस्य इन्द्रायसंठिष्या संधी गुभिरठयकण्ड न नञ्ज । सो उच्येरेए धरिणा श्रुत्ये । एत विपठिष्या अडह-
 लयसंठिष्या संधी, या तेज निपमारायद्रयेय रवंशिष्या । एत धरिणा इत्यपपरिरिचयकत्वं पुंश्वं क्दोऽज्ज मन्त्रे यपकाद् यन्त्रिसरिप
 मद्रुए संनिभाए वं सुठिदिष्या राशे दंसिचं । यन्त्रिभ्यो य राया इयस्य संसिं को वि आयेड सि । राशदि य सुच्यं शिषिच्यं रंसिचं न उच्य
 संधी तस्य शिष्याप सि । अद्रमपा तस्य सुकराशो शितो वेपना शिष्या पाठय्युया, सा य नो क्दरिदि विआयंतंजाम्पयिरे तत्रसपिष्या ।
 एत राशो शिवो यंती श्रुयो । अहा मन्त्रेयं सिस्त्रोपीदं पाठिष्यपधरिष्याभार संसुहृत्तामेधु । एतय व को(आ)रसुधुषि । एत संठिष्या
 यंत्वा हरी यन्त्रियो अहा सुचये यमसमीरे मागच्छ्वर राशो मर्दं शितोवेपना न केन्द्रादि यत्रसामिदं हीमर सि । एत धरिष्यो यंठि-
 श्यपात शिस्यस्य यथाशना मन्त्र सि मन्त्राभ्या रायसमीरे मंस्त्र तयश्रुता । ते दि य एतय अहा सोपा न आयान्त्रि एहा पातरास्य
 मन्त्रे रच्छ्वदं मंदं सुयर्तंदि निपदादिष्याभ्युमन्त्रयपयसेय राशिराएतयपधरिष्यो अंगुठसमीरथिष्यो अंगुठी माभित्जय माभि-
 स्य एपस्य शितोवेपना यन्त्राशिष्या । अन्त्रं यपीठि श्रुत्वादिच्छिरे देव आशुचरि क्दंशुकिमायवेधेय केदि एपा एतयोऽज्ज सि । एहा

य तद्धरियस्रह्या इमा गाहा आगमे पटिञ्जइ । 'जहा जहा पप्सिणिं जाणुगामियालित्तउ भमाडेइ । तथा तथा से सिरवेयणा य, णस्सइ सुंहरायस्स' ॥१॥ तउ पणट्टियसिरोवेयणेण राइणा अहिययरं परितुट्टेण स्ररिणो विउलेणं असणाइणा पडिलाभिया । अणुदियहं च दंसणभत्तीए समुज्जुओ जाओ । एवमणेगसो राया स्ररिणुणावञ्जियमाणसो संबुत्तो चि । एत्थञ्चे पाडलिपुत्ते नयरं सुरंदो नाम राया सालिवाइणाउ विभिको होत्थ चि भणंति । एवं बहुहा पवयणुत्तइं विहेऊण कुन्हेन्दुधवलजसेण तिहुयणं धवलीऊण दीहपञ्जायं परिपालिऊण बहुविहे य सिस्से वायणाइणा निफ्फाइऊण चूडामणिमाइनिमित्तसत्थाईहिं निययाउयपमाणं जाणिऊण संघसमभत्वं आराहणापुब्बयं कालमासे कालं काऊण स्ररी देवलीगं गउ चि । पसंगेण सव्वमेव भणियं । एत्थ पुणो रको सिरोवेयणोवससे भत्त-
पाणाइणा पडिलाभणमेत्तसत्त्वेण भंतपिंडेण चैव पगयं ।

तथा चूर्णपिण्डेत्तद्धीनं प्रतीत्य चाणिक्यभंश्री निदर्शनं यथा—पाडलिपुत्तं नाम नयरं आसि । तत्थ य चंदपुत्तो नरवई तस्स य चाणको नाम महामंती । तत्थ य जंघावलपरिहीणा संयइविजयाभिहाणा स्ररिणो परिवसंति । अणया य दुब्भिकत्वं जायं । आयरि-
एहि चित्तिं । जहा एयं स्ररियजोगं नियसीसं आयरियत्तए टाविउं सयलगच्छसहियं सुभिकत्वे देसंतरे पट्टवेमि । सयमेत्थेव एयात्ती चिहुमाभि ता ताव एयं जोणिपाहुइं सिक्खवेमि चि रहे तं सिक्खविउं पव्वत्ता । तत्थ य पच्छत्तएहिं दीहिं खुइएहिं अंजणं कहिअंतं सुयं । जेण अंजियाहि अच्छीहिं न केणइ दीसिञ्जइ । आयरिएहिं तहेव आयरियत्तणे सो टाविओ सयलगच्छसहिओ पेसिओ ते खुइया आयरियणेहेण पुणो वि वलिया, सेसो गच्छो निहिइटाणे संपत्तो । गुरुहिं ते भणिया । दुट्ठ तुब्भेहिं कयं जे सभागया संपयं एत्थेव संतोसिनिरया संता विहरइ । तउ सयमेव हिडिऊण समुदाणहुआ आयरिया जंकिचि भिकत्वाए आगच्छइ तं

शेषे समं विरिचिय संशंसि चि शेषे ओमोवसिपा क्वावा । दोशिसि संशियं अवा किं आपरिपल ओमोपरियं करिनो । पुष्कसुचं
 संशयं कृतं क्स्त्रुयेव सर सुशामो चि शरेव सुशितमभारदा । क्स्त्रुवास्त ओमोपरिपल पुष्कतं वायं, वाजकेव सुशिक्यं, अवा
 रंर । किं सुष्कयो सि । केव मशियं ओमोरिपा क्वाए । वाजकेव चिचियं अवा नूयं प्वापि सुशिक्यस्ये संशयसिरो क्सेर नयेव सर
 सुंवर । अवाए एक्स्एव आरारेव क्दं ओमोरिपा । एरु तेव संक्यसिद्वपारकत्वं ओपलवंदरे इदुपन्थो लिखादिओ । शिवादि
 एव मशुपपयादि निष्क्ययं अवा संक्यसिदा इरे पल्पागया चिद्वसि । इपतं पिदाविपा । मन्थे वृमो क्वासिओ, श्रीशरितमसु-
 कंठावं वृमेव नपकंसुएदि सर विमपवंकवं । दो वि दिशु । क्स्त्रुयेव इयंज क्वा । अवा एएदि शिवादिओ अर्दं । वाजकेव
 एस्त सपाएलनिमियं उवाएरक्यक्यत्वं च पसंशियोचि । अवा एयो चि सुयं ओ सिंसिक्मांरेदि पमिचीक्यसि । संशितं चिवादिवा
 क्वाजकेव आपरिपक्यवपुष्कयं ते उवाकदा । अवा किमेवसुशारं क्वाए । आपरिपदि हो येव उवाकदो । अवा सुयं चिच दोक-
 रंयो ओ इयं वि सुशपायं निष्क्यं न चिरीसि, तेव उवाचि पचिदन्तं, सिष्वाहो च क्यसि । इर च चिवाएयो योपमन्वा आरसा-
 एयं च क्वायाएयीपा इस्त्रुएरायाया च्क्यसि । यतो चिवादिपु क्वायार्धमायेवमी दोषा अवा-यदुदिप्य चिवादि पपुचं साशुना
 च मिश्रुएसाकारिउस्तएरासन्त्यो च मिश्रुकारिः साशुपदुकादिवाया शुयादिसभवं सायोः सन्मनपमसवादि इयंस् । उभैरे एयं
 क्वाएमोपवीरक्यप्रथमिष्ठाः पतनञ्जाक्यसिचयेचि अचनोपयमाः । एया क्यो एकाकिदिवादिपयोक्काः सार्धपरीना च क्यं क्वादिचि
 गायाकः ॥७३॥

अथ योपरिकरात् योपकक्यक्यनकारेण क्वाक्यएवपार ।

सोहगगदीहगकरा, पायपलेनाइणो य इह जोगा । पिंडट्टमिमे दुट्टा, जईण सुयवा सिणमईण ॥७४ ।

व्याख्या—सौभाग्यदीर्घयिकरा जनप्रियत्वाप्रियत्वविधायकाश्चन्दनगन्धधूपपादयो द्रव्यविशेषा योगाः स्युरिति योगः, तथाहि किञ्चिच्चन्दनादि जलादिना धृद्धाऽभिमन्त्रय च दुर्भगाः पात्यते, शरीरं वा अभिमन्त्रितधूपेन धूयते, गन्धा वा शिरसि निक्षिप्यते ततः सुभगः स्यादिति, एवं दुर्भगत्वेऽपि वान्यं । तथा पादप्रलेपादयश्चरणखरणटनमभृतय आकाशगमनजलाग्निस्त्रभादिफला द्रव्य-समूहक्षोदरूपा औषधविशेषाः, चः समुच्चये । इह जगति योगा योगशब्दवाच्याः स्युः । ननु चूर्णयोगयोर्दयोः क्षोदरूपत्वेऽपि परस्परं को विशेषः ? उच्यते, देहस्य वहिरुपयोगी चूर्णो, वहिरन्तश्च योगो, यतोऽसावाहार्यानिहार्यभेदाद् द्विविधः स्यात्तत्र जलपानादिना अभ्यवहार्य आहार्यः, (तदितरोऽनाहार्यः) पादप्रलेपादि । तत्र पादप्रलेपरूपे योगपिण्डे आख्यानकं यथा—

आभीरविसए अयलउरं नाम नयरं आसि । तस्स आसणाल कण्हाविवाभिहाणाउ दुवे नईउ । तासि अंतरे वंभो नाम दीवो । तत्थ य पंचहिं तावससएहिं सहिओ एगो तावसकुलवई परिवसइ । सो य संकंताइपन्वेसु सतित्थुब्भावणाहनिमित्तं सन्वेहिं तावसेहिं सहिओ पा-यलेवेणं कन्हमुत्तरित्तु अयलउरं आगच्छइ । तत्थ लोगो आउट्टो भोयणाइसकारं करेइ । सावयाणं पुण खिसं करेइ, जहा तुम्ह गुरूणं ए-पारिसी सत्ती नत्थि । सावएहिं वहससामिणो माउलणाणं अज्जसमियायरियाणं अक्खियं, तेहिं भणियं य, थेवमेयं जं माहट्टाणेण पाय-लेवं किष्वा सो नहं उत्तरइ । तउ सावएहिं तस्स माहट्टाणपयट्टणत्थं सपरिवारस्स भोयणेण निमन्तणं कयं । निहे उववेत्तिय पाय-वोयणं दोइयं । तेन भणियं न वोवावेमि सावएहिं अघोविएहिं पाएहिं भुंजावन्ताण लोए अविणओ होइ चि भणंतेहिं वलावि-धोइया पाया । भुंजाविथो य णियट्टाण गमणाय चलिओ सावया य सरिसा चलिया । जाव कण्हं उत्तरइ ता सपरिवारो बुड्ढिउं

कर्मो । एतदन्तरे शुक्रीपसद्विपस्य परिशोषत्वं कर्मयोग्या साभिप्रायसिवा । अप्युदिर्य दातं मधिर्य कर्त्तुं । परं पारं पन्थुभिष्क्यसि ।
 वरसि भिक्षिपत्र रोमि क्लम । विभिर्यो सपरिवाणे क्लमर्त्तु, एव नपत्त्वपसद्विषा जातसासमे मया, क्षुरिषा पारसा कल्प यन्म-
 क्त्वा, सोभ्यो परिशोषितो दंभसपसद्विषो क्लमर्त्तुं वि सत्पत्रं मरिषो । धृती मयो नयतं सि । जाया य दंभद्विपसाह वि । यद-
 धीरं शीञ्जिकयोगविन्दे ददात्तत्वं, दम्भाधीत्यं कृते यो सोभ्योचरेऽपि क्लमते ए योपविन्द एहि विरक्षणां दक्षितत् । अन्तेरे विषा-
 मयात्पया किं सर्वदेव न प्रयोक्त्वा उव क्त्वाविदेत्सपत्र 'परिदुभिमिने दुदुषि' विचार्यंयमात्पदिभिष्णुपसपत्त्वान्पुण्डराभादिप्रारः ।
 एते एते अन्तरोका विषामपत्त्वर्थयोग्य व्यानार्थमत्त्वा एहि शेषः इहा दोषक्यारिणः स्याः सप्तपत्तरेव कर्मवन्तवहेतुत्वात् । ए-
 विचार्यमित्यनेन मरसि क्लमयावसक्त्वेभ्योभिक्षुदुष्टाक्लमते व्यानार्थमत्त्वा अहि न दोषाय स्याः प्रवचनोत्तर्युत्वाहेतुत्वेन सिन्नादि-
 भिक्षुप्रसक्तद्विरुपापरे क्वचिद्दुष्टा (केषां) इत्यत्र यवीत्यां सात्तनां क्षीय्यानामित्याह भुतप्राथितवचीत्यां दत्सर्गापिसम्बहुसपप-
 सिद्धिमिवदुदीना । अनेन जानीगार्थ एव इत्यत्राह क्लमतेऽपि क्लमते क्लम्यापसत्वं क्लमते न धीगार्थो यन्मीरत्वाहित्यादेरपि । ए-
 र्दधत्सपपसत्तत्त्वान्मामोक्त एव संसर्गाभ्यो दोष एकपूर्वयोग्ये ए मिसो ही दोषादुक्ता । क्त्वापि वन्दे व्यस्ययो एव्यव एहि
 पाचायोः ॥७४॥

उक्तं विषाद्विरिष्यदासपुण्डरमप मूलकर्मविरिष्यदात्माह ।

संगकल्मडीणम्बणाद् गाम्भवीद्विक्त्वात्कलापायाद् । भवयणामूलककर्मसि मूलककर्मं महापापं ॥७५॥

व्याख्या—गाम्भर्यपूर्विकेन पञ्जसंज्ञनसत्त्वपपसत्त्वपादोपयो कोकरोवीयास्याधिः क्लमत्वं, क्त्वाद्विद्यन्स्य धीयापपत्त्वपादिनिनिभि-

चं मूलिकाकल्कमिश्रजले स्नानविधापनं, तदादिर्यस्य धूपनक(का)ण्डकरणादेस्वन्मङ्गलमूलिस्त्रपनादि । तथा गर्भविद्याहकरणवातादि, तत्र
 गर्भं उदरान्तवर्तीं मनुष्यादिसत्त्वः, विवाहः परिणयनं, तयोः प्रत्येकं करणघातौ विधापनविनाशौ, तावादिर्यस्य तत्रथा गर्भकरणं,
 गर्भघातस्वत्परिशोदनरूपः तथा विवाहकरणं विवाहप्रतिघातश्चेत्यर्थः । आदिशब्दात् स्त्रीणामक्षत्रयोनिक्षत्रयोनित्त्वकरणग्रहः । तत्रै-
 षधप्रयोगेण सततमवाच्यदेशरक्षणं क्षत्रयोनित्वं तद्विपरीतमितरत्वं(त्वं रक्त)स्यागम्यमानत्वात् । भक्ताद्यर्थं प्रति(क्रिय)माणं वा साधुना
 मूलकर्मोच्यते इति योगः । अस्य शब्दार्थनिरूपणायाह । 'भववणमूलकर्ममिति' भवन्ति नारकादितयोत्पद्यन्तेऽस्मिन् जन्तव इति भवः
 संसारः, स एव वनमतिगहनत्वात्तत्त्वण्डरूपं काननं तस्य मूलं कारणं परोहहेतुः कर्म ज्ञानावरणादिकर्मनिचयहेतुकाऽशुभा व्यापा-
 राक्रिया इति हेतोर्मूलकर्मोच्यते । यद्वा सूचनाद्विभक्तिलोपाच्च 'भववन'ति भववनस्प्रत्ययः मूलं कारणं कर्म क्रिया इति कृत्वा मूलं च
 तत्कर्म च, मूलं वा प्रतीत्य कर्ममिति विगृह्य मूलकर्मोच्यते । तत्र भवस्य मूलं कर्म तत्राप्तिनिवन्धना गर्भघातादिक्रिया तथा
 जातिविक्षया वनस्पतेर्मूलं तत्परोहकारणीभूतपविष्टोऽवयवस्तस्य औषधाद्यर्थं हेदादिक्रिया मूलकर्ममिति । इदं च कीदृशमित्याह
 महापापं चिरकालवेद्यक्लिष्टाशुभकर्मनिवन्धनं शिष्टजननिन्द्यम् पापबहुलजनाचरणीयं चेति । अत एव भववनमूलमित्युक्तं । तत्र गर्भ-
 धानशाटरूपे मूलकर्मणि राजपत्न्यौ दृष्टान्तौ यथा—

वसंतपुरे जियसत्तू राया । तस्स दो देवीउ । अणया विसयसुहमणुहवंताणं एगाए गड्ढो पाउठभूओ । इयरी इमीए पुत्तो भविस्सह
 न भज्जा चि ईसानलेन उज्झंती अधिईए चिइइ । एत्थंतरे एणो साह भिक्खवं अडंतो तीए निहे पविट्ठो । तेण भणिया जहा भदे ! किं
 विच्छायसुही दीससि ? तीए वुत्तं जहा मम सबती आवन्नसत्ता, पुत्तो तीए आहट्ठो नेमिच्चिण्णेति । तेण भणियं भदे ! ओसहत्पया-

देव दुर्गादेवि परमाद्यां स्त्रीस्वामि मा अशीरं कृणुतु । शीघ्रं यन्निदं मङ्गलया । अददि मे सुप्रो होशी तुभ्योऽहद्व्यपावतः तददि
 हो दृष्ट्वाऽहद्व्यमृपगाम्पदापचक्षेव स्त्रीयुतो वि न कृणुसन्मा यन्निस्वत् । इषीए पुत्र पदमसुहृद्व्यमृपगाम्पदापचक्षेव श्रेयो वि सुतराया
 यन्निस्वत् । तत सागुणा शीसे एषं शोचदं दिवं, अयं शीसे सपत्न्यात् वेद इषीए मरुपपातर्षं इवादिषं, द्विसे आपं गणमशतत्वं,
 इषीए न इप्रो जायो । आयो य सुत्साय वि । विचारकल्पकये तस्मिन् दृष्टन्तो यथा-

एयंदि कृते यथा ननुभुमाती आत्वि । तत एगो साहृ भिक्त्समदंती तस्मि दिदं पन्निहो तं इदुव विदकोमेव सागुरा-
 यशीकम तज्जन्वी यन्निपा । कदा भरे ! एया इदिया लोच्यं यथा अपरिधीया शीशी केन्नादि सत अक्यं समायरिव कृतं मद्-
 तिस्वत् । किं न शोभे वि सुव्या कदा अर कुमाती तन्निहो इव तौ अन्निवा विदुयो अतिस्व मीदरति तन्निपात् जालत् माया नर-
 इव यव्य वि । तदुक्तं सीकिनेः 'तान्तो नत्वा पोत, यान्तो अन्निविन्द', इति । तत सा परिजादियति । तदा एगस्य कोरुं-
 दिवस्व तुयो आत्वि । यतो य हो लोच्यं । इतय भिक्त्सापरिदुव एमेव सागुणा तं तुयं यपयं पासिय तन्माया इन्निपिया
 असायलोमेव यन्निपा । यदा कृणुस्य गोपस्य दिव्यम् शरार्थं न सुप्रो कस्यं इव । हो एयं सुव्यवचपयं वि किं न परिजादयेति केव
 कस्यलोमेव दिवो किमो वेदुः । अपरिजादियो तुय कस्यदि एष्यं चारिन्नि सत शीदं शन्निदि । किं न दृष्ट्वादि परिजादयेतरो
 (तत शंयद्वि दिव न परिजादयेति ? वि) । तत एतयपात् हो शीए परिजादियो वि । अथतयोनिस्वादिभ्रमकये तस्मिन्
 दृष्टान्तो यथा-

एयंदि नयरे एमस्य शैदिस्व इया निपयोदिया आत्वि, माया तं न वाप्यरं न तव दिवा, सा य दृष्ट्वात्सन्निद्व्यमृपगुणस्य प-

रिणयणत्थं दिव्वा । आसन्नो आगओ वीवाहो । एसा मे दुहिया परिणिया समाणी भत्तुणा भिन्नयोनियत्ति जाणिय उड्डिञ्जिहि चि
 चित्ताए तन्माया अधिइमंता चिद्धइ । एत्थंतरे भिक्खवुदं भमन्तो एगो साहु भिक्खवुदं तीसे गिहे पविट्ठो, दिट्ठा य सा, भणिया तेण
 जहा भद्दे ! किमेरिसी दीससिं । तीए दुहियावहयरो कहिओ । साहुणा आयमणोसहं पियणोसहं च दिननं अक्खयजोणिया जायत्ति ।
 तहा एणाए नयरीए एगो सत्थवाहो आसिं । तस्स य अन्नया नियभञ्जाए समं रहकलहो जाओ । अउ अभिनिवेसवसा सत्थवाहेण
 तन्नयरनिवासिणो एगस्स सेट्ठिस्स धूया परिणयणत्थं वरिया । तं वहयरं परिजाणिय भञ्जाए सत्थवाहो खमाविओ । वारिओ वि न
 चिद्धइ सवचीच्चित्ताए विद्याणप्पही सा चिद्धइ । महाच्चिता एसा इत्थीणं, भणियं जेण वरि दालिहिउ, वरि अणाहु, वरि वरुहुवालिउ,
 वरि रोगाउरु, वरि कुरुवु, वरि निगुणहालिउ वरि करवरणविहीणदेहु, वरि भिक्खभमंतउ ण पुणवि सवत्तिजुत्तुधइपति(जुत्तपति)संप-
 तउ । एत्थंतरे जंघापरिजिओ एगो साहु तीसे गिहे भिक्खवुदं पविट्ठो पुट्ठा य सा जहा भद्दे ! किं अधिइमता दीससिं । तीए वुत्तं-
 'जो य न दुक्खं पत्तो, जो य न दुक्खस्स निग्गहसमत्थो । जो य न दुहिए दुहियो न हु तस्स कहिञ्जाए दुक्खं' ॥१॥ साहुणा वुत्त
 एवमेव नवरं 'अहयं दुक्खं पत्तो, अहयं दुक्खस्स निग्गहसमत्थो । अहयं दुहिए, दुहियो ता मज्झ कहिञ्जउ दुक्खं' ॥२॥ तउ तीए
 सवचीवहयरो कहिओ । साहुणा ओसहं समाप्पयं । भणिया य एयं केणइ पओणेण तीसे भत्तस्स पाणस्स वा मज्झे दायव्वं जेण
 सा भिन्नजोणिया हवइ । तउ भिन्नजोणिया सा इइ भत्तुणो कहिञ्जसुत्ति सो न परिणेही । तीए तहेव कयं जाव भत्तुणा न
 परिणीयत्ति । विवाहघातरूपमप्यन्नैव जातमिति न पृथग् दृश्यते ।

एतेषु च मूलकर्मरूपेषु स्वपनगर्भाधानतद्विनाशविवाहकरणतद्विधातादिषु पिण्डार्थं यतिना क्रियमाणेषु कार्यमाणेषु वा पद्दन्ती-

शनिद्वयवर्धनशुनप्रवृत्तिभोगान्तरापप्रवेशस्यो रोगाः सञ्जायन्ते । त्रयादि विषमद्वयवर्धने तस्मिन् छातुना प्रवर्धकत्वेन पृथिव्यादयः
 कृपा विराज्यन्ते । अथवयोनिसत्वे, गर्भकालकर्म य तस्मिन् यत्कालीनं वैपुन्यप्रवृत्त्या अथिकत्वं यतोऽप्यवयोनित्वे सति शुक्रवत्
 सवर्ध कृत्वा साधया शुक्रोत्सर्षो प्राप इत्येवासाधतः कल्पन्ति । यत् तर्कं 'तद्विपुत्रकला नासीति' । अथवयोनिसर्गाभं कल्पकर्म वा
 यथादिना प्राये सति प्रवेशात्पृथिव्याप्रवर्धकसिद्धादिकं साधया सवयोनिसत्वे कृते यत्कालीनं परिशर्त्तत्वेन कल्पतेवाथिकत्वं कल्पनाम्नो-
 गान्तरयोपान्दानमिति साधारणः ॥७५॥

तर्कं पूर्वकर्मद्वारावशुनोत्सर्षदानरोगसङ्गुण्यभङ्गनेन साधुद्विगणवेशणसंश्लिष्टरोगवृत्तस्य निगमनं श्रावणेष्वारोहप्रस्थाननां यत्
 इयं शुभा सुखात्, यत्तीस गणेशोत्सवणादौत्से । गहणोत्सवणादौत्से इत्य, तेषेण भणामि ते य इमे ॥७६॥

व्याख्या—रज्जुना प्रदक्षिणवक्षरेषु तस्मात् अथिदिशा मयेति मन्मते । कृपाः कानामुत्सर्षेणार इत्यस्य शिष्यनिर्मुक्तत्वापाना-
 मस्य । क इत्यार तत्रभोगादन्यारोगोत्सवकल्पनेन द्वाविंशत्सङ्ख्या, यथेष्वेवशा रोगा इति । यत्र यथेवमं यथेवशा, यन्नेवमं एवम-
 येवशा, ततो यथेवशापापमदननेर्गामंयकाले एवमा तत्रयोल्लान्नासिद्धिः सरोत्सवनिर्देष्टु(त्)स्यर्षांकोचनं यथेव(यथे)या द्वाविंशरो-
 वृत्तद्विगणारान्नेवणमिसत्वं । तद्विषया रोगा इत्यस्मिन् प्रदक्षिणकृत्वा गणेश(यथे)या रोगा तस्मा इति पूर्वेषु योपा । इदं किञ्चैवशा
 शिथिलोका एते । यथा यथेवशा यथेवशा प्रवर्धयथा येति । कोप्रभोत्सवना(रोग)द्वयवर्धयथेवशा, तद्विगणारोपवृत्तारोपविषया
 द्वितीया, संयोजनारिद्विरोपवर्धकद्विगणारोपवर्धयथेवशा द्वितीयेति । यथा किञ्च कल्पन्ति शिथिलोपा अन्नेवनेव यतो नाऽप्यथेविकका-
 लनात्पूर्वेषु व्यापयानुद्विगण मोहनकल्पं सम्भवतीति तद्विषय(वा) इत्येवशायाप्रथिदिशा, साप्रवर्ध द्वितीया वत्सुत्सव । इदंकेत्सवदि-

ग्रहणैपणादीपानिति । तत्र ग्रहीतिर्ग्रहणं एषणमेपणा । ततो ग्रहणेऽशनादर्ग्रहणकाले एषणा शङ्कितादिभिः प्रकारैरन्वेपणं ग्रहणैपणा तद्विषया दीपा ग्रहणैपणादीपास्तान्, दशेति दशसङ्ख्यान् लेशेन सङ्क्षेपेण भणामि कथयामि । तत्रप्रस्तावनामाह, ते च ते पुनः दीपा इमे एतेऽनन्तरमेव वक्ष्यमाणस्वरूपा इति गाथार्थः ॥७६॥

तानेव यथानामग्राहमाह ।

संक्रियमक्लवयनेक्लवस-पेहियसाहरेयदायगुम्मीसे । अपरेणयलित्तच्छ्रिय, एसणदीसादसहवंति॥
 व्याख्या—‘संक्रिय’ति विभक्तिलोपाच्छङ्कितं सम्भाविताधाकर्मभिर्दिदीपं भक्तादि । एवमुत्तरत्रापि । मिश्रं मुक्तया शेषपदेषु विभक्तिलोपो दृश्यः । तथा दीपवतो निर्देशेपि दीपदीपवतोरभेदाच्छङ्कारूप एषणादीष उक्तोऽवसेयस्तर्यैव विवक्षितत्वादेवं सर्वत्र । अक्षितमारुपितं । निक्षिप्तं न्यस्तं । पिहितं स्थगितं, संहतमन्यत्र क्षिप्तं । ‘दायण’ति सूचनादायकदुष्टं । ‘उम्मीसे’ ति उन्मिश्रं पुष्पादि-
 मिलितं, अपरिणतमप्राप्तुकीभूतादि । लिप्तं दुग्धादित्तरणितं, छर्दितं परिसाटिमत्, समुच्चयादंशकारो लुप्तो दृश्यः । इतेर्लोपादित्येवमेते एषणादीपाः पिण्डग्रहणदूषणानि । दशेति सङ्ख्या भवन्ति जायन्ते इति गाथार्थः ॥७७॥

अथ शङ्कितद्वारं व्याख्यातुमाह ।

संक्रियगहणे भोए चउभंगो तरथ दुचरेमा सुद्धा । जं संकइ तं पावइ दीसं सेसेहु कम्मइ ॥७८॥

व्याख्या—शङ्कितस्य (सं)भावितधाकर्मभिर्दिदीपस्य भक्तादर्ग्रहणे आदाने, तथा भोगो भोजनं शङ्कितस्येत्यत्रापि योजयं । चशब्दः समुच्चयार्थो लुप्तो दृश्योऽत्र पदद्वये ‘चउभंगो’ ति चतुरूपो भङ्गः चतुर्भङ्गो भङ्गचतुष्टयं स्याद्यथा ग्रहणे भोजने च शङ्कितः भक्ता-

रं धर्मकर्मणे मोक्षनष्टांते च परि पुनस्तुभ्योपार्थिविभिः कृत्वा नित्यैः । तथा स्वये वाङ्मित्री न मोक्षने २ मोक्षने वाङ्मित्री न
 प्रत्ये २ म प्रत्ये न मोक्षने च वाङ्मित्री ४ इति । एतेषां चैवं सम्भवे यथा-किञ्च ज्ञासि पुरे मिथार्थं प्रविष्टः प्राणुः प्रयुतं मिथा
 मिथापरेभ्यः सार्वं वा एतन्नेन कीपयामां एव्वा चित्तयति, यथेयं मिथा किं स्वगुणार्थं प्रयुतोस्तत्तथा पृथिवीभ्यो मयं वा
 प्रयुतं कीपते, अत्र मिथापारान्निमित्तव्यवहारयेति चेति वाङ्मित्रीभ्यः केनापि कर्मसंयोगादिना स्वत्वेन किं निमित्तमेतत् प्रयुतं
 एवमिति गृहिषं प्रभाषणुपपन्नवत् वाङ्मित्री एवाति । एदीत्या च स्वस्मान्नायमस्य तथैव वाङ्मित्रीकृतज्ञे इति प्रथमाः १ । तथा मिथार्थं
 पुरं भवः प्रयुतं मिथा सम्भयानां एव्वा चेति वाङ्मित्रीभ्यो सम्भारिना नित्यैर्वितुं वा प्रभाषितुं वा गृहस्तथावन्नवत् एदीत्या
 स्योपाधये सम्भाष्यस्यो मोक्षनमभये वं दोषापमान्नेतत् एव्वाऽपरासाणुकाक्रियानि । एदीकृतप्रदी क्वमिथायं ज्ञान्ता इति । यथा
 भाषो । यत्र वाङ्मी स्या मिथा सम्भः, अत्र एतदुरे प्रकल्पं प्रवर्तते सात्त्विकं वा सामास्यमिथयेवं वाच्यः भुज्या ह्ययमेतदिति निमित्तस्य
 विपत्तश्चापिजायकतुष्टे इति द्वितीयः २ । तथा स्वयंसाणुदीभ्यापुत्राधिः वाङ्मित्रीः प्रयुतं मिथां गृहीत्वा एतन्नापागतोऽप्यात्
 सात्त्व गुणोः प्रातः स्वमिथागुत्तमिथायसो जयतः भुज्या सञ्जातश्चरुष्य चित्तयति यथा परस्वकथा वाङ्मी मया मिथा सम्भवा जगु
 कस्मिन् पुरेऽप्यसि साणुमिस्त्र तत्सत्त्वेन वाङ्मी च सम्भवा एतेषां वा क्वचित्पिपयभुज्या मरिष्यतीति, एतच्छेदनासो वाङ्मित्रीचरत्सा
 इहे इति एदीपयवर्धमस्तु सम्भवं प्रदीक्य सुपम एवेति । अत्र चतुर्थेति ह्यस्याहुरिमात्र । अत्र हेतु चतुर्थं भवेत् मय्ये द्वितीय-
 यत्तस्य दीपलोचत् द्विचरयो द्वितीयश्चुर्षी मङ्गो वा ह्यस्याहुरास्वार्थोपापावकर्मन्त्येवमिच्छते । अस्मत्सावदुचयथापि कृत्वाया
 यथायाञ्चन एव । द्वितीयोऽपि मङ्गो प्राणोपययं सर्वेणः परमार्थवस्तुवस्तुमपरिधामेन वाङ्मित्रीप्रदवदोषस्य निवारित्वाञ्चन एव ।

तृतीयो बहुतरदोषः । आद्यश्च बहुतरमदोषः, उभयत्रापि भोजनस्य शङ्कितत्वेनाऽशुद्धत्वात् । अथ तृतीयप्रथमावाश्रित्याशुद्धनामाह । यं कञ्चन दोषं 'कम्माइ' चि सूचनादाथाकर्ममिदिकं दूषणं । भक्तादर्ग्रहणकालेऽभ्यवहारकाले वा शङ्कते अमुकदोषदृष्टमिदमशनदीत्या-
 रेकते सम्भावयतीत्यर्थः । तमेव दोषं, व्याख्यानादाथाकर्ममिदिपञ्चविंशतिदोषमप्यादेकतरं कञ्चन पिण्डग्राही साधुः प्राप्नोति आप-
 द्यते शेषयोरुद्धरितयोराद्यतृतीयभङ्गयोरित्यशुद्धावेताविति । तत्राथाकर्ममिदयः षोडशोद्गमदोषाः शङ्कितस्य साध्यत्वात्तद्वर्जां नवैषणा-
 दोषा आश्रितादयश्चेति समुचितताः पञ्चविंशतिः । अत्र हि ननु यदि शङ्काऽकल्पनीयताविधायिनी, एवं शुद्धमपि भक्ताद्यशुद्धं स्यात्-
 शङ्काकरणात्, अशुद्धमपि शुद्धमेतदिति निश्चित्य गृहीतं शुद्धं स्यादित्यत्रोच्यते, सत्यमेव तच्छङ्कापरिणाम एव शुद्धेशुद्धेश्च कार-
 णम् । यदि हि शङ्कायुक्तपरिणामस्तदा शुद्धमप्यशनानादिकमशुद्धं करोति । शुद्धमेतदित्येवं निश्चित्य गृह्यन् भुञ्जानो वा विशुद्धपरिणा-
 मोऽशुद्धमपि शुद्धं करोति । तादिहाशुद्धमपि ह्यन्नस्थपरीक्षया निःशङ्कीकृतं शुद्धमेव स्यात्तथाहि श्रुतवलेनामायाविना प्रयत्नपरेण ह्यन्न-
 स्थेन संशोध्य यद्गृहीतं तदशुद्धमपि तेनानीतं केवल्यप्युपशुद्धं इतरथा श्रुताप्रामाण्यं कृतं स्यात्तदप्रामाण्ये तर्ह्यशितज्ञानादित्रयाभाव-
 स्तदभावे ज्ञानादित्रयसाध्यमोक्षाभावस्तदभावे तदयं गृह्यमाणाय दीक्षायाश्च नैकफलयमिति गाथार्थः ॥७८॥

उक्तं शङ्कितद्वारमथ अक्षितद्वारमाह ।

सच्चित्साचित्तमक्विव्यं दुहा तस्थ भूद्गणवणेहिं । तैवेहं पढमं वीयं गरहियइथरोहिं दुवेहं तु ॥७९॥

व्याख्या—सह चित्तेन चैतन्येन वर्त्तत इति सचित्तः सजीवः पृथिव्यादिः, चकारस्य द्विरुक्तिः सन्ने माकृतलक्षणम्, यद्वा
 सदिषमानं चित्तं यस्य स सच्चित्तः । तथा अचित्तो निर्जीवः पृथिव्यादिरेव । इह च पृथिव्यादिः पूर्व्वं सचित्तः स्यात्ततः स्वकाय-

व्याख्या—इह प्रत्यासत्तिन्यायादचित्तप्राक्षितस्यैव च सर्वदैव मुख्यतया ग्रहणाच्च पूर्व्वं सचित्तप्राक्षितस्य क्रमपरिहारोणाऽक-
 ल्पतोक्ता । पश्चादितरस्येति । तत्र संसक्तिर्मध्योत्पन्नैकेन्द्रियादिसत्त्वयुक्तत्वं । सा विद्यते येषां द्रव्याणां तानि मत्वर्थीये संसक्तानि,
 तानि च अचित्तानि च दधितक्रद्राक्षापानकादीनि । एतेषु मात्रकादेः खण्डतयापि जातेषु कदाचिद् संसक्तिः स्यात्तानि
 संसक्ताचित्तानि तैः अर्गाहितैरपीति शेषः । करमात्रं प्राक्षितमकल्पयमित्युत्तरेण योगः । अयमर्थः संसक्तिमद्द्रव्यैर्द्वयादिभि-
 र्लेपकुन्मधादिभिश्च हस्तमात्राभ्यां प्राक्षिताभ्यां देयं वा साक्षादेतैर्प्राक्षितं सदीयमानमकल्पयमेकेन्द्रियादिवधदोषाद् मात्रकादिलम्-
 मक्षिकाकीटिकापतङ्गादिसत्त्ववधदोषाच्च एतेनागर्हितवस्तुप्राक्षितमुक्तमथ गर्हितवस्तुप्राक्षितमाह । लोकागमगर्हितैश्चेति । तत्र लोकः
 पृथगजनः 'आगमे'ति अर्हत्प्रवचनं तदभ्येता वा लोकोत्तरो यतिजनस्ततो लोकश्चागमश्च तौ, तथा च तयोर्मध्ये गर्हितानि निन्द्यानि
 यानि सचित्तवस्तूनि मांसादीनि तैः, चः समुच्चये । यतीनां साधूनां करमात्रं प्राक्षितमकल्पयमितीह सम्बन्धनीयं । अयमर्थः लोक-
 लोकोत्तरागमगर्हितैर्मांसवसाशोणितसुरामूर्त्रोच्चारदिभिः शिष्टजनस्याभक्ष्यापेयैः साक्षान्प्राक्षितं सर्दैतैर्प्राक्षिताभ्यां वा हस्तमात्राभ्यां
 दीयमानं सदैयं यतीनामकल्पयमुद्धादिदोषाद् । इह चाचेतनद्रव्यैर्प्राक्षितयोर्हस्तमात्रयोश्चतुर्भङ्गः स्याद्यथा हस्तो प्राक्षितो मात्रं च,
 हस्तो प्राक्षितो न मात्रं । मात्रं प्राक्षितं न हस्तो, न हस्तो प्राक्षितो न मात्रमिति । तत्र गर्हितवस्तुप्राक्षितत्वे भङ्गत्वदुप्येऽपि भक्ताद्य-
 कल्प्यं संसक्तिमदादिद्रव्यवर्जागर्हिततक्राद्यचित्तवस्तुप्राक्षितत्वे कल्पयमिति । अधुना सचित्तपृथिव्यादिभिर्प्राक्षिते हस्तमात्रके आश्रित्य
 सचित्तप्राक्षितदेयस्याकल्प्यतामाह । शुष्कार्द्रसचित्तैश्चेति तत्र शुष्का अनाद्रीः आर्द्राश्चेत्सजलाः सचित्ताः सजीवास्ततः शुष्काश्चाद्र-
 तै सचित्ताश्चेति विग्रहस्तैः पृथिव्यन्वनस्पतिभिरिति सामर्थ्याद् दृश्यम् । चः प्रकृतवाक्यापेक्षया समुच्चये । करमात्रं दातृहस्तकरो-

उदकमत्काय इत्यर्थः स चावटनधादिजलावश्यायहिमकरकादिरूपस्तरिमन् । तथा 'अगणि' च अग्निस्तेजस्कायः स च विध्यात-
 मुर्ुरांगारप्राप्तप्राप्तज्वालसमज्वालव्युत्क्रान्तमेदतया समविधस्तरिमन् । तत्र यः स्वल्पतया पूर्वं दृष्टया न दृश्यतेऽग्निः पश्चा-
 न्द्युष्कगोमयचूर्णादिके इन्धने तदुपरि क्षिप्ते वर्धमानो दृष्टया दृश्यते स विध्यात इत्युच्यते । ये च ईषत् पिङ्गलानिनकणा अर्द्ध-
 विध्यातभस्मोन्मिश्रास्ते मुर्ुर इत्युच्यन्ते । यश्च ज्वालारहितो निर्धूमोऽग्निः सोऽङ्गार इत्यभिधीयते । यत्र च चुल्यामग्नौ प्रज्वा-
 लिते पिठरादिके चारोपिते यावज्ज्वाला पीठरे न लगाति तावदसावंप्राप्तज्वाल उच्यते । यदा च पीठरे ज्वाला लग्ना
 तदासौ प्राप्तज्वाल उच्यते । यदा च ज्वालैवानीचोच्चत्वेन पिठरकसमा, पिठरकमुत्त्वान्ते ज्वालान्तो लग्न इत्यर्थः, तदाऽसौ
 समज्वाल उच्यते । यदा च पिठरमुखमुल्लङ्घ्य ज्वालोर्ध्वं प्रव्रजति तदाऽसौ व्युत्क्रान्त इत्यभिधीयते । 'पवणे' ति पवनी
 वातो वायुकाय इत्यर्थः । स च गुञ्जावातमण्डलिकादिमेदादनेकरूपो दृतिस्थश्च तरिमन् , तत्र तावदचित्तमुखवातपुरिते
 सति दवरकबद्धमुखे यस्तस्थो वायुः स कालमाश्रित्य सच्चित्तो मिश्रोऽच्चिचक्ष्ण पौरुषीदीनैः स्यात् । तत्र वपुर्हेमन्तग्रीष्मरूप-
 स्त्रिरूपो कालः सामान्येन स्त्रिगधो रूक्षश्च भवति । तत्र स्त्रिगधः शीतो रूक्षश्चोष्णः । अयं च स्त्रिगधोऽप्युत्कृष्टमध्यम-
 जघन्यमेदाभिधा । रूक्षोऽपि च त्रिधा । तथा उत्कृष्टस्त्रिगधोऽतिशीतः, मध्यमस्त्रिगधो नातिशीतः । जघन्यस्त्रिगधः स्तोकशीतः ।
 जघन्यरूक्षः किञ्चिदुष्णः, मध्यमरूक्षो नात्युष्णः, उत्कृष्टरूक्षोऽत्युष्णः । तत्र च दृतिस्थो वायुरतिस्त्रिगधकाले पौरुषीमेकाम-
 चेतनो, द्वितीयायां मिश्रः तृतीयायां सच्चिच इति । मध्यमस्त्रिगधो द्वे पौरुष्यावच्चित्तरतृतीयायां मिश्रश्चतुर्थ्यां सच्चिचः ।
 जघन्यस्त्रिगधः पौरुषीत्रिकमच्चिचः चतुर्थ्यां मिश्रः, पञ्चम्यां सच्चिचः । रूक्षकाले पौरुषीनां स्थाने दिनानि । पौरुषीवृद्धिस्थाने च दिन-

एदि र्देष्या । एषोऽस्तुत्यस्ये एदं सिनस्यस्यो हि । न तु सिषय इत्यादि । तथा ऋषोऽपिधीमपने आकाशवृक्षादिकं निमित्तं वेपम् । तथा
 यथसिद्ध्यासादिः असाधारेः अकाशवृक्षं । पृथ्वीव्यागारयस्तु मरुकाशवृक्षमिति । इत्यादिपरिवृतस्तु ऊपयस्य दुर्दस्यः इति भाष-
 त्तिव्येवमुक्तं । तथा 'परिचरते' ति प्रत्यये अन्तरे च । 'दये' ति वसत्यतिव्यये इव प्रत्यये वास्यधीदिव्यादिरतिवभाषित्ककः ।
 अन्त्या भाषास्यः एवमपर्वगदिकन्दकरोऽभ्यन्तकायकसिम्बु विकर्षेऽपि । तथा प्रसेसु वीटिकाप्रत्ययेऽकङ्क-पुण्यकारिकेपु वीरेषु, चः
 सङ्खये । एते च पृथ्वीव्यापारः । सुर्देषि सञ्चिजा भिजासात्र भाषाः । तथा इदम् पुत्रिण्यमिषसामनेषु निमित्तं न्यसं वसित्वनि प-
 न्यते । वीटवसित्पार सञ्चिजयसि निर्वाणयसि, सञ्चिजमिषं वाससर्वदेव परीनाप्राणाभितरयेमर्थः । इत्युद्योऽपिचनिमित्तस्त्याप्राणतरे
 पितृसपयोसका । कर्षं निमित्तमिप्यार 'अर्षतपर्यर' ति उग्रानुकारे सोपादन्तरमभ्यवधानं, यथा सञ्चिजमिषस्य सञ्चिजस्येक्यारि
 सञ्चिजस्युचिजस्येकं हृक्तं । तथा च कस्यार् अमानिकारिमा सम्प्राधानं सान्यतदित्यर्थः । यथा इत्येवोपरि स्वगानिकादी कृत्वा तदेव
 हृक्तं । चः सङ्खयार्थो ह्यसो एतस्य । एतद् क्विपित्पार 'प्रयेन्कं' ति अथवावयोऽनासुप्राद्यमेवाकन्तनीयमेव । इह च सङ्खरिजसञ्चि-
 यमिषस्यस्यञ्चि जस्येकस्येदरेन सङ्खेपुः मरुयो यथा सञ्चिजमिषे पृथ्वीव्यापारी सञ्चिजमिषं पृथ्वीव्यापारि निमित्तमिप्यसाधकात्र
 कसिद् सञ्चिजः, कसिमिषस इत्येकजापि यद्दे जस्यं । तथाऽपिच सञ्चिजमिषं च । सञ्चिजमिषंऽपिच । सञ्चिचं सञ्चिचं निमित्त-
 यमिति च सङ्खेः । अथ याऽप्यमङ्करेऽप्यमङ्कं, यस्तु निमित्तं सञ्चिचं स्यादित्पारिदोपादकन्त्यमेव । सङ्खेपुमङ्कं योऽकरोवाभावात् कन्त्यं,
 इवीयमङ्के च प्रस्तुतगाथाप्रस्त्यापरास्तस्यस्य च सप्तान्येन ह्युदस्यसि मन्वनाया कन्त्याकन्त्यमिषिमंयति । तथाऽपिचमसि सञ्चिजस्य-
 चिप्यारिचकन्त्यनिमित्तं सञ्चिजस्यं, सञ्चिजस्युचिप्यस्युपरि चिचवसन्तु सङ्खेनामिदोऽप्यसात् । परस्परनिमित्तं तु सञ्चिजसङ्खेनादिय-

रहारेण यतनया ग्राह्यमपीति भजना । तत्र विनेयानुग्रहाय प्रतिकायमचित्तस्यानन्तरपरम्परतया निक्षेपसंभवा दर्शयन्ते यथा-सचिच-
 मिश्रपृथ्वीकाये यत् पक्वान्मण्डकादिकं व्यक्स्थापितं तदनन्तरनिक्षिप्तं यच्च पक्वान्नादिकमेव ग्राह्यक(१)च्छुष्पकादावपि तं पिठरादि
 च सचिचमिश्रपृथ्वीकाये तत्परम्परनिक्षिप्तं । तथा यन्नवनीतस्यानीभूतघृतादिकं सचिचमिश्रे उदके न्यस्तं तदनन्तरनिक्षिप्तं । यच्च
 घृतपक्वान्नादिकं तरिकात्रय्यकादौ स्थापितं नावादि च जले तत्परम्परनिक्षिप्तं । तथा विध्याताद्यन्यतरमेदेऽग्नौ मण्डकादिनिहितमन-
 न्तरनिक्षिप्तं । तदेव यदा स्थाल्यादौ स्थाप्यादि चाग्नावुपरि तदा परम्परनिक्षिप्तम् । अत्र च तेजस्काये परम्परनिक्षिप्तस्य ग्रहणमाश्रित्य
 विशेषोऽभिधीयते । यथेशुरसपाकस्थानेऽग्नावुपरि स्थिते पिठरकटाहादौ मृत्तिकया पार्श्वेषु लिप्ते हक्षुरसः स्थितौ यदि स्यात्तदपि च
 यदि विस्तीर्णमुत्तयाऽर्घाद्वितर्कणं स्याद्विशालमुत्वाद्दि तस्माद्धारकादिना कृप्यमाणे दानाय रसादौ तत्कर्णा न घट्टन्ते, तथा वहिरिक्षु-
 रसखर्दनाभाषाद्यपरिशाटिमांस्तस्स्याद्रसोऽपि च तत्क्षण एव क्षिप्तवान्नात्युष्ण तदा गृह्यते । एवं यत्र पिठरादौ गुडः पूर्वं कथितोऽभू-
 चत्र जलं कथनाय क्षिप्तमीपत्तमपि गुडरसेन भावितत्वाच्छीघ्रं प्रासुकीस्यात्ततो नात्युष्णमघट्टितकर्णपार्श्वालिसकटाहस्यमपरिशाटि-
 मदुष्णोदकमपि स्यात्तदपि गृह्यते । एवमन्नादित्तरणिटवशेषपिठरस्थेषत्तमजलादेरपि ग्रहणं ज्ञेयम् । इह चेशुरसस्य दीयमानस्य यदि
 कश्चिद्विन्दुर्गहिलागति स लेप एवावर्तते नत्वधच्छुष्मीमध्यस्थिततेजस्काये पततीति पार्श्वालिसमिति कटाहस्य विशेषणं । घट्टितकर्णाच्च
 तस्माद् गृह्यमाणे हक्षुरसदौ मृत्तेपस्य क्षरणाच्छुष्माग्निविराधना स्यादित्यघट्टितकर्णत्वं विशेषणं । अत्युष्णे चेशुरसदौ गृह्यमाणे
 दाभ्या स्थाल्यादेर्भाजनस्य दानायोत्पाटितस्य, साधुना तु वसतावानयनयोत्पाटितस्य पतद्ग्रहस्य दाहकतया उच्यते भूमौ क्षेपा-
 ऋज्ञः स्यात्तथा कष्टेन ददती दात्री साधुपतद्ग्रहे देयं प्रक्षिप्तुमशक्नुवती वहिरुज्ज्वेत । एवं च पृथिव्यादिविराधना स्यादिति ।

वष्टब्धं तु सच्चिताप्रायपरम्परपिहितं । तथा यद् इन्द्रिकाष्टपरिन्यस्तदह्यमानहिङ्गवादिकेनाङ्गारेण वास्यते मण्डकादिकं चोपरिस्थि-
 ताङ्गारं तत्रैजस्कायानन्तरपिहितं । यन्मण्डकादि भाजनस्थमुपरिस्थिताग्निकशरावेणान्यद्वोपरिन्यस्ताङ्गारद्विकारिकादिना यस्स्थगितं
 तत्रैजस्कायपरम्परपिहितं । तथा यदिन्द्रिकाष्टपरिन्यस्ताङ्गारं तद्वायुनाप्यनन्तरपिहितं यत्राग्निस्तत्र वायुरितिवचनादिह स्पर्शमाने-
 णैव विवक्षया पिहितत्वं ज्ञेयम् । यद्भाजनस्थं मण्डकादि वायुभुतवस्तितना पिहितं तदधो मण्डकादि तदुपरि वस्तिचर्म तदुपरि वात
 इतिकृत्वा परम्परवायुपिहितं । तथा मण्डकादि पत्रवीजपूरकादिफलादिना स्थगितं वनस्पत्यनन्तरपिहितं । तथा मण्डकादि मध्य-
 स्थितफलादिशरावच्छज्जिकादिना पिहितं परम्परपिहितं, तदेव मण्डकाष्टुपरि सञ्चरत्कीटिकाकुन्शुयुक्तं त्रसानन्तरपिहितं । तदेवोपरि-
 स्थितकीटिकादिकशरावादिना पिहितं परम्परपिहितं । अत्र परिहार्यापरिहार्याविधिमाह । तत्र तेषु चतुर्भङ्गेषु मध्ये दृष्टं दीपवदकल्प-
 मित्यर्थः । किं तदित्याह आदित्रिकमाद्यं भङ्गत्रयं । (दृष्टम) ग्राह्यमेव सच्चित्तं स्यादिति दीपात्सच्चित्तसङ्घट्टादिदीपाच्च । नवरं यथापि
 सामान्येन दृष्टमादित्रिकमित्युक्तं, तथापि तृतीयभङ्गेऽप्यनन्तरपिहितमेव, परम्परपिहितं तु यतनया ग्राह्यमिति ज्ञेयम् । तथा
 सामर्थ्याच्चतुर्थो ग्राह्यस्त्रयापि गुरुलघुपदद्वयेन चतुर्भङ्गः स्याद्यथा गुरुकं गुरुकेण, लघुकं गुरुकेण, लघुकं लघुकेन
 पिहितमिति । तत्र गुरु भारिकं देयं जलाद्रसकतुकिण्डादि महदैयद्रव्यभाजनं वा गुरुणा भारिकेण ग्रहेडकादिना पिहितमित्यर्थः १ ।
 तथा गुरुकमुक्तरूपं लघुकेनाल्पभारेण स्थगनिकादिना २, तथा लघुकं मण्डकादि स्तोकभारं देयद्रव्यभाजनं वा गुरुकेण पूर्वोक्तेन ३
 तथा लघुकमुक्तरूपमेव लघुकेन स्थगनिकादिनाैव पिहितमित्यर्थः ४ । अत्र च ग्रहणं प्रति भजना । अत एवाह-गुरुलघुपदाभ्यां
 चतुर्भङ्गो विद्यते यत्र स गुरुलघुचतुर्भङ्गवात् प्राकृते इह्यप्रत्ययस्य मतुवर्थत्वात् तस्मिन् । चरमेऽपि अचित्तेनाच्चित्तं पिहितमित्ये-

धर्मिष्वनुर्धमि मङ्गलं स्वर्णम् । न केवलं सविचाषिषवदोत्सवतुभुवुः सदिधिकं इदं पदुर्धमं सुद स्वर्णपूर्यम्, परा किञ्च परमा
 सुदस्वस्वस्वशापीति दुस्वस्वुदिविषयपोरुकेप्रथिवाम् । द्वितीयम् चरमकम् वीपउपोत्तु द्विचरमकम् द्वितीयपदुर्धमं सुदो मकारि-
 शरत्वं प्रापि निर्दोषी । कशुषिषानोत्सवनेन दातुरमर्थांश्चान्धवाम् । पारितुष्यात्सवपदुर्वीपमङ्गलसुददावेवपोत्सवं मकरसीत्सर्कं,
 गुरुरूप्यस्योत्सवतिवत्स पत्तेन परादिमङ्गलसाम्भारिदि पाषाणकः ॥८२॥

उक्तं धिरिवशरस्य धंरववर्तं प्प्राथिव्यमासु । स्वर्दिनेन धंरववपदुर्धमार्देन मङ्गलार्थिकं चार ।

सविषियन्नरथमजोभ्यं, मत्तान्द सेषा देहू साह्रियं । तस्य सविचाषिचे, श्वठभंगो कप्यद् उ श्वरसे ॥८३॥

व्याख्या । येन केनश्चिन्मात्रकेषु राशी साधवेऽप्यत्रादिकं दास्यति, तत्र यदि साधोरयोत्सवमङ्गलकमीयवया सविषेण शुचिष्वा-
 भिकं दानानुषिषववया तुषादिकं वा कावदयोभ्यं तस्मान्मात्रात् करोटक्यादिसमात्मनान्मन्त्र पृथ्वीक्यापदो सविषेऽपिचं वा स्वान्त्वा-
 रित्यामनादौ वा शिल्प्या भूष्यं निषाय यददानायत्नपदश्चान्त्रयोक्तानेनेन मात्रकेषु सिक्तीक्येन ददाति साधवे पच्छति उद्वचनादि
 धंरुवं काममात्रकम्पमकारैरन्मन्त्र धंरवेनेन, माङ्गलसु धंरुवपमर्मपोषकत्वेयोपार्तीयमानमपि धंरुवं क्वात् मात्रकत्वमयोग्यं धंरुव
 धंनेन दत्तत्वाप्रदितिक्रमा । तत्र धर्मिन् धंरुवे येन प्राप्तनेन दास्यति तत्रकस्य पकारैरन्त्र्यं शेषत्वे, सविचाषिचे सन्वीचनिर्धीय-
 पस्वमिषायके के पदे आशिस्य सविचाषिषयदान्वापित्यर्था, मिषस्य सविषय पदान्त्वर्थायाश्चतुर्धमो मङ्गलतुष्टयं स्वापया-सविषेच
 सविषं १ सविषेच सविषं २ सविषेच सविषं ३ सविषेच सविषं ४ धंरुवनिविति । तत्र सविषेच पृथ्वीक्यापदो सविषं पृथ्वीक्यापदि
 धंरुवमित्यर्थः, सविषेच व्यायोग्यं तुषादि शेषं । इदं व्यापयद्भवदे ज्ञान्यसतु सविषयमागात्सविषयमङ्गलादिदोषायाऽन्वयनीयतेव नन्वर

प्रस्तुतसंहतदीपस्य तृतीयभङ्गेऽवतारो ज्ञेयस्तथाऽनन्तरपरम्परताऽत्र न व्याख्येया, संहारणस्य परम्परतया अवदनात् । तथा कल्पते तु, भक्तादिं प्राक्षम् पुनः स्यात्, 'चरमे' चतुर्थभङ्गे इति गाथार्थः ॥८३॥

नवरं चतुर्भङ्गेऽपि भजनया कल्पनीयतेत्याह ।

तस्य च यथोवबहुयं, चउभंगो पढमतर्ह्यगाहणणा जइ तं थोवाहारं, मत्तगमु खेख वि य चयरेज्जा ॥८४॥

व्याख्या । तत्रापि तस्मिन्नापि चरमभङ्गेऽचिन्तेऽचितं संहतमित्येवरूपे, चः पुनरर्थे, न केवलं सामान्यसंहते, सचिच्चाचिचपदी-
त्यचतुर्भङ्ग इत्यपेरर्थः । किमित्याह । स्तोकबहुलक्षणे ये पदे शब्दरूपे ताभ्यां चतुर्भङ्गो विकल्पचतुष्टयं स स्यात् । यथा स्तोकं स्तोकं, स्तोकं बहुलं, बहुके स्तोकं, बहुके बहुकं संहतमिति । तत्र स्तोकं स्वल्पं, बहुकं प्रचुरमुच्यते । तथा यत् संहियमाणं यन्मध्यं संहियते च ते द्वे अपि वस्तुनी शुक्के वा स्यातामाद्रे वा तत्र शुक्कं पर्युषितं कूरादि, आद्रं तीमनादि । तत्रेह स्तोकबहुत्वे शुक्काद्रद्रन्यविशेष-
णतया दृश्ये । यथा स्तोकं बहुकं वा शुक्कं तथार्द्रमपि । अधुनैतेषु कल्प्याकल्प्यभजनामाह । 'पढमतर्ह्यगाहव' चि स्तोकं स्तोकं बहुके संहतमित्येतौ प्रथमतृतीयौ भङ्गावाचीर्णौ भिक्षाग्रहणे शुद्धतयाऽङ्गीकृतौ । तेन स्तोकं बहुके वा शुक्के स्तोकमाद्रं संहतं ।
स्तोकं बहुके वार्द्रे स्तोकमाद्रं संहतमित्याचीर्णग्रहणं । संहियमाणस्यार्द्रत्वेऽपि स्तोकत्वेन दाज्याः प्रज्ञापनया हस्तधावनादिदीपस्य
रक्षयितुं शक्यत्वात् । तथा स्तोकं बहुके वा शुक्के शुक्कं स्तोकं संहतं । तथार्द्रं स्तोकं बहुके वा शुक्कं स्तोकं संहतमित्यपि कल्पते
उक्तदोषभावात् । पाश्चिष्यात् स्तोकं बहुकं, बहुके बहुकं संहतमिति द्वितीयचतुर्थविशुद्धाविति दृश्यं । तेन स्तोकं बहुके वा शुक्के,
स्तोकेऽबहुके वार्द्रे बहुकमाद्रं संहतमित्यनाचीर्णग्रहणं । संहियमाणस्य बहुत्वेन दाज्याः प्रज्ञापनया हस्तधावनादिदीपस्य रक्षितुमशक्य-

लम् । ब्रह्मस्य प्रथमवर्ती यमश्चोरापि विद्येयमात्र । अत्र त्रिभिस्त्यादि, पर्यस्त्यभ्युपगमे इत्याद्यक्षमिति योगः । क्वच्छरेयं शंखशक्तं
 ज्ञानत्यादिभावनशक्तिष्वोर्थास्त्याद्य मूर्धो स्थितेन हि यत्ननेनावनम्य इत्यभ्यसिचते वस्तुनि दृष्ट्या दीपमानेऽप्योर्ध्वमिमानयो-
 रन्तरे क्षीयित्वाभ्युपगमः सम्भवति । कस्यपूठं शम्भ्राद्यक्षमित्याद्य । स्तोत्रेणैव क्त्वामाद्यभावात् आधाराः साक्षात्प्यं यस्य, स्तोत्रं वा वस्त्या-
 समन्तव्याप्त्यसि यथास्तोत्रोकाधारमभारिष्यमित्यर्थः । जनेन स्तोत्रादिरेवैवगुण्य एवार्थो विद्येयिणः । तस्याटनानन्तरं पुनः किं कुर्यादि-
 त्याद्य । विद्येरेत्यादी दधानमात्रकमभ्यस्यं, शूरं प्रकल्प्य वस्तु तदा तत्संगत कल्पयिष्यति द्वेषः । एतेन स्तोत्रैर्गूढतरेष्वन्यद्वस्तुदा-
 नाय यथापारिक मात्रक्युक्तिष्वप्य तदराति तदा कल्पते । यदि य प्रभुतासिप्रभाष्यद्रभ्यपुक्तं गुरुत्वान्त्यादिर्दं रिच्छीकृत्यन्त्याद्वस्तु-
 दानाय तदेवोत्पादपावनम्य वा तस्त्वमन्तरूप्यं तेनैव ददाति तदा शक्यव्यपिषिषि दोषसम्प्राप्त्यादि वसिन्त् मन्त्रायादने तद्विषय-
 याद्ये मूर्धो निश्चित्ययाद्यं य दस्तुः पीडा, वासनमन्त्रे य मदीयवनेन साधुना परमार्थो भवन्मिष्यादि । मन्त्रेणाद्यभ्यन्त्याभ्यस्य-
 य्चेर्दं कुर्यात्तदा कम्परे कन्मभ्यसिचतमकम्पदिषिचित्त्वे भूमिस्त्ववीचयथा । इत्यापक्यदिसूतकम्परे य साधोर्दंस्तु य तन्मभ्यसिचत-
 यच्छादिना मूर्धो विष्कीर्षमायेन पादादिराहाः स्मरत्प्रातस्तस्मटोऽप्यमिति साधोर्धनाप्यारभेति त्रिषिवा विरायनेति गाथार्थः ॥८४॥

शकं शंखशक्तमथ दायक्यात् विद्येयुर्दोषदोषदोषादायक्यन् पायास्तुर्दंज्यात् ।
 धेरपपुपन्द्वेविविरजतिर्यंभ्रयसमत्तज्जन्ममे । करधरणाच्छिन्नपगातिप-निषकलं ह्य पात्रयाकरो ॥८५॥

व्याख्या- 'वेरंति । तत्र त्वादिनो ब्रह्मा ए य मन्त्रेण जयेत्स्वित्यन्त्ये र्थात्साधुपरिधर्मा वसिन्त्, मन्त्रेण विमच्छिकोपाय स्वदिरे
 ददाति इत्यनयो मिषां स गुरुक्षीयि यस्त्यभ्यस्यत्तुर्धमायास्त्येनाद्योच्यते य सोपः, जनेकरोऽप्यभावात् वयादि र्वादिभ्यो मन्त्रानिर्धनि-

दीवनलालः कम्पमानहस्त्वथ स्यात्ततोऽसौ दद्वत् स्वयं पतेत् देयं मात्रं वा भूमौ पातयेत् , तत्र च कीटिकावधादयो दोषा हेयाः ।
 देयनलालः कम्पमानहस्त्वथ , देयस्यास्वामीति विचिन्त्य तस्मिन् ददति तत्पुत्रादयः साधौ हृद्धे वा उभयस्मिन् वाऽश्रीत्यादि कुर्युः ।
 तथाऽयमनादेयवाक्यत्वात् , ओषश्चोत्सर्ग उच्यते । तत्र उत्सर्गेण स्थविरादिदायकेष्वयं दर्शयमाननिषेधो हेयोऽपचादेन
 तथेह चतुर्थाथान्तपादे ओषेन वक्ष्यति । स्थानेऽपवादोऽपि दर्शयिष्यते । तत्र स्थविरमाश्रित्यायं ग्रहणविधि-
 तु यतनया केषुचिद् ग्रहणपप्यनुह्रातमतो निषेधानन्तरं स्वे स्वे स्थानेऽपवादोऽपि दर्शयिष्यते । तत्र स्थविरमाश्रित्यायं ग्रहणविधि-
 र्यथा स्थविरोऽपि पुत्रादिमध्ये यथादेयवाक्यः स्यात्तत्रापि यद्यसौ कम्पमानदेहस्तदा अन्येन पुत्रादिना हस्ताद् गृहीतोऽन्यथा कम्प-
 मानदेहत्वाद्भूमिपाताद्यनर्थान् लभते अवेपमानदेहश्चान्येनाधृतोऽपि पतनाद्यभावादगलल्लालो यदि ददाति तदा भिक्षा गृह्यतेऽन्यथा
 निषेधः । १ । 'अपहृत्ति' । अपभृर्दीयमानभक्तादेरस्वामी भुक्तकादिस्त्वस्मिन् । अपभृत्त्वाद्दीयमानं तेन न कल्पत इत्यर्थः । स्वाभिना
 तु तद्धस्तेन दाप्यमानं कल्पते एव । २ । 'दंष्ट'ति । पण्डो नपुंसकस्त्वस्मिन् दीषाश्चाभीक्ष्णं तद्धस्ताद्भिक्षुप्रहणेऽन्योन्यामिलापादयः ।
 स हि अतिपरिचयात् क्षोभणेन कामोत्कटकत्वात्साधोऽङ्घ्रिधावनानादि कुर्यात्ततः कर्मबन्धः, सकृद्ग्रहणे च न तथादोषस्त्वथाऽहो
 एते नपुंसकादपि गृह्यन्ति इत्यादि लोके जुगुप्सा स्यात् । अपवादस्तु वद्धित्विचित्तमत्रोपहतौपप्युपहतकृषिशपदेवशमादिषु
 केषुचिदप्रतिसिचिनपुंसकेषु ददत्सु भिक्षा ग्राह्या । ३ । 'वेविर'त्ति वेपमानः कम्पमानः कम्पमानकायस्त्वस्मिन् । स हि देयमान-
 यन्भूमौ परिष्ठादयेत् तथा साधुभाजनाद्विभिक्षां क्षिपेत् देयमात्रकं वा पातनेन स्फोटयेत्तथा यद्यसौ दृढभिक्षामाजनग्राही स्यात्,
 इतरथा मात्रादि भूमौ पातयेत्, तदा ग्राह्या । ४ । 'जरिय'त्ति ज्वरित आणततापस्त्वस्मिन्, दोषाश्चान वेपमानसत्कारतथा जैना आहार-
 लम्पटा ये ज्वरिणमपि न परित्यजन्तीति जने खिसा स्यात्तथा विस्फोटकाद्याशिवज्वरस्य संक्रमोऽपि साधौ स्यात् । यदि सौचा

मिस्रदेवतायापि मिस्रदेशे जातानामिन्द्रसदृशं पशुनया प्रोक्ता । अंतर्दि मन्त्रो मिस्रदेशे हि शुभमस्तमितम् । जगदो ह्यपमन्त्रं पशुनाम्ना
 पूर्यन्तीति कादिवाचं जगत्त्वं सेच्युत्सरी यं पशुनाम्ना स्मृतिको भूयो परोचथा पशुतो इत्युपरीयस्मान्पशुर्भक्षणः स्यात् । साधुपशु-
 क्यदिति देवदेव परित्यागिदंकेन कर्तव्यम् । तथा कस्मादि देवं पराजम् । पुत्रादिरंसे समर्पयेत्, अन्पथा कस्तु कर्तुं शक्यति, सोऽपि
 शुभार्थिना भूतो वसि रराति, अन्पथा सोऽपमन्त्रं सेच्युत्स्रिच्छक्तिो भूमो फलेपं वा साधुमन्त्रनादिति शिषेत्, वरा प्रथमा ।
 'अन्पथि अन्पथा स्मृत्यानामाशक्तमन्त्रो सर्वांश्चाम्मन्तरावर्षी वाक् कल्पते, वसिस्त्रं काले हि देवभानपञ्चात्तति सति प्रायापशुपथं
 रराति करो । सुप्याथ एते इत्युक्ताते, प्रायादेः शोच्यदिकं च स्मर्याक्यानात्कं यथा-

अन्पथोर्द्विषसांकिन्ने प्रांमि षण्णे एगा मदिपा नाम अफारी रोन्वा । वीम् वरदिपा, एगा रुदिपा जर्दिति । अफया
 एगव साह्ययोसो फम धीयो विवर्तता जामया । वेसि च एयो सीसो अर्धं कोमिष्ठो मदिपम् निरे निव मिक्तज्जुा एर, अफया च
 एयं साह्यस मिस्रसं देवज्जु वि निपसुयं यथदिय मदिपा सेवं यथा । जगज्जो सो साह्य आम्पजो ज्योययो ज्योयी देवी जगद्भ्यो
 वीम् कस्तु मियो । देव कोमकसा मक्षियं, पुयो वि धदि, वीम् कर्तव्येव पुयो वि सो मियो । एवं पुम्पकृतं यद्वयं रिशं यान सुव्यं
 कश्चिदं वि । जामया मदिपा योयक्यसुसविष्ठा य मक्षिया य वीम् सुया । जहा पुये । ज्योपथं देदि । । वीम् मक्षियं से सव्यो साह्य-
 स मियो । मदिपम् मक्षियं एतं क्वं जग्यं ज्योदि, वीम् कुयं वेदि सव्ये साह्यो मियो । एवं जम् सुव्यं कश्चिदं रिन्वं । मदि-
 पम् मक्षियं वीम् सुव्यं रिन्वं । वीम् इत्युक्ताते क्वदिओ क्व मदिपा ज्योदिपा ज्योपा । साह्यस तथादि यज्जुा । अफया ज्योपिय-
 स एयोयं मक्षियाम्पम्प जहा एयो एयम् सीसो अर्धंकोरियो यदिक्त, अन्पथयं सुव्यं यज्जुयेदयो अन्पथी । वा किं योदिता-

यमी एसो इच्छा, लोगो मिलिओ उड्ढाहो जाओ । छुंटाणा एए हवंति चि लीए बाओ जाओ । तउ आयरिएहि तीए कीवोवसमण-
 त्यं पेच्छंतीए चेव उवगणं उड्ढालिउण सकोवं सो साह भणिओ, जहा जो तुमं एवंविहाज्जीईकारओ तेण अग्गणं न किंचि
 कञ्जं, नीहरह चि, तउ तीए उवसंतो कीवो । पेच्छतावाऊरियहिययाए भणिया क्षरिणो भयवं ! एयमकराहं मम खमह । ते खमा-
 विउण गया सा-सगिंहंति । तथा बालोऽपि यद्यसौ दक्षः स्यात्, मातुः परोक्षं स्लोकं च ददाति, तदा त्वं मत्रेदं दापित इत्यादि
 पृच्छां विना तद्वत्साद् गृह्यते स्लोकदेयतयोक्तदोषासम्भवात्, स्लोकदानेऽपि दोषसम्भवेऽसौ (पृच्छा) कार्या । यदि च मातुः परोक्षं
 प्रचुरमसौ ददाति तदाऽवश्यं सा (पृच्छा) कार्या । ततो मातुसक्ता प्रचुरमुत्कलना चेत्तदा गृह्यते नान्यथा । पार्श्ववर्तिन्या मात्रा पुत्रि !
 साधवे देहीत्युक्ते च यद्यसौ तत्समक्षं स्लोकं प्रभृतं वा ददाति (तदा) पृच्छां विनापि गृह्यते । ७। तथा मत्तो मदिरापानोत्थमद्-
 विह्वलस्त्विमन् । अयं हि साधोरालिङ्गनमाहननं पात्रभेदं वा कुर्यात् । तथाऽशुचित्वात्साङ्गिध्याग्रहणे जनस्विसा स्यात् । तथा यद्यसौ
 मनाग्मत्तोऽन्यथाऽतिविह्वलः सन् दातव्यदातव्यविभागं न जानाति, सोऽपि चेच्छूद्रः, इतरो ह्यस्यार्थस्य लोके प्रकाशनात्प्रवचने
 स्विसकः स्यात्, सोऽपि चेच्छुचिहस्तोऽसमयज्ञजनरहिते स्थाने च दद्याद्, अन्यथा प्रवचनस्विसा, तदा तद्वत्साद् गृह्यते नान्यथा ।
 ८। वन्मत्तो महासङ्ग्रामादिजयाद्वर्षाभातो ग्रहगृहीतादिश्च तस्मिन् । इहापि आलिङ्गनाहननभाजनभङ्गकरणगालीप्रदानादयो दोषा
 हेयाः । तथा यद्यसौ धर्मप्रियः शुचिश्च स्याद्, अन्यथा प्रवचनस्विसकः स्यात्, तदा ग्राह्या । ९। तथा करचरणी हस्तपादौ छिन्वी
 कश्चितौ यस्येति विग्रहे वाऽऽहिदान्यादेराकृतिगणत्वाच्चिष्ठान्तस्य पूर्वनिपाताभावे करचरणच्छिन्न इति स्यात् । करच्छिन्नक्षरणच्छिन्न-
 श्वेति द्वयं तस्मिन् । तत्र छिन्नकराङ्गिध्याग्रहणे मूत्राद्युत्सर्गाद् जलशौचाभावेऽशुचित्वाश्लोकनिन्दत्वाच्च जनस्विसा, दानासमर्थत्वाद्-

पञ्चमः। एवं च कर्पात् । विष्णवस्त्रं त्वं पठेत् धनसिंहा च, एषा विष्णवोऽप्यपरिष्ठापित्पराधारादसागारिकस्थाने दद्यात् ॥१०॥
 विष्णवस्त्रोऽप्यपरिष्ठापित्पराधारादसागारिकस्थान एव वा देव्या सुपठेत् ॥११॥ प्रथमिथो पञ्चसुपठित्वं भक्त्यं तस्मिन्पञ्चमिथे स्फुटिवरेरे च
 ददति साधोसि क्लृप्तकमा स्यात् । तदीयोऽप्युपस्थान्तकृतसर्वस्वैरमन्त्रोच्चारणालनादिभिः परितन्त्रे तस्यैकस्य साद्येऽपि-
 दिजन्तावरो न प्राप्ता । तथाऽप्यापि तन्त्रोपिधि यदि कस्यैकस्यस्यस्योः स्यात्, सोऽप्यसाधारिकस्थाने, तदा प्राप्ता ॥११॥ तथा 'निय-
 तं' चि इत्यधिक्यद्वयान्कुरद एति । उप निर्गते । परदिवसस्यैरमन्त्रोत्सर्गस्यैव वा क्यपिपञ्चसुपथकस्येन द्यो-
 निवर्धितस्यैव, तस्यैवपिथो शिखेवम पर्यट्त् वाप्यते यथा धनसिंहा च । दसददत्तु दिक्षां दसुपथि न साधनोपेति तत्र
 पठितेयः सिद्ध एव, केवलं तस्यैवपिथेऽप्यथा यद्भवद्भारोत्प्राप्तः । अथापि यदि निभदत्त एवमेव पर्यटनस्यैवः पर्यटनाद्यक-
 योवसिद् एव असाधारिके वेदपाठ्या प्राप्ता ॥१२॥ तथा गान्धर्वोः क्युपयोपान्तरोत्सर्गपरिः गान्धर्वः यस्मिन् ददति न
 पाठनीति, अथ हि इतिपठया ददत् सुयो वठेत् पर्यम कीदिक्यान् शिष्ययेत् । तथा यथो ध्यानस्यो ददति, स हि पठत्
 क्यपिच तस्यैव, तदा प्राप्तेति धार्यः ॥१३॥८५॥

खन्द पीसद् भुञ्जद्, कचद् कोहेद् विक्रिणाद् । पिंसे द्कचद् विरोत्तद्, केनद् आशुब्धिणि घाल्यच्छा य ॥८६॥

व्याख्या—खद् भक्षयमान-‘क’ ध्वन् । प्रायेक्यमित्यन्वयः । कचद् वा क्यपिच एी कचयति कुरुष्वे कचट्यारिके उचयति,

तस्या ददत्यां सुतयो दिक्षां न पाठनीसुपथेण धरद् योषा । एवं हि उरुत्तविषयसाध्यादिधीयस्यद्वयनादि क्योति सिंघादानात्-

द्युवताकात् वा यत्केन दस्यमानम् दुराधवास्यैवमर्त्तं वेति । एव च कस्यनादिप्यापस्य दिक्षा। कीदिक्यादन्वयः। प्राय-

स्वासां मुख्यत्वाच्च कण्ठतीत्यादिक्रियाः पतीत्य यच्छब्दे स्त्रीलिङ्गनिर्देशं कृतवानिति । एवं उत्तरत्रापि दृश्यं । तथाऽत्रापि यदा कण्ठना-
 योरुपाटितं मुशलमत्रान्तरे साधुरायासस्तच्च यदि मुखदत्तलोहमयकुण्डलिकारूपायां कांच्यामलप्रकरत्र्यादिबीजं पाताधानर्थरहितगृह-
 कोणादौ तु मुत्त्या ददाति तदा कल्पते ।१५। तथा पिनाष्टि शिलायां जलार्द्रसचित्तमुद्रादिसत्कदाल्यादि तिलामलककुस्तुम्बुरल-
 षणजीरकादि वा मुद्राति वर्तयतीति यावत् । तत्र च काचिच्चरिका मुद्रादिर्वा तिलादिर्वा सचित्तः सम्भवतीति तत्सङ्घट्टो, भिक्षा-
 खरणिदत्तहस्तयोश्च जलेन प्रक्षालने पुरःकम्पादिदोषश्च, तथा पिप्यन्त्यामपि जलार्द्रसचित्तमुद्रादिसत्कदाल्यादिपेयणसमाप्तौ यदि ददाति,
 त्रिष्टुटं तंदुलादि वा पिप्यन्ती यदि स्यात्तदा ग्राह्या ।१६। तथा 'मुंजह'चि भुञ्जति रतितुल्यं (चुल्लयां) कडिछकादौ चणकगोधूमा-
 दीन् स्फोटयति, भर्जमानाया हि भिक्षां ददत्या वेलालगना(गनेन) कडिछकादिप्रक्षिप्तचणकगोधूमादेर्दहिऽप्रीत्यादिभावात्,
 तथैतस्यामपि यत्सचित्तं गोधूमादिकं कडिछके क्षिप्तं तद्भुञ्जोचारितमन्यच्चाऽद्यापि हस्ते गृहीतमेतस्मिन् प्रस्तावे साधुरायाव-
 स्तवो यद्युचिष्ठति तदा गृह्यते ।१७। 'कर्त्तयति कुण्ठि वा' चक्रेण रूतप्रोणिकां स्रवतया विदधाति ।१८। 'लोठयति' लोठिन्यां
 कणकेन(शलाकया) कर्पासं रूततया विदधाति ।१९। 'विकण्ठते' विकीर्णयति वा रूतं कराभ्यां पीनःपुन्येन श्लक्ष्णयति ।२०। 'पिञ्जयति'
 पिञ्जनेन रूतं मृदु करोति । इह कर्तनादिकर्त्री देयलिप्तहस्ता सती हस्तधावनरूपं पुरःकर्मादि कुर्यात् । तथा लोठयन्त्या हस्ते सचित्त-
 कर्पासः स्यात्कार्पासिकांश्च पादादिना सङ्घट्टयति । तथा चतसृष्वपि चायं ग्रहणविधिस्तत्र कर्त्तयत्यां यदि श्वेतताऽतिशयोत्या
 दनाय शङ्खचूर्णेन हस्तौ न लिप्तौ स्यातां, लिप्तौ वा चूर्णेन यदि निःश्लकतया शुच्यर्थं जलेन न धावति पुरः पश्चाद्वा, तदा गृह्यते ।
 लोठयन्त्यां च यदि हस्ते धृतः कर्पासो न स्यात्कार्पासिकान्वा यद्युचिष्ठन्ती न घट्टयति तदा गृह्यते । विकण्ठयन्त्यां पिञ्जयन्त्यां च

यस्मिं दसपञ्चमादिना नुराक्यर्मादि म स्यात्तदा पृथगे १२१। तथा 'दकपदि' पठते सविषयग्रयोर्मास्तीक्ष्णपदि विनष्टीति पामत् ।
 दसपत्न्या दि पादविषयीत्रसङ्घट्टादि, दसपञ्चने षडधिरापना येति । तथा दकपत्नयामपि सविषयपूरगादिना दसपमानेन पद
 पार्श्वे मूक पदप्रस्थाने साधुरापाठस्ततो मणुषिर्थात्, अथेकमे वा यद्विषयसुभ्रादिर्दं दसपत्नी यदि स्यात्, नुराक्यर्मादि च न
 कर्थापरा प्रत्या १२१। तथा 'धितोसपदि' मन्थामक्यादिना दस्यार्दि मन्थानि । यदि क्यार्थि च संसक्तं स्यात्तत्र चरितोक्तने षष्ठीकरो-
 केन्द्रियार्थिभुक्तविक्रमकारणावद्विधास्याप्या धितोसपत्न्यापपि यदि दस्यार्थंकेन्द्रियार्थसंज्ञकं मन्थन्ती स्यात्, तस्मिं कश्चिदेवे-
 श्ठीत्र संसक्तपठे, तदा मृपठे १२३। तथा 'वेमपदि' ममपपरादि, वेमन्ती दि यस्मिं मिथारानार्थसुत्वाय अन्तेन दौषं करोति तदाऽप्यप्य
 विरापना, दस्योस्युष्टा ददाति तदा सोममदी दस्युष्टमन्वेते न स्यकन्तीति तत्र च भारद्वाजे, यत्र तद्ध- 'उक्तापदपाठं'ो रि
 संभवत एष्टारं क्यार वेति । भारद्वाजे नीटारे दू 'च्छिष्ट' पितृपदार्थे य' ॥११॥ तथा अथापि यद्यतुस्तदा क्ली यावन्मुखे क्यारं
 व्यापारि शिष्ययेतस्यस्तारे साधुतापाठस्तदा पृथगे १२५। तथा पा क्यश्चिस्ती गुर्ध्वव्यापयप्रथा स्यात्तस्यां दि मिथा-
 दानार्थसुर्ध्वामित्यां मिथां दस्योऽस्माने उपरिचरत्या च गर्भस्य धाया स्यात् । तथा गुर्ध्वपथा अदि मासालक्ष्यार्थिगर्भाया
 दस्तदा पृथगे ममपथेकामासपमर्मापाप भेति । कामस्यदिशतथा तथाऽपि दीपयन्त्यां पृथगन्ति । एषधिरापनाभित्सेयममुभ्या । विनक्यन्ति-
 क्यर्त्तान्ताभित्प च निरवयवदस्यत्वं सर्वतियेयो यत्रस्ते एतेष्वेव धात्या अर्थाभान्दिनस्तारान्त्र मन्थपि धातान् चरितरान्ति १२५। तथा
 धास्यस्यसा सनदीदिदिद्युष्टा तस्या दि मिथां दस्यता यत्वं मृषी दस्यता यद्यद्यदिदिधिरापिरोऽन्वामिति तं मृषिस्यं कश्चिदक्यदि-
 दिनाद्यपेत् । तथाऽऽस्तरेण सारिष्टयो एष्टारं दस्यो कर्त्तव्यो स्यात्तदा, यत्राप मिथां दस्यता पुनर्दाप्या पृथगान्त्रस्य यामस्य पीठ्या

स्यात्तथाऽत्रापि स्थविरकल्पिका बालवत्सायाः स्तन्याशनादंजीविशिशुकाया हस्ताद् गृह्णन्ति यदि बालः स्तनं धयन्नधयन्वा तथा
 मुक्तो न रोदिति, रुदति च तस्मिन्नेति । केवलस्तन्यजीविशिशुकया च स्तनपानाद्बाले मुक्ते रुदत्यरुदति च तद्भस्वान्नेति । अपि-
 वति च तथा निक्षिप्ते रुदति च स्तन्यजीविन्यपि तद्भस्वाद् गृह्णन्ति, रुदति च नेति । जिनकल्पिकाद्यश्च यावद्बालः केवलस्त-
 न्यपायी तावत्तं मुक्त्या दत्तया निरपवादात्तद्भस्वाद् भिक्षां न गृह्णन्ति । अप्यमत्र विभागाः । केवलस्तन्यजीविनि पिवत्यपिपवति च
 निक्षिप्ते रुदत्यरुदति च न गृह्णन्ति । स्तन्याशनादिजीविनि च पिवति निक्षिप्ते रुदत्यरुदति च न गृह्णन्ति । अपिपवति मुक्तेऽरुदति
 गृह्णन्ति, रुदति च नेति । २६। चः समुच्चये इति भाषार्थः ॥ ८६ ॥

तद्दृष्टुं जडं । साहारणचौरियगं देइ, परकं परदुं वा ॥ ८७ ॥

न्याख्या—तथेति वाक्योत्क्षेपे 'चा' इति पदं सर्वत्रेहापि सम्यध्यते । ततश्च या काचिन्महिला पद्कायान् लज्णोदकामिवाव-
 पुरितद्वतिपर्ववीजपूरादिपूतरकमत्स्यादिरूपान् पद्जीवनिकायान् गृह्णाति हस्ते धारयति, तस्यां दत्तयां न गृह्णन्ति, पद्कायस्य पीडा-
 दिदोषसद्भावादेवमुत्तरद्वारत्रयेऽप्ययं हेतुर्दश्यः । २७। तथा 'घट्टयति' प्रकान्तान् पद्कायान् शेषशरीरावयवश्चिरतरःकर्णदिस्थान् संब-
 द्धयति चालयतीति यावत् । तथा पादान्नां या तानेव चालयतीत्यपि दश्यं । तत्र सिद्धार्थकतत्पुष्पाण्यद्रव्यरिजिकाशतपत्रिकादि-
 पुष्पाणि वा शिरःस्थानि, अम्लानमालतीमालादीन्धुरःस्थानि, वदरकरीरजपाकुसुमादीनि आमरणतया कर्णस्थानि, परिधानाधन्तर
 स्थापितसरसश्चन्तान्बुलपत्रादीनि शरीरस्थानि या धारयति, तस्यां शरीरन्यस्तपुष्पादिकायां दत्तयां दाज्यां न गृह्णन्ति । २८। तथा
 'आरभते' पद्कायान् विनाशयति । तत्र पृथ्वीकायं कुश्यादिना खनन्त्यारभते । मञ्जनवस्त्रादिधावनगवादिसेचनादीनि च कुर्वन्त्य-

परि एतद्व्यवहारिणा पुराकर्मपरि न स्यात्तदा मुच्यते ।२१। तेषां 'दत्तपतिं' पदे सधियव्यवहारगोपूपादीभूयपतिं चिन्तयति यावत् ।
 एतदपत्त्या रि पदाधियधयीव्यवहारमि, एतद्व्यवहारे बलविराजना चेति । तथा एतदपत्त्यामपि सधियव्यवहारमिणा एतदपत्त्यानेन सर
 धावो मुक्त एतद्व्यवहारे साधुतापत्त्यावो यमुच्यते, अथेवमं वा अधिव्यवहारिकं दत्तपत्नी यदि स्यात्, पुराकर्मपरि च न
 कर्थावदा प्राणा ।२२। तथा 'विरोक्तपतिं' मन्वानकामिना एव्यादि यज्याति । यदि कदाचिद् संसक्तं स्यात्तदा वदितोक्तने उच्यते-
 केनिप्रपारिभुक्तविभुक्तत्वावधिवास्यावथा विरोक्तपत्त्यामपि यदि एव्यापेकेनिप्रपावसंसक्तं यज्यन्ती स्यात्, यदि कश्चिदेवे-
 यीव संसक्तपते, तथा यमुच्यते ।२३। तथा 'अपतिं' मन्वयवदरति, वेपन्ती रि यदि विधायनार्थमुत्थाप यजेन यौवं करोति तदाऽप्यय
 विराजना, एतद्व्यवहार दद्याति तथा अेककारां उच्यते- न स्यवन्तीति तत्र य परमार्थगो, यत्र उक्तं- 'कथापरत्वावयो रि
 संवत् पुत्रव क्त्वा चेति । आदारे नीदारे दु 'क्षिप्त् पितृवदत्तं य' ॥२॥ तथा अत्रापि यद्युत्सुहा धती यावन्मुखे कृतं
 नापारि विरात्येवमस्यने साधुतापत्त्यावदा मुच्यते ।२४। तथा या कश्चित्सी गुर्विषयापत्त्या स्यात्तदा रि मिषा-
 दानार्थपूर्वमिषस्या मिषा एतदाऽप्यमे उपविषत्या च धर्मस्य वाया स्यात् । तथा गुर्विषया अपि मासद्वयमिषयार्थपा
 एतद्वत् मुच्यते भवत्वेनामासयार्थमत्र चेति । स्यात्परिषदाया तथाऽपि दीपयानां मुच्यते । स्वविपनाभिन्नेपद्युक्ता । विचक्यसि-
 क्त्वीनाभिन्ने य निरापत्त्यावत् धर्मनिषेधो यत्स्ये अथेव इत्यत्र यार्थान्तरिन्त्यात्मेव नवापि मासान् परिहरन्ति ।२५। तथा
 यत्कत्वा सानधीविद्युत्सुहा वस्या रि मिषा एतदा कृतं यदी मुत्स्या यद्यक्यदिमिषिद्यविद्योऽयमिति च यमिष्ये अपिपत्त्यादि-
 धियमयवेत् । तथाऽप्यारेव सतिष्टीयो मुच्यते एतौ कर्मायो स्याताम्, एतय मिषा एतदा पुनर्द्विष्या मुच्यते- यत्कस्य पीडा

नमयति । उपलक्षणत्वान्महत्पिठरादिकमुत्क्षिपति चेति हश्यं । तत्र चोद्धर्यमाने कीटिकामन्कोटकादेर्वधः स्याद्दर्ध्वोत्पाटनाच्च स-
 त्त्वधः, दाड्याः पीडा, भाजनमङ्गादि च स्यात् ॥३६॥ तथा त्रिधा त्रिभिः प्रकारैर्लुध्वार्धास्तिर्यग्लक्षणैः सप्रत्ययाया सम्भाव्यमाना-
 भिषाताद्यनर्था या काचिच्चासी स्यादयमर्थः—भिधां ददत्या यस्या दाड्याः क्रमशः उत्तराङ्गकाष्ठादेः कण्टकादेर्वादेः सकाशाद्दर्ध्वाध-
 स्तिर्यगूपाः प्रत्ययायाः सम्भाव्यन्ते, तस्यां ददत्यां न गृह्णन्ति । ३७। ननु साधारणस्य निम्बुदोषत्वात् परार्थं स्थापितस्य च स्थाप-
 नादोषवत्वात् पिठराहुद्धर्तनस्य संहतदोषवत्त्वादेवतदुपादानमयुक्तं, नैवं, पूर्वं दोषप्रस्तावेन, इह दातृप्रस्तावाद्दुक्तामिति, न चैकस्यापि व-
 स्तुनोऽनेकदोषोपनिपातो नोपपद्यते, अस्य न्यायस्य तत्र तत्र प्रवेशत्वात् । एवमन्यत्रापि लक्षणसाङ्कर्ये प्रत्युत्तरं वाच्यमिति । तथा
 भक्त्या यतिशरीरोपष्टम्भार्थं साधुनाभिरथं न कल्पते इत्येतज्ज्ञानानः कश्चिदाथाकर्मर्मादिमध्याद्यथासम्भवमन्यतमं दीपं कुर्यात्, कश्चिद्
 प्रत्यनीकतया अनेपणीयाऽग्रहणनियमभङ्गनार्थं, यतेश्चेत्थं न कल्पते इत्येतदज्ञानानः ऋजुतयैव कुर्यादित्युपलक्षणत्वाज्ज्ञायकाऽज्ञाय-
 कदातृद्वयमपि हश्यं । ३८। एवं दायकानभिधाय साध्वार्थकथनायाह । 'द्वैतेसु एव माहसु' चि ह्रीपुरुषाविवक्षया सामान्येन ददत्सु
 प्रयच्छत्स्वेवमादिवनन्तरोक्तस्थविरादिषु सप्रत्ययान्तेषु दातृषु, विशेषविवक्षायां स्थविरादौ ददति दातरि ददत्यां वा दाड्यामिति
 योज्यमोघेन सामान्येनोत्सर्गोत्पत्त्यर्थः, मुनयो यतयो न गृह्णन्ति, नाददनेऽशनादीति शेषः । सामर्थ्यात् स्थविरादिविपरीतेषु ग्राह्यं ।
 तत्र स्थविरस्य विपरीतो मुया । स च षोडशवर्षेभ्य उपरि यावच्चत्वारिंशद्बर्षाणि तावत्स्यादित्यादि भावनीयम् । तथेहोघेनेति वद-
 न्नुत्सर्गेण स्थविरादिषु ददत्सु न गृह्यतेऽपवादेन तु गलानादिकार्ये स्थविरादिदातृभ्योऽपि हस्तात् कथञ्चिद् गृह्यते, कथञ्चित्तु नैत्या-
 ष्ये । तच्च यथास्थानं दर्शितमेवेति गाथार्थः ॥८८॥

प्यायं । तन्मृजयद्वादिना ऋषिं परावपन्ती देवस्वयं, शुद्धया वमेव दुस्तुभ्यर्षिणा वायुं, पितृभटादिप्लेनेन पूष्यदिना सुभ्रादि-
 घोषनेन च वनस्पतिकर्षं, पीडयोऽङ्गुली परस्वगदिमत्कुम्भर्षिन् व्यापयन्ती, ब्रह्मस्वयपयसमेव ॥२९॥ तथा एव्वा परवजोकप्य पतिं सायुं,
 वसने भिन्नार्द्रि दानाय परस्वयान् षठीरजान् वा विधति भूम्यासी गुणति ॥३०॥ तथा 'सायसर्षं' धनुबनसार्द्रिकं वा ददाति । तस्यां
 एवन्वि । साधोर्भ्रगार्द्रपथमर्षिकवजकन्यनाम्दिरोजभावात् । दधुर्षा सामी निमराद्रिकं कुर्यात् ॥३१॥ तथा 'जोरिवहं' जोरिक्वा
 ददत्था न पृथीठं द्रव्यं सत्कुर्यादि वा ददाति प्रपञ्चति, वसिन् न रि स्यामिरजनेन कर्मकरोव जपद्वयवृटीभ्रान्तुजायादिना वा कर्षु-
 ननान्द्रपरिद्वजनेन दीपमाने सायुना च पूष्यभावं साधोर्वागुर्षा वन्यनादिः स्यात् ॥३२॥ तथा 'पराकर्म' परकीवधिरुमिति सत्यमेव
 ऋषिस्तत् । गोभापिकधिरपाठकनेन (१) ददाति वयं ब्राह्मभरवादानान्तरापादिरोजात् ॥३३॥ तथा परस्वेदं पार्यं, वत्र परोऽप्यः
 सायुः कर्षाद्रिक्वादिप्लेनेन पदानाय कश्चितं सायने ददाति वस्यसार्धो यद्वं क्वापिठं वस्यस्वयान् पूष्यन्वि ॥३४॥ वा सद्गुणवे
 दति पाथार्थः ॥३५॥

तथा—

टथर्ष पठिं टठवसद्, पिठराद् तिहा सपञ्चवापा जा । देतिस्तु एवमाद्सु, औषेण सुणी न निणद्दन्वि ॥

व्याख्या—ददाति 'पा' इति वरं सम्बन्धनीयं । वज्रव वा क्वापिस्त्री 'टथर्ष पठिं' ति पठिरावृत्तसंज्ञितं वज्ररासत्वं क्वाप्यपतिं सायु-
 दानाय प्रदुवा कवीति, मूष्यस्वयस्या भावप्य स्वगानिकारी गुणति, वस्यसर्षीमसत्वं ददती वरं नीयेत्पर्यः, वत्र परस्वनादिरोजया-
 वात् ॥३५॥ तथा 'वज्रव' पिठरादि क्वापिठिन्वार्द्रिकं (१) भावने । वज्रमप्यस्विवज्रसुदानापोद्वं पति भूमौ स्थितं

नमयति । उपलक्षणत्वान्महत्पिठरादिकमुत्क्षिपति चेति हश्यं । तत्र चोद्घर्षमाने कीटिकामरकोटकादेर्वधः स्याद्ध्योर्हपाटनाच्च स-
 स्ववधः, दाड्याः पीडा, भाजनमङ्गादि च स्यात् ॥३६॥ तथा त्रिधा त्रिभिः प्रकारैरुर्ध्वविस्तिर्यग्लक्षणैः सप्रत्यपाया सम्भाव्यमाना-
 भिधाताद्यनर्था या काचिन्नासी स्याद्ययमर्थः-भिक्षां ददत्या यस्या दाड्याः क्रमशः उत्तराङ्गकाष्ठदिः कण्टकादेर्वदिः सकाशाद्ध्योर्विध-
 स्तिर्यग्भूपाः प्रत्यपायाः सम्भाव्यन्ते, तस्यां ददत्यां न शुक्लति ॥३७॥ ननु साधारणस्य निस्पृष्टदोषत्वात् परार्थं स्थापितस्य च स्थाप-
 नादोषवत्त्वात् पिठराहुद्वर्तनस्य संहतदोषवत्त्वादेतदुपादानमशुक्तं, नैवं, पूर्वदोषप्रस्तावेन, इह दातृप्रस्तावाद्दुक्तमिति, न चैकस्यापि व-
 स्तुनोऽनेकदोषोपनिपातो नोपपद्यते, अस्य न्यायस्य तत्र तत्र प्रवेशत्वात् । एवमन्यत्रापि लक्षणसाङ्ख्ये प्रत्युत्तरं वाच्यमिति । तथा
 भक्त्या यतिशरीरोपष्टम्भार्थं साधुनाभिरथं न कल्पते हृत्येतज्जानानः कश्चिदाधाकर्मर्मादिमध्याध्यायासम्भवमन्यतमं दीपं कुर्यात्, कश्चिद्
 प्रत्यनीकतया अनेषणीयाऽग्रहणनियममञ्जनार्थं, यतेश्चैतथं न कल्पते हृत्येतज्जानानः ऋजुतयैव कुर्यादित्युपलक्षणत्वाज्ज्ञायकाऽज्ञाय-
 कदातृद्वयमपि हश्यं ॥८॥ एवं दायकानभिधाय साध्यार्थकथनायाह । 'दत्तेसु एव माहसु' चि स्त्रीपुरुषाविवक्षया सामान्येन ददत्सु
 प्रयच्छत्स्वेवमादिष्वनन्तरोक्तस्थविरादिषु सप्रत्ययान्तेषु दातृषु, विशेषविवक्षायां स्थविरादौ ददति दातरि ददत्यां वा दाड्यामिति
 योज्यभोवेन सामान्येनोत्सर्गेणेत्यर्थः, धुनयो यतयो न शुक्लति, नादत्तेऽश्नादीति शेषः । सामर्थ्यात् स्थविरादिविपरीतेषु ग्राह्यं ।
 तत्र स्थविरस्य विपरीतो भुवा । स च षोडशत्रयैभ्य उपरि यावच्चत्वारिंशद्बर्षाणि तावत्स्यादित्यादि भावनीयम् । तथेहोषेनेति वद-
 न्तुत्सर्गेण स्थविरादिषु ददत्सु न शुद्धतेऽपवादेन तु ग्लानादिकार्ये स्थविरादिदातृभ्योऽपि हस्तात् कथञ्चिद् शुद्धते, कथञ्चित्तु नेत्या-
 चष्टे । तच्च यथास्थानं दर्शितमेवेति भाथार्थः ॥८८॥

प्यायं । उष्णकण्डूनादिना शक्तिं क्वच्यन्ती हेमसक्यायं, शुद्धप्यं तमेव कुतुकुर्वासा वायुं, शिथिलतादिव्येभ्येन ह्यर्थादिना सुभ्रादि-
 द्योपनेन च वनस्पतिक्यायं, पीठयोर्द्वेष्टयो मस्त्यादिमलकुम्भदीय् व्यापयन्ती वसक्यायममयो ॥२६॥ तथा उष्ण व्यापकोस्य पथिं सायुं,
 तस्यै भिक्षादि दानाय वरक्यायन् वरीरक्यान् या शिष्याति भूम्यान्ती पुञ्जाति ॥२७॥ तथा 'सापत्यर्थं' वृद्धमन्सादिर्कं या ददाति । तस्यां
 पृथग्विज । साधोर्ध्वजाकर्द्वयवर्षाधिक्यजनक्यासिदोषभावात् । वसुधां स्यापी निमहादिकं कुर्यात् ॥२८॥ तथा 'चोरितकं' चोरिक्या
 ददात्या च पृथीथं इत्यं कान्ठक्यादि या ददाति प्रपञ्कति, वसिन्त् दि स्यासिश्चमेन कर्मकोष अथद्वयवृटीभ्रम्बजासादिना वा मधू-
 मन्मभ्रद्विषजनेन दीपयामे सायुना च पृथग्भावे साधोर्वातुर्वा वन्यन्दिः स्यात् ॥२९॥ तथा 'पराकृतं' वरकीचमिदमिति सत्यमेव
 शक्तिसत्ता गोस्यामिकसिपयासङ्गकेन (१) ददाति तस्य भावपद्वारादनानन्तरापासिदोषात् ॥३०॥ तथा परस्वेदं पार्यं, तत्र परीज्याः ।
 सायुः क्यार्थिक्यादिक्यामिभं पदानाय कसितं सायवे ददाति वन्यन्मार्कयो मर्द्वं स्यापिथं कसत्क्याय पृथग्विज ॥३१॥ या सङ्गुचये
 दसि पार्यार्थः ॥३२॥

तथा—

ठशद् पथिं उन्वचशद्, फिटराद् तिहा सपञ्चवाया आ । द्वैतेसु पञ्चमाइसु, ओवेणेण मुणी न निणवृन्ति ॥

व्याख्या—इहासि 'या' दसि पदं सम्बन्धनीयं । तत्रय या क्यार्थिक्या 'ठशद्' शक्तिं शक्तिपञ्चमसंघिठ उपदारासं स्यापयति सायु-
 दानाय मण्डवा सधीति, मूलस्यान्त्या आकृष्य स्वगानिक्यारी पुञ्जाति, कस्यसासीमकृतं ददाती वर्धनीयेत्यर्थः, तत्र मर्द्वंनारिदोषमा-
 वात् ॥३५॥ तथा 'चप्यचर' फिटरादसि का फिटरादि क्यार्थिक्यासिर्कं (१) मान्त्रं । तत्रमन्व्यस्वित्पञ्चसुदनायोप्यर्थपति भूयो सिक्तं

न्ययोस्निमश्रणं द्रष्टव्यं । ततः स्तोके स्तोकं, बहुके स्तोकमं चिचमुनिमिश्रितमिति प्रथमतृतीयभङ्गयोर्पद्युत्क्षिप्य स्तोकांधारेण भोजनेन
 ददाति तदा कल्प्यता । स्तोके बहुकं, बहुके बहुकमुनिमिश्रितमित्यनयोरकल्प्यता, दातृपीडादिपूर्वोक्तदोषात् । ननु संहतोनिमश्रयोः
 सच्चिचादिवस्तुनि सच्चिचादिवस्तुनो निक्षेपादन्योन्यं कः प्रतिविशेषः ? उच्यते, संहते भिक्षादानार्थं द्रव्यादिं मास्रकस्थितं च
 द्रव्यमपोग्यं दाडिमकलिकादि तुपादि वाऽन्यत्र स्थानिकादौ सञ्चार्यं तेनैव रिकतीकृतभाजनेन कूरादिकं साधवे ददाति, उनिमिश्रिते
 तु योग्यायोम्ये द्रव्ये यत्र भाजने ते द्वे अपि मिश्रिते तदवनामनेन तेनैवान्येन वा भाजनेन ददातीत्युमयोर्विशेषः पुनःशब्दद्वच्चित्तौ
 द्वेष इति गाथार्थः ॥८९॥

उक्तमुनिमश्रद्वारमथापरिणतद्वारमाह ।

अपरिणयं दवं चय, भावो वा दोषह दाण एगस्स । जइणो वेगस्समणो, रुद्धं नद्धस्स परिणमियं ॥९०॥

न्याख्या—इहापरिणतं साध्यं वस्तु तच्च द्रव्यभावभेदाद् द्विधा, पुनर्भावापरिणतं दातृग्रहीतृयोगात् द्विधैव । तत्र द्विधाऽपरिणतं
 तावदाह । ‘अपरिणयं दवं चियं चि, अपरिणतमनपगतजीवं सचेतनमित्यर्थः । द्रव्यमेव देयस्वरूपं पृथिव्यादिकं यो दाता ददाति ।
 यश्च गृह्णाति तदपरिणतत्वधर्मयोगाद् द्रव्यापरिणतमुच्यते । दोषाश्च सच्चित्तग्रहणाज्ञाभङ्गादयो वाच्याः । दातृविषयं भावापरिणतमाह ।
 भावोऽव्यवसायो दानपरिणाम इत्यर्थः । वा विकल्पे । इयोर्दिसङ्ख्ययोर्दन्नादिस्वामिनोरभ्यादुपलक्षणत्वाद् बहुनां च साधारण-
 स्वाधानादेदने विवरणे एकेन क्रियमाणे एकस्य दात्रपेक्षया द्वितीयस्य आत्रादेरित्यर्थः यत्रापरिणतोऽभवन्शीलो भवतीति शेषः
 एवाह भावापरिणतं, अयमर्थः—दातुः पितृभ्रातृस्वाम्यादिभिः साधारणोऽशनान् यदाता, यच्छाम्येतरसाधवे इतिदानपरिणामयुक्तो

उक्तं रायकृतारमघोनिमध्यातं स्यात्त्रिफणामुत्तराद्यर्थं उत्तरं कल्प्याकल्पपरिधिं षष्टं ।

ओन्मामजोगं च हुवे धि भित्सिउं देइ अं तनुम्मसिं । इइ पुण सच्चिचमीसं, न कल्पमिचरंसि उ विमासा ॥

व्याख्या—योग्यं साधुदत्तायोगिषं इत्यर्थोदककल्पकल्पदि, तथा अयोग्यकल्पकल्पतया सात्त्वगुणितं परिधं, मिथं दारिककल्पसि-
कल्पानि सत्त्वमरणादिरदानम्, अपिचं तुषादि वा, वा सप्तपदं । इं अपि द्विउत्तुवे अपि वस्तुनी नत्वेकं द्विद्विनिमकपस्वोपया-
धिषठभ्यादित्यर्थोऽर्थः । मिथयित्वा एकीकृत्य ददाति साधये नपच्छति । यद्यस्मात्तस्मात्तद्वक्तव्यमि, कल्पान्तेन विधीकृत्य दीपमान-
स्यानुनिमभसुत्पठे । तन्निमकपं शैवाधिषठ्प्रत्ययेसि मीलनमात्रमेव हेतुं न तु कर्तव्यत्वं तस्य कृतीरेषिकृतया प्राप्तिमिधानाम् ।
इह च योग्ये वस्तुनी अनेन सिधितेन किल्ल हेतुत्वं दीपमानं सजोहं स्यादिति साक्षात्, पृथग्दाने हेता कल्पनीयतासुत्पत्तेन, मीलितं
मिष्टं स्यादिति मकस्या, अनामीनेन वा, सच्चिचामाद्यनियममन्त्रे मकस्तेतेषामिति मकनीकृतया योनिमथं ददाति । ददाति च
वत्सलो मन्ना भवन्ति यथा सच्चिचमिथं सच्चिचमिथमन्त्रमिथितं । तत्र सच्चिचमिथे न्यात्कल्पकल्पनी सच्चिचमिथं दारिमककिकल्पदि
कल्प्यादि वा । इत्येककल्पकेनोन्निमिथिमित्यर्थः । तथा सच्चिचमिथे (सच्चिचमिथं) २ सच्चिचमिथेऽपिचं ३ सच्चिचमिथेऽपिचमिथि-
रामिथि ४ । अत्र कल्पकल्पकल्पविधिमत्र । इह पुनरित्यादि, इत्येतिथितं तुवाः एवम् । ईदृशोऽस्मिन्मिथयोर्दीक्षितपरम्परासमांशः । एवयो-
परिहारार्थपिप्यायः । सच्चिचमिथं धीमन्कल्पदरिदादि तन्निमथं दत्तव्यं च, किञ्चित्साह । न भिन्न कल्प्यं इदित्युत्पिचं पठनीनामेवेनादि-
यन्निमिकं प्राधान्येन वक्तव्यं, इत्येतेन सच्चिचं स्यादित्यादिदोषम् । इत्यस्मिन्सुत्तुत्पत्तमन्त्रकल्पान्तेऽपिचमिथितं इये पुनरपिपिचाम्पना
याप्यं विममता । ईदृशोऽस्मिन्सुत्तुत्पत्तमन्त्रपिपपस्वोऽप्यनुत्पत्तमन्त्रकल्पा मन्त्रमन्त्राया च किकल्पमा कल्प्या देवेनापि सुत्तुत्पत्तमन्त्र-

व्ययोरनिमश्रणं द्रष्टव्यं । ततः स्तौके स्तौकं, बहुके स्तौकमाचिचमुन्मिश्रितामिति प्रथमतृतीयभङ्गयोरेषुदृष्टिष्वप्य स्तौकाधारेण भोजनेन ददाति तदा कल्पयता । स्तौके बहुकं, बहुके बहुकमुन्मिश्रितामित्यनयोरकल्पयता, दातृपीडादिपूर्वोक्तदोषात् । ननु संहतीनिमश्रयोः सचिचादिवस्तुनि सचिचादिवस्तुनो निक्षेपादन्योन्यं कः प्रतिविशेषः ? उच्यते, संहते शिक्षादानार्थं द्रव्यादि मात्रकस्थितं च द्रव्यमपीग्यं दाडिमकलिकादि तुषादि वाऽन्यत्र स्थानिकादौ सञ्चार्यं तेनैव रिकतीकृतभाजनेन कूरादिकं साधवे ददाति, उन्मिश्रिते तु योग्यायोग्ये द्रव्ये यत्र भाजने ते द्वे अपि मिश्रिते तदवनामनेन तेनैवान्येन वा भाजनेन ददातीत्युभयोर्विशेषः पुनःशब्दद्वचिचिती हेय इति गाथार्थः ॥८९॥

उक्तमुन्मिश्रद्वारमथापरिणतद्वारमाह ।
अपरेणयं द्रव्यं चैय, भावो वा दोषह दाण एगस्स । जइणो वेगस्समणे, सुद्धं नद्धस्स परिण मियं ॥९०॥

न्याख्या—इहापरिणतं साध्यं वस्तु तच्च द्रव्यभावभेदाद् द्विधा, पुनर्भावापरिणतं दातृग्रहीतृयोगात् द्विधैव । तत्र द्विधाऽपरिणतं तावदाह । ‘अपरिणयं द्रव्यं चियं चि, अपरिणतमनपगतजीवं सचेतनमित्यर्थः । द्रव्यमेव देयस्वरूपं पृथिव्यादिकं यो दाता ददाति । यश्च दृक्काति तदपरिणतत्वधर्मभयोगाद् द्रव्यापरिणतमुच्यते । दोषाश्च सचित्तग्रहणाज्ञाभङ्गादयो वाच्याः । दातृविषयं भावापरिणतमाह । भावोऽव्यवसायो दानपरिणाम इत्यर्थः । वा विकल्पे । द्वयोर्द्विसङ्ख्ययोर्दात्रादिस्वामिनोर्द्व्यादुपलक्षणत्वाद् बहुनां च साधारण-स्याधानादेदनि वितरणे एकेन क्रियमाणे एकस्य दात्रपक्षया द्वितीयस्य भ्रात्रादेरित्यर्थः यत्रापरिणतोऽभवन्नशीलो भवतीति शेषः तदात्भावपरिणतं, अयमर्थः—दातुः पितृभ्रातृस्वाम्यादिभिः साधारणोऽश्ननाद् यदाता, यच्छान्त्येवत्साधवे इतिदानपरिणामयुक्तो

दराणीतरैषां च वरस्तुर्दानमपि कल्पयन्मुञ्जमाचारीनां वसिष्णुं देव दीपयन्नेतपि शिष्यसंज्ञेयाः स्यात् वरावृषिपयमाशपरिकल्पं ।
 अस्य साधारणानिसुहस्य च दायकसामयज्ञसमकल्पकृतो विद्वेषा, दोगमाद्य साधनज्जानिसुहोका ज्ञेयाः । ऋषीवृषिपयं माधवपरिकल्प
 यत् । 'अदयो' इत्यपि शिष्यार्थं उल्लेखकल्पेण गुरो गणयोः साध्योर्थवन्मन्त्रादेकस्य कल्पशिषयोः साधोरेवद्व्ययवानमञ्जनादि
 सुदं दोगपरिवशिसि मनसि शिष्ये परिशयिषं निश्चितं, वरेयाञ्जनादि, म नैवान्यस्य कल्पशिषयोः साधोः सद्वापुःकृतया सुदत्त्वेन मनसि
 परिकल्पं वत् पूरीदयमाशपरिकल्पमेवदपि म कल्पकल्पेन्येन्यं कल्पानिसुहमन्त्रादिसि गानार्थः ॥९०॥

कल्पसमपरिकल्पयारामय विज्ञातं शिष्येयुक्तकल्पं वरुतं शिष्यविद्वेषं चार ।

ददिसाद्दलेवजुचं छिचं समगोक्लमोद्भो इहयं । संसदुमसकरसाव—सेसदन्वेहिं अहसंगं ॥९१॥

व्याख्या—इह शिष्यमिति साध्यं । वरो 'ददिसव' शि मकल्पसाकस्यशिक्यादभ्यादियोरसगुण्यतीमनमसृति कल्पयच्छिचं,

इति च । कीदृशमित्यार शेषगुण्यं शेषादित्यर्थः । शरिक्तमित्यत्र 'क्षिचं' शि कल्पयत्तद्विरिक्तसाष्टनक्षरित्वाच्छिष्यवृत्त्यते । वच्छिचं
 इत्यप्यत्राप्यं साधुना माप्यसत्यं । मोयता सामान्येभोत्सम्येनेत्यर्थः । इरासिम्न प्रपयने, किन्तु सामान्य हि अस्वयं शेषक
 मेव । शेषकृति शि इत्यप्यौ गुणमात्रे दान्त्वा वच्छिष्यात्सादेवर्षने पथात्कम्पादिकेते रसगाह्यं च साहस्येपठोऽत्राप्ये वदयतो यते
 रसगुण्यसाधय । तर्थात्र इति शब्दा अस्वयनेन शेषकृति प्रशामित्यप्येवितं । अनाह परः—नन्वादारप्रपये पथात्कर्मपर्यटनाञ्छेयादि-
 रोपयथासाधनीयं मोहनं विनैव वका कृतीसिष्ठसु किमर्थसाहस एव सूत्रो ? एवं हि सूत्रेभोत्सवानं शिष्यदं स्यात्, नैवं, नितन्त्र-
 यावतीशुपयसासान् कृतीककल कुदुशिसरयेनादकठया नैपाहृत्ससंयमपाककथाऽप्यात्, न वैशवीषं ककृदवोऽपि यथासाध्यपिकल्पय इति

क्षीयमाणसामर्थ्यात् । यद्येवं तर्हि निरन्तरं षाण्मासिकं तपो विधाय, तत्परिपूर्णाकरणशक्तौ एकश्चादिदिनोनं तदेव कृत्वा, यावच्चतु-
 र्धमपि विधाय सर्वत्र पारणकदिने आचाम्लेन पारयित्वाऽऽचाम्लतपसो हि शुष्कप्रायोदनाद्युष्णोदकाभ्यामुत्कृष्टस्यागमेऽभिधानाद्विपुल-
 निर्बरासम्भवात् । इत्थमप्यशक्तो प्रतिदिनमाचाम्लमेव करोतु किं लेपकत्तक्रादिद्रव्यग्रहणेन ? उच्यते । कः किमित्याह । करोत्वित्थं
 यदि साधोस्त्रिभवे दिने, भविष्यति वा द्वितीयादिदिने प्रत्युपेक्षणादिसंयमयोगदानिर्न भवति । किन्तु सम्प्रति सेवार्त्तसंहननित्वाश्च
 शक्नोत्येवं तपः कर्तुमिति । ननु किमुच्यते न शक्नोत्येवं कर्तुं ? किमाचाम्लमपि दुष्करं ? तथाह्यथोऽत्रनित्यमहारात्र्यादिदेशजाः
 कोशलदेशजाश्च साम्प्रतमपि सेवार्त्तसंहनिनो मनुजा गृहस्था अप्रत्याख्यानिनः सर्वेव काञ्चिकौदनाभ्यवहारादाचाम्लतपःकारिण-
 स्तिष्ठन्ति । ततश्च यदि तथाभवमेवंविधाहारेणापि निराकुलाः प्राणा(न्) रक्षयन्ति, तर्हि मोक्षार्थित्वेन बहुकष्टसह । यतयस्तुल्याहारि(रे)-
 णाऽऽचाम्लतपसा सर्वेव किं न धारयन्ति ? तस्माद्धेपकत्तक्रादेः पश्चात्कर्मादिदीपकारिणो ग्रहणमयुक्तं, नैवं, यतो गृहिणां शीतकालेऽ-
 व्याहारोपधिग्रह्याः, आहारस्य रन्धनानन्तरमेव भोजनकरणादुपधेस्त्यष्टमाष्टमाहप्रक्षालनात् शर्यायास्तु चुल्लीस्थितज्वलनयुक्तत्वाच्च,
 उष्णाः स्युस्तेनैतामिः शरीरस्थान्तर्बहिश्च तापभावात्तेषां तक्राद्यभावेऽप्याहारपाकभावादजीर्णादिदीपा न स्युर्यतीनां चाहारोपधि-
 ग्रह्याः, उष्णकालेऽप्याहारस्य भिक्षाचर्यायां बहुगृहेषु स्तोक्स्तोकलाभेन बृहद्वेलालगानादुपधेस्तु वर्षन्ति एकामेव वेलां प्रक्षालनेन
 मलिनत्वाच्छर्यायास्त्वग्निरहितत्वेन, शीतलाः स्युस्तेनैतेषां प्रतिदिनमाचाम्लकरणेन तक्राद्यभावाज्जठराग्निनाहारपाकापावादजीर्णादि-
 दीपाः स्युस्ततश्च न केवलं जठराग्निनाऽऽहारः पच्यते किन्तु लेपकता तक्रादिनाऽपीत्याहारपरिणत्यवुभुक्षापनोदायं यतीनां तीर्थकरा-
 दिभिस्तद्ग्रहणमनुज्ञातं । तच्च निरन्तराचांम्लतपःपरिहारेणैव स्यात्तदत्र कापि दिने आचाम्लं कापि निर्विकृतिकं कार्यमित्यायातम-

ददासीतरेण च कदाचरान्तरमिदं कदाचनलुच्यमानादीनां वसिष्ठ देव दीपदानं प्रथि विश्वसंज्ञेया स्यान्व कदाचरिषयपाशापरिचयं ।
 वास्य आधाराजानिसुरस्य च द्वापकप्रमदस्य कस्तकशो विवेका, शोकाभाय आधाराजानिसुरोका वेपया । प्रदीदीरिषयं माशापरिचय-
 यत् । 'अथो' इत्यप्रि पिषयार्थं कदाचकल्पेन पुंरं गात्रयो आधोर्धकन्मप्यादेकस्य कल्पधिपयोः आधोरेक्यन्ममानमकन्नादि-
 च्छदं शोकाशिवमिति प्रमथि चित्ते परिचयितं विधीतं, शदेवाकन्नादि, य शैवान्त्यस्य कल्पधिपयोः आधोः कदाचकल्पया कदाचनेन मनसि
 वसिष्ठ कदाचरीदकाशापरिचयशेवदधि न कल्पकन्योन्यं कदाचरिषयमप्यादिति भाषार्थः ॥९०॥

कल्पमपरिचयशरस्य च सिद्धास्त विवरीयुक्तकल्पं शरतं विधिविधेयं चार ।

इदिसादृशेचञ्चलं क्लिप्तं समगोक्षममोदभो इदयं । संसट्टमचकरसाम्य-सेसादृशेहिं कदाचंया ॥९१॥

अथका—एर किष्मिथि साप्यं । शो 'दरिषय' थि प्रकल्पस्याकाशविद्व्यादप्यादिगोसमुद्रवतीपनमयुति वल्लवपिठं,
 इति च । कीदवमित्याह क्षेत्रमुत्थं क्षेत्रदिसर्थाः । परिचयिष्यत्वा 'क्लिप्तं' थि कल्पमायकादिसाष्टनकारिभ्याश्चिह्नपुष्यते । वशिष्ठ
 इत्यापयप्रथमं आधुना नास्त्यकल्पं । शोकाः सामान्यैरेकैर्नयेत्यर्थः । इतिरिपन् प्रवचने, किन्तु सामान्यं च प्रायमभेयकदाचरीनादिक-
 येन । क्षेत्रकृति थि इत्यापरीं पृथगाभे दान्ता वशिष्ठास्त्यादेर्पात्रयो पद्याकल्पमिदिर्ये शशाकस्यं च कल्पभेयकवोच्यते च दमस्यो यते
 रशयुक्तकारय । शयीयव इति अथवा अकल्पेन क्षेत्रकृदि प्रकल्पितत्वायेति । अथवा यः—नन्नादादादे चकल्पकर्मपर्यटनाञ्छेयादि-
 शोकाभाजापयदीपं शोकां विधेय कयः कर्त्तव्यस्तु किमर्थं यदाह एव शूद्राने ? एवं थि पूर्वशोकात्पानं निधिदं स्यात् . नैर्द, निरन्तर-
 पाशदीपपुष्यसाशान् कर्त्तव्यस्तु इति शिवारथेनाशकृतया वैपाश्वर्यसंपमपयस्यनाऽप्यास्युन वैशवीयै कदाचरौरि चकल्पान्चिद्व्यय इति

वक्राणां त्वशुद्धानि पदानि, तत्राद्ये भङ्गे व्रीण्यपि पदानि शुद्धान्यतः सर्वशुद्धीऽसौ अपमे त्वशुद्धान्यतः सर्वाऽशुद्धीऽसौ, मध्यव-
 सितां तु मध्यात्केचिदकेन केचित्तु द्वाभ्यां पदाभ्यामशुद्दास्ते चाष्टावप्यमी यथा-संसृष्टमात्रं, संसृष्टो हस्तः, सावशेषं द्रव्यं । १॥ संसृष्ट-
 मात्रं, संसृष्टो हस्तो, निरवशेषं द्रव्यं । २॥ संसृष्टमात्रमसंसृष्टो हस्तः, सावशेषं द्रव्यं । ३॥ संसृष्टमात्रमसंसृष्टो हस्तः, निरवशेषं द्रव्यं । ४॥
 असंसृष्टं मात्रं, संसृष्टो हस्तः, सावशेषं द्रव्यं । ५॥ असंसृष्टं मात्रं, संसृष्टो हस्तो, निरवशेषं द्रव्यं । ६॥ असंसृष्टं मात्रमसंसृष्टो हस्तः,
 सावशेषं द्रव्यं । ७॥ असंसृष्टं मात्रमसंसृष्टो हस्तो, निरवशेषं द्रव्यं । ८। इति गाथार्थः ॥९१॥

अधुना भङ्गाष्टकविधिं ग्राह्याग्राह्यविधिं छद्वितद्वारं (च) विवरीशुत्सल्लक्षणादिं चाह ।
पृथक् चेतसमेसु षोडशं छद्वियमसत्पाद् द्वौ न्तपरिसादि । तस्य पडंते काया पडिष् महुद्विदाहरणं ॥९२॥

व्याख्या—अत्रैतेष्वष्टसु भङ्गकेषु मध्ये विषमेव्वसमेषु प्रथमतृतीयपञ्चमसप्तमभङ्गेषु गृह्यते भक्ताद्यादीयते । एतेषु सावशेषद्रव्य-
 त्वेन पश्चात्कर्मादिदोषाभावात्, सामर्थ्यात्समेषु द्वितीयचतुर्थादिषु न गृह्यते । अयमर्थः, इह हस्तो मात्रं वा द्वे वा स्वयोगेन संसृ-
 ष्टानि सन्ति, साध्वयं वा संसृष्टानि भवन्तु (परं) न तद्वशेन पश्चात्कर्म्म । किं तर्हि ? द्रव्यवशेन । यत्र हि द्रव्यं सावशेषं तत्रैतानि
 साध्वयं स्वरुण्टितान्यपि दात्री न धावति, किं तर्हि ? तत्र द्रव्ये व्यापारयतीति साधवः (ध्वयं) पश्चात्कर्म्म न स्याद् । यत्र तु द्रव्यं निरवशेषं
 तत्रैतानि तद्द्रव्याधारस्वर्णं च साधुदानानन्तरं सा धावतीति साधोस्तस्यादेवेति समेव्वकल्पता । गतं लिप्तद्वारं । छद्वितद्वारमधु-
 नोच्यते । तत्र छद्वितं साध्वयं । ततो यदशनादि अशनपानप्रभृति दीयते दाज्या, कीदृशं सदित्याह 'हौतपरिसादि'ति । भवती
 जायमाना परिशाटिशुद्धेन यस्याशनादेस्तद्भवत्परिशाटि, भिक्षामध्याद् भूम्याद्युपरि तदवयवत्वेन छद्वेनधर्मकं यदित्यर्थः, तच्छ

शाधि विनायसरासदात्मनःकानां भोगं म्यानपदं पृच्छतेऽप्यथा भेति, प्रायो बहुलेपबलाद् गुह्यमिद्वनकसांयेति स्थितं । प्रसारा-
 द्बहुलेषामिदमकथं किञ्चिदुच्यते । एतद् बहुलेषामपकेषामेवेदाधिषया इत्यादि स्मृतसत्रं एतदधिपृथक्कृत्यापुनिमिधरत्नेरुह्यगुह-
 यानकस्यांशीतरेषाम्भगात्प्रादीनि इत्यादि बहुलेषानि स्यात्तं इत्यादीन् प्रयुतं साष्टपत्नीति कृत्वा, तथा ऋगुसादि(एस्तुसादि)भिन्न-
 कथायागुह्येद्रव्यस्यवकरीमनक्याजिकस्मीत्यन्त्येपानि स्यात्तं इत्यादीन् स्वीकृतं साष्टपत्नीति कृत्वा, इत्यादि(कृत्यायागुह्य)परक-
 यणकसकीमहाप्रसारीनि इत्याप्यलेषानि कृत्वापत्न्यात् स्यात्तं इत्यादीन् न साष्टपत्नीति कृत्वा । तदिदमपेपपत्नकेपं वा साधुना
 प्रायं यथात्मन्यमिदोषाभावात् । साधुना मन्त्रेपामिदमप्यत्रापिपिणगं मन्त्राटकं निकषपथात् । 'संभुं'सादि । एतद् संसृष्टारत्यन्त्येपेन
 कथयेन साष्टिती । मायं य क्योदिकादिदेकं मायने कथय इत्येवस्यो मायकरी वी, संसृष्टी य वी मायकरी य संसृष्टमायकरी ।
 तथा यत्न साधये दयत्न मप्यत् किञ्चित्कालपर्याप्तत्वात् तस्मात्त्रेपं इत्यं कृत्यादि । अत्र कर्मात्परस्यतः संसृष्टमायकरी य साधये-
 स्यत्वं भेति किञ्चिद् वानि पयोक्तानि, वेः संसृष्टमायं संसृष्टकाः साधयेष्वप्यत्वं भेति श्रीशि पदान्तीसर्वाः । एतेषु त्रिभिः एतैः सप्तवि-
 षस्युक्तेसंपादिद्रव्यप्रदणदिवर्ष(प्रसङ्ग)या मन्त्रा स्तुतिर य मन्त्रकथनाप्यपरिधानं रचनाक्रमय एतदेव । तत्रैव पाठशो परान्तं मन्त्राः
 कथारिणास्तो विद्या अन्त्योऽन्त्यं गाविकाः सर्वमन्त्रमार्गं । रचना तु स्वीयस्वीयसर्वमन्त्रानां पर्यन्तवर्धिति परं ऊर्ध्वार्थ एकान्त-
 रिती कथ्युक्त स्यात्तु । एतेषु विदुषा विदुषा कथ्युक्ताः क्रमशो वायेतु वायेतु परेण स्यात्तुः । उक्तं च । 'यपस्यपुत्रावतमसे मन्त्रं
 मप्यत्र वेतिधिरत्यथा । पर्यन्तरिपं कथ्युक्तं इत्युक्ता य वायेतु'चि ॥१॥ तद्विर मन्त्रार्थं एतानां सर्वेऽप्यो मन्त्राः । रचनाभिधयं
 यथा-1 1 1, 1 1 5, 1 5 1, 1 5 5, 5 1 1, 5 1 5, 5 5 5, अथ षट्कथामन्त्रानां ज्ञानीयानि कृतानि

समुद्दिओ । दीण्हं पि सुणगाणं भंडणं जायं नियगणियगाणं रक्खणट्टा दीण्हं पि ताण सामिणो समुद्दिआ । तेसिपि सपरि-
 वाराणं महाजुज्झं जायं । जाव अणेगाणं सुहट्ठाणं मारामारी जाया । तं सव्वं वारत्तणेण उल्लोयणट्ठिएण दिट्ठं निच्चइयं च जहा
 नूणमेएण मारामा(रा)दिदोसेण साहुणा भिक्खा ण गहिया इच्चइ भावंत्तस्स सुहभावे वट्टमाणस्स जायं जाईसरणं । सयंभुद्धो जाओ ।
 देवयाए उवगरणं सव्वं समप्पियं । जाओ सो समणो अईव महाट्टकराणुट्ठाणकारओ । तव सम्भं निरइयारं अणुट्ठाणं काऊण काले
 सिद्धो ति भायार्थः ॥१२॥

उक्ता दशाप्येषणादीपास्तदुक्तौ चाभिहिता द्विचत्वारिंशदपि पिण्डदीपाः, साम्प्रतमेते उद्गमोत्पादनैषणादीपाः क्रमशः स्वस्वस-
 ङ्ख्यान्विता यत्समुत्था इत्यावेदयन्नाह ।

इय सोलस सोलस दस, उग्गमउत्पायेणसणा दीसा । गेहिसाहुभयपभवा, पंच गासेसणाए इमे ॥१३॥

व्याख्या—इत्येवं प्रदर्शितप्रकारेण षोडश षोडश दश सङ्ख्या यथाक्रमं ये उद्गमोत्पादनैषणाविषया व्यावर्णितस्वरूपा दीपा
 आहारदूषणानि ते यथासङ्ख्यं गृहिसाधुभयप्रभवा भवन्तीति शेषः । अत्र षोडशाऽप्युद्गमदीपा गृहस्थादुत्पद्यन्ते । गृही प्रायेण तत्क-
 षैत्यर्थः । उत्पादनादीपाः षोडशापि यतेरेव सकाशात् प्रादुर्भवन्ति, यतिरेव तान् कुरुते इत्यर्थः । उभयं गृहिसाधुलक्षणं । तस्मात्प्र-
 भवन्ति जायन्ते एषणादीपा गृही साधुश्च तद्विधायीत्यर्थः । तत्र चंकिवदीपाः साधुभावापरिणतदीपश्चेति द्वौ साधुप्रभवौ शेषा अक्षिता-
 दयः पुनरष्टाववश्यं गृहस्थादेव स्मुरिति । तदेवं विधिना गृहीतस्याप्याहारस्य विधिना शासः कार्यं इति शासैषणाया अवसरोऽवस्तस्यो-
 पप्रस्तावनार्थमाह । 'पंच'ति, पञ्चसङ्ख्याः पुनर्दीपाः । 'गासेसणाए'ति शासो भोजनं तद्विषया एषणा शुद्धाशुद्धपर्यालोचनं शासैषणा

तिष्ठत्यथै । अत्रापि शुक्रपदवाच्यार्थम् । स्यात्, यथा—साधिते एधिचं छर्दतं, तत्र मिथ्यास्त्वान्न प्राण्यया शब्दा मिथ्यामप्याच्छर्दतं
 मूल्यादिस्तत्राधिकारोक्तोक्तपरि मधिचयत्राधिकारिकं पाठितमिच्छतः । अधिचं एधिचं ।२। एधिचं अधिचं ।३। अधिचं अधिचं ।४।
 छट्टिमिच्छत्र मङ्गलदुष्टकेऽन्वयस्य, यथायत्रये(इत्ये) शब्दनेत्र एधिचं (इतीये प्राण्ययधिचं परं एधिचं पठितं) स्यादित्यादि
 दोषाद्युक्तं यथात्मज्ञानस्वस्वामिप्यास्तदित्यात्मनोपार्थि । अत्र विद्यात्मनो विद्येवतः इत्युक्तम् ; सपरमेव सर्वोपिबुभाह । तत्र तस्मिन्मनु-
 नामो एधचरे शब्दा दीपमाने पठति सूच्ये छर्दयन्ते एति कथाः पृथ्याच्छास्ययो विद्याप्यस्य इति हेतुः । एतेन संयमविद्यात्मनोका ।
 अत्रया च हेतु हे अच्युतजिहिते, यथाहि—तत्रकापुण्यं धीगर्भं वा सात्वर तद्वत्त मूल्यादी छर्दने रत्ना प्रादको धोमयं वा इत्येत ।
 यामिच्छसधियद्युधिप्यार्थीनाद्युपरि धर्तेन तदाह । धीवत्तमकादिपरिद्वष्टी च कैशनेत्र विनाशः, इति शाशोः स्वदोःत्वात्तमधिगमना,
 एधिप्यादिशाशानिना संयमविद्यात्मा, शारदादेन प्ररथन्(विद्यात्मना) माननीयेति । अत्र एधितं प्रख्याप्यमित्य शेषपरंपरात्तद्वचं शाश-
 पाह । पठिते छर्दते मयुविन्द्वसत्तयं । दोषान्तामित्य माद्विक्रमनेनोक्तजिहितो द्वास्त्यो वाप्यस्तथैर्द यथा—

शारवपुतं नाम नपतं, तत्र य अमपसेषो नाम एधत् । तस्य धारचयो नाम अमयो धपस्यपक्याश्चतनपये आसि । अमया
 य धम्पयोसो नाम शाह् मिक्त्त अटंठो धारचयास्य परं धयो । तस्य मिक्त्तमाद्युक्तं यद्युक्तद्वयपापमपरिदुष्यं यत्तं यथाय आगायो
 एयो रत्नानिदयो अमद्युतिषो । एत्तत्तरे तत्र मत्तमाह एयो दिह् चरणीए चरिष्यो । छट्टिपरोषोषि तं मोर्षुं निगमयो शाह् । धार-
 चयेत्र मत्तमाद्युतिप्य तं दिह्, मिक्त्तयेत्र एरिशा मिक्त्ता न गारिचयि धार चितंठो चिह्नुह्, तत्र दिह्नुषि मच्छिपाट कृत्वाह ।
 शाशं परकोस्तिया धारिषा धीसे शाशो आमयो तस्य य मत्तारोपुचो तस्य य प्राण्ययासुत्तयो परादिषो । तस्य धारचय्यपसुत्तयो

समुद्दिओ । दीणहं पि सुणगाणं भंडणं जायं नियगणियगाणं रक्खणट्टा दीणहं पि ताण माभिणो समुद्दिआ । तेसिपि सपरि-
 वाराणं महाजुज्झं जायं । जाव अणेगाणं सुहट्ठाणं मारामारी जाया । तं सव्वं वारत्तणेण उल्लोयणट्ठिएण दिट्ठं निच्छहयं च जहा
 नूणसेएण मारामा(र)िदिदीसेण साहुणा भिक्खा ण गहिया इत्थाह भावंतरस सुहभावे वट्टमाणस्स जायं जाईसरणं । सयंजुद्धो जाओ ।
 देवयाए उवगरणं सव्वं समप्पियं । जाओ सो समणो अईव महादुक्काणुट्ठाणकारओ । तव सम्भं निरहयारं अणुट्ठाणं काऊण काले
 सिद्धो चि माथार्थः ॥१२॥

उक्ता दशाव्येपणादीपास्तदुक्ता चाभिहिता द्विचत्वारिंशदपि पिण्डदीपाः, साम्प्रतमेते उद्गमोत्पादनैपणादीपाः क्रमशः स्वस्वस-
 ङ्गधानिवता यत्समुत्था इत्यावेदयन्नाह ।

इय सोलस सोलस दस, उग्गमउत्पायेणेसणा दीसा । नेहिसाहुभयपभवा, पंच गासेसणाए इमे ॥१३॥
 न्याख्या—इत्येवं प्रदर्शितप्रकारेण षोडश षोडश दश सङ्ख्या यथाक्रमं ये उद्गमोत्पादनैपणाविषया न्यावर्णितस्वरूपा दीपा-
 आहारदूषणानि ते यथासङ्ख्यं गृहिसाधुभयप्रभवा भवन्तीति शेषः । अत्र षोडशाऽप्युद्गमदीपा गृहस्थानुत्पद्यन्ते । गृही प्रायेण तत्क-
 लंत्यर्थः । उत्पादनादीपाः षोडशापि यतरेव सकाशात् प्रादुर्भवन्ति, यतिरेव तान् कुरुते इत्यर्थः । उभयं गृहिसाधुलक्षणं । तस्मात्प्र-
 भवन्ति जायन्ते एषणादीपा गृही साधुश्च तद्विधायीत्यर्थः । तत्र शंक्तिदीपः साधुभावापरिणतदीपश्चेति द्वौ साधुप्रभवौ शेषा आक्षिप्त्वा-
 दयः पुनरुत्पन्नवश्यं गृहस्थादेव स्युरिति । तदेवं विधिना गृहीतस्याप्याहारस्य विधिना प्रासः कार्य इति प्रासैपणाया अवसरोऽवस्तही-
 यप्रस्तावनार्थमाह । 'पंच' चि, पञ्चसङ्ख्याः पुनर्दीपाः । 'गासेसणाए' चि प्रासो भोजनं तद्विषया एषणा शुद्धाशुद्धपर्यलोचनं प्रासैपणा-

तस्मिन् यया ज्ञानावरणादिकं कर्म संयोजयति वञ्जाति, सा भावेन द्रव्यगुद्विरूपाभ्यवसायेनात्मना सह कर्मणां संयोजना मीलनं
 तैश्च संसारस्य, तेनैव दुःखस्येति भावसंयोजनेति । द्रव्यसंयोजना तु द्विधा बाह्याभ्यन्तरभेदात् । तत्र बाह्याभ्यन्तरत्वे भोजनक्रियायाः
 क्रमशोऽप्रत्यासन्नताऽऽसन्नते आश्रित्य द्रष्टव्ये । तत्र च रसहेतुकद्रव्यार्थं पर्यटनं १ तेषां पृथक् पात्रे ग्रहण २ मिति द्विधा बाह्या
 द्रव्यसंयोजना । तां च द्विधामपि वसतेर्वाहिभिक्षामटन् करोति । यथा कश्चित्साधुभिक्षामटन् शाल्यादिकूरं क्षीरं वा प्राप्तवांस्त्व-
 त्प्राप्ते च रसगुद्विनमित्तं दधिगुहयोर्गवेषणाय पर्यटति मण्डकमुद्गशाल्यादिप्राप्ते च सर्षिर्दधिक्षिग्धपत्रशकादिशालनकाद्यर्थं
 पर्यटतीत्येका १, द्वे वा लभ्यमाने भिन्नभिन्नपात्रकेषु स्थापयेत् साधुर्यतोऽधुनैव मीलितानि भोजनवेलायां यावद्धृतानि विरूपरसानि
 भविष्यन्तीति भोजनं कुर्वन् मीलयिष्यामीति विचिन्त्य क्षीरादीनि लभ्यमानानि वहिरेव पृथक् पृथक् भाजनेषु गृह्णातीति द्वितीया
 २ । अभ्यन्तरा पुनर्द्रव्यसंयोजना त्रिधा पात्रकविषया, कवलविषया, मुखविषया चेति त्रिविधामभ्यन्तरां वसतावायातः करोति । तत्र
 भोजनसमये यत्सुकुमारिकादि येन लण्डादिना सह रोचते तद्रसगुह्या तेनैव सहैकस्मिन्नेव पात्रे संयोज्य स्थापयतीत्याद्या १ । यदा
 तु तत्र तथाभूतं तेनैव सह कवलतया करोति तदा द्वितीया २ । यदा तत्तथाभूतमेकं मुखे प्रक्षिप्यान्यत्तथाभूतं तदुपरि प्रक्षिपति
 तदा तृतीया ३ । तदिह वसतेर्वाहि द्रव्यसंयोजने बाह्या । वसतावागतेन रसनिमित्तं तस्मिन् क्रियमाणे अभ्यन्तरेति स्थितं ।
 पिण्डप्रसत्तावादिद्यं पिण्डविषया दर्शिता । इतरशोपकरणं गवेषयतः साधोश्चोलपट्टकावाप्ते विभूपाप्रत्ययमन्तरकल्पं याचित्वा परि
 भुञ्जानस्य बहिरुपकरणसंयोजना । वसतो चागत्य परिभुञ्जानस्यान्तरुपकरणसंयोजनेत्याद्यपि द्रष्टव्यमिति । इह च रसहेतोरिति
 विशेषणेन कारणतः संयोजनाऽप्यनुज्ञातेत्यावेदयति, तथाहि-रोमिणः साधोर्यस्य वाऽऽहारेऽरुचिः स्यात्तस्य, तथा प्रधानाहारोचितराज-

एवमकस्यां वेमेऽन्तरमेव एतन्मात्रां संयोजनस्यैः स्मरिति एवार्थाः ॥१६॥

अमुना कानेव प्रकाशितान् नमस्त, आपस्य सक्त्यं चार ।

संजोयणा पमापो इंगाळे पूम फारणे पदना । वसहि पदित्तरे वा रसवेडं दृष्यसंजोया ॥१७॥

व्याख्या—संयोजनं संयोजना । अस्या एतौक्यस्यैतन्नाथं द्रव्यात्वा सुक्यारिकारीनां गुणारिद्रव्यैः सार मीजनमित्यारिक्या

सा क्रियमाणा प्रारोपणप्रयोगः स्यात् । 'एमाणे' षि, एमितिः प्रथमं कालधनुषारिना आहसमाप्रकथ्यं, एकारा प्रथमेकवचनार्थः ।

एवमित्यन्यमात्रं योजनप्रयोगे मयेत् । 'इगाळे' षि चारितेनसमाहारात्प्रथमिद कालमिति कारिते अन्वयस्यारिसोपे, पुंषि 'संजोया

या' इति ये चान्तरमापरितेन्यनदहन्समर्थो एवपरिणामः । एकारा पूर्ववत् । 'पूमे' षि चारितेनपनस्य पूमकार्यमिति क्यरिति, 'मंतु-

बंधविना सुक्त ये' षि बंधुछोपे अन्वयस्यारिछोपे पूर्ववत् ये च पूमचारितेनपनस्य पूमापमानताकल्पसमर्थो देवपरिणामः । प्रथमेक-

वचनास्येता कन्त्योऽर्थ । 'कारणे' षि क्यरिते प्राची क्यर्यं योजनकार्यमेतन् निमित्थेनेति कारणं निमित्थमेकारा पूर्ववत् । कथयसायार्थ-

पयनापुनप्रयोगा कारणाक्यो रतेता याः एतदुपपत्तौ सुष्ठो एवत्ये । एव योजनस्येता अन्वीति रेषा । एतेरेष्यायं व्याक्यपनुमत् ।

'एवमिति, रतेपत्यक्योपेया प्रथमाऽऽद्या प्रकमात् संयोजनस्य मथति । क्यमित्यार एततेक्यप्रयाद्वारिर्विद्याद् भिषाटनं इत्यर्थो पत्रा-

ऽन्तरे एततेर्मध्ये, वा विकल्पे । स्वार्थो रसोत्कर्षार्थं योजनकार्यानिमित्थमिति यावत् । इत्यन्यां ह्यपरीनां कामे संयोज्ये रसगुण्या

एवमपरीना संयोजनं मीजनं द्रव्यसंयोजनस्यैतन् साधुना क्रियमात्रे एति प्रथमा मवर्गीति पूर्वेष्व योगैः । अथमत्र मादार्थाः-द्विधा

संयोजना, माससंयोजना इत्यसंयोजना च । इत्यसंयोजना(नया) वेद प्रकृतं । एव हीयरीनि इत्यादि पाठ्यपरिणामेन संयोजनपमा-

त्मनि यया ज्ञानावरणादिकं कर्म संयोजयति वध्नाति, सा भावेन द्रव्यगुद्विरूपाऽथवसायेनात्मना सह कर्मणां संयोजना मीलनं
 तैश्च संसास्य, तेनैव दुःखस्येति भावसंयोजनेति । द्रव्यसंयोजना तु द्विधा बाह्याभ्यन्तरभेदात् । तत्र बाह्याभ्यन्तरत्वे भोजनक्रियायाः
 क्रमशोऽप्रत्यासन्नताऽऽसन्नते आश्रित्य द्रष्टव्ये । तत्र च रसहेतुकद्रव्यार्थं पर्यटनं १ तेषां पृथक् पात्रे ग्रहण २ मिति द्विधा बाह्या
 द्रव्यसंयोजना । तां च द्विधामपि वसतेर्बहिर्भिक्षामटन् करोति । यथा कश्चित्साधुभिक्षामटन् शाल्यादिद्वुरं क्षीरं वा प्राप्तवांस्व-
 त्प्राप्तौ च रसगुद्विनिसितं दधिशुद्धयोर्गवेषणाय पर्यटति मण्डकमुद्गशाल्यादिप्राप्तौ च सर्षपदधिस्निग्धपत्रशाकादिशालनकाद्यर्थं
 पर्यटतीत्येका १, द्वे वा लभ्यमाने भिन्नभिन्नपात्रकेषु स्थापयेत् साधुर्यतोऽधुनैव मीलितानि भोजनवेलायां यावच्छूतानि विरूपरसादि
 भविष्यन्तीति भोजनं कुर्वन् मीलयिष्यामीति विचिन्त्य क्षीरादीनि लभ्यमानानि वहिरेव पृथक् पृथक् भाजनेषु गुह्यातीति द्वितीया
 २ । अभ्यन्तरा पुनर्द्रव्यसंयोजना त्रिधा पात्रकविषया, कवलविषया, मुखविषया चेति त्रिविधामभ्यन्तरां वसतावायातः करोति । तत्र
 भोजनसमये यत्सुकुमारिकादि येन खण्डादिना सह रोचते तद्रसगुह्या तेनैव सहैकस्मिन्नेव पात्रे संयोज्य स्थापयतीत्याद्या १ । यदा
 तु तत्र तथाभूतं तेनैव सह कवलतया करोति तदा द्वितीया २ । यदा तत्तथाभूतमेकं मुखे प्राक्षिप्यान्यत्तथाभूतं तदुपरि प्राक्षिपति
 तदा तृतीया ३ । तदिह वसतेर्बहिर् द्रव्यसंयोजने बाह्या । वसतावागतेन रसनिमित्तं तस्मिन् क्रियमाणे अभ्यन्तरेति स्थितं ।
 पिण्डप्रस्तावादिद्यं पिण्डविषया दर्शिता । इतरथोपकरणं गवेषयतः साधोश्चोलपट्टकावाप्तौ विभूषाप्रत्ययमन्तरकल्पं याचित्वा परि
 शुद्धानस्य बहिरुपकरणसंयोजना । वसतो चागत्य परिशुद्धानस्यान्तरुपकरणसंयोजनेत्याद्यपि द्रष्टव्यमिति । इह च रसहेतोरिति
 विशेषणेन कारणतः संयोजनाऽप्यनुज्ञातेत्यावेदयति, तथाहि-रोगिणः साधोर्यस्य वाऽऽहारेऽरुचिः स्यात्तस्य, तथा प्रधानहारोचितराज-

पुनरित्तया धातुशिवेन संयोगपरिहारोच भावति सम्भयभाषितञ्च देवकर्मैषां इत्यवतुवाता । एतेषां हि वासनकारि शिवा नैवाराणे
तोषत इति यावार्था ॥१४॥

एवञ्च संयोगेना, अथ ममत्वादिभ्रमरीचमपिसुगार ।

चिद्ब्रह्मसंज्ञमजोया, क्षेत्रेण वा ह्यापीति संपद एव वा । तं आहारायमाणां अहस्स सेसं किल्लेनकल्लं ॥१५॥

अथास्या—इतिष क्षेत्रञ्च । सात्त्व्यरूपसङ्गत्वात्तन्वानादिश्रुतिष । एतं च देवाहारापरिकल्पयमे परीराहापप्यं । संपम-
योमास चारिरसाकलाः मरुतुषेष्वाप्रमार्भनादस्या धातुभ्यापाराः, पृथिवससंयमयोगास्ते वेन चानन्दोद्वेगाद्यनद्विना उपरुकेन
न हीयन्ते न क्षान्तिं यान्ति किन्त्वनरायसुखसर्वान्य एवेति उच्यं । कदा न हीयन्ते इत्याह सम्भवति योवनादुच्यं तस्मिन्नेव दिने
इत्यर्था । यथा मने मासाद्वितीये आगाभिरिते इत्यर्था । वा सिक्त्ये । क्वेऽर्था येनोपबुद्धेन न्यूनतया क्विञ्छया वा तदैव यो वा
हृष्याऽधीर्वादिभ्यश्चाऽऽभ्युत्थाय संपमत्तानाम्पिद्वानिमंरतीति । तस्मिन्नित्याह—उच्यंमानं संपमत्तप्राप्तुमर्हंयच्छाति आहारो, आहा-
रञ्च यच्छानकपस्य योमन्नस्य, मयाये मानं यतो एाथोकरत्तव्यत्वात्साध्याम येयपिपिषि क्षेत्रा । उच्यं क्विञ्छयात्करकपमेक्य-
सिक्ताकृतया एकस्मिन् दिने पुष्टयं इति ब्रह्मच्यं । मध्यमप्रमाणमेक्य । यथाच इतिष्ठत्करत्तपमत्तादेकेन करतेन इच्छादिपिषी हीयमानं
उच्यं अथयं यत्तदहो, यतो करसात्तु चरन्पिपिषि । क्वकृत्यत्तु चरतोऽपि क्वकला मरन्तीति । अद्यदिपिपिषिः क्वकला भवित्तया आहा-
रमायं । मनुंसकस्य तु ते चतुर्विधसिः स्या । परं इत्य प्रापोऽप्रमत्तनीयसम् 'यधीसं किञ्च क्वकला आहारो क्विच्छयाको मपिपिषी ।
पुरिषस्य भवित्किचप्य अहृषीसं यदे क्वकल' ॥१॥ इत्यस्यां गाथाभाषाहासामं तं इति लोके । अथ क्वकलायं किं ममाप्य' इ उच्यते

कुक्कुटग्रहकमात्राः कवला भवन्तीति । तत्र कुक्कुटी द्विविधा द्रव्यकुक्कुटी, भावकुक्कुटी च । तत्र साधोः शरीरं द्रव्यकुक्कुटी तस्य मुख-
 मण्डकं, तत्राऽविकृते मुखेऽक्षिकपालौष्ठभ्रुभिरविकृताभिर्यः प्रविशति तत्प्रमाणं कवलस्य । अथवा कुक्कुटी तस्या अण्डकं तत्प्रमाणः कव-
 लो ग्राह्यः । (ग्रं. ४०००) भावकुक्कुटी पुनर्यवन्मात्रेणाहारेण भुक्तेन नातिन्यूनं नात्याध्मातं चोदरं भवति, धृतिज्ञानादिष्टद्विष्य भवति,
 अस्याहारस्य द्वात्रिंशोभागोऽण्डकं तत्प्रमाणं कवलस्य । तथा द्वात्रिंशत्कवलादिकं पुरुषाद्याश्रित्य कवलाहारस्यैव मानमिदं । सपानस्य
 च तस्योदरमाश्रित्य कालापेक्षया भागतः प्रमाणं वक्तव्यं । तत्र कालस्त्रिधा शीत उष्णः साधारणश्च । तदिह यत्र काले शीतमधिकं स
 शीतः । यत्र धर्मोऽधिकः स उष्णः, यत्र द्वयोः साम्यं स साधारणः कालः । तथा सर्वमपि भोजकोदरविवरं पद्भिर्भर्गोः कल्प्यते ।
 ततश्च साधारणकाले भक्तपानयोरभ्यवहारे इदं प्रमाणं यथा-उदरभागत्रयं तर्कादिव्यञ्जनयुक्तेनाशनेन पूर्येत्, द्वौ च भागौ काञ्चिक-
 पानकेनेति । पष्ठ्वांशो न्यूनो धरणीय इतश्चेतश्च वायोः सञ्चरणायान्यथा हि वातः पीडां कुर्यादिति पञ्चैव भागाः सदोपयोगिनः ।
 तदुक्तं- 'अद्धमसणस्स सर्वंजणस्स कुञ्जा, दव्वस्स दो भाए । वाउपवियरण्हा च्छब्भायं ऊणयं कुञ्जा' ॥१॥ इति । तथा शीते पानस्यैकं,
 भक्तस्य चत्वारो भागा इति पञ्च । उष्णे त्रयः पानस्य, भक्तस्य द्वाविति पञ्च । इह बुभुक्षाष्टद्वया भक्तभागष्टद्विः, पिपासाहान्या तु
 जलाहानिरित्यादि भावनीयं । तदिदमाहारप्रमाणमेतद्व्यतिरिक्ते च प्रमाणदोषोऽत एव आह-शेषं संयमादिनिर्वाहहेतोः स्वदेहानुगु-
 णादाहारमानादन्यद् न्यूनमधिकं वा प्रकामातिबहुकादिवक्ष्यमाणदोषयुक्तं बाह्यार्थमाणमशनादि, किमित्याह, हेतुशः शरीरपीडा स एव
 फलं प्रयोजनं यस्य तत्क्लेशफलमक्षुधाऽजीर्णादिजनकतया शरीरव्यथोत्पादकमित्यर्थः । एतेन ज्ञानादिष्टद्विजनकादन्यत्प्रमाणदोषदुष्टं
 नैवमित्युक्तं भवति । ते च प्रमाणदोषभेदाः पद् भवन्ति । यथा प्रकामं, निकामं, प्रणीतं, अतिबहुकं, अतिबहुशः, अतिप्रमाणमदुष्य-

यानं वेति । तत्र त्रयस्त्रिंशत्त्रिंशिभिः कर्तैः योजनमेकस्त्रिंशयेन द्विमे कृतं प्रकाशमित्युच्यते तत्र च केवलप्रकाशसत्त्वेनैतदागतस्त्रिंशद्विन्मुभि-
 र्द्वयम् । परि ए गणस्त्रिंशद्विन्मुभिः स्यात्तदा प्रकाशः प्रथमत्रय द्वेषी स्यातामेवं द्वेषदोष(पेषु)दोषस्यैतत्समापि प्राप्तनीयं १ । तथा
 प्रकाशसोदनमेव साद्विदिनेषु क्रियमाद्यं निकाममुच्यते २ । तस्याख्यायानकसंज्ञेभ्यो गन्तव्युदादिकं मोदनं प्रणीतमुच्यते ३ । एकस्त्रिंशत्
 दिने न्यूनोत्तराण्यदितत्त्वेन परिपूर्णोन्नतं वदुक्तमुच्यते तदनुकमविक्रान्तवतिष्ठयेन सप्तमास्याधिकं यद्व्यनार्दिकं वाद्ययं सङ्के तद-
 शिवाङ्कमिति ४ । तिस्रो वायु यद्व्यनार्दिकं सङ्के तदशिशुभ्युच्यते ५ । तिसृभ्यो वायुभ्याः परतत्त्वसार्दिषाण्य साधितोत्पादुष्टिभ
 यन्मथानः साधुर्धरयन्नादिकं सङ्के तदशिशुभ्यामव्यपमानं योज्यते ६ । तदिदं प्रमाणदोषदुष्टं तद्विषयमप्यद्वारं साधुर्न सञ्जीव । तथा
 त्रिकशब्दव्यमहारोदधि देहसंप्रमथयित्कारित्त्वेन द्वेषकक एव शेषोऽयः सोऽपि न भोक्तव्यो यथा दधितैःसद्योः धीरतैःतयोनां संयोगः
 एतद्विकारकमी, सप्तमापयोष वैसवृत्तयोर्मिच्छितयोः संयोगः किरणोऽधि कालेन विषयत्वमायी परंवेति गाथार्थः ॥१५॥

द्वेषं द्वेषकमिति प्राणकं तत्रम क्त्वा युनाः द्वेषं द्वेषकमिदपरम् ।

त्र्येणार्थानु आद्वयदुस्तो, आद्वयसाधोण भोषणं सुखं । वादेऽवध धामेऽवध, मातेऽवध तं अञ्जितं ॥१६॥

व्याख्या—येन कालेन 'अतिशुभं' अतिशुभकाम्यं वात्पर्यामित्यर्थस्तथा 'अतिशुभो' अतिशुभोऽभिषं वात्पर्यामित्यर्थः ।
 अतिशभावेन वात्पर्यामित्यर्थेन कालपूर्वेण अद्वयमानेन वा दधितमप्रत्ययमानेन साधुना कर्त्ता भोजनमद्वयार्दिकं सूक्तमप्यद्वयत्वं । किं
 कर्त्तव्यं तस्यात् । तदर्थेना सुतीकादिकं कालेन, यमयेना अर्दि कालेन, मातेना प्राप्तस्यायं कालेन । वाद्यव्याः स्वस्थाने दिक्-
 स्याद्यं । तदतिशुभ्यादियोजनं कीदृशं अद्विस्त्यात्—अधीर्धरपरिषत् । एव च सप्तकटा दोषसर्वंयद्वारोत्पादुक्तद्विषयस्य सर्वमेव

प्रकामाद्दधप्रधमस्युधलाक्षर प्रदृश्य । कपल प्रकामादित्रयाभणनेन यदतिवहुकादित्रयस्योपादानं तदस्यात्मविराधनादिजनकत्वेना-
 विपरिहारताव्यापनार्थं, तत्रात्मविराधना मरणादेः, संयमविराधना तु तापनार्थं तेजस्कायादिविराधनात्, प्रवचनविराधना तु औदरिका-
 एते इत्यादि जनापवादत् । उपलक्षणत्वदेतदनुसारतः प्रकामादिभोजनत्रयेऽप्येतेऽन्ये च ब्रह्मचर्यविराधनादयो दोषा वाच्याः । तस्मा-
 द्गुणकारित्वात् प्रमाणोपेतमेव भोक्तव्यं । किं च ये नरा अपृथ्यपरिहारिणः, द्वात्रिंशत्कवलभोजिनो वा, द्वात्रिंशतः स्तोत्रतरभोजिनो
 वा स्युस्तेऽपरवैद्याचित्तस्या न स्युः किन्तु ते स्वत एवोकाहारनिषेवणादात्मनो वैद्यकल्पा इति प्रमाणयुक्तभोजने विशेषगुणस्त्वतो
 ज्ञानादिदृष्टिरिति गार्थार्थः ॥१६॥

उक्तः प्रमाणदोषः, साम्प्रतमङ्गारधूमाख्यं दोषद्वयं युगपद्वाख्यातुमाह ।

अंगारसधूमोवम, चरणिंधणकरण भावओ जमिह । रत्तो हुट्टो मुंजइ, तं अंगारं च धूमं च ॥१७॥

व्याख्या—इह काष्ठादिकमिन्धनम्, अग्निदग्धं निर्धूमं ज्वलदग्निरूपमङ्गार इत्यभिधीयते । तथा सह धूमेन सधूमं, तदेवेन्धनम-
 ङ्गारमावमप्राप्तं दाहक्रियामनुभवथावदद्दग्धं तावद्धूमसद्भावात्सधूममुच्यते । ततोऽङ्गारश्च सधूमं च अङ्गारसधूमं द्रव्येन्धनं तेन उपमा-
 औपम्यं सादृश्यं यस्य तच्चरणेन्धनं च । तत्र चरणं चारित्रं तदेवेन्धनं बालनं दाह्यत्वाच्चरणेन्धनं, तस्य करणं विधानं, तस्य भावः
 सद्भावस्वत्समाचारित्रेन्धनस्याङ्गारसधूमसदृशकरणत्वेत्यर्थः । अयमर्थे यथाहि द्रव्येन्धने, दाहं दाहकस्वत्साध्यं कार्यं चेति त्रितयं भ-
 वति । तथा भावेन्धनेऽपि दाहं दाहकस्वत्जन्यं कार्यं च वाच्यं, तत्र द्रव्येन्धने काष्ठादिबालनं दाहं दाहकोऽग्निस्वत्साध्यं च धू(मा)य-
 मानताऽङ्गारतालक्षणं, भावेन्धने चारित्राख्यं दाहं, रागद्वेषपरिणामश्च साधोरशनादिगोचरोऽग्निदहकः, तत्साध्यं च कार्यं धूमायमा-

पानं वेति । एव यथाविश्वरादिभिः कर्मैः शौचनयेकरि श्रेय दिने कृतं प्रकामभिसुच्यते तत्र केवलप्रकामत्वेनैतैरपञ्चस्तेद्विद्विन्मुनि-
 श्रेयम् । यदि तु गच्छस्तेरेदिद्विन्मुनिः स्यात्तदा प्रकामाः प्रणीतस्य श्रेयो स्यात्तमेव श्रेयदीक्षुपेदुष्टोपसङ्गरस्यमपि भावनीयं १ । तथा
 प्रकामभोचनमेव आदिसिनेषु क्रियमाणं निकामशुच्यते २ । उत्पन्नमानकर्मभ्यो बलवद्दुःखदिकं शौचनं प्रणीतमुच्यते ३ । एकस्मिन्
 दिने न्यूनोत्तरतापरितत्वेन धरिर्पूर्णशौचनं चतुष्पुच्यते तत्रदुष्कर्मविक्षान्तवधिरुपेन स्वप्रयागाधिकं पदसुनादिकं काव्यं यज्ञे एव-
 त्तिचतुष्कमिति ४ । तिस्रो वाया यदयनादिकं यज्ञे तद्विषयस्य चप्यते ५ । तिस्रन्मो वागान्मः परतमवसादिष्याद्ये अतिर्त्तेत्याशुश्लि-
 मन्वयातः शाशुर्धरयनादिकं यज्ञे तद्विषयमात्रमवप्यमानं बोध्यते ६ । यदिदं प्रथमशौचद्वंद्वं श्लिषमन्वयात् तानुर्न मुञ्जीत । तथा
 तिस्रस्तस्याप्रतोऽपि देवसंयमश्लिष्यतिस्त्वेन श्लेषकञ्च एव श्रेयोऽष्टाः सोऽपि न योक्तव्यो यथा श्लिषैस्तयोः शीतैरुपैर्वा संयोगः
 तद्यदिस्मरकसी, सामभाषणोप शैलशूठयोर्भक्तिरयोः संयोगः क्षियतापि कालेन विषयत्वपाशी यदेषेति गाथार्कः ॥९५॥

श्रेयं श्लेषकमिति प्राणुकं तत्रम क्वा पुनः श्रेयं श्लेषकमितिप्रश्नः ।

श्रेयान्शुच्यते अशुच्यते, अशुच्यमानोऽपि शौच्यं शुचं । इतिदेव्यय धामेकस्य, मातेऽस्य सं अञ्जितं ॥९६॥

व्याख्या—श्रेयं क्वात्वेन 'अतिशुचु' अतिशुच्यकर्मं शशुच्यमित्यर्थस्तथा 'अतिशुचो' अतिशुचोऽभिधं वातत्रयमित्यर्थः ।

अतिशुभाश्रेयं वातत्रयोक्तत्वेन क्वात्वेन अशुच्यमानेन वा श्लिषमन्वयापातेन शाशुना कर्मा शौचनमवन्नादिकं मुष्कमन्वयस्य १ । कि
 श्रयं स्यात् । इत्येव श्रुतीश्लिष्यं कर्मत्वे, यमनेवा अर्द्धं कर्मत्वे, मातयेवा प्रथमस्यायं कर्मत्वे । काव्यः स्यात्ताने विक-
 लार्थाः । अतिशुच्यमित्येव शीतवै अतिशय-अशीर्षपरिचयत्वे । एव च एवकता शौचवर्धनकारेणातिशुच्यदिस्यस्य वर्धनेन

प्रकामादिदोषत्रयमप्युपलक्षितं द्रष्टव्यं । केवलं प्रकामादित्रयामपणनेन यदतिबहुकादित्रयस्योपादानं तदस्यात्मविराधनादिजनकत्वेना-
 तिपरिहारताख्यापनार्थं, तत्रात्मविराधना मरणादेः, संयमविराधना तु तापनार्थं तेजस्कायादिविराधनातः, प्रवचनविराधना तु औदरिक-
 एते इत्यादि जनापवादात् । उपलक्षणत्वादेतदनुसरतः प्रकामादिभोजनत्रयेऽप्येतेऽन्ये च ब्रह्मचर्यविराधनादयो दोषा वाच्याः । तस्मा-
 द्दुष्कारित्वात् प्रमाणीपेवमेव भोक्तव्यं । किं च ये नरा अपथ्यपरिहारिणः, द्वात्रिंशत्कवलभोजिनो वा, द्वात्रिंशतः स्तोत्रकरभोजिनो
 वा स्युस्तेऽपरवैद्यचिकित्स्या न स्युः किन्तु ते स्वत एवोक्ताहारनिषेवणादात्मनो वैधकल्पा इति प्रमाणयुक्तभोजने विशेषणस्त्वतो
 ज्ञानादिद्विरिति गाथार्थः ॥१६॥

उक्तः प्रमाणदोषः, साम्प्रतमङ्गारधूमाख्यं दोषद्वयं शुणपञ्चाख्यातुमाह ।

अंगारसधूमोवम, चरणेषणकरण भावञ्चो जमिह । रत्तो दुट्टो भुंजइ, तं अंगारं च धूमं च ॥१७॥

व्याख्या—इह काष्ठादिकामिन्धनम्, अग्निदग्धं निर्धूमं ज्वलदग्निरूपमङ्गार इत्यभिधीयते । तथा सह धूमेन सधूमं, तदेवेन्धनम-
 ङ्गारभावमप्राप्तं दाहक्रियामनुभवधावद्ददग्धं तावद्धूमसद्भावात्सधूममुच्यते । ततोऽङ्गारश्च सधूमं च अङ्गारसधूमं द्रव्येन्धनं तेन उपमा
 औपम्यं सादृश्यं यस्य तच्चरणेन्धनं च । तत्र चरणं चारित्रं तदेवेन्धनं बालनं दाहत्वाच्चरणेन्धनं, तस्य करणं विधानं, तस्य भावः
 सद्भावस्त्वमाब्धारित्रेन्धनस्याङ्गारसधूमसदृशकरणतयेत्यर्थः । अयमर्थो यथाहि द्रव्येन्धने, दाहं दाहकस्त्वसाध्यं कार्यं चेति त्रितयं भ-
 वति । तथा भावेन्धनेऽपि दाहं दाहकस्त्वजन्यं कार्यं च वाच्यं, तत्र द्रव्येन्धने काष्ठादिबालनं दाहं दाहकोऽग्निसत्त्वसाध्यं च धू(मा)य-
 मानताऽङ्गारतालक्षणं, भावेन्धने चारित्राख्यं दाहं, रागद्वेषपरिणामश्च साधोरश्नादिगोचरोऽग्निर्दाहकः, तत्साध्यं च कार्यं धूमायमा-

न्यायकथं कश्चोऽयमाहार इत्यादिष्वनोच्चारणेन तस्यैव योक्तृत्वस्य कथं नान्नादात्तकथं च । मित्योऽयमाहार इत्यादिष्वनोच्चारणेन
 सर्वथा निरंतरत्वेन तस्यैवासाधारणकथं योषकथं प्राति । यथासाक्षात्तैः कष्टादिष्वर्थं न सिध्यति । तथा तेन चादिषु च कृतानुस-
 नोक्तो योक्तो न कीदं सन्त्यत इत्येवं च चायेत्यनस्य इत्येवमनोपपन्नम् । एतच्च परमासुक्तमेवपीपमप्यवद्यत्वादि, 'दद' तु स्यात्,
 एको भिद्येयदिति तन्मध्यमथा एतन्नत् सत्, द्विद्यो स्वमेवमित्यादिशेषप्रत्ययो द्वेषत् इहं इत्यवद्यदपि तद्वदन्त्यादि, यथाक्रमं
 भवति । 'दद' एव प्रातिपद्याद्येषु मध्ये, अस्मिन् मावन्ते वा, द्विमित्यत्र—'अक्षरं च पूर्व' चेति, तत्राक्षरः पूर्वोक्तव्यवर्धधारिते-
 भ्यनन्तनामर्थो रागपरिणामो, एवम पूर्वोक्तव्यवर्धधारिन्वनस्य रूपपायमानताकृतमद्यमर्थो द्वेषपरिव्यापसद्योगात्सद्वनाप्यक्षरमदो-
 षवद्वमदोषवच भवति । रागवानोष्यपिमपि इत्यानोन्नादाद्योषवत्त्वोति द्वेषवाच एदेव सुञ्जानो धूमिकं करोति । अत्रम्यी वरस्तए-
 षेषथा सम्यक्पार्थो । इव यद्यपि इत्थं कारयिद्वद्वयान्तमर्दरायोन्वृत्तसममं एवमं स्यादता सर्वथा ज्ञासनकपामाज्ञातायां मध्यवे इति
 एवमाज्ञातायोक्त्याधिक्यपसराज्यनयोर्थाकल्पयोर्गुणसुसुरोपजाभाभिस्त्वेवं निर्देवत्वादि—एतेषु सर्वथा इत्येवमनसमं चारिषं क्यो-
 टीति ए इत्यर्थो, द्वेषेण त्वर्दरायोन्वृत्तसममिति ए कश्चुरिति । तथा द्वेषेरुद्गपादिरोषेषु वाप्यव्यवर्धधारिणागोरेवसकपसाद्युक्त्यामादि-
 मप्रदिति क्यारनाकमयवनं स्ववर्तयो दोषो विद्यतमनुकारिति यथापार्थः ॥१७॥

उक्तमज्ञातव्याकथं दोषादयं साम्प्रतं कथयाम्यमभिधित्सुर्थाधिधिवमप्रारपति, यथिमिषं च नेत्वेत्तरार ।

ह्युत्वेयपर्येयावत्त्व—संज्ञामसुक्तसाणपाणपरकस्तदा । इरियं च धिसोदेतं, सुंजद न ट क्यरसहेक ॥१८॥

व्याख्या—एव ह्युत्वेत्यादिपरानां कृतवन्त्यान्त्या रथार्थमिति परेन मत्वेकं एवमन्वो भवति । उक्तम ह्युत्वेदनामर्थार्थं सुवथा-

लक्षणपीडापणमाय । बुभुक्षासदृशी हि नास्त्यन्या पीडा, अतस्त्विद्विनाशाय भुञ्जीतेति सर्वत्र योगः साधुराहारमिति श्रेयः । तथा
 वैयावृत्त्यमाचार्यदीना भक्तपानादिना प्रतिचरणरूपं । तद्धि बुभुक्षितेन कर्तुं न पार्यते, अतः तद्रक्षार्थं तस्य हानिनिवारणार्थं । तथा
 संयमः पत्स्युपेक्षणाप्रमाज्जनादिकः साधुव्यापारस्तं बुभुक्षितः कर्तुं न शक्नोत्यतस्त्वत्पालनार्थं । तथा शोभनं ध्यानं सुध्यानं स्रत्रा-
 थानुचिन्तनादिलक्षणं धर्मध्यानं, तदपि बुभुक्षितस्य परिधीयते । यतो बुभुक्षितः पूर्वधीतश्रुतपरावर्तनेऽर्थचिन्तनिकायां चात्ममर्थः
 स्यादतस्त्वद्रक्षार्थं सुध्यानहानिनिवारणार्थमित्यर्थः । तथा प्राणरक्षार्थं, तत्र प्राणा हृन्दित्रयादयो दश तेषां रक्षार्थं तत्संधारणाय, बुभुक्षि-
 तस्य ह्यायुर्बलादि हीयते । तथेयां च विशोधयितुमीर्यासिमितिपालनाय, बुभुक्षितो हीर्यासिमिति ध्यामललोचनानि(नत्वेन) विशो-
 धयितुं न शक्नोति । चः समुच्चये । एतैः पद्भिः कारणैस्साधुराहारं भुञ्जीताश्रीयत् । न तु न पुनर्भुञ्जीत रूपरसहेतुः । तत्र रूपं
 शरीरस्य विशिष्टवर्णाद्याकृतिः 'रस शब्दे' इति वचनाद्रसः शब्दस्तयोर्हेतुनिमित्तं शरीरोपचितत्वकण्ठमाधुर्यापादनायेत्यर्थः । अनेन रू-
 रविपयो वा रसो मधुरादिकस्तन्निमित्तं स्वादुरसोपेतमिदं वर्तते, अतोऽवश्यं भोक्तव्यमिति गार्ह्येन न भुञ्जीतेत्यर्थः । अनेन रू-
 पाद्यर्थमाहारमाहारयन् धर्मप्रयोजनाभावात् कारणान्वयोऽपदुष्टं तत्स्यादित्यावेदितं । यतः कारणाभावः कारणदोषोऽत्राभिप्रेत इति
 गायार्थः ॥१८८॥

शैः कारणैराहारयति यतिस्तान्मुक्तान्यधुना शैर्नाहारयति तान्याह-

अहव न जिमेज्ज रोगे, मोहुदये स्यणमाइउवसग्गे । पाणेदयातवहेउं, अन्ते तणुमोयणत्थं च ॥१९॥

व्याख्या-अथवेति बलवर्णाद्यपेक्षया भोजनाऽकरणे विकल्पान्तरार्थः । 'न' नैव जिमेदधात् साधुर्भोजनं कुर्यादित्यर्थः । केल्याह-

मयाकथं कश्चोऽयमप्राप्त इत्यादिप्रपत्नोच्चारणेन तस्मैव यत्किञ्चित्कथ्यं अज्ञातवाक्यफलत्वं च । प्रियोऽयमाराम इत्यादिप्रपत्नोच्चारणं न
 स्वर्गया किञ्चित्कथनेन तस्मैवासादावाक्यत्वं योषक्यत्वं प्रथि । यथाशब्दादौ । क्वाण्णदिक्त्वं न सिध्यति । तथा तेन पारिषेव क्लृप्तः सु-
 मोषो योषो न योषं कथ्यत इत्येवं च चरकेत्यनस्य इत्यन्वयनौपख्यम् । उद्यम . यस्यासुकोषयोषीपप्रप्यथनादि, 'इदं तु स्यात्प्यं,
 तज्जो सिद्धमेवदिति क्लमभंगया उपगतत् सप्त, प्रियो स्वमेवदित्यादिरोष्यात्पयो इत्येवत् बहुलं मन्थयदराति क्लृप्तनादि, यथाक्रमं
 मयसि । 'इदं प्यु प्राथेय्यादोषेषु मध्ये, अस्मिन् मयकने वा, द्विधित्यपद—'बह्वारं च पूर्व' चेति, तथाज्ञातः पूर्वोक्तव्यर्थधारित्ये-
 न्यन्तदानसमर्था उपापदिषामो, पूर्वपद पूर्वोक्तव्यर्थधारित्येनस्य वृत्तापमानगतकसमसमर्था इत्यपदिषामस्तयोगादद्वनापप्यह्वसरो-
 परव्यमदोपपद्य भवति । एतावानेवमीपमसि सुज्ञानोऽन्वारादोपपत्त्योऽपि इत्येवम शब्देव सुज्ञानो वृत्तितं करोति । चरुव्यो परस्वरा-
 देषुया क्लृप्त्यर्थो । इदं पयसि पूर्व क्वाण्णदिरुपपत्तनमर्दंराणोपवृत्तसमाप्तं कथ्यं स्याद्यतः सर्वथा न्यक्तनकयामज्ञातार्थं भवते इति
 उक्त्याज्ञातयोक्तस्यिक्रमस्तथाप्यनयोर्धार्तरूपयोगुंस्त्वभुदोष्याभाषित्केत्वं तिर्रवस्तथादि—उपोष कथ्यंवा इत्येवन्वनसमं पारितं क्यो-
 वीति च क्लृप्तो, इत्येव स्वर्दंरनेत्यनस्यस्यसि च कथुरिति । तथा क्षेत्रेद्रुम्यदिरोषेषु मयपयकत्वंकथयमेवककपत्तयासु क्लृप्तपारि-
 धासिति क्वाणनाक्रममयनं स्यात्कथो दोषो विराट्प्राण्युक्तासिति पारार्थाः ॥१७॥

उक्तमज्ञातप्राप्तकथं दोषद्वयं साम्प्रतं क्वाणकममिमिधिसुर्धाषिमिधमारमपथि, यथिधितं च नेत्येवद्वार ।

ह्युद्वेपपापेयावकथ—संक्षमसुक्कसाणपयाणत्कस्यदृढ । इरियं च धिसोहेतं, सुंशद् न उ कथरसहेक ॥१८॥

व्याख्या—इह ह्युद्वेनान्दिव्यानां क्वाण्णानां रथार्थमिति कथं न मत्सेवं सुमन्थो भवति । कथम ह्युद्वेरनाप्यर्थं सुकथा-

उक्तं कारणाद्यो दीपोऽधुना ग्रन्थोपसंहारं चिकीर्षुरेवमत्रयसङ्ग्रहीतपूर्वोक्तसप्तदोषनिगमनमनुक्तस्य परिज्ञानायातिदेशं चाह ।
 इदं तत्रेहेस्रणदोसा, लेसेण जहागमं मएऽभे हिया । एसु गुरुलहु वेसेसं, सेसं च मुणेज सुत्ताउ ॥१००॥
 व्याख्या- इत्यनेन प्रदर्शितप्रकारेण त्रिविधा त्रिभेदा गवेषणग्रहणप्राप्तमेवात् या एषणाऽऽहारशुद्धिशुद्धिपर्यालोचना । तस्या दोषा-
 उद्गमोत्पादैषणासंयोजनादिरूपाः सप्तचत्वारिंशत् सङ्ख्या अशुद्धयः । अथवपूरकस्य किञ्चिन्मिश्रसाम्यानिमिश्रेऽन्तर्भविन पद्चत्वारिंशत्-
 सङ्ख्या वा त्रिविधेषणादोषास्ते लेशेन सङ्क्षेपेण आगमस्यानतिक्रमेण । यथागमं तत्रागमः श्रुतं स पिण्डप्रस्तावात्बवमपूर्वगतश्रुतादिरू-
 पोऽत्र सामान्येन सर्वोऽप्युपयोगी किन्तु प्रतिनियतो भिक्षादोषशोधकः पिण्डनिर्युक्तथादिरूप एव प्रायो भिक्षाचर्योपयोगी अतः
 पिण्डनिर्युक्तथादिशान्नानुसारत इत्यर्थः । अनेन स्वमनीषिकापरिहारेण शान्त्रस्याऽऽदेयतामाह । तथाहृत्या निजमत्यनुसारेण यथाव-
 बोधं चेत्यपि व्याख्येयं । मयेत्यात्मनिर्देशः । अभिहिताः प्रतिपादिताः । 'एसु' चि, चकाराध्याहारोद्देशु च प्रदर्शितोद्गमादिदोषेषु
 विषये । किमित्याह । अयमेतस्माद्दोषो गुरुश्च महान्, अयमेतस्माच्छुश्चाल्पः कनीयानित्यर्थो गुरुलघू तद्दोषो विशेषो भेदो गुरुल-
 घुविशेषस्तं, गुरुलघुप्रायश्चित्तापत्तिद्वारेण गुरुदोषाल्पदोषविभागमित्यर्थः । मुणेव सूत्रादिति योगः । तथा शेषं उक्तादन्यदनुक्तं प्रद-
 शितदोषविषयं दृष्टान्तप्रत्ययायादिकमुत्सर्गापवादादिकं च । प्रत्ययायादयो हि श्रुते विनेयानामकार्यपरिहारार्थं स्वे स्वे स्थाने दर्शिता-
 स्तदुक्तं 'पायं अवायमीओ, पावाययणाणि परिहरइ लोउं । तेण अवाओ बहु हायए, एए देसिओ सुते' ॥१॥ यद्वा शेषमाहारदोषेभ्यो-
 ऽन्यच्छ्रुत्यातरराजपिण्डोपाश्रयवस्त्रपात्राद्युपधिगोचरं दोषध्वन्द्वमित्यर्थः । चः समुच्चये । 'मुण प्रतिज्ञाने' । मुणोद्विजानीयाच्छिष्यः सूत्रा-
 दागमाच्चिशीथादिरूपादिति । तत्र यदुक्तमेतेषां लघुगुरुविशेषं सूत्राद्विजानीयादिति । तत्र 'विनेयानुग्रहायासौ किञ्चिदुच्यते । तदिह

'सिमे' आहस्मिक्त्वराशिरोमहात्तमीर्षादौ च । त्वयसात् कर्तवो हि मामो वत्तदपत्सुटपन्ते । परुषं 'एकाशितोषि निरिदं त्वात्तौ
 सन्नं रितं । कठोऽनिलकथमप्रकोपयोक्त्वयत्तत्कत्वात् ॥१॥ तथा मोहेत्सयेऽस्तुक्त्वमपीतोत्तरे मैषुनाशितोष्यार्थं न शिष्येत् । त्व-
 यासात् हि कर्तव्यः क्षमाः क्षमयपक्षमाशितं । परुषं—'शियया शिदिरर्कन्ते निराशास्य वेदिनः । सत्तद्वं रसोऽप्यस्य परं तद्व्या निवर्तते'
 ॥१॥ शिति । 'सप्यमर्ष' शि योऽप्यशितिकस्यतः सन्ननापुपमर्गं । तयोक्त्वर्गा स्मृतीकत्वम्, स यानुद्वन्मशितिकमेदात् रिया । तत्र
 मत्तापिपुक्त्वमादिस्वन्नोपसर्गोऽस्तुक्त्वः । वे हि मत्तयामोचनापार्थं क्त्वाशितुपशिशुन्ते । तत्र त्वत्तयोऽपिशितिं यत्ना तत्र न शिष्येत् ।
 वे हि त्वयासात् कर्तव्यमत्ततोप्य तशिययापपमान्त्वादिनीतिर्वा प्रायस्ते सुश्रान्ति । आदिश्वम्भू प्रशितिकोपसर्गं कृषितत्तात्तमौ
 न शिमेदिति । तथा प्राशित्या च त्वयत् वे तथा । तद्वैतोऽशिशिषितं । तत्र प्राशित्यादौः सत्तत्तयाय नत्तशरी, मरिक्त्वम्, सशि-
 चत्तयापातरी, मयूतस्त्वमपशुकिञ्चामशिक्षादिस्वत्तयापशिक्षायापिशकायां न शिमेत् किन्तु मैषात्तयापानुपपत्तं क्योति येन शिष्या-
 ट्यादिस्वत्तापशिक्षाशिराथना न स्यात् तथा तयोर्दोषयोऽर्थमेक्यापुपयासक्तयोःन एक्यासान्तं यत्तत्तयाः कर्तवो न योऽन्नसत्तयथाः ।
 इह शीर्षं सत्तत्तया पप्यमभेय तयो मशति न पात इति वेदितव्यं । तथा 'अन्ते' पर्यन्तसमये इदमात्रे इत्यर्थः । अन्त्या हि प्रायो
 इत्यथापिक्त्वमत्तात्तयामे आर्षं प्यानापथेतिथि । क्तुः परीरं तस्या मोचनं मत्तापार्थं परित्स्यात्तद्वर्षं, चः समुपये । संश्लेसनार्थं निर्यो-
 यनो भूयादित्यर्थाः । अयमर्थः । पूर्व्वं हि शीर्षपर्यापपरिप्राक्तं, शिष्येभ्यो वाचनम्भानं, शिष्यनिष्पन्नम् च भेदो, अन्ते च शार्दिक्
 शर्दस्याप्यनुष्ठानस्य मत्तायापना सातेति तस्यां मत्तापयत्तो शिष्याः । सा च संश्लेसना क्येयोपत्तमपुकेनाऽस्त्यात्तयापशिक्षा
 क्यार्थाः । अथाः परीरत्तयापार्थं तत्कत्वमे मोचनार्थाः । सत्तयतीति क्यार्थाः ॥१९॥

कदा च तरिण्डो गृह्यते ७ क च शय्यातरो भवतीर्यथै द्वासाणि ८ । तत्राद्यद्वारे यतिप्रदत्तोपाश्रयप्रभृत्तेन यः कृतप्रमाणतया
 निर्दिष्टो वा स्यात्तदा शय्यातरः । द्वितीयद्वारे यदा शय्यातरगृहे रात्रौ सुप्त्वा जागरित्वा वा प्राभातिकप्रतिक्रमणं कुर्वन्ति
 तदासौ शय्यातरः १ । अथैतच्छय्यायां सकलां रात्रिं जागरित्वा प्राभातिकप्रतिक्रमणमन्यत्र कुर्वन्ति तदा मौलः शय्यातरो न
 भवति किन्तु यद्गृहे प्रतिक्रमणं कृतं, स एव । अथ मूलशय्यायां रात्रौ सुप्त्वाऽन्यत्र प्रातः प्रतिक्रामन्ति, तदासौ मौलोऽन्यश्च
 द्वावपि शय्यातरो । यदा तु वसतिसङ्कीर्णतादिकारणादनेकोपाश्रयेषु साधवस्तिवष्टुन्ति तदा यत्राचार्यः स्थितः स एव शय्यातरो नान्यः
 २ । तृतीयद्वारे द्वादशधा तस्मिण्डस्वदुकृतं—असणार्हया चउरो पाउंछेणवर्षथपत्तैकचल्यं । 'सहस्रैरंकरणं सोहण नहैरणिया सागरिय-
 पिण्डो' ॥ १ ॥ अयं त्वपिण्डः, 'तण्डगलछारमहणा—सेजासंथारपीढलेवाई । सेजापरपिण्डो सो, न होइ सेहो य सोवहिओ' ॥ २ ॥ ३ ।
 चतुर्थद्वारेऽहोरात्रात्परतोऽशय्यातरो भवति । यदुकृतं—'बुत्थे वञ्जिज होरत्तं' । इदमत्र हृदयं यत्रोपितास्ततः स्थानाद्यस्यां वेलायां
 निर्गता द्वितीयदिने तावत्या वेलायाः परतः शय्यातरो न भवति ४ । पञ्चमद्वारे साधुगुणविरहितस्य लिङ्गमात्रावशेषस्यापि सम्बन्धी
 शय्यातरः वर्जनीयः ५ । षष्ठद्वारे 'तिथंकरपाडिकुट्टो आणाणाउजगमो वि य न सुज्जे । अविमुत्ति अलाघवया दुछ्ह सेज्जाइ,
 वोच्छेओ" ॥ ३ ॥ न्याख्या—आद्यन्तवर्जमभ्यमैर्महाविदेहजैश्च तीर्थकरैर्वरमाधाकर्म कथञ्चिद्दुकं न पुनः शय्यातरपिण्डोऽतस्तत्प्राति-
 कृहत्वाद्दर्जनीयोऽयं । 'आण'चित् तं च गृहता तीर्थकराज्ञा न कृता स्यात् । 'अणाउ'चित् यत्र स्थितस्तत्रैव भिक्षां गृहतामज्ञातोच्छं
 च न कृतं स्यात् । 'उजगमो वि य न सुज्जे'चित् आसन्नादिभावतः पुनः पुनस्तत्रैव भक्षणानकादिनिमित्तं प्रविशत उद्गमदोषाश्च स्युः ।
 स्वाध्यायश्रवणादिभ्यश्च प्रीतः शय्यातरः क्षीरादिलिम्बं द्रव्यं ददाति । तच्च गृहताऽविमुक्तिर्गच्छ्यं भावो न कृतः स्यात् । 'अलाघ-

धर्तुश्च सूक्ष्मकर्म, तस्माच्छायाकर्मिकं, कर्मोद्देशिककारणविक्रं, सिद्धान्त्यधिकं, वादाप्रच्युतिश्च, सप्रत्ययापरप्राधान्यपूर्वं, सोऽपिचन्द्रो-
 ऽन्वत्क्यायान्तरविद्यनिधिप्रथिवितर्गतोऽन्यथापरिणतकर्मिदानी, संयोगना, सागारे वर्धमानप्रतिप्यथिभिवं वेति सपथो रोगाः, मूत्र-
 प्रायथिवाद्युक्तयोश्च । एतेभ्यः कर्मोद्देशिकापथेदो मिथप्रथममेदो पथीत्वं दृतीयपथीवनिमिषमाधीनानिचन्द्रो वनीपकर्म वाद-
 रथिकिसाकर्मन् क्रोथयान्प्रथिवः साम्प्रतिवसत्सकर्मन् विद्यापथयोपचूर्णविष्णुः प्रज्ञाकर्म विदिवं इत्यप्येवमात्ममावकीवं स्वीक-
 क्णानित्परात्प्रथिवे निष्पत्त्यापयप्राधान्यपूर्वं विदिवोऽन्यक्याटोऽन्येन एतद्वत्प्रमातापरं सधर्ममावधेयं, सधर्मपनिसुष्टं पुरा-
 कर्मन् यथाकर्मन् (निर्मिथपकर्मनेन प्राथिवं) यद्वत्प्रथिवं संभवप्रथिवं प्रत्येकान्यपरिवर्तितोऽन्यथापरिणतवर्तितानि प्रसाधोऽन्य-
 सत्प्रथमकर्मभोक्तनं वेति सपथपदुर्वाद्यात्सम्प्रतिन एतेभ्योऽन्यपरकान्तपमेदसं कर्तारैदिकमेदचतुष्टयं भक्तवदानपुठिका माया-
 पिचोऽन्वत्क्यायान्तरविद्यनिधिसाधिवितर्तानि सिद्धान्त्यक्यायान्तरविद्यनिधिसाधिवि वेति सपथा, ज्ञानान्तरकर्मकवधिव । एते-
 न्योऽप्येवैदिकिष्णुद्विदमेदकचतुष्टयपरकत्वपुठिकं विष्णुकारिणं प्रकृतकर्म सोऽोचत् एतद्विषयप्रथिमित्यं च परमावकीवं निष्पत्त्य-
 थायसप्रत्ययापसमाप्त्यभ्युत्थं धर्तुःसिद्धं तदन्त्यमास्तवत्वं प्रथमाप्यपरकः सत्यप्रथिकिष्णुः, गुणसंस्तरकर्मं मिथकर्मनेन सत्त्वसे-
 टिकादिना च प्राथिवं विद्यादिप्रथिवं विद्विष्यापकृतं प्रत्येकपरान्त्यप्रथिसाधिवि सिद्धान्त्यरनिधिसाधिवि वेति सपथः, एतदपरत्वात्
 पुरिषार्थमिधेत्स्यापदं गुणतुष्टिविद्येयः ।

वाच द्युत्पातवर्धिविष्णुकारिणा । एव सत्यया सागुपमार्थिवतगुरसत्प्रथया भवार्त्नं तर्वाथि सत्यपराः १ क्वा च द्युत्पातयो
 मथवि २ क्वाथिविष्णुस्वतिष्णुः ३ क्वा चतुष्टयतयो मथवि ४ क्त्व च सत्यन्त्ययो वर्धनीयः । ५ के चंत्तविष्णुप्रत्यरोगाः ६

निर्गच्छद्भिश्च साधोः प्रवेशाद्यथावाङ्मिक्षास्वाध्यायकायाणांमपि स (विधातः) स्यात्, अमङ्गलधिया प्रेरणा हननं वा कुर्याद् । तथा लोभः
 एषणाव्याधातः चौरादिशुक्ला, गर्हा च स्यात् । यतोऽहो ! राजप्रतिग्रहमेते गर्हणीयमपि गृह्णन्ति । तथा च स्मृत्यां “राजप्रतिग्रहदग्धा-
 नां ब्राह्मणानां शुषिष्ठिर ! । स्विवानामिव बीजानां पुनर्जन्म न विद्यते” ॥१॥ इति गर्हातोका । मध्यमजिनसाधुभिश्चायं गृह्यतेऽपि
 उत्क्रोशाणामृजुग्राहत्वेनाप्रमादपरतया परिहर्तुं शक्यत्वादितरैस्तु क्रजुजडवक्रजडत्वेन न तथेति ।

तथा शय्याऽपि मूलोत्तरगुणाद्यशुद्धा परिहर्तव्या । तत्रेयं मूलगुणरशुद्धा यथा “पिष्टिवंसो दो धारणाड चचारि मूलवेलीड ।
 मूलगुणोद्भववेया एसा आहागडा वसही” ॥१॥ शुष्टिवंशो मध्यवलको द्वे धारण्यौ गृहद्वेल्यौ यत्प्रतिष्ठोऽसावेव । चतस्रो मूलवेलयो
 यः चतस्रु गृहपार्श्वेषु क्रियन्ते । एते सप्त मूलगुणाः । एतैः साधुमाधाय कर्तव्यंका वसति । ‘आहागड’ति आधाकर्मिकी स्यात् ।

साधुमाधाय कर्तत्वाद्, उत्तरगुणाश्च द्विधा भवन्ति । मूलोत्तरगुणा उत्तरोत्तरगुणाश्च । तत्रैते मूलकल्पा उत्तरगुणाः । यथा “वंसरा-
 २ कदणु २ कंबण ३ च्छायण ४ लेवण ५ दुवार ६ भूमीय ७ । सपरिकम्मा वसही एसा मूलुत्तरगुणेहि” ॥२॥ वंशकाः दण्डकाः ।
 ‘कदणं’ ति कटकदिभिः कुड्यकरणं, ‘उकंबणं’ दंडगोवरि कंबाहयवंधणं । ‘छायणं’ति दर्भादिनाऽऽच्छादनं । ‘लेवणं’ ति, चिक्व-
 ह्येण कुड्मण लिम्पणं । ‘दुवार’ति गृहद्वारस्य बृहत्करणं अन्यस्य वा विधानं । ‘भूमि’ ति विसमाए समीकरणरूपं भूमिकम्भं भणइ ।

एते सप्त मूलभूतोत्तरगुणाः । एते च शुष्टिवंशादयश्चतुर्दशाप्यविशोधिकोटिसंज्ञाः । उत्तरोत्तरगुणाश्चैते यथा—‘दूमिय’चि सेटिकादिभिर्धवलित्वा । ‘धूविय’
 उज्जोविय बलिकडा अवत्ता य । सित्ता संमडावि य, विसोहिकोडि गया वसही” ॥३॥ ‘दूमिय’चि सेटिकादिभिर्धवलित्वा । ‘धूविय’
 चि दुग्गंध चि काउं अगारमर्हिहि सुगंधीकया । ‘वासिय’ चि पटवासपुष्पादिभिरपनीतदौर्गन्ध्या । उद्योतिता रत्नप्रदीपादीभिः प्रका-

चित् दुग्गंध चि काउं अगारमर्हिहि सुगंधीकया । ‘वासिय’ चि पटवासपुष्पादिभिरपनीतदौर्गन्ध्या । उद्योतिता रत्नप्रदीपादीभिः प्रका-

वयं च, वयमभारतव्युत्पन्नव्यारिभ्यो वृ हस्यं विनाप्यारं च एवञ्च उपकल्पयतीरपोर्तापं न ह्यहम् । तत्रैव चामभारि एवञ्च
 वयमभारतैव न सारि कारायाः कृत्वा दुर्धया सारिति सार्थया तन्मत्तकृतः चारतस्यारिभ्यो वर्तनीया ६॥ सप्तम्यारं “दुषिरे
 भेकन्तमी निमंठये दस्युः कृतं मे आसिरे । औपोपरिव पञ्चोसे, मए म गार्थं वदुषार्थं” ॥४॥ व्याख्या—आयातनागारे द्विविधे
 व्यानत्वे व्योक्तविधिना वयमभारिभ्योऽपि प्राणा । नियमये च वयमभारिनिर्गन्ते स कृतं शरीरसा युनः प्रकृत्यो निवारणीयः, दुर्धमे
 च क्षीणारिभ्योऽप्यत्राप्यप्यमात्रे तत्रैव एवञ्चिन्ति । ‘पञ्चोसे’ चि एवञ्च मारिरेन सार्थं प्रैवे निवारिते प्रकृत्यं तदुपदेशे चि एवञ्चिन्ति,
 तस्यारिभ्ये चान्यत्र (शाकन्यमाने) तत्रापि स्वीकृतिश्च ७। अष्टम्यारं सत्साने वदु च वयमभारो मयति, देवान्तरे तु गतो न
 यत्तस्यारि, केवलं यद्व्यन्तरोपापरिवरस्य सप्तारि वर्तनीयो, मारुतो हि मय सत्सत् सप्तारारिस्त्विवत्साम्मी न किञ्चिद् एवञ्चिन्ति
 ततोऽप यस्मि एवञ्चिन्ति तत्रापि शोभनमिति विशिन्त्यनेक्यापयसि कृत्वा दद्यात् । प्रातस्तु मम सप्तारिस्त्विवत्साम्मी न किञ्चिद्
 एवञ्चिन्ति, मय तु सत्सत् एवञ्चिन्ति, तस्मिन्निदानीमारमन्त्यः सप्तारः । तस्मान्मापयतिन एते रति विशिन्त्य सप्तारुः कृत्यारि कृत्यारि
 वयमभारतव्यारिभ्यो मयमभारुः कृत्यारिनिष्प्राप्यसप्तारुः सामपि सप्तार्या विद्यो वर्तनीयो मद्रव्यन्तारिरोपादिति ८।

अथ राजारिभ्योऽपि अथा । ‘द्वयसप्तारुो एवञ्च, चारुवितो वसस रैव विदो चि । गुरिमेपराज एसो, विष्णुपार्थे चि ॥१॥
 इत्यथो वृत्तयिचित्तो, चञ्चरि सारिभ्यो च चञ्चर एवञ्च । वसस च विदो चके, तस्मिन्निदानीमि मयमभारु ॥२॥ ‘चञ्चरि’ चि मयमभारु
 मयमभारुः चञ्चरिभ्योऽपि अथारिभ्यः । राजारिभ्योऽपि । “अथमयथा चतरो वरुं चरं च कृतं चैव । पाउकृत्यं च चारु, चरुवितो राज-
 रितो चि” ॥१॥ अथान्तिभ्योऽपि चान्तिभ्योऽपि मयिचरुः, रोगाभावाद्धारयो व्यापारस्य च, तत्रापि एवञ्च कृतं देव्यारिभ्यः मयिचरि-

नत्वाद्ययेनेति । तत्पुनर्गच्छासिनः कद्रोत्पादयन्तीति चेदुच्यते क्षेत्रार्थपर्याय्यो विधाय भिक्षार्थमेव पर्यटन्त उत्पादयन्ति । यदि च
 नत्वाद्ययेनेति । तत्पुनर्गच्छासिनः कद्रोत्पादयन्तीति चेदुच्यते क्षेत्रार्थपर्याय्यो विधाय भिक्षार्थमेव पर्यटन्त उत्पादयन्ति । यदि च
 तदा न लभन्ते, ततो द्वितीयपर्याय्यामपि गवेषयन्ति । तथा(दा)प्यलामे प्रथमायामपि मृगायन्ति । तदर्थं गच्छन्तश्च दण्डकं भूमौ
 न लगायन्ति यावत्प्रथमो लाम हति । इत्थं च गृहप्रविष्टैरभावितश्रावकः प्रथमं न याचनीयो विपत्तिगामाप्रियतादिदोषसम्भवात् ।
 किञ्च श्राद्धानामाचार एवायं यदेषणीयमुद्धरितं स्वत एव यच्छन्ति, तदिह यान्यन्याभिभावितकुलानि तेषु याञ्चा कार्या । तां च
 कुर्वन्निस्तरप्रभुर्वक्तव्यो यथा-धर्मलामो भो श्रावक ! तव समीपे वयमागता । ईदृशैर्वक्षैस्व प्रयोजनमस्तीति । ततश्चानुग्रहं मन्यमानेन
 तेन वस्त्रे दक्षिते साधुना प्रष्टव्यं कस्य सम्बन्धेतदिति । एवं च पृष्टे प्राञ्जलतया कथयत्यसौ यथा भवदर्थं कृतमिदं क्रीतं धीतं चे-
 त्यादि । अमुकेन वा भवदर्थमेवेहानीय मुक्तं येन तद्गृहे न गृह्णन्ति भवन्त इत्यादि । ततः साधुना अविशोधिकोटिविशोधिकोटिदोषो
 विचिन्तनीयः । तत्र यत्स्थं वस्त्रस्य तण्णं विण्णं च मूलगुणाः । अविशोधिकोटिचित्ति । तथा पूर्वोपभुक्ते वस्त्रे दक्षिते प्रष्टव्यं किमे-
 तदासीदिति । ततो दाता वक्ति नित्यनिवसनं यद्वा मञ्जनवस्त्रं यद्वा राजदौवारिकं यद्वात्सववस्त्रमिदममुकस्येति । एवं च सति
 दर्शितवस्त्रसदृशं वहमानमन्यदपि दातुर्यथास्ति ततस्तद्गुह्यते, इतरथा गृही अन्यदुत्पादयेत्, क्रीणीयाद्वेति । अपरिशुज्यमानेऽपि
 च दक्षिते किमत्र भविष्यति, क्व च स्थाने इदमासीदिति प्रष्टव्यं । ततो दाता यत्कथयति तन्निरन्य तत्सदृशाऽपरवस्त्रसद्भावे तस्य
 ग्रहणं कर्तव्यं, नाऽपरस्याभावे, उत्पादनक्रयणादिदोषाभावात् । एवं च कल्पनीयतया निश्चिते सति तद्द्वयोरप्यन्तयोर्गृहीत्वा सर्वतो
 दृष्ट्या निरीक्षणाय । मणोः सुवर्णस्य रूपकादिद्रव्यस्य वा तत्र निवद्धस्य भावात् । गृहस्थोऽपि च वक्तव्यो निरीक्षस्वैतत्सर्वतः । एवं
 न चेत्थमधिकरणं यतेरेति वाञ्छ्यं यथा-

शिवा । शक्तिरुद्रा रुद्राद्यादिशक्तिविधाना । 'अथर्व'सि रुद्राण्युक्तिरुद्रान्यां शक्तिं शोभाशिस्रसुप्रीधिवता, शिवा रुद्रतोऽरुकेनाऽऽर्त्तिका,
 सन्मुख्या प्रभाश्रिता शाब्जवणिसि रुद्रं रुद्रं । अदिद्योषिष्येटीं पुरे न भयनीस्यार्द्रः । एवं पशुःशाकादिष्वन्वेष्टदनुसारतो सूक्तो-
 चतुष्पदिभागे श्रेयाः । नर-^१'वदितरत्नं पापं सप्तवक्राण्यत्र श्रेय गाभेभु । शम्भो देसु य वसती, पशुदनुया तयो युष्वा' ॥४४॥
 रुद्रं शीघ्रपुत्रवृद्धिश्चक्रिता शैवनीया । रुद्राणा-^२'शीघ्रतंरगाद्युषाए मोहान्मूर्ध्निरेषाण् चतुष । पापममुद्रा परिधी, दूष्य-
 वान्मासयो रोन्वा' ॥४५॥ रुद्रा वसुधादि शोषतुष्टं रुद्रं । तत्र रुद्रवृ शक्यमेकेन्द्रियशिक्षेन्द्रियपञ्चेन्द्रियान्तमपानिष्पविभेदात् शिवा
 स्यात् । रुद्राणं कर्णाशिक्षि, द्वितीयं शीघ्रेण्यदि यन्नेन्द्रियावपनिष्पद्युषादिमयं च शरीरं । नर-^३रुद्राणां शीघ्रेण्यदि ।
 रुद्रा अथन्यादिभेदात् च त्रिविधं श्रेयं । तत्र रुद्रशक्तिर्यादि अथन्यं । शोकादुत्पत्तादि मथनं । प्रच्छादनपट्यापुत्कटं । एतदुत्तः
 प्रसेके च पापकृतात्तरादुत्पत्तिकर्मभेदात् शिवा स्यात् । अथ य श्रव्यविधिं प्रदीस्य पूर्व्यं यथाकृतं प्राप्तं, तस्य शर्तुष्पाश्रित्युत्तरमत् ।
 एतन्मोक्षप्रयतिकर्मं प्राप्तं । तस्य स्तोत्रशोभनस्यत् । तस्यापाने बहुपत्तिकर्म्यासि प्राप्तं । एतच्च शर्तुष्पादि शतं गच्छशासिपिबज्जसुसिन्ने
 क्लादिशिमयेक्यथायं । यथा-^४'वदित्वा १ पौर २ शंकर ३ वन्दिशयपम्पथि' ४ तत्रोदित्वा, यदुक्तमथं स्वयं प्रतिष्ठातं अथन्यादिभेदादेके-
 न्द्रियान्तपनिष्पद्यार्थि च शक्यं रुद्रं श्रुतिभ्यो यावमान्तर स्यात् । प्रेषा माप शक्यमवलोचय श्रुतिवि पाठिर्था शो धातक । सात्त्वयसिर्
 एतमथे वात्त्वयसिर् वा मयं रुद्रं श्रेयि । रुद्राया तु परिचयनसकं प्राणरुद्रं वा कृत्वाया अथकान्तरकृत्वापरिचयनरत्नं, यन्मन्त्रोक्तुकापम-
 नेन च शोक्तुमनसं शक्यमभ्यन्तरे पापभान्तसेसि । अतुपी युता कान्देवं श्रुतकान्देवं वा कन्तुकायाः कान्देविका यदुक्तान्ति, यदुत्त-
 रुद्रं वा यत्त्वत्तं कान्देवं, तद्यादिचमपाश्रितं वा युक्त्या स्यादिति । विनकदिसकालु अथसुत्त मभ्यादुत्पत्तिनन्मपादन्त्यवर्तयेकान्देवे,

नत्वाद्ययेनेति । तत्पुनर्गच्छवासिनः कदोत्पादयन्तीति वेदुष्यते क्षेत्रार्थपरुष्यो विधाय भिक्षार्थमेव पर्यटन्त उत्पादयन्ति । यदि च
 नत्वाद्ययेनेति । तत्पुनर्गच्छवासिनः कदोत्पादयन्तीति वेदुष्यते क्षेत्रार्थपरुष्यो विधाय भिक्षार्थमेव पर्यटन्त उत्पादयन्ति । यदि च
 तदा न लभन्ते, ततो द्वितीयपरुष्यामपि गवेषयन्ति । तथा(दा)प्यलामे प्रथमायामपि मृगयन्ति । तदर्थं गच्छन्तश्च दण्डकं भूमौ
 न लगायन्ति यावत्प्रथमो लाभ इति । इत्थं च गृहप्रविष्टैरभावितश्रावकः प्रथमं न याचनीयो विपस्त्रिणाभाप्रियतादिदोषसम्भवात् ।
 किञ्च श्लाघानामाचार एवायं यदेषणीयमुद्धरितं स्वत एव यच्छन्ति, तदिह यान्यन्याभिभावितकुलानि तेषु याञ्चा कार्या । तां च
 कुर्वन्निस्तत्रभुर्वक्त्यो यथा-धर्मलाभो भो श्रावक ! तव समीपे वयमागता । ईदृशैर्वक्षैस्व प्रयोजनमस्तीति । ततश्चानुग्रहं मन्यमानेन
 तेन वस्त्रे दर्शिते साधुना प्रष्टव्यं कस्य सम्बन्धयेतदिति । एवं च पृष्टे प्राञ्जलतया कथयत्यसौ यथा भवदर्थं कृतमिदं कीतं धीतं चे-
 त्यादि । अमुकेन वा भवदर्थमेवेदानीय मुक्तं येन तद्व्युहे न गृह्णन्ति भवन्त इत्यादि । ततः साधुना अविशोधिकोटिविशोधिकोटिदोषो
 विचिन्तनीयः । तत्र यत्तर्थं वस्त्रस्य तण्णं विण्णं च सूलगुणाः । 'अविशोहिकोटि' चि । तथा पूर्वोपशुक्ते वस्त्रे दर्शिते प्रष्टव्यं किमे-
 तदासीदिति । ततो दाता वाकि नित्यनिवसनं यद्वा मञ्जनवस्त्रं यद्वा राजदौवारिकं यद्दोत्सववस्त्रमिदममुकस्येति । एवं च सति
 दर्शितवस्त्रसदृशं वहमानमन्यदापि दातुर्यथास्ति ततस्तद्गुह्यते, इतरथा गृही अन्यदुत्पादयेत्, क्रीणीयाद्वेति । अपरिशुडयमानेऽपि
 च दर्शिते किमत्र भविष्यति, क च स्थाने इदमासीदिति प्रष्टव्यं । ततो दाता यत्कथयति तन्निशम्य तत्सदृशाऽपरवस्त्रसम्भावे तस्य
 ग्रहणं कर्त्तव्यं, नाऽपरस्याभावे, उत्पादनक्रयणादिदोषाभावात् । एवं च कल्पनीयतया निश्चिते सति तद्द्वयोरप्यन्तयोर्गृहीतवा सर्वतो
 दृष्ट्या निरीक्षणियं । मणोः सुवर्णस्य रूपकादिद्रव्यस्य वा तत्र निवद्धस्य भावात् । गृहस्थोऽपि च वक्तव्यो निरीक्षस्वैतत्सर्वतः । एवं
 च यदि तेन तन्मप्यादि दृष्टं तदा भव्यं । अथ न दृष्टं ततो यतिरेव दर्शयत्येनमपनयेति । न क्षेत्रमधिकरणं यतेरिति वाच्यं यथा-

‘संग्रह्यं वा वेज्रह्यं वा’ । कस्यापि गृहिणः पात्रद्वयं भवति । स च तयोर्मध्यार्देकैकस्मिन् दिने एकैकं चारकेण वाहयति तत्र यद्वा-
हयति तत्सङ्गतिकं । यत्तिष्ठति तद्वेज्रयिकं । ईदृशं च कोऽपि साधुरभिग्रहविशेषाद्याचरे शेषं चान्नापि वल्लवद्द्रष्टव्यं । नवरं “तस-
वीया इव दृढं, न निष्कृद् गिष्कृद् य अहिद्वे । गहणंमि अपरिसुद्धे कण्ठे दिद्वेहि वि बहुहि” ॥१॥ उत्तरार्द्धभावाथोऽयं—ग्रहणे परिसुद्धे
पश्चाद्यदि बीजादीनि बहून्यपि पश्यति, तथापि गृह्णात्येव । न पुनः परिष्ठापयति, प्रत्यर्पयति वा पात्रं किन्तु यतनया तानि यत्र
न विराध्यन्ते तत्र क्षिपतीति । मूलोत्तरगुणविभागश्चायमत्र—‘सुहकरणं मूलगुणा, पाए निकोरणं च ह्यरे उ’चि इत्यलं प्रसङ्गेनेति
सप्रसङ्गेनेति प्रसङ्गाथार्थः ॥१००॥

अत्र च द्रव्याद्यपेक्षोत्सर्गापवादश्रयिणा साधुना भाव्यमतः कदाचित्सर्वथा शुद्धाहाराऽप्राप्तौ समयोक्तविधिनाऽशुद्धग्रहणमप्य-

नुज्ञातमितरथा पिण्डाऽप्यावाह्रहानवस्थितेश्रणादिगुणहानिरतोऽधुनाऽपवादेनाऽशुद्धग्रहणविधिं दर्शयन्त्याह ।

उत्सर्गाववायवेऊ, जह चरणगुणा न हायन्ति ॥१०१॥

सोहंतो य इमे तह, जइज्ज स्ववत्थ पणगहाणीए । उत्सर्गाववायवेऊ, जह चरणगुणा न हायन्ति ॥१०१॥

व्याख्या—विधेयश्च (शोधयंश्च) विशुद्धापिण्ड (मन्वेषयन्) पुनः कानित्याह । इमाननन्तरोक्तानाहारदोषान्, तथा तेन केनचि-
दवस्थोचितप्रकारेण यतेत यन्नं कुर्यात्साधुरिति शेषः । कथमभूतः सन्नित्याह उत्सर्गापवादविद्वान् सन् । तत्रोत्सर्गो निर्विशेषेणाऽनु-

ष्ठानप्रवृत्तिरपवादो द्रव्यादिविशेषेण तत्प्रवृत्तिर्वैतन्यवगच्छति यः स तथा, सम्यग्धीतज्ञातवेदादिशुत्वश्चानेनाऽगीतार्थव्यवच्छेदेन नीतार्थं
उक्तस्तथा वेदसुभयोरप्यागमे लक्षणसूक्तं यथा ‘जेण आवत्सयाईयाणं अत्थो न सुओ सोऽगीयत्थो । जेण पिंडेसणावत्थपाएसणा-
सेजाछेयसुयाईणि अहीयाणि सो गीयत्थो भवइ” । तेन गीतार्थस्य यतनया प्रवर्तमानस्य विराधनापि न दोषवती भवतीति वक्ष्य-

आणा, कञ्जे सञ्जेण होयव्वं' ॥१॥ तथा 'का(रणजाय)पसङ्गं बहुविहमववायती वियाणेत्ता । लंवेऊणुत्तविहिं बहुगुणजुत्तं करेआसु'
 ॥२॥ तथा 'उसग्गेण निसिद्धाह ज.....जवि उस्सग्गे अववायं आयरमाणे विराहओ होइ । अववाए पुण पत्ते उस्सग्गा
 निसेवओ भइओ' ॥४॥ इति योगेनेति गाथार्थः ॥१०१॥

किञ्चेत्थमशठस्यापवादमासेवमानस्य साधोः पृथिव्यादिविराधनापि निर्जराफलैव स्यादित्यावेदयन्नाह ।

जा जयमाणस्स भवे, विराहणा सुत्त वे हेस्समग्गास्स । सा होइ नेज्जरफला, अउझत्थ वेसो हेजुत्तस्स ॥

व्याख्या—या काचिद्यतमानस्य विराधना रक्षणतत्परस्य ग्लानाद्यवस्थायां गुरुदोषपरिहारेण लघुदोषासेवां कुर्वतः साधोरि-
 त्यर्थः । भवेत्स्याद्विराधना पथ्यादौ क्रियमाणे पृथिव्यादिसङ्घट्टोपमर्हादिका स्वाशुष्ठानखण्डना पुनः कीदृक्षस्य साधोरित्याह । स्वयं
 चाचारादिकं विधिश्च प्रस्तावात्तस्यैवार्थावबोधस्ताभ्यां समग्रे शुक्तस्य गीतार्थस्येत्यर्थः । सा विराधना भवति जायते निर्जराफला
 कर्मविशोधिका । नत्वशुभकर्मवन्धफलेति । यदपि यथोक्तविराधना प्रत्ययं कर्म प्रथमसमये बध्यते, द्वितीये च जीर्यते, तृतीये-
 त्वकर्मतामनुभवतीति सिद्धान्तरहस्यं । कथम्भूतस्य सत इत्याह अव्यात्म चिन्तं तस्य विशेष्यथौचित्येन प्रवर्तनाद्भागद्वेषाभावरूपा
 निर्मलता तथा युक्तः समन्वितोऽव्यात्मविशोधियुक्तस्य अशठतया विशुद्धतया भव्यस्येत्यर्थ इति गाथार्थः ॥१०२॥

अथ शास्त्रसमाप्तौ शास्त्रकृद् स्वनाम्नः शास्त्रप्रयोजनस्य च प्रकटनाय स्वमनीषिकारचितत्वपरिहारार्थं गीताः शुनीन्द्रप्रार्थनाकरणाय
 च शार्दूलधृत्तमाह ।

इञ्चेयं जेणवह्छहेण गणेणा, जं पिंडनेज्जु त्तओ, किंची पिंडवेहाणजाणकए, भव्वाण सव्वाण वे ।

धुतं सुचनित्तसमुद्रमदृणा, भवद् सत्वाद् त, सत्त्वं भव्यममच्छरा सुयहरा, योर्हितु सौर्हितुं च ॥१०३॥

व्याख्या—कर्णपर्यो(अन्वयात्)स्योक्तविभुवरोष योयापुष्टं पशुत्वं वस्तुवर्तव्यया द्विद्विद् सौक्यायं, केनोक्तमित्यत्र द्विन-
पञ्चमसाधुना क्षीय्येनेत्याह । तद्विद्या भववरीयोमोद्दराप्रवृत्तगणित्यर्थः । यदा तत्र(पुनः)भव्यवरोया(साधु)भव्यवरोयाया एतिया
एतिया । तत्पुत्र इत्याह शिष्यनिर्मुक्तिता शिष्यनिर्मुक्तितासाधुत्वोत्पत्त्या । अमेत इत्यस्यादेवयोकेति । द्विनिमित्तमित्याह शिष्यशि-
ष्यान्वान्तरे सुवत्पुत्रवया आश्रयव्यवधिपतिशान्तिमित् । केना एतिसम्भवे इत्याह । मन्थानां सुक्तिप्रयत्नयोग्यानां, कर्तुना
सर्वेणामपि साधुव्यवस्थापना एतद्विज्ञानापि नत्वेकेषां केनाद्विदेवत्येतेषां । जनेनामन्थवन्तुत्पत्त्याभ्रं इत्यपि । तथा मन्थान्वया-
दित्य शिष्यार्थाभिप्रायाऽऽम्भयं कर्तव्यं एति सर्वेषामप्यस्यदेवाएते इति । तत्रान्तेन भावव्याप्यमपि शिष्यव्याप्ययनायं अशिक्षि-
त्यभाह । पशुत्वापत्त्यकृत्या—'एतत्त एतदेव सुवत्त्वत्त एतदप्यव्ययापातल शिष्यत्त, एतौतेषु सुवत्त्वोर्हि वा एतौवद्विदं, एतत्त
सिरेषव्यव्ययं, व एव सुवत्त शि', ति । कथम्तुवेव द्विनपञ्चमेनेत्याह । एते नामने निमुक्ता निवोक्तिता न्यस्येत्यर्थाः 'सुवत्' व.
इत्येव विपुला मतिः प्रजा वेन स तथा मैव एतन्नपञ्चव्यवधिपत्यर्थाः । एतं च शिष्यनिर्मुक्त्यायं प्रागेवप्रति । अत एव मक्तिर्दु-
यान्त एा च एतद्विपया देया तथा यथा एतदुपान्तवोत्सुत्वं यवति । तथा एतया क्षमतिशामप्यर्थाः कस्यत्पठ इत्यर्थाः । अनेनी-
इत्यपरिहृत्याह तद्विदव्यव्ययोक्तं सर्वं इत्यस्यं शेषयन्तु(अन्वयमिति)मन्थवन्तानिति तन्मते । मन्थानां एतन्नपत्तिवत्यर्थाः । के इत्याह
सुवत्पत्त्या नाममतेतिना । क्षीय्यताः एतत् इत्याह अमन्थानां पशुत्वावत्येतेषोक्तिता एतत्ता एतन्नवन्तकथापोरदे शिष्यव्यागिनिनामपि
मन्थ(अन्वयमिति)युक्तं । इत्यन्वया एव एतौ वच्यं तथा यदन्त्येवं शेषयन्तु । एतद्व्याप्येवमन्थवन्त्येव निर्मर्तकीकृत्यन्तु । च

समुच्चये । तदा ध्वजभक्त्या निजशक्त्या यदुकं किञ्चित् पिण्डनिर्मुक्तिवो भव्यानां पिण्डदीपज्ञानकृते ध्वजन्यस्तदुद्धिना जिनबल्लभस्वरिणा

तत्सर्वं बहुश्रुतमत्सरं परित्यज्य तानेव भव्यान् बोधयन्तु उत्सन्नार्थमपनयन्तु चेति वृत्त्यर्थः ॥१०३॥
समासेयं श्रीचन्द्रस्वरिविरचिता ध्वजमपदार्थनिकनिकपणपट्टकसन्निभप्रतिभिजिनबल्लभाभिधानाचार्यदन्धपिण्डविशुद्धिशालस्य वृत्तिः ।

दोषानुषङ्गरहितं संवृतं जाड्यवर्जितं सकलं । समभृदिह चान्द्रकूलं स्थिरं सदाऽऽपूर्वचन्द्रसमं ॥१॥
तस्मिन् गुणमणिरोहणगिरिकल्पाः शीलभद्रसूर्याख्याः ।

प्रभवन्ति हि तु सुनीन्द्रा विशालमतयः सदाकृतयः ॥२॥

औदार्यस्यैर्यगाम्भीर्य-धैर्यरूपादिसंयुताः । समभवन् सुशिष्यास्ते श्रीधनेश्वरसूरयः ॥३॥
सरससहकारतरुमञ्जरीव मधुरा सदैव यद्वाणी । सत्कविकृतिरेव येषां सलक्षणा... ॥४॥

.....निहितकोविदानां । श्रीमद्भुनेश्वरसुनी..... ॥५॥
.....गुरुभक्ताः । तत्रादेशात्तेषां सम्प्राप्तोऽसौ सुराब्द्रायां ॥६॥

ततश्च, जक्रकोजि..... ?

.....मानवोपकृतये प्राज्यार्थमल्पपाक्षरं ।

शाखं पिण्डविशुद्धिसंज्ञितमिदं श्रीचन्द्रस्वरिः स्फुटं,

तद्वृत्तिं सुगमां चकार तनुधीः श्री देवताऽनुग्रहात् ॥७॥

पिण्डनिर्गुणितसत्त्वात्-शुद्धव्याख्यानुसारतः । नातिकेर्णविसर्गस्ये, भीरोपकुञ्जपादके ॥८॥

११४) बसुसुनिर्दीर्गातिं विजन्मवर्षे रवीं समाप्येया । कुर्वीक्यावर्षां कार्तिकस्य योगे प्रशास्ते च ॥९॥

यदिदेहसुखं किञ्चिद्विहितं प्रशस्यदुदिना मयका । तन्मयि कृपावृत्तितो द्योष्य नीनार्थपिण्डवृत्तिः ॥१०॥

शुताभ्यां(सैमसि)प्र(मं) किञ्चकर्मप्रणालिना । परोपकृत्ये चायं विहितोऽस्माभिरुच्यते ॥११॥

पिण्डविशोधोर्ध्वसि, कृत्वा पदवाच्यं मया सुख्यं । सैन सुप्रपठनरतो, शूयात्सर्वोऽपि भव्यजनः ॥१२॥

तावन्नन्तरिपं वृत्तिर्वाक्यमाना मनीषिभिः । मन्मथो पाषण्डिको मेरुर्वा कृषि रत्नते ॥१३॥

भर्या चतुस्रजाणि घातात् च चतुष्टयं । मन्मथरप्रमाथेन श्लोकमानं विनिश्चितं ॥ बहवः श्लेषाः ४४००

समासेयं श्रीपिण्डविशुद्धेभ्यन्दसूरीया वृत्तिः ।

पिण्डविशुद्धिप्रकरणमूलम्

पिण्डविशुद्धिप्रकरणमूलम्
 देविन्द्विन्द्वविन्द्व-पयारविन्देऽभिवन्दियजिणिन्दे । वोच्छामि सुविहियहियं, पिण्डविसोहिं समासेण ॥

जीवा सुहेसिणो, तं सिवमिम तं संजमेण सो देहे । सो पिण्डेण सदोसो, सो पडिक्कटो हमे ते य ॥२॥

आहाकम्मसुद्धेसिय, पूरुक्कम्मे य मीसजाए य । ठवणा पाहुडियाए, पाउयरकीयपासिच्चे ॥३॥

परिअट्टिए अभिहद्धु-ठिभत्ते मालोहडे अ अच्छिज्जे । अणिसिद्धज्झोयरए, सोलस पिण्डुजगमे दोसा ॥४॥

आहाए वियप्पेणं, जईण कम्ममसणाइकरणं जं । छक्कायारम्भेणं, तं आहाकम्ममाहंसु ॥५॥

अहवा जं तजगाहिं, कुणाइ अहे संजमाउ नरए वा । हणाइ व चरणायं, से अहकम्म तमायहम्मं वा ॥६॥

अट्टवि कम्ममाहं अहे, बंधइ पकरेइ चिणइ उवचिणइ । कम्मियभोई अ साह, जं भणियं भगवईए फुडं ॥७॥

तं पुण जं जरस जहा, जारिसमसणे य तस्स जे दोसा । दाणे य जहापुच्छा, छलणा सुद्धी य तह वोच्छं ॥८॥

असणाइ चउब्भेयं, आहाकम्ममिह विन्ति आहारं । पढमं चिय जइजोगं, कीरतं निड्डियं च तहिं ॥९॥

तस्स कड तस्स निड्डिय, चउभङ्गो तत्थ दुचारिमा कप्पा । फासुकडं रद्धं वा, निड्डियमियरं कडं सज्जं ॥१०॥

साहनिमित्तं वविथाइ, ता कडा जाव तंदुला दुच्छा । तिच्छा उ निड्डिया, पाणगाइ जहसम्मभवं नेज्जा ॥११॥

साहम्मियस्स पवयण-लिङ्गेहि कए कयं हवह कम्मं । पत्तेयवुद्धनिणहय-तित्थयरट्टाए पुण कप्पे ॥१२॥

परिसेवणपरिसुजाणा संवामपुमोययोर्दि नं दोर । इह तेणरायसुप-पुसिरायवुद्धेदि विहुंमा ॥१३॥

सपमंजव व दिमं, कम्मिपमसणा इण परिसेवा । इत्थिमावुवभोते, मत्थिमां जाभोति परिसेवणा ॥
संवासे सरवासे, कम्मिपमोर्दि लपसंसाड । अणुमोपणाति नो से, नं व अप सिपिइत्थिरेण ॥१५॥

संजुणारसुरागो-संससममिमिति तेव लकणुत् । पसं पि कपतिकव्पं, कव्पइ गुव्वं करिसघट्टं ॥१६॥

कम्मगारेणे इरकम्म-इरकम्मा लइरयारणापारा । भाण्णापइणवत्था-मिण्णणधिरारणा प म्भे ॥१७॥

आइलकम्मामंजव-परिसुजमत्थे इरकम्मो दोर । पपमेपार इरकम-गारिप लइणपरते गिखिप ॥१८॥

सुंजइ आइलकम्म-सम्मं जो म प परिइणमनि सुवो । सव्वजिणाणाधिसुरस्स-गस्स मारारणा मरिप ॥१९॥

इरणो वरणधियारिण-राणमेपस्स मत्थि ओरेव । धीपपप इर कत्थधि-पणधिसेसे व दोम अम्मो ॥२०॥

संपरथमि मसुदं-रोणइदि रोणउर्वेनपाण्डरियं । आठरिद्धंतेण-नं वेव रिपं मसंपरणे ॥२१॥

मत्थियं व पन्नमहे-सुपणसुदववाणवउमहे । पन्नमो सुवो धीप-अपणा सेसा अणिउकजा ॥२२॥

रेसापुत्थियं इणुवव-मप्यकुसमापरो प नो पुव्वे । कस्स इण वेण क्वं, ठिण्णवइर मजसिद्धेदि ॥२३॥

योत्थिति न पुहं, न क्खियं व पूवेर्दि मापरो व कम्मो । इप षडिम्मो म उगाइ, सुठवउत्तो अस्सवमायो ॥२४॥

आइलकम्मपरिणमो, वमसा खिण्ण सुदमोर्दि वि । सुदं गदेसमायो, सुवसा वपगाव कम्मं वि ॥२५॥

मणु सुणियां थं म क्वं, न कारियं नाणुमोणयं नं से । गिरिया कवसापपमो, तिणराणसुवस्स को योसो ॥२६॥

सत्त्वं तद्वि सुणंती, गिणहंती वद्धय पसंगं से । निद्धयसो य गिद्धो, न सुयइ सजियं पि सो पच्छा ॥२७॥
 उद्देसियमोहविभागओ य, ओहे सए जमारंभे । भिक्ववाउ कइवि कएइ, जो एही तरस दाणटा ॥२८॥
 वारसविहं विभागे चउहुद्धिडं कडं च कम्मं च । उद्देससमुद्देसा-द्देससमाएसभेएण ॥२९॥
 जावंतियसमुद्देसं, पासंडीणं भवे समुद्देसं । समणाणं आएसं, निगंथाणं समाएसं ॥३०॥
 संवदि सुत्तुञ्चरियं, चउणहसुद्धिसइ जं तमुद्धिडं । वंजणमीसाइ कडं, तमगिगतवियाइ पुण कम्मं ॥३१॥
 उगगमकोद्धिकणेण वि, असुइलवेणं व जुत्तमसणाई । सुद्धं पि होइ पूई, तं सुहुमं वायरं ति दुहा ॥३२॥
 सुहुमं कम्मियगंधगिग-धूमवक्फेहं तं पुण न दुद्धं । दुविहं वायरसुवगारण-भत्तपाणे तहिं पढमं ॥३३॥
 कम्मियसुहियभायण-डोवटियं पूइ कएइ पुढो तं । वीयं कम्मियवग्यार-हिंशुलोणाइ जत्थ ह्छुहे ॥३४॥
 कम्मियवेसणधूमिय-महवकयं कम्मत्वरहिए भाणे । आहारपूइय तं, कम्मलित्तहत्थाइछिक्कं च ॥३५॥
 पढमे दिगम्मि कम्मं, तेद्विउ पूइ कयकम्मपायधरं । पूइ तिलेवं पिढरं, कएइ पायं कयतिकएवं ॥३६॥
 जं पढमं जावंतिय, पासंडजईण अप्पणो य कए । आरभइ तं तिमीसं ति, मीसजायं भवे ति वेहं ॥३७॥
 सट्टाणपरट्टाणे, परंपराणंतं चिरित्तरियं । दुविहं तेविहा वि ठवणा-उसणाइ जं ठवइ साहुकए ॥३८॥
 सुल्लकवाइ सट्टाणं, खीराइ परंपरं धयाइधरं । दव्वदिहं जाव चिरं, अचिरं तेधरंतं कएवं ॥३९॥
 वायरसुहुसुरसक्कण-मोसक्कणमिइ दुहेह पाहुडिया । परओकरणुस्सक्कण-मोसक्कणमारओ करणं ॥४०॥

परितेवजपदिसुणणा संवामजुमोपणेदि न दोर । इइ तेणरापसुप-पडित्तापबुद्धेदि विहुंता ॥१३॥
सपमंण व दिअं, कम्मिपपसणा इर पदिसेवा । वकिअसाधुअमोमो, मणिओ जामोसि पडिसुणणा ॥

संवाओ सारवाओ, कम्मिपओदि नपसंसाठ । अजुमोपणसि नो से, नं व जप सिद्धिसिद्धेण ॥१५॥
पंजुवारसुराणो-मंससममिमंनि सेण नजुसं । पसं सि कपसिअप, कत्तरु सुसं करिसापडं ॥१६॥

कम्मणणे अरकम्म-अरकम्मा तरपातणापारा । भाणाभङ्गणअत्था-मिअणसधिराएणा व अदे ॥१७॥

भादाकम्मामंण-पदिसुणमणो अरकम्मो दोर । पपमंणार अरकम-गदिय तरपपरो निअिय ॥१८॥

संजअ आदाकम्म-सत्तमं जो म प पदिकमनि जुदो । सअजिजाणाधिसुइस्स-नस्स आराएणा पत्थि ॥१९॥

अरणो अरणधियाइसि-वाअमंणस्स मत्थि ओदेण । धीयणु अर कअयधि-पत्तनिसेसे व दोअ अओ ॥२०॥

संपरअधि असुदं-ओणइरि नेणइरंनयाअइरियं । आठरदिअसेअ-सं अेव दिय मसंअरणे ॥२१॥

असियं व पअमो-सुपअसुदमवाणअउअरे । पइमो सुदो धीए-अयणा सेसा अणिअकका ॥२२॥

इसाजुअियं अहुअअ-मअअउअमापरो प नो पुअे । कस्स अए केण कयं, अरिअअअर पअसअिअेदि ॥२३॥

पोअंति न पुइं, म कइरियं व एअेदि मापरो व कओ । इए असिओ म अणार, सुउअउओ अअरमाओ ॥२४॥

आराकम्मपरिअओ, अअअर अिअिअ सुदमोअे दि । सुदं गओसमाणो, सुअअर अअणअ कम्मं धि ॥२५॥

अशु अुअिजा अं व कयं, म कइरियं माणुमोइपं मं से । गिअिजा कअमापअओ, निगरअसुदस्स ओ ओओ ॥२६॥

सेसा विसोहिकोडी, तद्वचयवं जं जहिं जया पडियं । असदो पासइ तं चिय, तओ तथा उद्धरे सम्मं ॥५५॥

तं वेव असंथरणे, संथरणे सव्वमवि विगिंवंति । दुल्लहदन्वे असदा, तत्तियमेत्तं चिय चयंति ॥५६॥

भणिया उज्जामदीसा, सम्पइ उप्पायणाए ते वोच्छं । जे णज्जकज्जसज्जो, करेज्ज पिण्डदुमवि ते य ॥५७॥

धाइ दूइनिमित्ते, आजीववणमिगे तिगिच्छा य । कोहे माणे माया, लोभे अहवंति दस एए ॥५९॥

पुटिं व पच्छा संथव, विज्जामंते य चुन्नजोगे य । उप्पायणाए दोसा, सोलसमे मूलकम्ममे य ॥६०॥

वालरस स्वीरमज्जण-मंडणकीलावणंकाथाइत्तं । करिय कराविय वा जं, लहइ जइ धाइपिण्डो सो ॥६१॥

कहियमिहो संदेसं, पयडं छन्नं च सपरगामेसु । जं लहइ लिङ्गजीवी, स दूइपिण्डो अणहा(इ)फलो ॥६२॥

जो पिण्डाहनिमित्तं, कहइ निमित्तं तिकालविसयं पि । लाभालाभसुहासुह-जीविअमरणाइ सो पावो ॥६३॥

जच्चाइधणाण पुरो, तग्गुणमप्यं पि कहिय जं लहइ । सो जार्हकुलगाणकम्म-सिप्पआजीवणापिण्डो ॥६४॥

माइभवा विप्पाइ व, जाइ उज्जाइ पिउभवं च कुलं । मल्लाइ गणो किसिमाइ, कम्म चित्ताइ सिप्पं तु ॥६५॥

पिण्डदुटा समणातिहि-माहणकिविणसुणगाइभत्ताणं । अप्पाणं तन्भत्तं, दंसइ जो सो वणिमोत्ति ॥६६॥

भेसज्जवेज्जसूयण-सुवसामणावपणमाइकिरियं वा । आहारकारणेण वि, दुविह तिगिच्छं कृणइ सूदो ॥६७॥

विज्जातवप्यभावं, निवाइपूयं बलं व से नाउं । ददुण व कोहफलं, दिंति भया कोहपिण्डो सो ॥६७॥

लद्धिपसंस(सउ)त्तिइउ, परेण उच्छाहिओ अवमओ वा । गहिणोभिमाणकारी, जं मग्गाइ माण-पेण्डो सो ॥६८॥

पाठपरत्वं बुधिरं, पा॥५७७॥ ५५। सानाम्५२ ५५क्या, समभाङ्ग। अमसुपाङ्गण ॥५८॥
 पापवद्वरत्वं धरिया-कार्यं देपसस धारव बुद्धीय । कीयं मणिदीपनावकस-कुतुभिरुतुगारकतयेज ॥५९॥
 क्रियवं कीयं सुश्रेयं, अथ नं सपरवपवभावेदि । तुलावकदारपभाण-मजपङ्गुगारत्वेदि ॥६३॥
 सपपङ्गा उच्छिन्निय, अं देयं देर ममिह पासिचं । नं बुद्धं अरुमरुपी, उदाारियतेस्तुनापुन ॥६४॥
 पञ्चरियं अं वप्यं, तवभाएवेदि देर साङ्गणं । नं परियदियमेत्वं, वणिगुनामरुपीदि चिह्नयो ॥६५॥
 गिरिणा सपरनाभाण-धासियं धरिभारं अर्चनाडा । नं वपुयोसं मेयं, पापवद्वभाएवपुमेयं ॥६६॥
 भारन्तं सुश्रेयं, इत्यसयंनो वरेड निमिह तदि । एगत्य भिककवगादी, कीयो तुसु कुणार उवजोयं ॥६७॥
 अटपनागारविचिह्नं, उरिमनिय देर अं तमुचिमन्नं । सपपाङ्गपपरिमोणं, कदावदुनपासियं वा वि ॥६८॥
 उरुमर्धोमपनिरियसु, मावधूमिहरकुन्मीपरणिठियं । करतुनोससं वसपर, अं नं मासोद्वं अटवा ॥६९॥
 वच्छिन्नियव अवेसि, वसाधि अं वेति सासिपपुतेया । नं वच्छिन्नं तिचिह्नं, न कप्यए वपुमयं वेदि ॥७०॥
 अचिसिद्धमरिस-मवपुमयं न वदुपुसमेयु अं विजा । नं न तिवा साधारण-वोडुगावपुगविसद्वंनि ६५६॥
 आधमिपकारपासं-दियपमोपरर तन्मुष्ठे पञ्जा । सदर्गाडा] मूलार्त्वे, अमेस वजसोपरो तिचिह्नो ॥५९॥
 एव कम्मं उदेसिय-सिपमीसवसोपरत्तिसमुपं न । आधारपुत्रपापर-पाङ्गुदि वचिसोद्विच्छेदिसि ॥५९॥
 तीयं सुपं पठं सि ह, कीसविच्छेदियं कपतिकप्यं । कप्यर अं तववपयो, सवसुपाद् विससवोएव ॥५७॥

सेसा विसोहिकोडी, तदवयवं जं जहिं जया पडियं । असदो पासह तं चिय, तओ तथा उद्धरे सम्मं ॥५५॥
तं चैव असंथरणे, संथरणे सवमवि विमिंचंति । दुल्लहदन्वे असदा, तत्तियमेतं चिय चयंति ॥५६॥

भणिया उजगमदोसा, सम्ह उप्पायणाए ते वोच्छं । जे णज्जकज्जसज्जो, करेज्ज पिण्डदुमवि ते य ॥५७॥
धाह दूहनिमित्ते, आजीववणीमणे तिगिच्छा य । कोहे माणे माया, लोभे अहवंति दस एए ॥५८॥

पुढिं व पच्छा संथव, विज्जामंते य चुन्नजोणे य । उप्पायणाए दोसा, सोलसमे मूलकम्ममे य ॥५९॥
बालसस स्वीरमज्जण-मंडणकीलावणंकथाइत्तं । करिय करारविय वा जं, लहह जह धाहपिण्डो सो ॥६०॥

कहियमिहो संदेसं, पयडं छन्नं च सपरगामेसु । जं लहह लिङ्गजीवी, स दूहपिण्डो अणहा(डु)फलो ॥६१॥
जो पिण्डाहनिमित्तं, कहह निमित्तं तिकालविसयं पि । लाभालाभसुहासुह-जीविअमरणाह सो पावो ॥६२॥

जबाहथणाण पुरो, तज्जुणमप्यं पि कहिय जं लहह । सो जाईकुलगणकम्म-सिप्पआजीवणापिण्डो ॥६३॥
माहभवा विप्पाह व, जाह उजगाह पिउभवं च कुलं । मल्लाह गणो किसिमाह, कम्म चित्ताह सिप्पं तु ॥६४॥

पिण्डट्टा समणातिहि-माहणकविणसुणगाहभत्ताणं । अप्पाणं तन्भत्तं, दंसह जो सो वणिमोत्ति ॥६५॥
भेसज्जवेज्जसूयण-सुवसामणवपणमाहकिरियं वा । आहारकारणेण वि, दुविह तिगिच्छं कुणह सूदो ॥६६॥

विज्जातवप्पभावं, निवाहपूरं बलं व से नाडं । ददुण व कोहफलं, दिंदि भया कोहपिण्डो सो ॥६७॥
लद्धिपसंस(सउ)त्तिहउ, परेण उच्छाहिओ अवसओ वा । गहिणो भेमाणकारी, जं मणाह माण-पिण्डो सो ॥६८॥

मायाय विविधरूपं, रूपं आदात्मकारणे कृणार । निविद्यस्समिधं निदाार, तो पठु अरार लोभेण ॥६९॥
कोरे पेररज्जवर्धो, माणे सेवणपणुवुवो मायं । मायाएज्जसाहर्षे, लोभे केसरपसागु रि ॥७०॥

गुणतो संबंदि संपद्ये, कुरार सो प गुण पच्छा वा । वापारं दाणाड, गुणं पच्छा व तं गुणार ॥७१॥

अणविज्जवणार गुणं, पच्छा सासुससुरयाग वं व जर्ण । आपपरवयं मायं, सप्पययं कृणार तदणुगुणं ॥७२॥

साद्वज्जुला पीरेवया व, विज्जा विवज्जय मत्तो । अन्तदाणाफळा, गुणा मयज्जुणारया ॥७३॥

सोदत्तापोदत्तकटा, पापपकेवार्णो प रर जोगा । पिच्छाडमिसे गुहा, जर्ण सुयथासिजमर्षण ॥७४॥

मज्जकसुधीवदणार गाम्भीयाइकरथायापार । मद्दवण्णसूकम्ममत्ति, सूजकम्मं मद्दायव ॥७५॥

रप गुणा सुजाड, वटीस गदेसणेसथायोसा । गद्दोसणयोसे वस, जेसेण यणासि ते प र्णे ॥७६॥

सद्विपमद्विजपमिद्विज्जव-पिद्विपसाद्विपवाणुज्जीसे । अवरिजापधित्थणवुपि, पसणयोसा वस दवन्ति ॥
सद्विपगद्वे ओए, वट्ठमज्जे ताप्य गुचरिमा सुटा । जं सट्ठरं नं पावार, वोसं सेसेसु कम्मार्ह ॥७८॥

सद्विजाधित्तमद्विज्जयं, गुहा ताप्य सूरणवर्केदि । निविदं पवमं धीयं, गरद्विपपरंदि गुधिदं तु ॥७९॥

संसत्तमधित्तेदि, लोणममगरद्विपदि प जर्ण । सुच्छसधित्ते रि प, वरमत्तं मधिवज्जयमकण्ड ॥८०॥

गुदद्विपयमगधियवणे, परिसंभंते वयो मसेसुं व । निद्विज्जवधित्ते पिणु, अणान्तरपरत्परमोचमं ॥८१॥

सधित्तधित्तधित्तेदि, वट्ठमज्जे ताप्य गुणुमारनिगं । गुच्छसुचट्ठमधित्ते, चरिमे दि गुचरिमगा सुटा ॥८२॥

अद्भुतसामोक्तम्, अरुचिन्वणकारण भावयो अस्मिन् । एते मुझे सुखम्, तं अद्भुतं च नूनं च ॥१५५॥
 एतदेवणवेणारु-साम्भ्रमसुजसावणारककटा । इतिथं च विसोदं, सुखम् न ठ रुचरसोक्त ॥१८६॥
 भाव्य म विमेज रोगे, मोक्षुदये सपणामादुदसतगे । धाविरुपातवरेडं, अन्ते ननुभोगणस्य च ॥१९॥
 एर विविरेषणयोसा, केसेण अद्भुतं मफुमिदिया । एसु एख्युदिसेसं, सेसं च सुमेज सुखार ॥१००॥
 सोदन्ते ए रसे नद्, अद्भुत सुखस्य पणामादुदसिप । उस्सगावणायपिक, अद्भुत एरनामुणा न षायमिन् ॥१०१॥
 का अयमावसु भवे, विरादुणा सुखविदिसमगासु । सा एगेर निज्जरकसा, अमस्यविसोदिसुससु म
 एवंपं विवणवदुदयेण गवियका, अं विव्वनिन्नुदिसयो, किन्ती विव्वविदुणमावणारकप, मव्वणाय सुखणाय वि ।
 नुतं सुखनिठउसुदमरणा, मदीरि एदीर तं, सुखं मव्वममव्वरा सुपदरा, वोदिन्नु सोदिसु ए ॥१०१॥

॥ इति विव्वविदुदियकरणं सुमावम् ॥

